

sz. példány

12. ÉVFOLYAM
2004. IV. SZÁM

Megjelenik negyedévenként

A MAGYAR HONVÉDSÉG LOGISZTIKAI FOLYÓIRATA

Szerkesztő Bizottság

Elnök Gáspár Tibor

Tagok Adorjáni István, Anda Árpád, Báthy Sándor, Hazuga Károly,
Kasza Zoltán, Kulcsár István, Rádli Tibor, Svéd László,
Szarvas László, Szili János, Tóth Zoltán, Turcsányi Károly,
Túri János, Zsiborás János

Lektori Bizottság

Elnök Turcsányi Károly

Tagok Báthy Sándor, Jároscsák Miklós, Kőszegvári Tibor,
Kende György, Németh Ernő, Ungvár Gyula, Tóth Rudolf

Szerkesztőség

Főszerkesztő Jároscsák Miklós

Felelős szerkesztő Tóth József

Felelős kiadó MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató
Parancsnokság

Készült: MH Központi Nyomdájában, 300 példányban.

ISSN 1588-4228

„Tactics is the art of the logistically possible”

„Harcászat a logisztikai lehetőségek művésze

KATONAI LOGISZTIKA

TARTALOMBÓL

- Oroszország elsőszámú közellensége a terrorizmus
- Béketámogató műveletekben, missziókban résztvevő Magyar katonai erők logisztikai támogatása (cikksorozat)
- A tárcza megtakarítási lehetőségei a rövid és középtávú gazdálkodásában
- A MINCOM által kínált logisztikai megoldás
- A nemzetközi tevékenység hatásai és tapasztalatai a légierő logisztikai főnökségénél
- A katonai logisztika és a Befogadó Nemzeti Támogatás helyzete Szlovéniában
- Bevezető gondolatok a légideszant és légi szállítású csapatok alkalmazásának, szervezétének és haditechnikai eszközeinek vizsgálatához

2004

4

BIZTONSÁGPOLITIKA

OROSZORSZÁG ELSŐ SZÁMÚ KÖZELLENSÉGE: A TERRORIZMUS

Sándor András¹

A terrorizmus szó hallatán modern világunk embere, polgára a legrémisztőbb rejtélyt érzi megjeleníteni elméjében.

A mögöttes tartalom a nemzetközi porondon időről-időre felbukkanó, hosszú évtizedek óta legveszélyesebb politikai-ideológiai önkifejezési mód. A jelenség a legvisszataszítóbb dolgok egyike, rejtélyessége kapcsán egészen a legutóbbi időkig úgy érezhette a világ, hogy ad hoc jellegű célok elérésének torz eszköze.

A tapasztalatok eloszlatták a homályt: a terrorcselekmények mögött jól kivethető, konkrét célokat megfogalmazó, radikális politikai és/vagy ideológiai erők állnak, amelyek az erődemonstrációnak ezt a kíméletlen és esztelen módját választják céljaik elérése érdekében.

A terror – amelyet az erőszakkal vagy az azzal való fenyegetéssel szokás azonosítani – a köztudatban latin gyökerű szóként szerepel.

Ha valami ellen „*harcba hívnak*” – márpedig a terrorellenes fellépés láthatóan reneszánszát éli – az első logikus tennivaló annak lehető legpontosabb meghatározása, ami ellen fel kell lépni. Ez látszólag egyszerű, mert velünk élnek a terrorizmusról szóló hírek: az erőszak, a merényletek, a robbantások, a túszedések, a repülőgép-eltérítések.

Csakhogy amikor a pontos meghatározás igénye kerül előtérbe, már nagyobb zavar mutatkozik a nemzetközi politikában és a nemzetközi közvéleményben egyaránt. Úgy érzem, a terrorizmus fogalmának tisztázása nélkül sok minden megkérdőjelezhető.

Okkal vetődik fel, például a kérdés: a terrorizmus és az erőszakos fellépés közé valóban egyenlőségjelet kell-e, lehet-e tenni? Vélhetően nem. Igaz, a terrornak mindig szerves része az erőszak, de aligha sorolható minden egyes erőszakos cselekmény a terror-kategóriába. Egy brit jo-

¹ Dr. Sándor András ezredes, PhD. HM Gazdasági Tervező Hivatal, VTR, osztályvezető-helyettes.

gász szerint: „*Káin ugyan erőszakkal oltotta ki fivére, Ábel életét, mégsem nevezhető a történelem ősterroristájának.*”(1)

A fogalomalkotás dilemmája egyébként az **Egyesült Nemzetek Szervezetét** és a biztonságpolitikusokat sem kímélte. Az **ENSZ először 1972-ben foglalkozott a terrorizmus kérdésével**. Az elmúlt három évtized alatt, a világszervezeti statisztikákat jegyzők szerint **112-féle meghatározás, értelmezés született**, de még mindig nem létezik mindenki számára elfogadható, egységes megközelítés.

Furcsa ellentmondás egyébként, hogy a tagállamok, a szervezet létrejötté óta tizenkét terrorellenes konvenciót fogadtak el, tehát elméletben a közös érdekek lépések felülkerekedni az önös érdekeken.

A terrorizmus eszközeit már lényegesen egyszerűbb behatárolni, mint magát a fogalmat: lényege a kiszemelt ország valamennyi társadalmi rétegére kiható pánikkeltés, az államhatalmi rendszer gyengítésébénitása és bizonyos politikai változások kiváltása. Ez a – már önmagában is rendkívüli veszélyeket rejtő – eszközrendszer egyre növekvő sebességgel modernizálódik.

A „terrorfejlődés” lényegét illetően az megállapítható, hogy korábban a terrorizmus elszigetelődött és erősen kriminalizálódott. Mára magas technikai bázisra épített, illegális, erősen fedett és rejtett szervezetű erő. Ez az erő már tetteiben megrettentő és exhibicionista, rendkívüli és nagyszabású akciókat produkáló, államtól és legitim politikai szervezettől független, nemzetközi, nagy anyagi forrásokra épített, manipulált szervezet – jelentős feladatok (cselekmények) végrehajtására képes.

A 2001. szeptemberi barbár terroristatámadás az Egyesült Államokat arra ösztönözte, hogy mindenkivel, aki közös ügynek tartja a terrorizmus elleni harcot, szorosabb szövetséget és akció egységet kössön – így szövetségesei mellett Oroszország is a figyelem középpontjába került.

A '80-as évek végén jelentős társadalmi, politikai, gazdasági változások következtek be a világban, melyek hatást gyakoroltak a terrorszervezetek lehetőségeire, anyagi bázisaira és céljaira egyaránt. A '90-es évek eleje a konfliktusterületek szaporodását hozta magával, különösen azokban az országokban, ahol a több évtizedes kommunista rendszer elfojtotta a vallási, etnikai és szociális feszültségeket.

A rendszerváltás felszínre hozta az ellentéteket, amelyek számos országban – így a volt Jugoszlávia, valamint az egykori Szovjetunió né-

hány tagállamában – a terrorizmus jellemvonásait is magán hordozó polgárháborút robbantottak ki.

Mindez jó táptalajt jelentett mind a szélsőséges irányzatoknak – amelynek képviselői kihasználhatták a gazdasági nehézségeket és a társadalmi feszültségeket-, mind a terrorista erőknek, a polgárháború körülményei között zavartalanabbá téve az együttműködést, egyebek mellett az illegális eszközök beszerzése terén.

A közös ellenség – a terrorizmus – elleni harc lehetőséget adott a politikai-gazdasági, illetve hegemónisztikus törekvések felülbírálatára, időleges felfüggesztésére.

Meglepően gyorsan voltak képesek az államok reagálni a valós terroristafenyegetésekre az azonnali intézkedések életbeléptetésével, valamint a védelmi és megelőző akciók egyeztetésével.

Mindez persze nem zárja ki azt, hogy - az indoktól, motivációtól függetlenül – a terrorakciók több közös jegyet viseljenek magukon. Jól konspirált, vagy annak elemeit részben alkalmazó szervezetekről, csoportokról van szó, amelyek döntően vétnél és véletlen-szerűen kiválasztott (fegyvertelen) személyek, intézmények ellen követtek el előre megszervezett akciókat. A tömegek, vagy a döntéshozók megfélemlítésével kísérelték meg az érdekérvényesítést. (Ilyen akciók során követelték például társaik szabadon bocsátását, nemzetiségi területeikről „*idegen csapatok*” kivonását stb.).

Megjelentek az azóta klasszikussá vált módszerek: a robbantásos merényletek, a gépeltérítés, a túszszedő akciók. Ezeknél többnyire vétnél turistákat, helyi tudósítókat használtak fel, szabadulásukat különböző feltételekhez kötötték, melyek nem teljesülése esetén a fogva tartottak kivégzésével fenyegettek. ***Sajnos több esetben, mint legutóbb Irakban a túszoikat megölték.***

A terrorizmus modernizációja szemszögéből egy fontos – meglehetősen sajátos – tényező a tömegkommunikációs rendszerek fejlődése és az információáramlás globalizálódása.

Ennek egyenes következményeként a nemzeti/etnikai kisebbségek megismerhették a terrorizmusban rejlő „*lehetőségeket*”, annak eszközeit, módszereit, az azzal járó sikereket és kudarccokat.

Másfelől az információknak köszönhetően lehetőségük nyílt az információs társadalom, a kommunikáció és kapcsolattartás új módozatai-

nak megismerésére is, melynek révén egyes személyek képessé váltak - az anonimitás homályába burkolózva – kapcsolatot teremteni és tartani, kommunikálni, és nem utolsósorban nézeteiket, céljaikat a nyilvánosság elé tárni – mindezt jórészt büntetlenül.

Alapvető változást hozott az ideológiai gyökerű terrorizmus hátérbe szorulása, illetve ezzel párhuzamosan az etnikai, vallási alapú terrorizmus megerősödése, a már említett „egyprogramos” terrorizmus rohamos terjedése.(2)

A korábbi gépeltérítéses akciókat felváltotta a történelmi múltra visszatekintő emberrablás, a robbantásos merényletek, miközben a korábbi módszereket – a létszámukban és technikai felszereltségükben is egyre jelentősebbé váló szervezetek másképpen használják fel.

A globalizálódó világ átalakította a terrorszervezetek céljait és módszereit is.

Oroszország harca a nemzetközi terrorizmus ellen elveiben megegyezik az Egyesült Államokban elfogadott védelmi intézkedésekkel, de sajátos abban a helyzetben, amely most Oroszországot, illetve geostratégiai helyzetét jellemzi.

Oroszország déli határa mentén – a kaukázusi térség – az mely valójában évtizedek óta problémás – tűzfészek – már korábban úgy volt jellemezhető, mint az a terület, amely a terrorizmus minden jegyét magán viseli.

Történelmileg szerencsétlenül alakult a helyzet a Szovjetunió szét hullásával, amely sem kezdete, sem vége nem volt az ott kirobbant eseményeknek. A kaukázusi térség a történelem folyamán úgyszólván permanens tűzfészek volt. Lehet, hogy ideig-óráig csak izzott a zsarátnok, de újra és újra fellángolt és emberéletek kioltásával, anyagi károkkal jegyezte be magát a megfékezhetetlen cselekedetek lapjaira.

Az „*atomkorszakra*” jellemző „*nemzetköziesedett*” – erőszak sajátossága a terrorizmus és a szervezett bűnözés összekapcsolódása is. Az egyes terrorcsoportok – anyagi bázisuk megteremtése céljából – kivesszik részüket a nemzetközi illegális fegyver- és kábítószer-kereskedelemből, sőt az embercsempészetből is.

Bizonyítottan rendszeres kapcsolatot tartanak fenn bűnözői körökkel, azok módszereit – pénzszerzési célzattal – maguk is szívesen alkalmazzák. A két csoportosulás közötti lényeges különbség az, hogy míg a

nemzetközi szervezett bűnözés számára maga a pénzszerzés a cél, addig a terrorizmus azt „*csupán*” eszköznek tekinti „*magasztosabb*” céljai eléréséhez.

A térség a keresztény és iszlám világ ütközőpontja, etnikai tarkasággal, évszázados ellentétekkel és sérelmekkel, az uralkodó nemzetek, nemzetiségek elleni vak gyűlölettel.

A vallás és annak védelme nevében törtek ki a véres események és gyilkolta egymást a keresztény (örmény, grúz, oszét) és mohamedán (az észak kaukázusi népek és azerbajdzsánok).

Bár a valóságban a vallást több esetben csak ürügyül hozták föl a gazdasági érdekek és problémák erőszakos módon történő rendezésére, egy „isteni álca” alatt könnyebb volt egymásnak uszítani a nemzetiségeket.

Történelmi tény, hogy az Orosz Birodalom hódításai során mindig alkalmazta a „renitens nemzetek” áttelepítését, szétszórását és ezt a Kaukázusban sem felejtette ki.

A mindenkori politikai-történelmi helyzet során az orosz országvezetőknek automatikussá vált az ilyen széttelepítések „*kitalálásával*” úgymond csökkenteni a nemzetiségi, etnikai konfliktusok számát, ezzel természetesen több emberöltőre vonatkozóan is biztosították az elégedetlenséget, a nemzetek önrendelkezésének megtagadásával potenciális tüz-fészeket hoztak létre saját országukban, határaik mentén.

A száműzött csecsenek, ingusok, karacsájak, kalmükök sohasem feledték el erőszakos áttelepítésüket, azonnal kialakult bennük a bosszúvágy nemcsak az oroszok, hanem a helyükre telepített népek ellen is.

Paradox módon egyre több nemzet, nemzetiség nyíltan harcot hirdetett az oroszok ellen, akik e közben különböző szakadár mozgalmakat támogatva, azok sikertelensége miatt még több ellenséget szereztek maguknak.

Felhívom a figyelmet a kaukázusi térség geostratégiai jelentőségére, amely napjainkig kiemelt jelentőségű, kulcsfontosságú körzet, nyersanyagban gazdag, tehát ideális a megszerzésre, a megtartásra, az érte való küzdelemre, mindemellett képes a terrorista mozgalmak támogatására is.

A nemzetek és államalakulatok sokfélesége következtében nem egyszerű probléma azok életének békés viszonyok közé szorítása. A múlt hi-

báinak ismétlése az erőszakos uralkodás a nemzetiségek felett, a kisebbségekkel való kivételezések vagy az iszlám hit követőinek nem kellő elismerése, széperatista mozgalmakat hozott létre.

Az amúgy gazdagnak ismert területeken a történelmi, civilizációs és vallási ellentétek, a lezáratlan területi viták, az illegálisan kézben lévő fegyverarzenál, a „*hit zászlaja*” alatt végrehajtott „*egyszerű rabló hadjáratok*” kinevelték azt az erőszakos, semmitől vissza nem riadó „*martalócokat*”, akik pénzért még saját fajtájuk legyilkolásától sem riadnak vissza.

A túlnépesedett területeken élők között mindmáig megoldatlan és lezáratlan területi viták dúlnak. Egészségtelenül nagy mennyiségű illegálisan tartott hadianyag és fegyver gyűlt össze, amelynek adás-vétele szabályos piaci forgalomként folyik. A kereslet és a kínálat nagy. ***Nincs olyan hadieszköz, amely kérésre nem beszerezhető.***

A hadianyag és fegyverkereskedelem, a drogkereskedelem, illetve az ezeket mozgató erők tartják valójában kezükbe a térséget.

A kaukázusi terület köztársaságaiban az államapparátusok telítődtek a legkorruptabb elemekkel, így hivatalból a korrupció ellen harcolni lehetetlen volt. ***Mindennek és mindenkinek ára van és megvehető.***

A bizonytalan életviszonyok között élők előtt azonban vannak más példák is. A korrupcióban meggazdagodott réteg és annak életvitele, amely különösen a fiatalok előtt „*pozitív példa*”, hiszen ennek vagy annak a „*hadúrnak – gazdasági társaságnak*” szolgálva viszonylagosan jobb körülményeket tudnak teremteni családtagjainak.

Egészen más terület a vallási szélsőségek, szervek, szervezetek szolgálata.

A hithű muzulmán csak indokolt esetben olt ki emberi életet, és különösen tartózkodik a totális megtorlástól.

A legveszélyesebb gócpontokban lévő Hegyi-Karabah, Abházia, Dél-Oszétia, Észak-Oszétia, Dagesztán, Ingusföld, Csecsenföld muzulmán lakossága 3,5-4,3 millió főre tehető.

Ezekben a körzetekben azonban nagyobb létszámú pravoszláv hitű orosz és kozák kisebbség is van. Viszonyuk egymással nem felhőtlen. ***A volt Szovjetunió által végrehajtott erőszakos áttelepítések 1941-ig, majd 1943-1944-ben örökös ellenségeskedést rejtenek a kalmükökben, balká-***

rokban, karacsájokban, ingusokban és csecsenekben a betelepített orosz nemzetiségűek, illetve oszétok ellen.

Nem használt a kitelepítések 10 évvel későbbi részleges feloldása sem. Sőt talán erősítette is az ellenérzéseket a nemzetiségekben és a népekben.

Amikor Oroszország terrorista ellenes harcát kell jellemezni, elsősorban le kell szögezni, hogy ez az ország sokkal korábban kezdte el – kényszerűségből – a szélsőségesek elleni harcot. Kétes dicsőség, de lét-szüksége volt védekezni a folyamatosan, délről beszivárgó terroristák tevékenysége ellen.

Közben volt egy afganisztáni háború is (1979-1988), amely bármennyire elítélendő politikai értelemben, „*tapasztalatokkal és véráldozatokkal szolgált*” az akkori Szovjetunió és az utód tagköztársaságai számára.

Az afgán hegyekben rejtőző mudzsahedek nyílt és fedett támadásai a reguláris szovjet katonai erők ellen, a laktanyák, menetoszlopok és személyek ellen, *már előre- vetítették a szélsőségesek áttérését új típusú hadviselésre. Egy új típusú támadásra pedig, új módszerekkel kell reagálni.*

Nem tisztem ebben a cikkben a szereplőket minősíteni, ezért a szélsőségesek, a hazafiak, a terroristák, a bérgyilkosok és a passzióból gyilkoló gépezetek fogalmát és jellemző jegyeit külön-külön nem határozom meg. Ami biztosan megállapítható az ismert tényekből, hogy megfelelő anyagi háttér, támogatás, nélkül ezek a fegyveres szervezetek úgy halnának el, mint a déli szél Karabah hegyei között. *Tehát a terrorizmust támogatókat és háttérüket kell elsősorban felderíteni.*

Amikor az észak-oszétiai *Beszlánban* történt iskolai túsodrámát elemzik, egyértelműen annak háttérét és támogatóit szükséges keresni. Nem lehet célcsoportként egy nemzetet vagy nemzetiséget kijelölni, nem lehet egyszerűen rámutatni egy országra, vagy annak vezetőjére, mert sokkal szélesebb körű ez az elemző folyamat annál.

Vannak persze ismert, vagy hírhedt vezetők akik sok esetben még olyan terrorista tevékenységekhez is nevüket adják, amelyet nem ők szerveztek és pénzelték, de mivel a negatív reklám is reklám, ezen a címen első körben felvállalják azt. Természetesen nem minden háttér nélkül. Tevékenységük elítélendő és büntetendő, de nem büntethető a tevékenységüket szolgáló térség nemzetisége és lakossága.

Oroszország bejelentése 2004. szeptember 8-án a beszláni eseményekre és más eseményekre reagálva, miszerint „a világ bármely részén kész csapást mérni a terroristák bázisaira” nem aratott osztatlan sikert a nyugat-európai országok és az Egyesült Államok politikusai között. A szakadár, illetve terrorista szervezeteket ugyan nem kérdezték meg, de aktív ellentevékenységet ígértek a kijelentéstől függetlenül.

Bonyolult az orosz kül- és katonapolitika helyzete, ha csak a bejelentést tanulmányozzuk.

Mit jelenthet a valóságban, a gyakorlatban ez a bejelentés?

Amerikai típusú válaszlépést-e, mint Afganisztán és Irak esetében – amelyek eleve reménytelen, hosszú ideig tartó, nagy anyagi áldozattal járó tevékenységek, amelyek még az erős gazdasági helyzettel bíró országok sem vállalhatnak fel kockázat nélkül.

Esetleg ***sebészi pontosságú műveleteket*** terrorista bázisok eltörlésére, terrorista vezérkarok elpusztítására, gyümölcsöző fekete gazdaság és maffia ellenes harcra – a terrorizmus gyökereit tápláló PÉNZ-források átvágására.

Közel és távol ismertek a terrorista kiképző bázisok, behatárolhatók a „***támogatók***”, nyomon követhető a fegyver és drog kereskedelem, van lehetőség megállást parancsolni a folyamatoknak, lehet csapást mérni a terrorista tevékenységekre még tervezésük folyamatában.

Mindent lehet, de ehhez etnikai, vallási közösségekkel való jó kapcsolat és jól működő felderítés szükségeltetik, évszázados sérelmeken kell felül kerekedni, meg kell találni a „***tűzfészek körzetek***” lakosságának óhaját a békére, kinevelni új vezetőit politikai és vallási értelemben.

Nem szabad leegyszerűsíteni **Oroszország** tevékenységét a terrorizmus, a nemzetközi terrorizmus ellen, mert ***nem csak szólamokban harcol a terrorista – fenyegetés ellen, hanem tettekkel is***. A védtelen áldozatok száma mellett ott szerepelnek azok is, akik katoná, rendőr vagy állami hivatalnokként haltak meg egy jó ügy érdekében.

Összességében leszögezhető, hogy Oroszország bár a nemzetközi terrorizmus egyik célpontja, szigorú következetességgel küzd a terrorista támadások kialakulása ellen.

A terror elleni – ha nem is támadólagos, de preventív – védelem összetett feladatrendszeréből eredően az orosz nemzetbiztonsági szolgálatok elsősorban a felderítés, az ellenőrzés és a titkos információgyűjtés eszközeivel operálnak, a klasszikus bűnüldözői feladatra hivatott rendőrség hatásköre pedig, elsősorban a befejezett bűncselekmények nyílt eljárásban való kezelésére, a veszélyeztetett személyek és objektumok fizikai védelmének biztosítására terjed ki.

Természetesen az említett funkcionális tevékenységek egymástól nem elválaszthatóak, szerves egységet alkotnak, együtt jelenítve meg a terrorizmus elleni fellépést, mint szakirányú tevékenységet.

A XXI. század egyik legalapvetőbb biztonsági dilemmájaként kezelt **nemzetközi terrorizmus olyan kockázati tényező**, amely mind multilaterális szinten, mind pedig a nemzeti biztonsági stratégiák szintjén központi kérdésként kell, hogy szerepeljen.

Ezen a területen kétségtelenül vannak apró „**kezdeményezés-csírák**”. Azt azonban nehéz lenne tagadni, hogy továbbra is megoldásra vár a nemzetközi együttműködés egységes, komplex formájának kialakítása és akkor még nem is esett szó annak hatékony működtetéséről. Márpedig egy ilyen típusú modell körvonalazása – mégpedig nem az egyes országok részéről megszokott „**egyéni eskedő**” módon, hanem a közös érdekek alapján – még soha nem volt sürgetőbb teendő.

A konszenzus alapon létrejövő együttgondolkodás azután kiindulási alap lehet a történészek számára is: a biztonsági dilemmák szempontjából vajon tényleg új időszámítás vette-e kezdetét, és ha igen, az milyen jellegű és kiterjedésű. Akármilyen döntés is születik ebben a vonatkozásban, annyi bizonyos, hogy a XXI. század naptárából vélhetően még jó ideig nem lehet kitörölni a terrorizmus kifejezést. A nemzetközi terrorizmus változó jellegéhez alkalmazkodó szervezeti keretek megteremtése az adott ország direkt fenyegetettségét feltételezi.

A konkrét intézkedések meghatározása és végrehajtása céljából – az orosz belbiztonsági erőknél külön műveleti csoport alakult. Értékelések és elemzések készültek – az különböző itt most meg nem nevezett – kereskedelmi, gazdasági érdekeltségek, valamint diplomáciai képviselők aktuális biztonsági helyzetéről.

A terrorellenes megelőző-védelmi területen folyó műveleti feldolgozó munka célszemélyeit szoros technikai ellenőrzés alá vonták. A terror-támogató országok listáján szereplő államok bevándorlási engedélyért fo-

lyamodó, illetve menedékjog iránti kérelmet benyújtó állampolgárainak meghallgatását folyamatosan végzik.

Ennek elsődleges célja a terrorcselekmények potenciális elkövetőire, a terrrorszervezetek anyagi bázisaira, lehetséges helyi kapcsolódására vonatkozó információk megszerzése.

A nemzetbiztonsági védelemben részesülő kormányzati, illetve közszolgálati feladatokat ellátó intézmények szigorították biztonsági intézkedéseiket. A stratégiai jelentőségű vállalatok és objektumok vezetői őrzés-védelmi rendszerüket felülvizsgálták és – szükség szerint – megerősítették azt.

Mindezekon túlmenően Oroszországban is szükségesnek tűnt egy olyan banki-pénzügyi jogszabály törvénybe foglalása is, amely lehetővé teszi a terrrorszervezethez köthető bármely gyanús személy, csoport vagy intézmény pénzügyi helyzetének, átutalásainak – egyáltalán pénzmozgásának – folyamatos áttekintését, illetve adott esetben betéeteinek gyors lezárását.

Az alapvetően a szervezett bűnözés pénzmosó tevékenységét akadályozó törvény elfogadásával ily módon lehetőség nyílt a terrorgyanús-nak ítélt pénzmozgások és az azok háttérében állók ellenőrzésére.

Az Egyesült Államok ellen végrehajtott terrorakciók, a nemzetközi környezetben bekövetkezett változások, az afganisztáni, iraki katonai műveletek érdemben nem befolyásolták Oroszország terrorfenyegetettségét. *Nem lett veszélyesebb, mint amit a biztonsági szervek előre jeleztek és a nemzeti biztonsági stratégiában megterveztek.*

A nemzetközi helyzetben végbement kedvezőtlen változás miatt ugyanakkor nem zárható ki egy negatív irányú elmozdulás lehetősége. Az országot geopolitikai helyzete, nyitottsága alkalmassá teheti például – délen – egy környezetében lévő országban tervezett merénylet előkészítésére.

Szakértők és az **Orosz Biztonsági Szolgálat** is elismeri, a csecsen felkelőket a nemzetközi iszlám terrorizmushoz kötő szálak elhanyagolhatók, így a kaukázusi konfliktusban és a nemzetiségek kontra csecsenek motivációi között is. *Maszhadov és Baszájev követőit elsősorban a Moszkvától való elszakadás célja vezeti.*

Bár a csecsen felkelőket pénzzel, emberrel, kiképzéssel és ideológiával is segítik a nemzetközi iszlám szervezetek, de sokkal inkább saját,

önállóságra irányuló nemzeti törekvéseik mozgatják őket, mint a nemzetközi iszlám terroristák által követett célok – közölte nemzetközi és orosz tisztviselőkre és szakértőkre hivatkozva a The New York Times.
(3)

Az 1990-es évek végén *tapasztalt „csúcshoz”* képest mostanra lecsökkent a csecsen szeparatistáknak juttatott pénzügyi támogatás, közölte egy interjúban *Szergej Ignacsenko*, az orosz Szövetségi Biztonsági Szolgálat szóvivője. A szakértők szerint akcióik során is főleg a helyi lehetőségekre támaszkodnak, illetve azt használják ki.

Nem titkolva, hogy a szeparatisták utazásaik és fegyvereik szállítása során a gyenge és korrupst orosz biztonsági rendszert is felhasználják, kihasználják.

Putyin elnök és környezete ugyan a nemzetközi terrorhálózatot vádolja a csecsen-földi konfliktus támogatásával, a szeparatisták és a külföldi muzulmán terroristák közötti kapcsolat valójában csak az egyik elem egy sokkal bonyolultabb háborúban – állítják a kérdéshez értők. Annak ellenére, hogy az értesülések szerint arab harcosok is részt vettek a beszlni iskola elleni támadásban, a tisztviselők már megkérdőjelezik, hogy bármelyik fegyveres külföldről érkezett volna, vagy az elkövetők máshol kaptak volna kiképzést és felszerelést.

De a túszejtők származásáról és céljairól az a tény is sok mindent elárul, hogy követeléseik között csak a csecsen függetlenség ügye szerepelt, és meg sem említették a tágabb iszlám világot.

A megfigyelők szerint a csecsenek eszközeinek eldurvulását a nemzeti céloknak és törzsi magatartásszabályoknak az al-Kaida módszereivel és ideológiájával való összemosása eredményezte. Valójában, Baszájev és Maszhadov követői egyrészt felismerték az al-Kaida taktikájában rejlő lehetőségeket és előnyöket, ugyanakkor a csecsen-földi orosz fellépés brutalitása saját erkölcsi mércéik megváltozásának is alapot adott .

A csecsen mozgalom azonban nem csak a brutális módszereket leste el, hanem az anyagi – főleg pénzügyi – utánpótlási csatornák karitatív alapítványokként való álcázását is. Átvették az iszlám ideológiát erőteljesebben tükröző ruházkodást és szlogeneket.

A mértékadó források minimálisra, egy tucat és 200 fő közöttire teszik a csecsenekhez csatlakozott külföldi harcosok számát. Ilias Akhmadov, az Egyesült Államokban menedékjogot kapott csecsen vezető egy telefoninterjúban arról beszélt, hogy körülbelül 20 különböző, fő-

leg kaukázusi állam szülöttjei harcolnak a szeparatisták oldalán. (4) Van-
nak közöttük arabok is, de a „*jövevények*” aránya messze nem akkora,
mint amekkorának Moszkva próbálja feltüntetni

Putyin elnök a csecsenföldi regionális konfliktust a terrorizmus uni-
verzális problémájaként értelmezi. **Bush** ugyanezt teszi az iraki helyi
konfliktus egyetemes problémaként tálalásával. Talán az európaiak fel-
adata lenne, hogy kicsit más optikán keresztül értelmezzék, lássák ezeket
az állításokat. Hiszen az európaiak tudják és egyes esetekben hamisan in-
terpretálják a történéseket azért, hogy ne kelljen engedményeket tenniük,
ne kényszerüljenek politikájuk, nemzetbiztonsági elveik megújítására, le-
hetőleg ne kelljen a szűkösnek nyilvánított pénzügyi keretektől még töb-
bet áldozniuk a védelemre.

Egy német baloldali napilap (Die Tages Zeitung), „*A terrorizmus
nem univerzális probléma*” címmel interjút készített az egyik legtekinté-
lyesebb német politológussal, **Ernst-Otto Czempiellel**. (5) A beszélgetés
apropóját Putyin elnök cssecsenföldi politikája szolgáltatta.

*Czempiel Putyin cssecsen politikájának kritikáját jogosnak látta. "A
német politikának – pártoknak, a Bundestagnak, és a német médiának
– azzal a kérdéssel is foglalkoznia kell, miként kell annak a politikai
megoldásnak kinéznie, amelyik kiszárítja a terrorizmust tápláló forrás-
sokat. Azonban azokat a bírálatokat, amelyekkel Putyint illetik szívesen
hallanám az amerikaiak Irak politikája és az izraeli Likud kormányzati
gyakorlata kapcsán is. Ott ugyanis ugyanazzal a jelenséggel állunk
szemben: a baráti kormányok olyan politikát gyakorolnak, ami a terro-
rizmust táplálja" – fejtette ki az ismert politológus.*

A terrorizmus ellen harcias lépéseket szorgalmaz a дума. A halá-
los ítélet visszaállítását, ugyan végül levette a napirendről az orosz дума,
de olyan radikális intézkedéseket követel, amelyek javítanák az erőszak-
szervek együttműködését.

A belbiztonsági szerveket a terrorellenes harcban rendkívüli jogok-
kal látnák el, és a büntetőtvénykönyvet kibővítenék egy paragrafussal,
amely felelősségre vonná azokat, akik elmulasztanak valamilyen intézke-
dést egy fenyegető terrorcselekmény megelőzésére.

A képviselők egyúttal a jövő évi költségvetésben a terrorizmus elleni
kiadások növelését szorgalmazzák. Ezt a harcot az orosz képviselők
igyekeznek nemzetközi feladatá tenni. Egyrészt a grúz és azerbajdzsán
parlamenttől megfelelő törvények meghozatalát kérik az Oroszországot
onnan fenyegető terroristák megfékezésére. Másrészt azt követelik, hogy

az angol és az amerikai kormányzat vonja vissza a politikai menedékjogot az ott élő csecsen vezérektől.

Oroszország történelmének utolsó 10 évét áttekintve megállapítható, hogy a terrorizmus elleni harchoz mindenkit megnyert szövetségessel, legyen az bármilyen korábbi politikai beállítottságú ország.

Már 2000-ben állami szintű programot dolgoztak ki a nemzetközi terrorizmus fenyegetésének felderítésére és megelőzésére. Ekkor alakították ki az Antiterrorista Központot. Figyelembe vették a világhelyzet állandó változását, a fegyveres konfliktusokat.

Különösen jó kapcsolatokat alakítottak ki az európai partnerekkel és bűnmegelőző szervezetekkel, figyelembe véve a Nyugat-Európa felé irányuló „*tranzit bűnelkövetői magatartást*”, a maffia csoportok működését.

A nemzetközi terrorizmus elleni harc csak nemzetközi összefogással oldható meg.

Oroszország, Európa, az Egyesült Államok tevékeny résztvevői az akció-egységnek, mert népeik szabadságjoga, biztonsága, gazdaságuk prosperitása függ ettől az ellentévékenységtől, ennek eredményességétől.

Hivatkozások:

1. Chistopher R. Daley, Granfield University, UK.(ams@dpa.mod.uk).
2. The European Union's role in combating terrorism.(A5-0273/2001. 2001/2016 (INI) The European Parliament.
3. 2002.január.
4. A terrorizmus és a társadalom erkölcsi összeomlásának problémái. Izvesztyia. 2001. január 15. Moszkva.
5. Die Tages Zeitung. (www.taz.de).

Feldolgozott irodalom:

1. Council Framework Decision of 13 June 2002 on combating terrorism.(Official Journal L164, 22/06/2002. P.0003-0007.
2. Council Regulation (EC) No 2580/2001 of 27 December 2001 on specific restrictive measures directed against certain persons and entities with a view to combating terrorism. (Official Journal L344, 28/12/2001 P. 0070-0075.
3. **Henry Kissinger:** A terrorizmus új kihívása. (Népszabadság, 2002. szeptember. 7.).
4. **Ablaka Gergely, Wagner Péter politológus:** A terrorizmus napjaink egyik fontos külpolitikai kérdése. (Kurt Lewin Alapítvány. 2004. április 30.)
5. **Chistopher Bennet:** Harc a terrorizmus ellen. NATO Review, 2002. január.
6. **Steve Larrabee kontra Francois Heisboury:** Milyen globális szerepet tud és szabad a NATO-nak betöltenie. NATO Review, 2003. június.
7. **Matthew P. Daley:** az USA adminisztráció kelet-ázsiai és csendes-óceáni térségéért felelős államtitkár helyettes: Az Egyesült Államok terrorizmus-ellenes politikája Kelet-ázsiaiában és a CSENDES.Óceániai térségben. (2003. október.29,Képviselőház).
8. **Huber Szebasztian:** Terrorizmus Európában a XX. század második felében.
9. **Polgár Demeter:** Háború a terrorizmus ellen avagy a „civilizációk összecsapása”? (Népszabadság, 2004. október. 2.)

LOGISZTIKA A NEMZETKÖZI MISSZÓKBAN BÉKETÁMOGATÓ MŰVELETEKBEN, MISSZIÓKBAN RÉSZTVEVŐ MAGYAR KATONAI ERŐK LOGISZTIKAI TÁMOGATÁSA

(MH Hadtápfőnökség kollektívája)

A Magyar Köztársaság NATO tagságát megelőző évektől katonai szerepvállalással jelen van a világ különböző térségeiben felángolt válságok békés rendezésében. A magyar katonák határainkhoz közel, illetve határainktól távol történő feladatellátása osztatlan nemzetközi elismerést váltott ki Szövetségeseink részéről. Katonai kontingenseink eredményes tevékenysége mögött a felkészítéshez, a képesség eléréséhez, valamint a működéshez szükséges feltételek elsődleges prioritást élvező biztosítása állt és áll ma is.

Annak ellenére, hogy a képi és írott média folyamatosan kiemelt figyelmet szentel a NATO vezette övezetekben, valamint az ENSZ, EBESZ keretében résztvevő kontingenseink szinte mindennapi tevékenysége bemutatásával szükségesnek tartjuk szerepvállalásunk jogszabályi hátterének, belső tartalmának, szerkezeti kereteinek összefoglaló áttekintését és azokra építve a logisztikai támogatás egyedi, illetve általánosítható tapasztalatainak közadását.

I.

KATONAI RÉSZVÉTELÜNK ALAPJAI A KÜLÖNBÖZŐ BÉKEMISSZIÓKBAN

1. A magyar katonai erők nemzetközi alkalmazásának jogszabályi keretei

a) A béketámogató műveletek jogi alapját képezi az ENSZ alapokmányának VI. fejezete, amely tartalmazza azokat az intézkedéseket és tevékenységeket, amelyek a világban kialakult válságok békés rendezésére vonatkoznak.

Az ENSZ alapszabály VII. fejezete a fegyveres erők alkalmazását, a kényszerítő intézkedések megtételét engedélyezi, illetve szabályozza. Ebben vannak lefektetve azok az intézkedések, eljárások, amelyeket az ENSZ Biztonsági Tanácsa alkalmazhat a békét veszé-

lyezettőkkel, megszegőkkel és támadó tevékenységet folytatókkal szemben.

b) A Magyar Köztársaság Alkotmánya 7. § (1) bekezdése rendelkezik a vállalt kötelezettségek teljesítéséről.

Az Alkotmány 19. § (j) pontja tartalmazza, hogy az Országgyűlés az Alkotmányban meghatározott eseteket kivéve dönt a fegyveres erők országon belüli vagy külföldi alkalmazásáról, külföldi fegyveres erők magyarországi, vagy az ország területéről kiinduló tevékenységről, a külföldi hadművelleti területen végzett humanitárius tevékenységről, valamint a külföldi fegyveres erők magyarországi állomásozásáról.

c) A honvédelemről szóló 1993. évi CX. Törvény 22. § (1) e. pontja a fegyveres erők feladatává teszi a nemzetközi szerződésekben, így különösen az *ENSZ Alapokmányában*, az *Észak – atlanti Szerződésben* és az EBESZ felkérésében foglalt katonai kötelezettségek teljesítését.

d) A Magyar Köztársaság biztonság – és védelempolitikájának alapelveit meghatározó 94/1998. (XII. 29.) Országgyűlési határozat 8. pontja kimondja: a Magyar Köztársaság továbbra is aktív szerepet vállal az ENSZ, EBESZ, az Európa Tanács, a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet tevékenységében.

e) A Honvédelmi Miniszter 4161997. (hk.15) HM utasításban szabályozta a nemzetközi katonai békemissziókban való részvétellel kapcsolatos teendőket.

f) Az MHPK, VKF a 92/ 1997. (HK 23.) számú intézkedésében szabályozta az MH részére a miniszteri utasításban meghatározott tendők végrehajtásával kapcsolatos feladatokat.

Végül a jogszabályi kereteket alkotják azok az Országgyűlési Határozatok, amelyek a különböző – nem ENSZ – nemzetközi missziókban, béketámogató műveletekben való részvételre vonatkoznak.

2. A béketámogató műveletek a mandátum alapján lehetnek:

- ENSZ által vezetett műveletek;

- NATO által vezetett műveletek (mandátum delegálásával);
- EU által vezetett műveletek (mandátum delegálásával);
- EBESZ által vezetett műveletek (mandátum delegálásával);
- ENSZ alapokmánya szellemében – külön egyezmény alapján – vezetett műveletek.

3. IFOR/SFOR műveletekben való részvételünk történelmi áttekintése

Mint ismert az **IFOR** misszió 1995-ben jött létre a *Dayton-i béke* megállapodás betartására, a Jugoszláv utódállamok között kirobbant fegyveres konfliktus lezárására.

E béketeremtő feladat célja a balkán stabilitásának biztosítása, az alapvető emberi jogok tiszteletben tartásának szavatolása volt és van napjainkban is.

Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1088. számú határozatában delegálta az erő használatát a NATO részére, amelyben felhatalmazta, hogy Bosznia – Hercegovinában a Dayton-i béke megállapodásnak megfelelően teremtsen meg a békét, biztosítsa a felek közötti párbeszédet a békés megoldás érdekében.

Hazánk két meghatározó területen kapcsolódott be a dél-szláv válság békés rendezésébe. Először bázist adott és széleskörű befogadó nemzeti támogatást nyújtott a szövetségesek, illetve a velük együttműködő PFP Kontingensek részére, másodsor egy jól felszerelt és magasán képzett szakmai alegységgel részt vállalt alapellátásban.

A Magyar Műszaki kontingens 1996. január 06. és 2002. április 30. között a horvátországi *Okucaniban* települve, kezdetben 426 fővel majd fokozatosan csökkenő létszámmal végezte az **IFOR/SFOR Erők** műszaki biztosítását, illetve részt vett az „*SFOR Békés arca*” tevékenységében.

A műszaki kontingens feladatrendszerének módosulásával párhuzamosan már NATO felkérés alapján 2002. május 15-től egy kezdetben 150 fős, majd 2004. februártól 108 fős **Katonai Rendfenntartó Kontingens, Szarajevóban** települve részt vesz az **SFOR**

MSU különleges feladatainak ellátásában. Ezt túlmenően Szarajevóban, az SFOR parancsnokságokon összekötő tisztek, illetve törzstisztek és tiszthelyettesek tevékenykednek.

Legújabban 2003. 09. 15-től az **SFOR Kanadai Kontingens Nemzeti Támogató Elemének** alárendeltségében tevékenykedik a **Magyar Katonai Szállítószakasz** 28 fővel.

Meghatározott idejű, speciális felkészültséget igénylő külön feladat érdekében 2004. szeptember 02-án indult vasúti és közúti szállítással a DOBOJ III. híd bontási munkálataira a **Magyar Műszaki Század**. Tevékenységét várhatóan 2004. október – november hónapban fejezi be.

4. A koszovói válság leglényegesebb eredményei és részvételünk a KFOR erőkben

A koszovói válság főbb időpontjai és eredményei közé tartoznak: 1974. autonóm státusz Koszovónak, 1989. a státusz megszüntetése, 1991. árnyékkormány megalakulása, 1996. az UCK (Koszovói Felszabadítási HDS) megalakulása, 1999. 03. 24. NATO légi hadművelet megkezdése, majd végül 1999. 06. 09. „*Military Technical Agreement*” aláírása. Joint Guardian hadművelet elfogadása. A NATO légi csapások befejezése.

A KFOR mandátum lényegében a katonai cselekmények megszüntetése, a katonai és rendőri erők kivonása, valamint nemzetközi erők állomásoztatása Koszovóban. Ehhez járult hozzá a politikai helyzet megszilárdításának célkitűzése.

Magyarország részvétele a KFOR misszióban az alábbi erők alkalmazását jelentette:

- **A Magyar Honvédség Őr – és Biztosító Zászlóalj (ÖBZ)** feladatát az 55/1999. számú Országgyűlési Határozat alapján 1999. 07. 27-től látja el.
- **A Magyar Honvédség Megelőző Egészségügyi Labor** 2001. 02. 08-án került a **KFOR** erők alárendeltségébe.
- 2003. 02-től 2004. 03. 31-ig az **MH Repülőtér Üzemeltető és Biztosító Részleggel** vettünk részt a *pristinai* repülőtér üzemeltetésében, valamint a helyi légiirányítók képzésében.

- 2002. 07. 24 –től végzi a Skopjei NATO parancsnokság őrzés- védelmének ellátását az Őr – és Biztosító szakasz.

5. Az UNFICYP történelmi háttere

A válsághoz vezető leglényegesebb események és időpontok az alábbiak szerint összegezhetők:

- 1960. Ciprus elnyeri függetlenségét, nem angol gyarmat többé;
- 1960-74. Közös görög-török kormányzás, török kisebbségi vétójoggal;
- 1963. Etnikai polarizáció miatt államfői kísérlet az Alkotmány módosítására, belharcok kitörése;
- 1964. ENSZ békefenntartó erők (UNFICYP) küldése a szigetre;
- 1965. Törökország beavatkozással fenyeget;
- 1974. Katonai puccskísérlet;
- 1974. 07. 20. Török beavatkozás a kisebbség védelmére.

Az UNFICYP mandátum a harcok kiújulásának megakadályozásáról szól, olyan békés légkör fenntartása által, amelyben a ciprusi probléma tartós és igazságos megoldása megtalálható.

Magyarország részvétele az UNFICYP misszióban az alábbi erők alkalmazását jelentette:

- 1993-1994. 4 fő katonai megfigyelő.
- 1995. november HUNCON átveszi az osztrák – magyar – szlovén zászlóalj 1. század 1. szakaszát, egyes törzsbeosztások betöltését a zászlóaljtörzsben.
- 1997. szeptember HUNCON átveszi az 1. század hadműveleti területének egészét, valamint beosztásokat, a zászlóalj és az UNFICYP törzsben.

- 1999. További törzs beosztások az UNFICYP parancsnokságon.
- 2001. Az osztrák és szlovén kontingens kivonulásával megalakul a szlovák-magyar zászlóalj.

6. Az MFO történelmi háttere

- 1948. Izrael tudomásul veszi a Függetlenségi Nyilatkozatban az ENSZ által kijelölt határokat.
- 1956. Izraeli-Egyiptomi háború során a Sínai – félsziget és a Gázai övezet is Izraeli kézre kerül.
- 1956. A Szezei válság rendezéseként az ENSZ elrendelte az Izraeli csapatok kivonását és a helyükre békefenntartó erők érkeztek.
- 1967. Kivonták az ENSZ csapatokat és kitört a harmadik arab – izraeli háború.
- 1967-1973 hat év fegyverszünet.
- 1973 kitört a JOM KIPPURI háború, melyet az USA és a Szovjetunió segítségével fejeztek be.
- 1978 Camp David Izraeli – egyiptomi béketárgyalások megkezdése.
- 1979. USA közvetítéssel békeszerződés aláírása.
- 1981. A békeszerződés betartásának ellenőrzésére az USA, Izrael, Egyiptom létrehozta az MFO missziót.

Az MFO mandátum lényege, hogy az MFO ellenőrzi a *Camp David-i* békeszerződés betartását az aláíró államok között.

A szerződésben foglalt célok, valamint a misszió megszervezésének és működésének elvei megegyeznek az ENSZ követelményeivel.

Magyarország részvétele az MFO misszióban

1995 szeptemberében kezdődött, amikor a nemzetközi felkérést követően az első magyar katonai – rendőri ellenőrző csoport megérkezett a *Sínai* – félszigetre. Jelenleg 26 katona és 15 rendőr teljesít szolgálatot 39 katonai rendéssel, 1 orvossal és 1 összekötő tiszttel.

7. Magyarország részvétele az ENSZ katonai megfigyelő missziókban

- UNOMIG GEORGIA 7 fő
- UNMIK KOSOVO 1 fő
- MINURSO NY-SZAHARA 8 fő

8. Magyarország részvétele az EBESZ katonai megfigyelő missziókban

- OSCE Bosznia – Hercegovina 1 fő
- OSCE Tadzsikisztán 1 fő
- OSCE GRÚZIA 5 fő

9. Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő (ISAF) részeként Afganisztánban feladatot teljesítő magyar katonai kontinges

Az ENSZ BT a 1386/2001. számú határozatában jóváhagyta az ISAF erők mandátumát.

Magyarország részvétele az ISAF missziókban

HUNCON I.

- 2 törzstiszt az ISAF főparancsnokságon (hazatértek);
- Magyar Katonai Egészségügyi Kontingens (2003. 12. 31-ig);

- 2004-ben folyamatosan emelkedő létszámmal törzs és szakállomány a kabuli ISAF parancsnokságon. (jelenleg 29 fő).

HUNCON II:

- Kabul ISAF parancsnokság : 6fő;
- KABUL Többnemzetiségű dandár német tábori kórház: 4 fő;
- Kabuli nemzetközi repülőtér: 11 fő törzstiszt és szakbeosztások;
- Kunduz Regionális Újjáépítési csoport 10 fő;
- MH Könnyű Gyalog Század 125 fő + 7 fő törzstiszt.

10. Magyarország részvétele a többnemzetiségű koalíciós erőben IRAK

2003. szeptember 08-án érkezett meg és kezdte meg szolgálatát Irakban a **MH Szállítózászlóalj**. A kontingens a koalíciós erők részeként a hadműveleti területen a lengyel hadosztály alárendeltségében hajtja végre feladatait.

A kontingens a Parlamenttől 2004. 12. 31-ig kapott felhatalmazást. 2004. október utolsó napjaiban az iraki Ideiglenes Kormánytól érkezett felkérés a misszió folytatására, melynek sorsáról az Országgyűlés később fog dönteni. Valószínűsíthető, hogy a magyar kontingens 2005. március 31-ig befejezi iraki küldetését és hazatér.

A kontingens fő feladata a katonai – és humanitárius szállítási feladatok végrehajtása, a szállítmányok épségének megőrzése.

A szélsőséges időjárási körülmények között szolgálatot teljesítő állomány biztonsága és komfort érzetének javítása érdekében a kontingens személyi állománya ellátásra került néhány a MH-ban nem rendszeresített felszereléssel is. /pl: sivatagi gyakorló öltözet, sivatagi bakancs (rendszeresítése folyamatban van).

II.

A NEMZETKÖZI BÉKETÁMOGATÓ MŰVELETEK LOGISZTIKAI TÁMOGATÁSA

1. A logisztikai támogatás megszervezésének eltérő sajátosságai

A nemzetközi békemissziókban résztvevő alegységek összetételének és felszerelésének alapját a Honvédelmi Miniszter által jóváhagyott *Ideiglenes Állománytáblák* és az *Ideiglenes Felszerelési Jegyzékek* képzik. Ezen okmányok tartalmazzák az alapvető felszereléseket, kiegészítve azon speciális eszközökkel és anyagokkal, amelyek a feladat eredményes és biztonságos végrehajtásához elengedhetetlenül szükségesek.

A nemzetközi békemissziókban szolgálatot teljesítő állomány alapvetően a Magyar Honvédségben rendszeresített anyagokkal és eszközökkel van ellátva, de ettől eltérő speciális anyagokkal és eszközökkel is felszerelésre kerülhet a sajátos viszonyok figyelembevételével.

A kiegészítő felszerelések összeállítása a hadművelleti területen lévő helyzet elemzése, az éghajlati viszonyok figyelembevételével, valamint a várható feladat jellegének megvizsgálása után történik.

A személyi felszerelés ruházatból, egyéni fegyverzetből, egyéni vegyvédelmi felszerelésből, műszaki anyagból, egyéni zárolt élelmi-szerkészletből és egészségügyi szakanyagból kerül megalakításra.

A művelleti területen szolgálatot teljesítő állomány ellátása kisebb részben hazai bázisról történő utánszállítások végrehajtásával, nagyobb részben a vezető nemzet és a külföldi szolgáltatók által biztosított szolgáltatások megvásárlására vonatkozó két- vagy többoldalú nemzetközi szerződések, megállapodások (Technikai Megállapodás) megkötésével valósul meg.

A kontingensek más-más helyen eltérő időjárási és infrastrukturális feltételek mellett, eltérő jellegű és tartalmú feladatot hajtanak végre, különböző nemzetek vezetésével, így a megkötött szolgáltatások megvásárlására vonatkozó szerződésekben lévő árak, költségek összege is kontingensenként eltérő lehet.

Éppen ezért a különböző kontingensek költségei kiszámításához nem célszerű és nem lehet egységes hazai ellátási normákkal kalkulálni.

A kontingensek parancsnokai által szolgálati úton felterjesztett anyagigényléseket elsősorban az ellátó központok központi készletéből, esetleg közbeszerzési eljárás lefolytatásával, néhány esetben a kontingenst ellátó katonai szervezet csapatköltségvetésének a terhére valósul meg.

Az ellátó katonai szervezet hajtja végre az ellátó központoktól igényelt anyagok, eszközök vételezését, az egységrakományok összeállítását, a csomagolások elkészítését valamint a szükséges vám eljárások lefolytatásának kezdeményezését.

2. A Magyar Műszaki Kontingens logisztikai támogatása

Az ezredforduló egyik legsikeresebb és a logisztikai támogatás szempontjából jelentős tapasztalatokat hozó feladata volt a **Magyar Műszaki Kontingens Nemzeti Támogató Elem** működtetésével megoldott ellátása.

A kontingens elhelyezése saját táborában a horvátországi **Okucani-ban** volt, de feladatait a volt Jugoszláv államok területén hajtotta végre.

Így nemcsak a táborban lévő állomány, hanem a hadműveleti területen dolgozó szakállomány logisztikai támogatásról is gondoskodni kellett.

A kontingens logisztikai támogatása egyrészt helyi vállalkozóktól szolgáltatás megvásárlásával (kommunális szolgáltatás, gázolaj biztosítása, kenyér és pékáru) nagyobb részt pedig hazai utánszállítással valósult meg.

Az utánszállítások végrehajtása heti két (az utolsó években heti egy) alkalommal az MH saját szállítóeszközeivel került végrehajtásra.

Ez a sikeres misszió is nagyban hozzájárult a logisztikai támogatásban résztvevő állomány és az MH szakszolgálatok a tapasztalatai gazdagításához.

3. A főbb missziók utánszállításának rendszere

a) *MH Őr és biztosító Zászlóalj*: A zászlóalj által igényelt anyagok utánszállítása hetente egy alkalommal történik Kaposvárról az **MH 64 Boconádi Szabó József Logisztikai ezredtől**, polgári szállítóeszköz igénybevételével.

b) *MH Szállítózászlóalj*: Az utánszállítások végrehajtása légi úton történik, egyrészt az **MH Szárazföldi Parancsnokság** szervezésében az **MH Légierő Parancsnokság** AN-26 repülőgépeivel.

Másrészt az **MH Közlekedési Szolgálatfőnökség** szervezésében a lengyelországi Wroclaw és az iraki Bagdad között működő légi híd igénybevételével. Az anyagok kiszállítása Wroclawba polgári közúti szállító eszközökkel történik.

c) *MH Könnyű Gyalog Század*: Az utánszállítások légi úton a NATO Afganisztán légihíd keretében történnek a németországi Geilenkirchen repülőtérrel Kabulba. A repülőgépek biztosítása nemzetközi polgári erőforrásból történik, a nemzetek a rendelkezésre álló szállítóteret megosztva használhatják.

A nemzetközi béketámogató műveletek logisztikai támogatása kiterjed az alegység megalakítására, a kiképzések végrehajtására, a szükséges felszerelések biztosítására, a hazaszállításra, valamint az elszámolások végrehajtására.

Fő feladatként kezeljük a személyi állomány szabadideje eltöltésének feltételei megteremtését. Ennek megfelelően biztosításra kerülnek a különféle híradástechnikai és szórakoztató eszközök.

III.

Összegzett tapasztalatok és javaslatok

1. A nemzetközi felkéréseket előre nem tudjuk tervezni, így a missziók ellátása a legtöbb esetben előre nem tervezhető, ami nagymértékben megnehezíti a logisztikai támogatási feladatokat.

2. Amennyiben a költségvetési lehetőségek lehetővé teszik, célszerű lenne a parlament által jóváhagyott létszám után (1000 fő) megalakítani ezen létszám ellátásához szükséges személyi felszereléseket, anyagi készleteket, század, zászlóalj szintű táborok kiépítésé-

hez szükséges szakanyagokat, hogy a váratlanul és általában rövid teljesítésű határidővel megalakításra kerülő kontingensek felszerelése ne az éppen aktuális közbeszerzési eljárások beszállítói teljesítésétől függjön.

3. A helyszíni szemrevételezések végrehajtására megfelelő szakmai összetételű bizottság kiküldése javasolt, így elkerülhető lenne a szakmai információ hiányból adódó túl vagy alul biztosítottság és a többlet költségek megjelenése.

4. Azon kontingenseknél, ahol Internet elérési lehetőség van célszerű lenne az Interneten keresztül elérhető napi lapok előfizetését csökkenteni, mivel a nagy távolság és a bonyolult utánszállítási lehetőségek miatt az újságok árát több száz százalékkal megnöveli a települési helyre történő kijuttatás költsége.

5. A gépjárműpark cseréjénél mindenképp célszerű a gázolaj üzemű technikai eszközök beszerzését előnyben részesíteni, mivel a gázolaj ellátás könnyebben biztosítható, valamint a gázolaj üzemű technikai eszközök hadműveleti területen biztonságosabban alkalmazhatóak.

6. Folyamatosan vizsgálni kellene a kutatás és fejlesztés területén, a személyi állomány felszerelésének az adott hadműveleti területen történő alkalmazás valamennyi követelményének való megfelelést.

7. Tovább kellene vinni az üzemanyag feltöltési rendszerek egységesítéséből adódó feladatokat, hiszen a NATO nem írja még elő az egységes csatlakozó rendszert, de már több misszió esetében is okozott problémát a csatlakozó rendszerek eltérése.

8. Célszerű lenne nagyobb gondot fordítani az európai szabványoktól, eltérő rendszerek és a biztosított berendezések illeszthetőségére.(pl: 110 voltos elektromos hálózat).

Felhasznált irodalom:

1. A különböző missziók logisztikai támogatására kidolgozott tervek.
2. A szakszolgálatok által készített jelentések.
3. MH ÖHK napi jelentési adatbázisa.

AZ MKSZSZ FELÉPÍTÉSE

**KANADAI HADSEREG
BOSZNIA-HERCEGOVINAI ALKALMI HARCÍ KÖTELÉK
NEMZETI TÁMOGATÓ ELEM**

**MKSZSZ
PARANCSNOK
(3)**

**AG. SZÁLL. R.
14 FŐ**

**SZEM. SZÁLL. R.
11 FŐ**

2 db 2 t tgjmű.
6 db 5 t tgjmű.

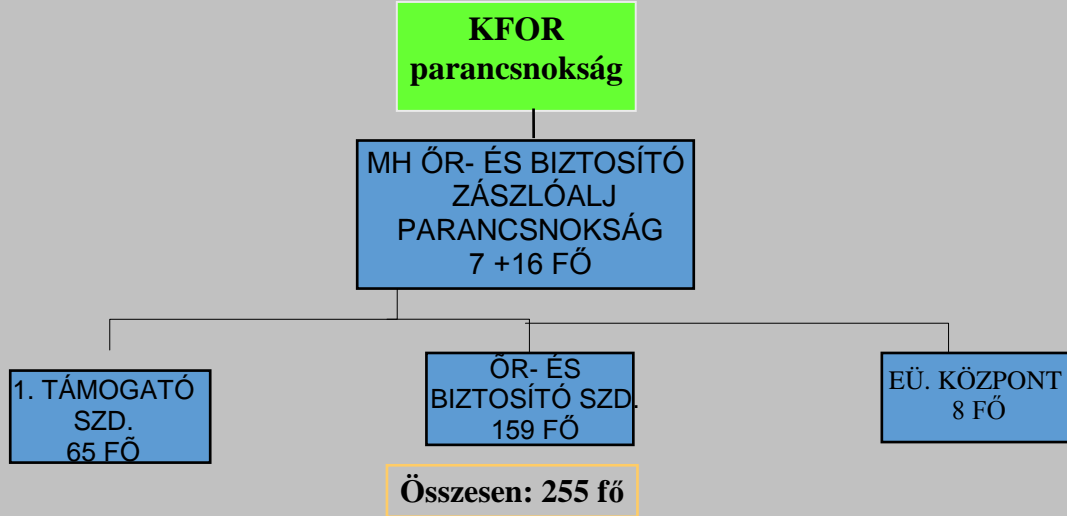
ÖSSZESEN: 28 fő

2 db busz
6 db VW
Transporter

MAGYAROK A KFOR MISSZIÓBAN

AZ MH ŐBZ SZERVEZETE

AZ ÖBSZ FELÉPÍTÉSE

**NATO PARANCSNOKSÁG
KOMMENDÁNS**

**ÖBSZ
PARANCSNOK**

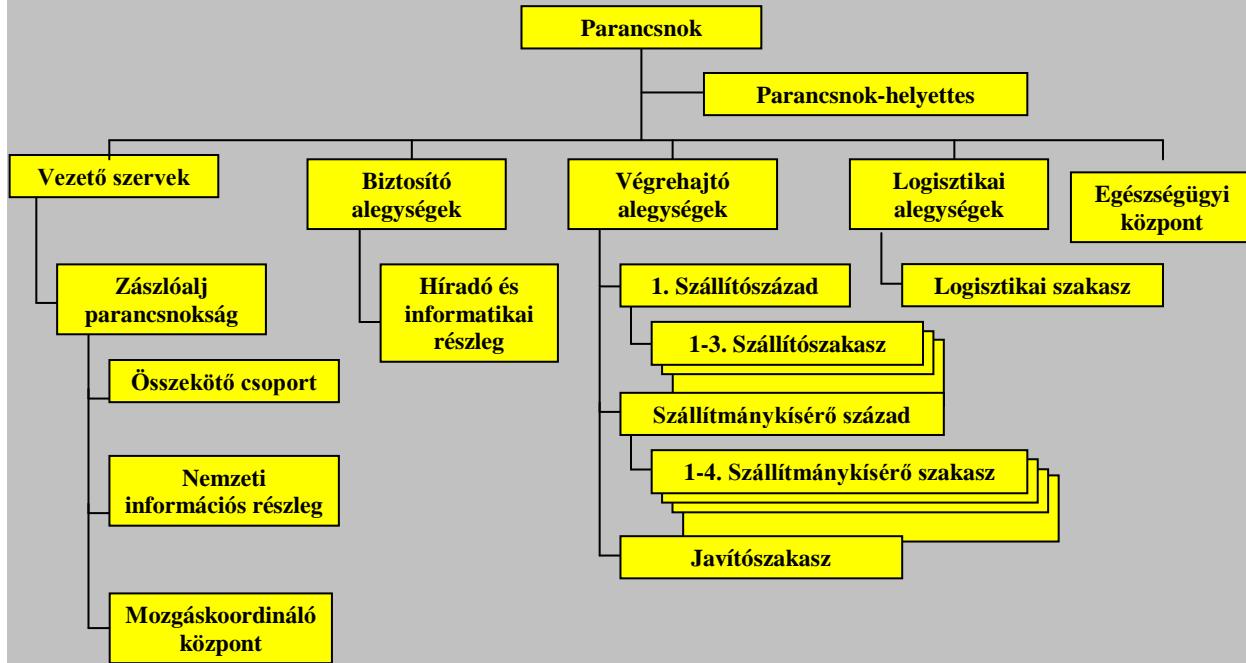
**TÖRZS
CSOPORT
7 FŐ**

**1-3. RAJ
3 X 9 FŐ**

**GYORS
REAGÁLÁSÚ
RAJ**

ÖSSZESEN: 40 FŐ

AZ MH SZZ SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE

A MAGYAR HONVÉDSÉG SZÁLLÍTÓZÁSZLÓALJÁNAK (MH SZZ) AZ IRAKI MISSZIÓBAN VALÓ ALKALMAZÁSÁVAL KAPCSOLATOS TAPASZTALATOK

Sramkó Mátyás és törzse¹

Az eddig végrehajtott szállítási feladatok tervezése-szervezése, valamint azok konkrét végrehajtása a Magyar Honvédség általános katonai és logisztikai szakmai területein eddigi összehasonlításban soha nem látott értékű és horderejű tapasztalatokat produkált, melyeket a szállítózáslóalj vezetése ezúton tesz közzé.

A Magyar Köztársaság részvétele az iraki béke teremtő és humanitárius akcióban a NATO szövetségeseikkel egyeztetetten, a nemzetközi jog figyelembevételével történik, amelyet az igény szerint megalakított szállító kontingens testesít meg.

A szállítózáslóalj egyrészt a lengyel parancsnokság alatt működő többnemzeti hadosztály logisztikai feladatai támogatását, másrészt az iraki körzetben élő civil lakosság humanitárius segítségét hivatott véggezni. Ezt a feladatot a magyar logisztikai egység több, mint egy éve harci körülmények között rendkívül nagy szakértelemmel hajtja végre.

I.

A kontingens alkalmazásának első évi általános és szakmai tapasztalatai

1. Az alkalmazás körülményei

A többszöri egyeztetés eredményeként a zászlóalj alkalmazásának körülményei megfelelnek az **Egyetértési Nyilatkozatban**, annak kiegészítésében, valamint a szóban és írásban megfogalmazott nemzeti követelményeknek.

¹ Sramkó Mátyás alezredes, az MH Irakban tevékenykedő Magyar Szállítózáslóalj volt parancsnoka és a zászlóalj törzsben tevékenykedő munkatársak által összeállított anyag (cikk).

Az alkalmazás kereteivel kapcsolatos kérdések katonai felső vezetői egyeztetések során kerültek tisztázásra, melynek eredményeképpen a **Többnemzeti Hadosztály** parancsnoka személyes feladatszabásakor más követelményeket, illetve a szabályozóktól eltérő alkalmazási szándékot nem fogalmazott meg.

Az elmúlt hónapok tapasztalatai alapján végrehajtott szervezeti átalakítások hasznosan növelték meg a **zászlóalj** védelemre fordítható erőit, illetve jelentős színvonal emelkedést eredményeztek a flexibilitás területén, illetve lehetővé tették eddig szállító járművekkel megközelíthetetlen területek elérését is. (BTR 80/A mozgékonyasága és helyigénye).

2. A szállítózászlóalj ellátásával kapcsolatos feladatok és tevékenységek két nagy területre oszthatóak

- a) A hadszíntéren egyezmények és szerződések alapján történt ellátás.
- b) A nemzet felelősség körébe tartozó ellátási feladatok.

A hadszíntéri ellátás alapvetően az amerikai fél szervezésében történik, biztosítva az alkalmazhatósági szint fenntartását.

Az ellátás területei: élelmezés; elhelyezés; elektromos ellátás részei, épületgépészeti, bútorzat, fürdetés, WC, üzemanyag (csak hajtóanyag), mosatás.

3. A nemzeti ellátás körébe tartozó anyagok és eszközök szakterületi tapasztalatai

Logisztikai biztosítás

a) **Fegyverzet terén:** A folyamatos használat során a fegyverek alkatrészei a homokszemcséktől súrlódnak, ezáltal a felületeken folyamatos kopás észlelhető. Minden fegyveren tapasztalható ez a jelenség, az egyes fődarabokról teljesen eltűnt a barnítás. A használat során a kéz melegétől és az izzadságtól is a barnítás (festés) rátapad a bőrre. Felületkezelési hiányosság miatt száraz környezetben is rozsdásodik a cső. A táruk gyenge minőségéből adódik, hogy sorozatosan széthullanak. A rugó rövid idő alatt elgyengül, így nem elegendő erővel tolja a löszert és az keresztbefordul a töltényürben, nem történik meg a töltés, így a lövés sem hajtható végre.

96M P9RC pisztolyoknál felmerült problémák: A feszítelenítő gyártása során a sorját nem távolították el maradéktalanul és a furatot ellipszis alakúra fűrták, emiatt a fegyver nem revolverz. A csőfarban a két párhuzamos fél félre van marva, anyag többlet maradt, ezért nem lehet hátrahúzni a szánt. A biztosító golyók elkopnak, ezért a fegyver akkor is kibiztosít, mikor azt a tokba helyezik.

Lőszereknél felmerülő problémák: A tábor elhagyásakor a fegyvereket csőre kell tölteni az előírások szerint. A sorozatos csőre töltések miatt a felső lőszer a tárban erősen kopik, ezért cserélni kell.

b) Páncélos és gépjármű üzemeltetési, alkalmazási tapasztalatok

UNIMOG 435: Az *R-142 konténer felhelyezésével a gépjármű súlypontja megemelkedett* és ez rontotta a terepen történő alkalmazhatóságának lehetőségeit. A jármű maximális *sebessége műúton is 60 km/h-ra korlátozódott, amely a menetoszlopok átlagos menetsebessége alatt marad.* Az ajánlott menetsebesség 45 Km/h! Az utólag beépített generátor ékszíjtárcsája nem síkban fut, illetve az ékszíjtárcsa nem megfelelő profilja miatt az ékszíjak fokozott kopásnak vannak kitéve. *A légszűrőt sivatagi toldattal lenne célszerű ellátni.*

MERCEDES 10.17 tj.tgk: A levegőszűrőt sivatagi csőtoldattal lenne célszerű ellátni, mely lehetővé tenné, hogy a jármű jobb elején, a jobb első kerék előtt található légszűrő a fülke tetejére kivezetett csőtoldaton keresztül szívja a levegőt. Így a motor légellátása biztosabban megoldható és a szűrőbetét sem tömődik el olyan gyorsan. Hibaként fordult elő, hogy a menet alatt az akkumulátorok töltése megszűnt. A légkondicionáló beépítésével növekedett a generátor leterheltsége. A bowdenes áramtalanító kapcsoló működtetése a fülkéből nem megbízható. Az áramtalanítókapcsoló dobozba a bejutó por miatt kontakthibásakká válnak a vezetékek.

MAN 22.240 tj.tgk.: A levegőszűrőre sivatagi toldat felszerelése szükséges.

URAL 4320 Kiszolgáló-javító műhely gk.: A felépítményhez nem tartozik külön generátor így a KF-2 konténer áramellátása csak aggregátorról megoldott. Ha a gépjármű vontatmányként aggregátort visz magával, *a terepen csökken a menetsebesség*, mely műúton is 70 km/h-ra lett korlátozva, illetve csökken a vontató kapacitás. Amennyiben viszont nem biztosított a felépítményben a 220 V, 380 V feszültség, akkor nem lehet, nem tudjuk működtetni az elektromos kéziszerszámokat, kiségeket, illetve a hegesztőtranszformátort.

Ezért gyakorlatilag, a menetek során, az egyes bázisokra bevonatott gépjárműveket nem lehet megjavítani, mert **az adott bázison a műhely gépkocsikat nem lehet megtáplálni árammal.** (Az LSA 5 táborból Al Hillahba történő átcsoportosítás alkalmával az egyik MAN gépjármű sebességváltó karja eltört. A SEDAR II bázison lehetőség lett volna megjavítani saját erőből, ha lett volna áramellátás, de mivel nem volt, így az amerikai javító műhely felszerelését kellett használni).

A vezetőfülkében a menet alatt kötelezően viselendő egyéni felszereléssel csak 2 fő fér el. A konténerben a 2 fő számára kialakított üléseket pedig nem lehetett igénybe venni, mivel a konténeren található oldalablakok nem nyitható kivitelűek. A nyitható kettő darab tetőszellőző helyére került beépítésre a felépítmény **légkondicionáló berendezése, amely 220 V hiányában menet közben nem üzemeltethető.**

A fedélzeti akkumulátorok - amelyek biztosítják a fedélzeti törpefezsültséget, illetve erről működik a R-173 rádió - menet közbeni töltése nem megoldott.

A csörlőberendezés felső terelőgörgője, mely a csörlőkötelet megvezeti, hiányzik. A légkondicionáló biztosítékát a gépjármű biztosítéktáblájába kellene integrálni, mert így a cseréje, ellenőrzése könnyebben megoldható.

MAGIRUS 178D 15A autómentő darus gk.: Ha a járműnek más járművet kell megemelve vontatnia, a maximálisan megengedett menetsebesség egyes **esetekben csak 20 km/h. Ez a sebesség az egész konvojt lassítja, és sebezhetővé teszi. A gépjárművek 1960-as évjáratúak így alkatrész utánpótlásuk, illetve üzembiztonságuk kétséges.**

A MAGIRUS típusú **gépjárművekkel kapcsolatban üzemeltetési tapasztalat nincs,** mivel ezek a járművek a kerékhék munkahengerek javítása miatt csak közvetlenül az indulás előtt érkeztek meg Kaposvárra, innen egyes szállítással kerültek Kuvaitba, majd traileren Al Hillahba. Az eddigi futásteljesítményük 130 km gépjárművenként.

Az emelve vontatáshoz a gépjárművet elő kell készíteni (a 750 kg elensúlyt a gépjármű hátuljáról az orr részre kell átrakni a daruval). **Ez alatt az oszlopnak állnia kell, ami fokozott veszélynek teszi ki az oszlopot.**

MERCEDES 250 GD tj.szgk.: Az utólag felszerelt légkondicionáló ékszíjtárcsája nem síkban fut a meghajtó tárcsával, így az ékszíjak melléfutása, illetve a fokozott kopások miatt szakadás fordul elő.

Az eszközök, mint könnyű szállítmánykísérő eszközök kerülnek alkalmazásra. Az *alkalmazhatóság érdekében bizonyos átalakítások kerültek végrehajtásra*. (Ponyva leszerelése, *géppuska támasz kialakítása*). Ezek az átalakítások nem gyári anyagokból készültek. A biztonságosabb alkalmazás érdekében hazai forrású anyagok igénylésére került sor, amely igénylés kapcsán az eszközök átalakítását megtiltották. A már kialakított eszközök további alkalmazása ilyen formában a zászlóaljparancsnok döntése alapján, személyes felelőssége mellett valósult meg. *A hazai rendszernek és követelményeknek megfelelő, igényelt anyag engedélyezése nem történt meg.*

BTR-80/A harcjármű.: A fokozott igénybevételt egyre nehezebben bírják, gyakrabban hibásodnak meg. Jellemző hibák a kerékagy szimmeringek meghibásodása és a fokozott igénybevétel miatt a gumiköpenyek gyors elhasználódása. *A felszerelt légkondicionáló berendezéseket le kellett szerelni, mert akadályozta a motor megfelelő hűtését.* A nem megfelelő hűtés 2 db BTR motor RMH-hoz vezetett.

HAD-16 áramforrás aggregátor.: Az olaj viszkozitásának megváltozása miatt a szelepvezetők tömítéseinél olajfolyás volt tapasztalható.. Az aggregátor burkolatait el kellett távolítani, mert a magas hőmérséklet miatt a zárt térben az olaj felforrt.

KRAZ 255 : Az ajtószigetelő hab- és gumicsíkok a nagy melegben a fém részekre sültek és a szigetelési funkciójukat elvesztették. A vezetőtérbe a finom homok menet alatt bejut, amelyet a légkondicionáló berendezés légárama felkavar. Ez a jelenség szinte valamennyi típusnál megjelent. Minden savas indító ólomakkumulátor típusnál megfigyelhető a magas hőmérséklet, és intenzív párolgás miatt az elektrolit szint csökkenése.

c) Egyéb gondok, problémák

Hiányzik a műhelyfelszerelésből a személygépkocsikhoz szükséges *kerék centrirozógép, illetve esztergagép*. Nem megoldott a kerekek és lengéscsillapítók szabályos bevizsgálása és üzemeltetése. *Az alkatrészellátás nehézkes*, gondot okoz, hogy a fenntartási anyagok igénylése és a teljesítés között több hetes az átfutási idő. Nem ritka a nem teljesítés sem. A **Wroclavból** induló utánszállítással érkezik csak nagyobb mennyiségű és méretű javító anyag, de egyéb okokból a januárra és a februárra tervezett kiszállítás elmaradt.

A szállítózászlóalj áramellátását biztosító **KIRSCH 350** típusú áramforrás aggregátorok (4 db) következő kötelező szemléje március 20-án volt

esedékes. Ezen eszközök szervizelésére **HM CURRUS Rt.** van kijelölve. Az esedékes szemle elvégzése időben csúszott.

A zászlóaljnak az amerikai fél biztosított 109 db technikai eszközt, amelynek szervizelését a KBR végzi. A gépjármű-technikai eszközök hadrafoghatósága 91 %-os. 10 db technikai eszköz javításra vár. Javító műhelyünk 2004. február hónapig 143 esetben 3TK-t, 56 esetben 4 TK-t és 230 esetben kisjavítást hajtott végre. Az érvényben lévő utasításoknak megfelelően az eszközök technikai kiszolgálásának, javításának feltételei biztosítottak. Kivételt jelent a mosás.

d) Elektronikai szakterület

A zászlóalj a szükséges elektronikai szakanyagokkal elégséges szinten rendelkezik. Az amerikaiaktól kölcsönbe kapott **12 db notebook** segíti a munkát. Az anyagellátás nehézkes és gondot okoz, hogy az anyagigénylések és a teljesítés között több hónapos az átfutási idő, Több igénylés nem került teljesítésre. Az ellátást végző **64. BSZJ LTE** az igényeinket megkapja, időben továbbítja azokat az **Ellátó Központ** részére. Ez a helyzet a javításba leadott eszközöknél is.

e) Vegyvédelem területén

A kontingens állománya 692 db 93 M vegyvédelmi ruhakészlettel és 10 db MK-67 és 160 db DS-10 mentesítő készlettel van ellátva. A hőmérsékletingadozás és a folyamatos igénybevétel miatt a vákuumzár hamar megsérül, ezért már 200 db beszállításra, cserére került az elmúlt év végén. *Jelenleg 202 db sérült készlet hazaküldése van folyamatban.*

f) Üzemanyag ellátás területén

A zászlóalj **160 m³ tároló kapacitással** rendelkezik, *de telepítésükre nem volt mód és lehetőség.* A hajtóanyag biztosítás a **lengyel ellátási rendszeren** keresztül valósul meg, amely folyamatos. A zászlóalj rendelkezik az előírt 12 napos kenő- és karbantartó készlettel. A kenő- és karbantartó anyagellátás hazai forrásból történik, melynek során gondként jelentkezik a saját légi szállítási teljesítőképessége, illetve a légi szállítási előírások betartásából eredő korlátozások.

g) Élelmezési anyagellátás területén

A személyi állomány *élelmezési ellátása a szövetséges (amerikai és lengyel) erőekkel* kötött megállapodások alapján történik. A szerződés alapján, illetve a fenti normából napi háromszori főétkezés és palackozott ivóvíz (minimum napi 8 liter/fő), szükség esetén éjszakai pótlék kerül biztosításra.

Az élelmezési felszerelések, anyagjárandósági cikkek, katonai kereskedelmi cikkek, kiegészítő anyagok biztosítása, tartalék élelmiszerek cseréje, pótlása eseti utánszállítással kerül végrehajtásra. *A zászlóalj 15 napi tartalék élelmiszerkészlettel rendelkezik.* A tartalék élelmiszerek felhasználását a szállítózászlóalj parancsnok zászlóalj parancsban rendeli el és ez a konvojok részére előírt 2 napos készletet jelenti. Felhasználást követően az előljáró engedélyével amerikai gyártmányú MRE-vel történik a pótlás.

Az előírt 15 napos vízkészlet viszont gondot, problémát okoz. A hazai területről *kiszállított 36000 liter víz szénsavas, ezt senki sem fogyasztja* ezért szavatossági ideje lejár. Megkezdődött az új *15 napos vízkészlet* kialakítása az ellátó cég által biztosított szénsavmentes vízből, de mivel ennek a szavatossága rövid idejű, felesleges ekkora készletet betárolni mivel tönkremegy. Az ellátó mindig tud biztosítani vizet, illetve más nemzet is csak 7 napos készletet tárol.

A technikai víz biztosítása az alakulat vízszállító gépkocsijával és utánfutójával történik. A vételezett vízből mintavétel kerül végrehajtásra. A vízminták organoleptikus tulajdonságait és klórtartalmát az egészségügyi szolgálat felhasználás előtt is ellenőrzi.

A **MH SZFP 361/2003. számú intézkedésében** szerepel, hogy *a nemzeti hagyományoknak megfelelő kiegészítő étkezés biztosítására a MH ÉSZF később intézkedik.* Karácsonyra és húsvétra kiegészítő ellátást kapott a teljes állomány.

Katonakereskedelmi ellátás

A katonai kereskedelmi cikkekből egy „*missziós*” norma került megállapításra, amely biztosítja az alapvető szükségleteket mind tisztálkodási anyagok, mind pedig dohányáru vonatkozásában. A norma értéke egy főre, egy hónapra **7.000,-Ft**. Figyelembe véve azt, hogy a fent említett alapcikkeket nem mindenki használja, illetve tart rá igényt, létrehozásra került egy kereskedelmi cikklista, mely kiszállításra került a helyszínre. A 7.000,-Ft határáig *ezekből a cikkekből az állomány kompenzálhatja* az alapellátományt.

h) Ruházat

*A személyi állomány ruházati alapfelszereléssel került ellátásra. Az alapfelszerelésen kívül tartalék ruházati készlet került kiszállításra, amelyből a hadi használatra alkalmatlanná vált anyagok pótlása történik. A zászlóalj **33 % felső ruházattal, 33 % fehéreneművel, és 50 % lábbeli** cserekészlettel rendelkezik. Az állomány részére biztosított alapfelszerelés elegendő, ezért a raktári készlet érintetlen. A porvédőnek kiadott necc háló helyett alkalmasabb lenne az állomány részére **egyszer használatos porvédő maszkokat biztosítani.***

A ruházati anyagok tisztítását, az állomány egyéni ruházati anyagának mosatását a Technikai Megállapodásban rögzített nemzet biztosítja, illetve az a helyszínen biztosított saját mosó-szárító gépekkel történik. Ilyen szintű tisztítási, mosási lehetőség mellett **túlzott** az állomány ruházati anyaggal (gyakorlóruha) ellátása.

Összességében a misszióra kialakított, illetve beszerzett anyagok megfelelnek az elvárásoknak, kiemelkedően jó a sivatagi gyakorló ruházat minősége. Rendkívül jó a tisztíthatósága, mérettartó és nagyon kedvező a kopásállósága. A várakozással ellentétben, a téli hónapokban szükségessé válik gumicsizma vagy a sivatagi bakancsnál fokozottabban vízálló lábbeli biztosítása.

*Nem igazán használható a máalhaeveder, mivel a repeszálló mellény felett történő viselése nagyfokú korlátozást jelent a szabad mozgásban, illetve esetenként a méret miatt lehetetlen. Folyamatosan **gondot jelent a porvédő szemüveggel történő ellátás**, mely a leginkább érintett állomány részére nem került biztosításra, holott a személyi felszerelés része. **A magyarázat szerint beszerzés alatt áll fél év után is.***

i) Informatika

*A szállítózáslóalj informatikai rendszere két, egymástól fizikailag elkülöníthető hálózathoz és egy, az MND CS informatikai rendszeréhez kapcsolt számítógépből áll. A helyi hálózaton egy Windows 2000 szerver és egy Exchange 2000 szerver támogatásával valósulhat meg a napi munkavégzés. **Ezek a szerverek közvetlen kapcsolatban állnak a Magyar Honvédség informatikai rendszerével.** A munkaállomásokon Windows 2000 operációs rendszerek futnak. Nyomatási feladatainkat hálózati nyomtatók oldják meg.*

A magánjellegű honi kapcsolattartás nyilvános internetes csatlakozással bíró számítógépekkel lehetséges. Ezek használata szabályozott mind tartalmilag, mind idő szerint. Jellemző felhasználási terület *az e-mail és a Chat funkciók*, a böngészés a rendelkezésre álló idő miatt minimális.

A hadosztály vezetésével a kapcsolatot egy, a hadosztály Microsoft Exchange szerveréhez kapcsolt számítógép biztosítja. A rendszeren a hadosztály működéséhez elengedhetetlenül fontos információk áramlása és archiválása valósul meg.

4. Sajtónyilvánosság

A szállítózászlóalj megalakulásakor állománytáblájában nem rendszeresítettek sajtóreferensi beosztást. Ezt – csatolt, feladatként – a hadosztály sajtóközpontjába beosztott magyar tájékoztató tiszt látta el. Tekintettel arra, hogy a két szervezet funkcionális feladatai és földrajzi elhelyezkedése is különböző, ennek a szerepnek így nem lehetett maradéktalanul megfelelni. Tevékenységének erőssége a katonai sajtó számára időszakosan megküldött eseménytudósítás és a hazai média egyes képviselőinek rendszeres telefon-tájékoztatása volt. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy *ezek a tájékoztatások forrásuk alapján hadosztály szemléletűek és érdekűek voltak általában.*

A szállítózászlóaljjal kapcsolatos média nyilvánossági tevékenységet **HM Kommunikációs Főigazgatósága** szervezte és tervezte, a zászlóalj javaslatát nem igényelték. A zászlóaljparancsnoka a médiában történő felkérések alapján, szerepléseivel kielégítette a hazai információs igényeket.

A táborban az előljárási látogatásokhoz kötötten került sor otthoni újságírók-TV stábok utaztatására, ezeken az alkalmakon készültek azok a tudósítások és képanyagok, amelyek az állományváltásig uralták a médiát.

Az állományváltás alkalmával került sor az állománytábla korrekciójára, a *sajtóreferensi beosztás betöltésére*. Ez a poszt biztosítja az időszerű, valós és hiteles tájékoztatást a zászlóaljnál történt fontosabb eseményekről, a mindennapokról. Ugyanakkor lehetőséget ad a tájékoztató tevékenység összefogására, koordinálására, a HM Kommunikációs Főigazgatósággal napi munkakapcsolat fenntartására, valamint a zászlóalj szempontjából fontosnak tartott információk megfogalmazására és eljuttatására a megfelelő szolgálati út betartásával.

5. Pénzügyi területen

A szállítózáslóalj személyi állományának pénzügyi ellátásával kapcsolatban a legfontosabb momentum a személyre szóló devizaszámlaszerződések megkötése volt. A kezdeti időszakban a nem pontosan megadott, illetve a nem 24 jegyű számlaszámok fennakadást okoztak a járandóságok folyósítása terén. Az immár váltott, valamint a hosszabbító állomány vonatkozásában minden ezzel kapcsolatos probléma felszámolásra került, köszönhetően az együttműködésnek az **ellátó pénzügyi szolgálattal**, illetve az utalásokat teljesítő **Kereskedelmi és Hitelbankkal**. A váltóállomány vonatkozásában hasonló eredetű problémával nem kell számolnunk.

Sajnálatos módon a legtöbb probléma, *a hazai, forintilletmények megállapítása, illetve folyósítása terén tapasztalható (pl: osztályba sorolási pótlék).* A problémák eredete legtöbbször az állományilletékes alakulatok személyügyi, pénzügyi szolgálataihoz vezethető vissza. Ezen hibák leginkább a különböző járandóságok megállapításának, számfejtésének elmaradását jelentik (amelyek természetesen az adott alakulatok hatáskörébe tartoznak).

Az érintett személyek pénzügyi áthelyezése utáni rendezéseket megnehezíti az a tény, hogy *a vonatkozó gyűjtők gyakran nagy késésekkel érkeznek meg az ellátó pénzügyi szolgálathoz*, s néha hiányos adattartalommal. Gondként jelentkezett még a felkészüléssel kapcsolatban megszerzett *járandóságok* biztosítása (gyakorlati napok, hétvége megváltása), mivel több alakulat nem vette figyelembe a felkészítésre vonatkozó intézkedésben foglaltakat, illetve nem fogadta el a zászlóaljparancsnok által hivatalosan megküldött igazolásokat. Így az esetleges problémákról csak az érintett állomány tájékoztatásával értesülünk, a rendezést az alapján tudjuk megkezdeni, ezért az *hosszadalmassá* válik.

A pénzügyi szakmai irányítást végző **HM 2. TPSZI** részéről a rendezések terén folyamatos segítséget kapunk az általuk elrendelt cél, illetve ellenőrzésekkel, azok eredményének közlésével és az állományilletékes alakulatok felé kiadott utasításaikkal a vonatkozó hiányosságok rendezésére vonatkozóan.

A zászlóalj készpénzzel történő ellátása terén komolyabb fennakadás eddig nem történt. *Az állomány minden hónapra vonatkozóan megkapta a kért készpénzösszegeket.*

A hadosztály szintű pénzügyi feladatok az elmúlt nyolc hónap alatt a lengyel és a magyar fél által aláírt egyetértési memorandum 8. fejezetében megfogalmazott alapelveknek *megfelelően* kerültek végrehajtásra.

6. Hadijog

Tekintettel a speciális helyzetre, a feladat kezdetén egy sor tisztázatlan jogi kérdés merült fel, melynek egy része mind a mai napig vizsgálat és tárgyalás tárgyát képezi. (USA technikai eszközök esetleges kárai, harmadik félnek okozott károk). Megfelelő tapasztalattal és a napi élet területén *megfelelő jártassággal rendelkező jogászt szükséges egy újonnan megalkuló kontingenshez biztosítani*, illetve a váltások során is fontos, hogy kellő tapasztalattal rendelkező személy kerüljön beosztásra.

7. Személyügy és humán terület

A személyügyi munka alapvetően két csatornán folyik, a **zászlóalj** és a **Szárzaföldi Parancsnokság** szervei bevonásával. A kialakult munkakapcsolat mindkét fél részére biztosítja a gyors ügyintézését és adatszolgáltatást. A meghatározott jelentési rendszer alapján a döntés előkészítésekhez szükséges személyügyi adatok határidőre felterjesztésre kerültek az előjáró részére. Nem jelentett problémát az alaprendeltetésünkéből adódó feladatok végrehajtásánál az állomány Magyarországon történő pihentetésének a végrehajtása, – az SOP – ban rögzített 10 %-os egyidejű távollét arányilag alacsony szintben történt meghatározása.

A további váltások előkészítése során kiemelten célszerű kezelni az Ideiglenes Állományjegyzékben foglalt egyes beosztásokkal kapcsolatos követelményeket, valamint esetlegesen bizonyos speciális feladatokra tartalékállományt felkészíteni (darukezelő, targoncakezelő, földmunkagép kezelő, aggregátorkezelő) elkerülendő azt a helyzetet, hogy eszközzel rendelkezik a zászlóalj, de kiképzett kezelővel nem.

Az MND CS által *alapított „MEMORY MEDAL” még nem került átadásra a hat hónapot leszolgált állomány részére*, mivel az elhúzóóó egyeztetés, tervezési, majd gyártási folyamatok miatt – a kitüntetés még nem készült el.

A szolgálati útlevelek nagyon lassan készültek el és többszöri határozott kérés ellenére is KFOR misszióra lettek kiállítva.

A humán anyagellátás folyamatos, biztosítja a kulturált pihenés és szórakozás feltételeit.

8. Felderítés, térképészeti biztosítás

A felderítő értékelések elkészítéséhez az információáramlás folyamatos. A *Babilonban állomásozó HUNIC-től* az információ folyamatosan, rendszeresen érkezett, amely feldolgozás után kellő alapot adott a **SZZ** állományának a rendszeres tájékoztatáshoz. Az **MND CS G-2-től** napi rendszerességgel érkeztek a **Napi Összefoglaló Felderítő Jelentések**. A térképészeti ellátás a **MND CS GEO**-nak leadott igényeknek megfelelően folyamatos volt. A zászlóalj *rendelkezik a kapott feladatok végrehajtásához megfelelő mennyiségű térképészeti eszközökkel. A GPS készülékekhez hiányoznak a memóriakártyák, illetve az ország adatokat tartalmazó telepítő CD-k.* A pótlására az ígéret szerint a 2004. évi költségvetés jóváhagyását követően került sor.

II.

A fegyelmi helyzet értékelése

A szállítózászlóalj Irakba történt kérését követően az MND CS alárendeltségében hajtja végre a feladatát. A készenlét elérése óta közel **350 szállítási feladat végrehajtása során** a beosztott állomány az előírásoknak *maximálisan megfelelt.* A feladat végrehajtása során és az azt követő pihenő- és felkészülési időben elkövetett fegyelemsértések száma nagyon csekély és az elkövetés tárgyi súlya is a fegyelemsértések minősítési kategóriájának alacsonyabb szintjén helyezkedik el. A katonai szervezet szolgálat ellátásának színvonalára az elkövetett normasértések nem hatnak ki.

A zászlóalj személyi állománya a mindennapi életet szabályozó jogi normákat betartja, az általános együttélési normák érvényesülnek az alegység tevékenysége során. A zászlóaljnál a katonai hierarchia norma szerinti előírásai maradéktalanul érvényesülnek. Az elkövetett normasértések (bűncselekmény, fegyelemsértés, szabálysértés) aránya és a szolgálattal összefüggő balesetek száma az állomány létszámához viszonyítva elenyésző.

A zászlóalj vezető állománya és az alegység parancsnoki állomány problémamegoldó érzékenysége jó. A fegyelmi helyzetre esetlegesen károsan ható tényezőket (a távolság és összezártságból adódó, kevés számban

előforduló eseteket figyelembe véve) azonnal lereagálja a parancsnoki állomány.

A zászlóalj állományából többen, több alkalommal kaptak a munkájuk elismeréseként különböző szintű elismeréseket. Külön kiemelendő, hogy a 2004. február 18-án terrortámadás alkalmával nyújtott teljesítményük alapján *két fő* a lengyel honvédelmi miniszter által adományozott elismerésben részesült.

A katonai szervezet fegyelmi helyzete „MEGFELELŐ” amit az alábbi táblázat adatai szemléltetnek:

Megnevezés	Fegyelmi eljárás	Büntető eljárás	Szabálysértési eljárás	Kártérítési eljárás		ATJ	Panasz, beadvány	Dicséret	
				Hazai	Nemzetközi			Hazai	Más nemzet általi
Elrendelt	12	1	-	109	2	9	2	44	2
Jogerőre emelkedett	4	1	-	5	-	-	2	-	-
Folyamatban	8	-	-	104	2	-	-	-	-

IV. Összegzés

A felkészülés, felkészítés során javasolt a következő feladatok begyakorlása, a tapasztalatok figyelemmel kísérése

1. A hazai felkészítés során a tárazás, hevederezés, töltés-ürítés gyakorlása oktató- és gyakorló lőszer alkalmazásával;

2. A Mercedes terepjáró személygépkocsikra géppuska állvány rendszeresítését (javaslat az újításra, felterjesztésre kerül);

3. A személyi állomány részére biztosított gyakorlóruha mennyisége meghaladja a szükséges mértéket, a raktári készlet növelésével a kiadott mennyiség csökkenthető;

4. Az élelmiszer és az ivóvíz vonatkozásában az elrendelt készletszintek csökkenthetőek (nem szükséges, nehéz a frissítés);

5. A felkészülés során több időt célszerű együtt tölteni a szállító és a szállítmánykísérő állománynak, speciális feladataikat be kell gyakorolni;

6. Nagyobb hangsúlyt kell fektetni a szállító állomány szakfelkészítésére, vizsgáztatására (darukezelés, rakodás, rakományrögzítés);

A zászlóaljparancsnokság határozott javaslata a fenti tapasztalatok felhasználása a következő kontingensek felkészítése során is.

A szállítózászlóalj feladatai végrehajtását, a személyi állomány tevékenységét és a technikai eszközök igénybevételét befolyásoló körülményekről adott **konkrét és őszinte hangvételű tájékoztatás értéke** a tapasztalatok megértése, helyén kezelése és hasznosítása érdekében létfontosságú a különböző szintű eljárások, illetve a logisztikai támogatást végző hazai szervezetek számára.

A szállítózászlóalj eddigi tevékenysége során értékelt és közreadott általános-, logisztikai és egyéb tapasztalatok rendkívül sok új elemet hoznak, igen sok eljárásbeli, készletezési és technikai üzemeltetési kérdésre irányítják rá a logisztikai, illetve a parancsnoki állomány figyelmét. Ez a figyelem felkeltés egyben elvárást és kérést is jelent a teljes nyitottsággal felvetett problémák megoldására, amivel az extrém körülmények közötti feladat végrehajtás mind katonailag, mind szakmailag tartalmasabban valósítható meg.

***Mint azt a szállítózászlóalj nemzetközi mércével mérve is elismert tevékenysége, az állomány műveleti területen történő kimagasló helytállása is bizonyítja, a fennálló szakmai és egyéb problémákat ezideig sikerült el-
lensúlyozni. Ugyanakkor teljesen természetes igény a jelzett anomáliák
mielőbbi gyors felszámolása, azoktól a szállítózászlóalj tehermentesítése.***

AZ MH KÖNNYŰ GYALOG SZÁZAD (MH KGYSZD) ALKALMAZÁSI TERÜLETRE TÖRTÉNŐ KITELEPÜLÉSÉNEK KÖZLEKEDÉSI TÁMOGATÁSI FE- LADATAI

Nyitrai István – Nagy Mihály¹

Az MH KGYSZD kitelepülésének közlekedési támogatási feladatai honi területen

Az MH KGYSZD alkalmazási területre, Afganisztánba történő kitelepülése megszervezéséhez az MH Szállítózászlóalj (MH SZZ) kiszállításának tavaly végrehajtott feladatai jó alapot adtak. Az akkori tapasztalatokat (hazai és a Fogadó Nemzet (FN) területén megszerzett) feldolgozó Közlekedési Konferencia után a szakállomány úgy érezhette, a következő, hasonló feladat könnyebben lesz, hiszen ismeri a lehetséges buktatókat. Ebben az állításban nagyon sok az igazság, azonban a nem léphetünk kétszer ugyanabba a folyóba elvet is alkalmazni kell az új szállítási feladatok megoldásánál.

A másik tanulságos esemény a NATO Reagáló Erők kötelékébe felajánlott MH Különleges Műveleti Század szállításához szükséges stratégiai légi szállító kapacitás biztosítása annak alkalmazása esetén garantált rendelkezésre állási szerződéssel.

Az MH KGYSZD az MH 34. Bercsényi László Felderítő zászlóalj (Szolnok) állományából kijelölt alegység, amelynek személyi és technikai harcértéke nagyon hasonló volt a NATO Reagáló Erők kötelékébe felajánlott felderítő századéhoz.

A fentiek figyelembevételével azt mondhatnánk elegendő ismeret és megszerzett tapasztalat állt rendelkezésre az MH KGYSZD kitelepülésének megszervezéséhez. Ez részben így is volt, leszámítva természetesen az időközben jelentkező problémákat, amelyekből azért akadt néhány.

¹ Nyitrai István mk. őrnagy, MH Közlekedési Szolgálatfőnökség, kiemelt szállító főtiszt.

Nagy Mihály mk. alezredes, MH Katonai Közlekedési Központ, Szállításiirányító Központ parancsnok.

A következőkben az alegység kitelepülése megszervezése hazai feladatait, valamint az alegység fogadását az alkalmazási területen szeretnénk ismertetni.

Az iraki kiszállítás kapcsán nyilvánvalóvá vált, hogy a kitelepülés nem fejeződik be azzal, hogy a repülőgép és a hajó elindult. Nagy feladatot jelent a FN területén, vagy közvetlenül az alkalmazási területen az érkezők részére a szükséges személy és teherszállító kapacitás biztosítása, kiemelten kezelve a konténereket (főleg azokat, amelyek nem szabvány konténerek), valamint a szállítóeszközök kirakásához szükséges támogatásokat.

Az alegység afganisztáni békeművelésben történő alkalmazására a **2191/2004. (VII. 29.) Kormány határozat** intézkedett. A katonai feladatok végrehajtása a **61/2004 (HK. 15) HM KÁT-HVKF** együttes intézkedés alapján történt, amelyet később a **75/2004** számú intézkedéssel módosítottak. A haderőnemi parancsnokságok a fenti együttes intézkedés alapján készítették el saját parancsaikat. Az **MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság (MH ÖLTP)** parancsnokának **341/2004** számú intézkedése tartalmazta az alegység kiszállításával, valamint az arra történő felkészüléssel kapcsolatos részletes feladatokat, az abban érintett szervezetekre vonatkozóan.

Az MH KGYSZD kitelepülésével kapcsolatos feladatok végrehajtása a HM KÁT-HVKF együttes intézkedés alapján kezdődött meg, amely szerint a szállítási készenlét 2004. július 20-a volt. A további hadművelési követelményeket a **HM HVK Hadművelési és Kiképzési Csoportfőnökség (HM HVK HDMKIKCSF)** határozta meg. A másik fontos időpont a feladatok átvételének és a közös járőrözés megkezdésének időpontja 2004. augusztus. 01-04. között. Ezek figyelembevételével kellett a megfelelő szállítási alágazatot kiválasztani a kitelepülés végrehajtására és a szállítást megszervezni. A fentiek alapján a rendelkezésre álló idő rövidsége miatt a légi szállítás mutatkozott alkalmasnak az MH KGYSZD alkalmazási területre történő kitelepülésére. A szállítási és ezzel kapcsolatos egységakomány képzési feladatok megkezdése a közös intézkedés kiadása (2004. június. 17.) után gyorsult fel.

A következő lépés az **Ideiglenes Állomány és Felszerelési Jegyzék** alapján a szükséges légi szállítókapa­citás kiszámítása és biztosítása volt. A személyi állomány és a technikai eszközök alapján a **szállítás 5 darab AN-124 (RUSZLÁN) típusú nehézszállító repülőgéppel** és 1 darab személyszállító repülőgéppel volt lehetséges. A szükséges légi szállító kapacitás biztosítása a rendelkezésre álló szűk határidő miatt már jóval nehe-

zebb feladatnak tűnt, a várható költségek alapján lefolytatásra kerülő közbeszerzési eljárás és annak időszükséglete figyelembevételével. **Több lehetséges megoldás is született, hogy aztán megvalósulatlanul elhaljon:**

1. nem volt mentesítés a közbeszerzési eljárás lefolytatása alól;
2. a NATO Reagáló Erők kötelékébe felajánlott MH Különleges Műveleti Század szállítására megkötött garantált szállítási szerződés módosítása nem volt lehetséges;
3. az MH KSZF-ség és a **DFDS Transport dán** szállítványozó között létrejött keretszerződés szintén közbeszerzés lefolytatását feltételezte.

Végül megszületett az egyetlen jogszerű megoldás, hirdetmény közzététele nélkül induló tárgyalásos eljárás lefolytatása, sürgősséggel. A tárgyalásra a DFDS Transport dán szállítványozó került meghívásra, amely mind az MH SZZ, mind az MH Különleges Műveleti Század szállításához biztosította a szükséges stratégiai szállítóeszközöket. **A dán szállítványozóval létrejött szerződés szerint a szállítások ütemezése az alábbiak szerint történt:**

Idő	Szállítóeszköz	Szállított személyek	Szállított eszközök
2004. július 23.	AN-124 (Ruslan) nehézszállító repülőgép	9 +3 fő	13 darab
2004. július 25.	AN-124 (Ruslan) nehézszállító repülőgép	13 fő	8 darab, 2 darab 20'konténer
2004. július 26.	BOEING 737/400 személyszállító repülőgép	74 fő	Személyes felszerelés
2004. július 27.	AN-124 (Ruslan) nehézszállító repülőgép	13 fő	12 darab
2004. július 28.	AN-124 (Ruslan) nehézszállító repülőgép	13 fő	9 darab
2004. július 29.	AN-124 (Ruslan) nehézszállító repülőgép	13 fő	4 darab, 5 darab 20'konténer

A dán szállítványozó a nehézszállító AN-124 repülőgépeket az orosz Volga-Dnyepr, a Boeing 737/400 személyszállító repülőgépet a

német Hamburg International légitársaságtól biztosította. Az AN-124-es repülőgépeken 13 fő utas szállítására volt lehetőség a biztonsági felszerelések számának figyelembevételével. Ezért volt szükséges a személyszállító repülőgép igénybevételére.

Berakó repülőterként Budapest, Ferihegy-I került kijelölésre az alábbiak figyelembevételével:

- Budapest és Szolnok földrajzi közelsége,
- kedvezőbb árajánlat,
- a repülőtéren rendelkezésre álló, a berakáshoz szükséges technikai eszközök,
- a repülőgépek földi kiszolgálása (hajtóanyag feltöltés),
- a feladatok megszervezésére, rendelkezésre álló rövid idő.

A katonai repülőterek közül Szolnok nem alkalmas az AN-124-es nehézszállító repülőgépek fogadására. A kecskeméti repülőtér fizikai adottságai alapján képes a nagy gépek fogadására, alkalmas leszállásra és felszállásra. Mivel repülőgépeket méretük alapján, a rakodás idején, a kifutópályán lehet elhelyezni a készütségi szolgálatot ellátó vadászgépek felszállása és leszállása akadályozott, illetve nem lett volna lehetséges. Az MH SZZ-től eltérően az MH KGYSZD személyi állománya és technikai eszközei nem **Kaposváron az MH 64. Boconádi Szabó József Logisztikai Ezrednél** kerültek összevonásra, ami Taszár esélyt csökkentette.

A repülőgépek berakását, valamint az azokhoz szükséges technikai eszközök biztosítását, a repülőterre történő belépés és az ottani közlekedés és tevékenység rendjét a **Budapest Airport Rt.** igazgatójával egyeztetjük, pontosítottuk. Az Rt. állományába tartozó NATO összekötő szervezte meg a berakásra érkezett közúti menetoszlopok, valamint biztosítási feladatokat végrehajtó gépjárművek felvezetését a kijelölt gyülekezési helyről a berakás helyére. *A repülőterre történő belépéshez a személyi állomány névjegyzékét és a gépjárművek forgalmi rendszámát az Rt. részére meg kellett küldeni.* A berakást végrehajtóknak, valamint a biztosítóknak a berakás megkezdése előtt két órával kellett a repülőterre megérkezniük. *A berakások egészségügyi biztosítását az MH Támogató Ezred hajtotta végre, az MH Haditechnikai Ellátó Központ a technikai biztosításért volt felelős.*

A repülőtéren a berakásokat az **MH Közlekedési Szolgálatfőnökség (MH KSZF-ség)**, valamint az **MH Katonai Közlekedési Központ (MH KKK)** szakemberei irányították, együttműködve a **Budapest Airport Rt.** állományaival és repülőgépek berakó tisztjeivel. Szintén jelen volt a **HM Beszerzési és Biztonsági Beruházási Hivatal, Katonai Vám és Határforgalmi Igazgatóság** szakállománya a vámügyi és határrendészeti feladatok végrehajtására.

A közbeszerzési eljárás lefolytatása után a **DFDS Transport** szállítványozó a repülési tervet megküldte az MH KSZF-ség részére, amelyet azonban a NATO Hollandiában települő eindhoveni **Mozgáskoordináló Központjához** kellett felterjeszteni. Az azerbajdzsáni Baku és az afganisztáni Kabul között a repülést ez a NATO légi közlekedési szervezet irányítja, továbbá a kabuli repülőtéren ez adja meg a le-, és felszállási időket. A dán repülési tervben szereplő tervezett le-, és felszállási időket az eindhoveni központ összehasonlította a meglévő tervvel és ez alapján határozta meg a le-, és felszállási időket, kisebb változtatásokat meghatározva. Szintén a visszaküldött repülési terv tartalmazta a repülőgépek általuk készített hívójelét, valamint az ellenség-barát azonosítót is. *A repülési idő a Budapest (Ferihegy-I) – Baku (Azerbajdzsán) – Kabul (Afganisztán) útvonalon mintegy 10 óra volt, beleértve a bakui 3 és fél órás pihenőt, amely hajtóanyag feltöltésre és a repülőgép személyzetnek váltására is szolgált.*

A létrejött szerződés alapján a dán szállítványozó volt felelős a szállítások végrehajtásához szükséges összes átrepülési engedély beszerzéséért, különös tekintettel a veszélyes anyagokra (lőszerek és robbanóanyagok). Az MH KSZF-ség feladata az engedélyek beszerzéséhez szükséges adatok biztosítása volt, az engedélyek megszerzéséhez szükséges határidők figyelembevételével. *Az MH SZZ kiszállításakor nagy gondot jelentett azon lőszerfajták szállítása, amelyek tiltó listán szerepeltek.* Ezek szállításához, illetve a repülőgépbe történő berakásához, a repülőgépet üzemeltető ország és minden tranzit ország (amely fölött átrepül) engedélyre szükséges. Természetesen az engedély kiadásának folyamata és időszükséglete országonként különböző volt. A tavalyi esetben a mostanihoz hasonlóan a szállításokat az orosz Volga-Dnyeprr társaság repülőgépei végezték, így a tiltó listán szereplő lőszerek szállításához az engedélyt is Oroszországnak kellett kiadnia. Akkor az engedély az utolsó pillanatban érkezett meg. *Az MH KGYSZD kitelepülésekor a lőszerek szállításakor nem jelentkezett probléma. Egyrészt, mert a lőszerek csomagolása és a csomagok jelölése részünkről az előírások szerint történt, másrésztől a szállítványozó az adatszolgáltatás alapján időben megszerezte az enge-*

délyeket. Azért a lőszerak légi szállítása a kedvező előjelek alapján itt sem volt izgalmaktól mentes, ugyanis a szállítás előtti napon (2004. július. 28) vált ismertté, hogy az azerbajdzsáni Kabulban a repülőgép nem szállhat le a fedélzeten szállított lőszerak miatt. Ezért az utolsó repülőgép az Egyesült Arab Emírátsokbeli Ras'al Kahayman szállt le hajtóanyag feltöltésre és a repülőgép személyzet váltására.

Bár az MH KGYSZD kitelepülésével kapcsolatos közlekedési támogatási feladatok megszervezésére rövid idő állt rendelkezésre és az időközbeni módosítások ellenére, az aleggység a hadműveleti követelmények szerint, a HM KÁT-HMHVKF együttes intézkedésben meghatározott időre végrehajtotta a kitelepülést. Ebben nagy szerepe volt a résztvevők együttműködésének és erőfeszítéseinek a nyári szabadságolási időszak közepén, sokszor a repülőtéren töltve a nap nagy részét.

Az időben történő visszatekintés szerint 2004. július 23-nál tartunk, amikor az első repülőgép felszállt, fedélzetén a **Fogadó Részleggel**, akik a megérkezés és a leszállás után kezdték meg feladataikat.

Repülőgépek berakodása

Repülőgépek berakodása

Az MH KGYSZD hadműveleti területen történő fogadása

A kikerkező állomány fogadása, technikai eszközeinek és anyagaiknak repülőtérrel az elhelyezési körletbe történő beszállítása, illetve a logisztikai támogatás megszervezése érdekében **Fogadó Részleg** került felállításra, amely többszöri halasztás után, az első teherszállító An-124-es repülőgéppel 2004. július 23-án utazott ki Kabulba.

A Fogadó Részleg az MH Szárazföldi Parancsnokság Felderítő Főnökség, az MH Katonai Közlekedési Központ (MH KKK), az MH Összhaderőnemi Hadműveleti Központ (MH ÖHK), illetve a HM Beszerzési, és Biztonsági Beruházási Hivatal Katonai Vámügyi- és Határforgalmi Igazgatóság (HM BBBH KVHI) szakembereiből állt.

A logisztikai, azon belül a közlekedési támogatás hadműveleti területen történő megszervezésekor alapvetően a MH Szállítószázalaj iraki kitelepülésekor szerzett tapasztalatokra, illetve az azt követő szakmai konferencia tanulságaira támaszkodtunk.

A Fogadó Részleg munkáját sokban segítette a kitelepülést megelőző, logisztikai szempontból igen alapos és szakszerű szemrevételezés, amelyet 2004. június 24. – július 01. között hajtott végre a kijelölt állomány. A szemrevételezésről készült útijelentés hasznos és konkrét információkat adott a fogadás megszervezéséhez.

A menet közben felmerülő részletkérdések megválaszolásában azonban nagy segítséget jelenthetett volna, egyszerűsítve és gyorsítva azt, ha kérikezésünk a magyar kontingens ellátására, elhelyezésére vonatkozó, a kanadai és a magyar fél által aláírt Technikai Megállapodás rendelkezésünkre állhatott volna, illetve a konkrétabb, ténylegesen kiszállításra kerülő egyes anyagokra és eszközökre vonatkozó számvetések már a szemrevételezéskor biztosítottak lettek volna.

A kitelepülés időszaka egybeesett a kanadai kontingens állományváltásával, valamint a magyaron kívül, egy belga kontingens kitelepülésével, illetve a spanyol kontingens fogadásának előkészítésével, ezért a kanadai „*Camp Julien*” tábor maximális kapacitással működött.

A kitelepülés időszakában a Kabuli repülőtér is maximális igénybevétel mellett üzemelt, pl. a 2004. július 24-én (az első, a fogadó és előkészítő részleget szállító repülőgépünk érkezésekor) rekord nagyságú, kb. 150 légi-operációs művelet (repülőgép le- és felszállás) került végrehajtásra. Ez annál is figyelemre méltóbb, mivel radar hiányában csak rádióirányítással történt a repülésirányítás, a gépek le- és felszállása, ami egyben jelentősen befolyásolta is a fogadható és indítható gépek mennyiségét.

Az első, 2004. 07. 23 – 24-i repülőgép rakománya olyan számvetéssel került összeállításra és bemálházásra, hogy azok repülőgépbe való be-, és kirakásához külön anyagmozgató (daru, vagy konténeremelő, illetve konténerszállító) eszközökre nem volt szükség. A gépjármű-technikai eszközök kirakása a fedélzeti be-, ill. kirakást irányító szakember (Load Master) vezetésével, ill. a repülőgép személyzetének együttműködése eredményeként 35-40 percet vett igénybe, és a repülőgép alig egy óra múlva visszaindulásra kész volt.

A kirakás után a gépjárművek a leszállópálya szélén, a valós aknaveszély miatt a betonon sorakoztak fel, a fegyver- és lőszeres ládák felnyitásra, és a fegyverek és a lőszeres kiosztásra kerültek, illetve megtörtént a betárazás. Első alkalommal ez hosszabb, mintegy 1,5-2 órát vett igénybe.

A kabuli repülőtérről a személyi állomány, az anyagok és a technikai eszközök beszállítása az elhelyezési körletbe (a kanadai „Camp Julien” tábor) 2 menetoszlopban történt, oszloponként 4-5 gépjárművel, illetve elől egy-egy kanadai „Bison” típusú PSZH felvezető-biztosító harcjárművel. Amennyiben BTR-80A harcjármű is rendelkezésre állt, úgy az, vagy a tehergépjárművek zárták a menetet. A 2. oszlop 5-10 perces időintervallummal követte az elsőt.

Menetoszlop összeállítása kirakodás után a kabuli repülőtéren

A kitelepülés időszakában az alapvető közlekedési, illetve biztonsági rendszabályok az alábbiak voltak:

- *A közlekedés alapvetően jobboldali, de a közlekedési szabályok igen liberális értelmezésével. Különösen a belvárosban, amin Kabul fekvéséből adódóan mindenképpen át kellett haladnunk, sokszor előfordult, hogy jobbról-balról is szembe jöttek, szinte egymást súrolva haladtunk előre a forgalmi dugókban. A kanadai felvezető-biztosító gépjármű, ahol csak lehetett, igen határozottan és keményen oldalra, félre terelte a forgalmat, így próbálva biztosítani az előrehaladást. A menetidő a repülőtérről a táborba, a forgalom intenzitásának (napszakfüggő) és az oszlop összetételének*

függvényében, 40 és 70 perc között volt, és menetközben sem baleset nem történt, sem pedig támadás nem érte az oszlopokat.

- Alapvető biztonsági előírás volt, hogy a repülőtér elhagyása és a táborba beérkezés közötti közúti (városi) mozgások során, gép-, és harcjárművenként legalább **két fő fegyveres katona (gépjármű-vezető és biztosító) fegyvereiket betárazva, de nem csőre töltve, illetve golyóálló mellényt és sisakot viselve közlekedhetett**, úgy, hogy az oszlop, ill. gépjárművek eközben állandó rádióösszeköttetéssel rendelkeztek a táborral.
- A **biztonsági rendszabályok ismertetése** (tevékenység balesetek bekövetkezésekor, vagy az oszlopot ért támadás esetén, követési távolság, stb.) és a személyi állomány (gépjárművezetők és biztosítók) eligazítása a repülőtéren **minden egyes oszlopmenet megkezdése előtt** megtörtént, azok éles helyzetben történő alkalmazására azonban a kitelepülés időszakában nem került sor.

A második, 2004. 07. 25-26-i, illetve az azt követő teherszállító repülőgéppel érkező anyagok, konténerek táborba beszállításához a konténerszállító gépjárműveket a Kanadai Kontingens Nemzeti Támogató Elem Közlekedési Részlegén (NSE Transportation) keresztül sikerült biztosítani.

A kirakáshoz az anyagmozgató gépek (terepjáró targonca) a kabuli nemzetközi repülőtéren (KAIA). lévő ún. Egyesített Légi Műveleti Központon keresztül, a „CATO”-n (Combined Air Terminal Operation) belül dolgozó kanadai közlekedési tiszttel együttműködve kerültek biztosításra. A feladatok tervezése és végrehajtása során a kanadai társszervekkel az együttműködés, bár a nagy leterheltségük miatt néha csak bizonyos rugalmasság, és kompromisszumok árán, de zavartalan és szakszerű volt.

Konténerek ki- és felrakása a kabuli repülőtéren

Az MH KGYSZD kabuli elhelyezése

A MH KGYSZD személyi állománya kérésre átmenetileg 12 fős sátrakban került elhelyezésre a kanadai „Camp Julien” táborban. A körletek a Topayi-Tadjeek Palota tövében, attól alig pár száz méterre fekszenek. Amin elnök volt palotájában, amelynek 1979. 12. 27-i ostromával kezdődtek az aktív afganisztáni szovjet hadműveletek, illetve amelyben 1982. és 1989. februárja között a szovjet főparancsnokság (40. Hdsg.) működött, jelenleg megfigyelő pont található, amely a tábor elleni támadások, beszivárgások előrejelzéséért, megakadályozásáért felelős.

A kitelepülés időszakában a kanadai biztosító alegységek váltása, illetve a kontingens leváltott állományának hazatelepítése miatt a kanadai „Camp Julien” tábor teljesen feltöltött („túlzsúfolt”) volt (kb. 2300 fő a korábbi 1700-1800 fő helyett). 2004. augusztus 10. után fokozatosan visszaállt a tábor megszokott élete, és a század átköltözött az ideiglenes körletekből a HESCO bástyákkal védett, már padlózattal is ellátott, a tábor infrastrukturálisan jobban kiépített belsejéhez közelebb lévő 8 fős sátrakba.

A kanadai „*Camp Julien*” tábor a legjobban felszerelt tábor Kabulban, amely annak a harccsoportnak a felelősségi körzete (AOR) közepén helyezkedik el, amely alárendeltségébe a MH KGYSZD is került. A táborban az ellátást a kanadai fél biztosítja. Az étkezés, egészségügyi ellátás, mosatás, kulturális és sportolási lehetőségek, tisztálkodási és higiéniai feltételek adottak, biztosítják a napi feladatok elvégzését és a szabadidő zárt körleten belüli kultúrált eltöltését.

A tábor ellátásáért felelős kanadai tiszthelyettes és a század vezénylő zászlós között kialakult jó kapcsolat következtében a szükséges elhelyezési anyagokat, a különböző anyagok mozgatásához szükséges eszközöket a század a kért határidőre megkapta. Kialakításra került a század telephelye is.

Kitepülés után gondot jelentett a kiszállított veszélyes anyagok (elsősorban lőszer és robbanóanyag) betárolása.

Egyrészt a kiszállított nettó robbanóanyag töltet az előzetes megállapodások szerint, a tároló helyen részünkre biztosított kontingenst jelentősen, mintegy 50-60%-kal meghaladta, illetve a betárolásra engedélyezett 2 db veszélyes anyagokat tartalmazó konténer helyett, a veszélyes anyagokra vonatkozó összeférhetlenségi szabályok (együvé-rakási tilalom) miatt legalább 3 konténerre lett volna szükség.

A légi szállításkor ez nem jelentett gondot, mert a veszélyes áruk kiszemelése, csomagolása, címkézése és a különböző engedélyek, tanúsítványok beszerzése, illetve a kísérő okmányok kitöltése a legszigorúbb nemzetközi légi szállítási előírásoknak megfelelően, illetve az azok légi szállítására vonatkozó együvé-rakási szabályok szerint, 3 konténerbe málházva került végrehajtásra.

A veszélyes anyagok közúti, vasúti, légi, belvízi és tengeri szállítására, illetve azok tárolására vonatkozó szabályok különbözőek, de van több, általános érvényű szabály, amelyre akár szállításnál, akár tárolásnál tekintettel kell lenni, különösen, ha azok polgári szállítóeszközzel kerülnek továbbításra. Valószínűleg szemrevételezéskor még nem állt konkrétan rendelkezésre sem a kiszállítandó veszélyes áruk mennyisége, sem azok fajtája, így fordulhatott elő, hogy csak azok osztályba sorolása, és megérkezése után, a helyszínen derült ki a probléma.

A tároló helyen lévő veszélyes áruk nettó robbanó töltetét az első lövészet alkalmával, illetve a lőszeres harcjárművekbe történő tárazásával, valamint a kézfegyverekhez tartozó lőszeres hálókörletben, előírás szerint történő tárolásával ideiglenesen sikerült csökkenteni, de a veszélyes

árúk esetleges utánszállításakor a fenti követelményekre nem csak szállítási, de tárolási szempontból is tekintettel kell lenni.

Sohasem állt még rendelkezésre ennyire előre felkészített és felszerelt kontingens békemissziós feladatok végrehajtására, amely a döntéshozatal után ilyen rövid időn belül bevethető lett volna. Ennek ellenére azonban az utolsó pillanatig történtek lényegi változások, változtatások a személyi állományt, a kiszállításra kerülő anyagokat és a felszerelést illetően.

A logisztikai, és benne a közlekedési támogatás is, feltételezi, hogy a nagyobb volumenű anyagszállításhoz, illetve az ahhoz szükséges engedélyek előre, időben történő beszerzéséhez konkrét adatokkal rendelkezünk a rakományról, mert konkrét engedélyeket csak konkrét adatok birtokában lehet beszerezni.

Ez különösen vonatkozik a különleges kezelést igénylő rakományokra, mint pl. a túlsúlyos, vagy/és túlméretes harc- és gépjárművekre (mozgásuk közúton, vasúton útvonalengedély, illetve rakminta engedélyköteles), valamint a veszélyes áruk szállítására is.

Az engedélyezési határidő a nemzetközi (különösen légi és tengeri) szállítások esetében még hosszabb és összetettebb feladat, a diplomáciai engedélyek, illetve adott esetben az áthaladási, átrepülési engedélyek beszerzése miatt. A szakszerű, időbeni munkavégzéshez mindenképpen elengedhetetlenül szükséges a határidők és jogszabályok fokozottabb betartása, illetve betartatása.

A nemzetközi béketeremtő, békefenntartó missziókba a magyar kontingensek kitelepülésekor, különösen a hazánktól igen távol eső hadműveleti területre, igen nagy jelentősége van a helyszíni szemrevételezés végrehajtásának. Ennek során akár több, a logisztikai szakterületet megfelelően ismerő, és a kiszállításra kerülő anyagi-technikai készletek nagybani számvetésével rendelkező szakember részvétele is kívánatos lehet.

A korábban már nemzetközi feladatra felkészített, felszerelt és felajánlott alegység kitelepülésére került sor, amely teljes felszereléssel átdiszlokált több ezer kilométerre lévő hadműveleti területre. Ennek ellenére, talán a katona-politikai helyzetből, a földrajzi környezetből, és a várható feladatok és alkalmazás jellegéből adódó, szükséges változtatások, néha a túlzott segíteni akarás és a még az utolsó pillanatokban történt változtatások miatt, a kikerkezés utáni napokban is érték meglepetések az állományt.

Az MH KGYSZD a kitelepülés honi és alkalmazási területi feladatainak végrehajtása után kiszállításra került. A személyi állomány egészségesen, a technikai eszközök üzemképesen érkezett meg Kabulba és foglalta el a részére kijelölt elhelyezési körletet.

A szállítási feladatok azonban a kitelepüléssel nem értek véget, hiszen már kiszállítás idején megkezdődött a nemzeti ellátás felelősségi körébe tartozó anyagok utánszállításának megszervezése. *A kiszállítások végrehajtására a NATO által Németországból üzemeltetett légihidat vesszük igénybe.* Az igényelt anyagok kiszállítása több hazai és NATO szervezet szoros együttműködését követeli meg. Ebben a feladatban az **MH 64. Boconádi Szabó József Logisztikai Ezred**, mint az ellátásért felelős szervezet, az **MH KSZF-ség**, amely a szállítóteret igényli, továbbá az **MH KKK** és az **MH Támogató Ezred**, amely szervezetek a szállításért és a kísérésért felelősek. Ne felejtsük ki a **HM BBBH Katonai vám és Határforgalmi Igazgatóság** szerepét a vámügyi és határrendészeti kérdésekben.

A megszerzett tapasztalatok feldolgozására és értékelésére szinte hagyományként Közlekedési Konferenciát szervez az MH Közlekedési Szolgálatfőnök a végrehajtásban érintett közlekedési szakállomány részvételével.

A MAGYAR KATONA - EGÉSZSÉGÜGY A JELENKOR VÁLSÁGAIBAN

Svéd László – Kopcsó István¹

A Magyar Honvédség és azon belül a katona-egészségügy feladatai és lehetőségei az 1989-90-es évek változásai kapcsán jelentősen változtak.

Talán nem eltúlzott megállapítás az, hogy a világméretű konfliktusok lehetősége a világrendszerek szembeállításának megszűntével minimálisra csökkentek. *Magyarország geopolitikai helyzeténél fogva az új szövetségi struktúrák kialakulásában történelmi esélyt és szerepet kapott.* Mindez katalizálta az *országok határainál folyó polgárháború, mely kizárta annak lehetőségét, hogy a világban folyó konfliktusok kezelése mellett közönyösen elmenjünk.*

Országunk gazdasági potenciálját, a haderő nagyságát, felkészültségét és tapasztalatát figyelembe véve, ezen konfliktusokban való részvétel többé-kevésbé behatárolódott.

A *válságkezelés*, mint fogalom, *új dimenzióként* jelent meg. Ezekben a műveletekben a *kreatív minőségi szellemi tevékenységet* végző szolgálatok, úgy, mint a műszaki, egészségügyi és egyéb humán szférához tartozó szervezetek, valamint a logisztika, kiemelt lehetőséget és szerepet kap, illetve kapott.

Az *új műveleti forma*, nevezetesen a „*humanitáriusi hadműveletek*” alatt összefoglalt tevékenység, illetve feladatsor mindenütt elsődlegesen kezelt kérdéssé vált, elsajátítása és megtanulása érdekében minden hadsereg sokat tett. Az országunk területén végrehajtott **pfp. gyakorlatok mindegyikében (Cooperative Light-95; Cooperative Chance-96; Cooperative Adventure exchange-98)** kiemelt oktatási kérdésként szerepelt ez a műveleti forma.

¹ Dr. Svéd László orvos vezérőrnagy, PhD. HM-HVK Egészségügyi Csoportfőnök.

Dr. Kopcsó István orvos ezredes, NATO IMC Medical Advisor.

Az újszerű missziók főbb jellemzőit **az új környezetben jelentkező új elvárások és új eljárások jelentik**. A válságkezelés immáron nemcsak a hadseregeket, hanem egyéb és más társadalmi, vagy gyakorta világszervezetet is érintő feladat. Mindezeket nyilvánosan és széleskörű kontroll alatt kell végezni, **a hibázási lehetőség minimális**.

Az előző néhány, a teljességet mellőző sajátosság **egészségügyi szolgálatra** való rávetítésével azonban az is megállapítható, hogy a katonaegészségügy személyi állománya minden aspektust figyelembe véve **a legjobban tud alkalmazkodni** az új elvárásokhoz.

A közvélemény által való elfogadás és elfogadtatás a feladat és a résztvevők humanitárius jellege és összetétele miatt nem vitatható. A **siker lehetősége nagy**, az **anyagi ráfordítás** pedig a várható erkölcsi elismeréshez képest **minimális**.

Így egyáltalán nem meglepő, hogy **1991-től napjainkig szinten nincs és nem volt a világon olyan konfliktus, melynek kapcsán, illetve annak zárásaként a magyar katona-egészségügy részvétele ne került volna szóba**.

A konkrét feladatok és részvétel az alábbiak szerint összegezhető:

I. Háborús, illetve humanitáriusi műveletek

1. Öböl-háború: Magyar Orvoscsoport – 1991. 01.14. – 1991. 05. 29.
2. Dél-szláv válság: IFOR – 1996. 01. 17. – 1997. 02. 01.
SFOR – 1997. 02. 01. - napjainkig
AFOR – 1999. 04. 28. – 1999. 08. 18.
KFOR - 1999. 07. – napjainkig
3. Öböl-válság: Magyar Megerősítő Orvoscsoport 1998. február
4. Afganisztán: ISAF 2003.03.08-től napjainkig
5. Irak: SFIR 2003.09.01-től napjainkig

II. Békefenntartó missziók

1. MFO – 1995. 09.01-től napjainkig
2. UNFICYP – 1995. 11. 14. – napjainkig

III. Egyéb

1. NRF-3 Athén, Olympiai játékok 2004.07.27-2004.10.04.

A felsoroltakból az *öböl-háború*, az *AFOR*, az *ISAF 2003. évi feladatai*, valamint az *NRF-3 keretében az Olympiai játékok speciális támogatás tisztán egészségügyi feladatkörű* missziót takarnak, míg a többi, különböző küldetésű *magyar alegységhez kapcsolódó egészségügyi biztosítási* feladatot jelent.

I. Háborús, illetve humanitáriusi műveletek

1. Magyar orvoscsoport az öböl-háborúban

Az Öböl-háborút követő időszakban igen sok, elsősorban a szorosabban vett hadtudományok köréből jelentek meg írások, így az egészségügyi biztosítás kérdései, - tekintettel az igen alacsony veszteségekre -, háttérbe szorultak. Igazából néhány nyugati katonai orvosi folyóiraton kívül sehol sem jelentek meg az egészségügy öbölháborús tapasztalatairól szóló cikkek. Ezek a cikkek is inkább a háború utáni kurd menekültek iráni és törökországi egészségügyi ellátási kérdéseiről, problémáikairól szóltak, mivel az egészségügyet itt tudták sérülthöz és beteghez kapcsolni, egyszóval látványossá tenni. Természetesen az Amerikai Egyesült Államok hadseregének egészségügyi szolgálata 1992. januárjától a „The Journal of the Us.Army Medical Department” lapjain több mint 90 cikket jelentettek meg a témakörből. Ez úgy gondolom természetes is, hiszen az amerikai szárazföldi csapatok – melyet kizárólagosan támadó hadműveletre készítettek fel – alig fél év alatt – 1990. augusztusától 1991. január elejéig – 44 katonai kórházat, több mint 13.000 ágygal, több mint 23.000 fős egészségügyi személyzettel telepítettek át Európából és az Egyesült Államokból tengeri és légi úton az öböl térségébe. Ezen kívül 1.800 ágy Európában, 25.000 ágy pedig az Egyesült Államokban állt a sérültek rendelkezésére. Mindehhez kapcsolódott a kórházhajókon – USNS Mercy és a USNS Comfort – lévő 1.500 és a légierőnek biztosított 3.500 ágy, valamint ezen utóbbi két haderő 17.000 fős egészségügyi személyzete. Ekkora egészségügyi erőt a II. Világháború óta az Egyesült Államok nem mozgósított.

Az előkészítés, felvonulás és a tervezés időszakában az egészségügy 30-40.000 fős veszteségre – melyből 15.000 fő halott – számolt a háború során, így az egészségügyi biztosítás megszervezése igen komoly feladatot jelentett. A tervezett veszteségek ellátására igen nagy ágy- és sze-

mélyzet létszámgény volt. Ezért áll elő az a furcsa helyzet a háború előkészítése időszakának a végén, hogy a már készenlélet elért harcoló csapatok elvárt szintű egészségügyi biztosításához nem volt elegendő egészségügyi intézmény és szakember.

A háború után – annak ellenére, hogy a harci cselekmények során összesen 148 fő vesztette az életét és 458 fő sebesült meg – egy sor ismeretanyag összegyűlt, melyek szintetizálása az idő távlatából egyszerűbbnek tűnik, így véleményem szerint még mindig aktuális egy sor élmény és tapasztalatanyag közreadása, melyek engem és az általam vezetett orvoscsoportot ez alatt a sok furcsasággal teli, a történelemben és múltban „öböl-háború” néven beíródott harci cselekmények során érték.

A háború alatt végzett munkám során végig törekedtem arra, hogy egyre több ismeretanyag birtokába jussak. Úgy gondoltam és érzékeltem, hogy olyan lehetőségek kapujában állok, amely sokaknak nem adatott meg és lehet, hogy nem is fog. Így folyamatosan gyűjtöttem a pozitív és negatív tapasztalatokat, az általam érdekesnek és fontosnak tartott – a csoporttal nem mindig összefüggő – információkat, ismeretanyagokat is.

A legtöbb objektív és szubjektív élményanyagot a mindennapi ellátási munkában az Amerikai Hadsereg egészségügyi szolgálatával kapcsolatos együttműködés adta.

Az öböl-háború egészségügyi biztosításának rendje az USA fegyveres erőinek egészségügyi biztosítási elveinek megfelelően került felépítésre. Így a **Magyar Orvoscsoport** alkalmazása is tulajdonképpen egy adott szervezeti és feltételrendszerben történt, melynek eredményességét az ellátott sérültek szigorúbban vett szakmai elemzésével, értékelésével lehet bemutatni.

Összességében egy, az általunk eddig ismert rendtől és rendszertől eltérő katonai, katona--egészségügyi és egészségügyi ellátási rendet alkalmazás közben kellett elsajátítani, mely egyetlen magyar katonai, vagy állami tanintézet anyagában sem szerepelt. Természetesen az így szerzett ismeretanyag keveredett a szubjektív élményekkel, a saját és a csoport tagjainak véleményével.

A magyar orvoscsoport kiküldésének körülményei, felkészítése

Ezt az időszakot és ennek értékelését azért tartjuk fontosnak, mivel ilyen jellegű feladatra történő felkészítést a Magyar Honvédség, s ezen belül az egészségügyi szolgálat nem végzett, így példa értékű.

Amikor 1990. augusztus 02-án a világ akkori negyedik legnagyobb hadserege lerohanta a kicsiny Kuwaitot, nem gondoltuk, hogy a végjátéknak valaha is részese lehetünk.

A Magyar Kormány igen hamar kinyilvánította szándékát a konfliktus megoldására szerveződő **Nemzetközi Katonai Koalícióban** való részvételre. Ez eleinte harcoló alegységet jelentett, de az 1990. szeptemberében Székesfehérvárott tartott nyilvános katonai eskü alkalmával a ***Köztársasági Elnök úr már egy humanitárius küldetésű katonai részvételről beszélt, mely egyértelművé tette az egészségügyi kontingens kialakításának szervezését.***

Október elején az akkori **Egészségügyi Szolgálat Főnököt** és a **Szárzaföldi Csapatok** egészségügyi szolgálat főnökét kérte fel a Magyar Honvédség Parancsnoka arra, hogy igen szűk körben keressék meg azt a legoptimálisabb egészségügyi szervezetet, amely várhatóan a legmodernebb harci eszközökkel és sajátos körülmények között megvívásra kerülő háborúban képes a keletkezett sérültek és betegek ellátására.

Ez eleinte egy komplett egészségügyi zászlóalj szervezetéből bizonyos speciális szakmákkal kiegészítve (gyermekgyógyászat, nőgyógyászat, toxikológia, nagyobb teljesítményű laboratórium, duplázott infrastruktúra) képzeltük el kialakítani. Ez a szervezet képes lett volna napi 100-120 sérült teljes szakorvosi segélyben részesítésére, fektetésére és ellátására, valamint a szükséges anyagok biztosítása mellett teljes önállósággal működni. A működtetéshez mintegy 350-400 főre és 100 db technikai eszközre lett volna szükség.

Természetesen ez a tábori egészségügyi intézet valamelyik harcoló csapatokkal résztvevő ország csapatai szakorvosi segélyének biztosítását végezte volna.

Amikor az amerikai elnök októberben a magyar miniszterelnök látogatása során megköszönte a magyar fél ajánlatát és nem tartott igényt a magyar egészségügyi szervezetre – elsősorban szakmai okok miatt, azaz USA állampolgárt csak az Egyesült Államokban szerzett, vagy honosított diplomával rendelkező orvos, illetve szakszemélyzet láthat el, mely elvet a háború során pont a magyar orvoscsoporttal szemben kényszerültek feladni-, valamint azt is figyelembe véve, hogy ennek az egészségügyi kontingensnek a térségbe történő kijuttatása, anyagutánpótlása, technikai kiszolgálása, összességében mindenoldalú biztosítása sok nehézséget okozott volna, ez a fajta szervezet elvetésre került.

Az angol hadsereg érdeklődésére ez a fajta szervezet újból előtérbe került 1990. novemberében. Azonban az angolok a saját peremvonalban lévő intézetében kívánta volna hasznosítani és alkalmazni ezt a szervezetet, amely egy angliai bázison történő kiképzést is feltételezett volna. Ez az alkalmazási forma az idő előrehaladtával egyre inkább megvalósíthatatlannak látszott.

A Szaud-arábiai kormány a külügyminisztériumi államtitkár közlekedési látogatása során kinyilvánította igényét a magyar egészségügyi kontingens alkalmazására, azonban a két ország között a feladatok egyeztetése, a kontaktus tartása a diplomáciai kapcsolatok hiányában igen nehézkesen alakult.

Mindezek ellenére 1990. október 24-én a kiküldetésre jelentkezőket összehívtuk, de szándékuk megerősítésén kívül az egyéb döntő paraméterek – hány főt, mikortól, hol, meddig, milyen feltételek mellett alkalmazzuk – ismeretének hiányában más nem történt.

Lehetőségeinket és a körülményeket mérlegelve végül is 1990. november elején a katonai és szakmai vezetés úgy döntött, hogy 35-40 fős orvoscsoport kiküldésével lehet reálisan számvetni.

A létszámadatot és a várható ellátási szükségletet figyelembe véve, egy már meglévő szervezetről, szakorvosi megerősítő zászlóaljából alakítottuk ki a csoport szakmai összetételét.

Ez az alábbiak szerint alakult:

Parancsnokság állományában:

- 1 fő szervező orvos,
- 2 fő tolmács,
- 1 fő ügykezelő-rádiótávírász.

Általános sebészeti szakcsoport állományában:

- 2 sebész,
- 1 szülész-nőgyógyász,
- 1 műtősnő.

Baleseti sebészeti szakcsoport állományában:

- 2 baleseti sebész,
- 1 orthopéd sebész,
- 1 műtősnő.

Idegsebészeti szakcsoport állományában:

- 2 idegsebész,
- 1 szájssebész,
- 1 neurológus-pszichiáter,
- 1 műtősnő.

Szemész, orr-fül-gégész szakcsoport állományában:

- 1 orr-fül-gégész,
- 1 szemész
- 1 műtősnő.

1-2. Belgyógyászati szakcsoport állományában:

- 4 belgyógyász,
- 1 bőrgyógyász,
- 2 asszisztens.

1-3. Anaesthesiológiai és intenzív therápiás szakcsoport állományában:

- 3 anaesthesiológus,
- 2 asszisztens.

Égési szakcsoport állományában:

- 1 égési szakorvos,
- 1 sebész,
- 1 műtősnő.

Röntgen szakcsoport állományában:

- 1 röntgen szakorvos,
- 1 röntgen asszisztens.

Gyógyszerész – 1 fő.

Az akkori döntésekhez tartozott az is, hogy a csoportot ***háromhanként*** kell váltani, a feltételek és lehetőségek megismerésére előkészítő csoportot kell a térségbe küldeni.

A parancsnok is ekkor került – jelentkezés alapján – kijelölésre.

A magyar orvoscsoport szakmai munkájának főbb jellemzői a háborús időszakban

Mielőtt a konkrét szakmai munka jellemzőire rátérnénk, úgy gondoljuk, a történelmi hűség kedvéért érdemes összefoglalni a háború lefolyását, beleszöve néhány személyes élményt és megjegyzést is.

A január 17-én a hajnali órákban elkezdődött háború, amely bármelyik előző háborúhoz viszonyítva alapvetően eltérő volt a korszerű technika alkalmazásában, a csúcstechnológia harci technikai eszközökön való felhasználásában, a felderítés előzetes és a háború alatti folyamatos vezetésében, a számítógépparkok megbízható alkalmazásában, a megtevesztésben, a dezinformálásban.

A háború forgatókönyvét már jóval korábban megírták és az a „***légi földi hadművelet***” elvei szerint zajlott le. **A légi hadművelet időszakában** Irak minimális hatásokkal alkalmazta az elektronika teljesítőképességét csökkentő módszereket. Szintén a légi hadművelet sajátosságai között kell megemlíteni, hogy az iraki légierő még a legkorszerűbb vadászgépeivel (SZU-20, MIG-29) sem bocsátkozott harcba a szövetségesekkel szemben. ***Több mint 170 iraki repülőgép a hadműveletek során áttelepült Iránba és Szudánba.***

A légi bevetések száma a hadművelet során ***több mint 110 ezer volt***, emellett szinte eltörpült, ***hogy a szövetségesek 45 repülőgépet és 14 helikoptert vesztek.***

A légi hadműveletek során Irak hadászati és hadműveleti jellegű objektumainak, ipari és termelő kapacitásának, infrastruktúrájának nagy része megsemmisült.

Irak a háború kirobbanásától kezdődően **föld-föld** típusú (**SCUD-B, AL-ABBAS, ALHh-SAYN**) rakétákat indított elsősorban *Riyadhra és Dhahranra, valamint Izraelben lévő célpontokra*, amelyek egy kivételtől eltekintve, elsősorban a polgári épületekben okoztak veszteségeket.

Hatásuk katonai szempontból értékelve elenyésző volt. Psychés hatásfoka rendkívül alacsony fokú volt, ugyanis az esetek 95 %-ában ezeket a rakétákat nyilván a felfedés nehezítése miatt éjszaka lötték ki, így a demoralizáláshoz szükséges szakadatlanúság elmaradt és elsősorban a szaudi háterszágot érték.

Ez utóbbi stratégiailag és taktikailag is fontos helyőrséget *Dhahrant 42 alkalommal akarták megsemmisíteni*. Ezekből egy rakétát nem sikerült eltalálnia az amerikai légvédelemnek. Ennek eredménye az *össz háborús sérült- és halottszám felének ebben a városban való keletkezése lett*, akik ellátásában a magyar orvoscsoporthoz jelentős szerepe volt.

A szárazföldi hadműveletben számunkra szinte hihetetlen számú technikai eszköz került felvonultatásra.

2.300 db harckocsi, 2.200 db Bradley típusú páncélozott szállító harcjármű, 624 db 155 mm önjáró ágyú, 108 db 8 inches tarack, 189 db MLRS sorozatvető, 489 db AH-64 Apache harci helikopter, 48 db HAWK légvédelmi rakéta, és 206 db Patriot-ellenrakéta.

1991. február 24-én a **7. hadtest** színlelt és átkaroló támadást hajtott végre Kuwait-city irányába. Február 25-én az **1.pc. hadosztály** került *először harcérinkezésbe iraki harckocsi csapatokkal*, melynek következtében 300 hadifoglyot ejtettek és 40 db harckocsit semmisítettek meg. Február 26-án a 7. hadtest csapatai folytatták az átkaroló támadást, melynek végén 1.300 hadifoglyot ejtettek.

Közben a nyugati irányba áthelyezett **XVIII. hadtest 82. ejtőernyős hadosztálya**, a **24. gépesített hadosztálya megerősítve a 6. Francia légionárius egységgel**, lezárta a Bagdad felé vezető utat és megkezdte a hadszíntéri tartalékok felszámolását. A **101. hadosztály** mintegy 260 km-es menet után elérte a Basra-tól észak-nyugatra 30 km-re lévő Euphrates töltését. Február 27-én az *arab erők* (Szíria, Egyiptom, Szaud-Arábia és Kuwait) elérték Kuwait-cityt. Ugyanezen a napon elérte a **7. hadtest** is Kuwait fővárosát.

A háború végét, az 1991. február 28-a reggel 08.00 órát *munkával ünnepelte csoportunk*, mivel a február 25-én este 20 óra 45 perckor a vá-

rosban lecsapódó SCUD rakéta következményeként keletkezett sérültek ellátását még nem fejeztük be.

A sérültáramlás alacsony szintje lehetővé tette, hogy a csoport minden tagja szakmai felkészültségét, a helyi viszonyokhoz való mind szélesebb körű alkalmazkodását, a munkahelye megismerését teljes körűvé tegye.

Az összehasonlító adatokból kiderül, hogy a fej- és végtagsérülések nagyságrendje uralkodó és szignifikáns, még az ilyen alacsony sérült-számnál is. A végtagsérülések – alsó és felső – arányának megfordulása, – mely más, öböl-háborúban részt vett egészségügyi intézetekben is fel-tűnő volt – valószínűleg a légi hadművelet elhúzódsával és a terepviszonyok sajátosságaival magyarázhatók. *A szárazföldi hadművelet megindulásával az alsó végtagsérülések domináltak.*

A számadatok – melyek önmagukért beszélnek – helyett érdemes néhány olyan tapasztalat és észrevétel közreadása, mely a háborús medicina tételeit igazolja, valamint azt, hogy a mi ismereteink mind az elméleti, mind a konkrét végrehajtó tevékenységben nem maradnak el és nem maradtak el a velünk együtt részt vett nemzetek egészségügyi szakállományának ismereteitől, képességeitől.

A legfontosabb tételnek az osztályozás, az osztályozó tér berendezése, felszereltsége és működtetése bizonyult. A háború előtti felkészületlenség leginkább ezen a területen csúcsondott ki.

Az osztályozó térre – amely a kórház felvételi részlege volt béke körülmények között – rendkívül kis területre, rendkívül sok közép személyzetet osztottak be. Az osztályozást nem a legfelkészültebb orvos vezette. Az operáló, illetve végrehajtó orvos-team *már csak a műtőasztalon ismerte fel az anomáliákat.* Az ilyen fajta osztályozás után több alkalommal is előfordult, hogy a sérült 2-3 óra múlva került az egyébként üres műtőbe.

Mindezekhez hozzájárult az ellátás „*mozaikszerűsége*”, azaz a sok specialistára felosztott ellátás, többműtéti beavatkozást tett szükségessé. *Igy előfordult, hogy egy sérültet 4-5 alkalommal kellett operálni.*

Mindezek az anomáliák az alacsony sérültszám és a tömeges sérültáramlás hiánya miatt nem kerültek élesen előtérbe, bár többször észreveteltünk, hogy négy-nél több sérült beérkezése esetén lehetetlen lesz a munka az osztályozó téren, illetve helyen. Sajnos sejteink február25-én beigazolódta, amikor is az egy időben beérkezett 20 sérült teljes káoszt

okozott. Az egyébként is lassú osztályozó tevékenység „eredményeként” előfordult, hogy a délután tömeges sérültáramlás előtti sürgősségi műtétre osztályozott sérült a következő nap délutánján került operálásra.

Az osztályozás szakszerűségén dől el minden. Itt is igazolódott az a megállapítás, miszerint az anyag és személy felhalmozás nem állt arányban a szervezettséggel.

A másik fontos terület a kiürítés. Az alacsony sérültszám mellett a nagy veszteségekre való állandó felkészülés miatt igen gyorsan, gyakran tekintet nélkül a beteg állapotára és az operáló, vagy a felügyelő orvos tudta nélkül elvitték a sérülteket.

A légi kiürítéshez C-130 és C-131 típusú berendezett sebesültszállító repülőgépet használtak, esetenként a peremvonaltól is. Leszállópályaként körülrobbantott közutat használtak. A helikoptereket elsősorban a peremvonaltól a repülőtérig, illetve ideiglenesen kialakított leszállópályákig használtak.

Sok, általunk ismert tétel igazolódott a szervezőmunkát illetően.

Így a halott-sérült arány az ismert 1:3 arányban alakult. A háországban az ellátó és támogató csapatoknál ugyanannyi egészségügyi veszteség keletkezett, mint a harcoló csapatoknál.

Az anyag és „ember” ellátás egymástól teljesen elkülönül, de szoros rendszerben, a logisztikai rendben került megvalósításra.

A gyógyító munkát illetően – és itt már a csoport konkrét alkalmazását vizsgálva – megállapítható volt, hogy a belgyógyászok munkájára egyáltalán nem volt szükség.

A hadszíntéri városok polgári lakosságának evakuálása miatt a szülés-nőgyógyász csak asszisztálási feladatokra volt képes. Egyértelművé vált, hogy a nálunk, elméletben bevált módszerek, helyettesítő szakmák – szülész-nőgyógyász, fül-orr-gégész, urológus-sebész, illetve traumatológust helyettesítő szerepe – a gyakorlatban nem vált be.

A sebészek és traumatológusok, valamint az anaesthesiológusok terhelése egyenletes volt.

Összességében a háborús időszak szolgáltatta a legtöbb hasznosítható szakmai tapasztalatot. Az eddigiekben leírtakat is figyelembe véve,

a saját észrevételeinkkel kiegészítve az alábbiakban összegezhető az öbölháború egészségügyi biztosítása:

1. Az egészségügyi biztosításra a személyi anyagi és technikai túlbiztosítottság volt a jellemző. Az elől fekvő, a mi fogalmaink szerint a biztosítási övben, illetve első lépcső és második lépcső közé jelentős erőket telepítettek. Így nem meglepő a zászlóalj szinten működő szakorvosi műtő (FAST). Hadosztály, esetenként dandár és ezred szinten az úgynevezett C.S.H.-t (Harctámogató Kórház) alkalmazták, amelyek légi úton is mobilizálhatók. Az egészségügyi intézetek kivétel nélkül oszthatók és lépcsőzésük ez által könnyedén biztosítható. Áteresztőképességük a miáltalunk alkalmazottakénál lényegesen kisebb (100-200 fő). Kérdés viszont, hogy egy nagyobb tömegű sérültáramlásnál és az ellenség légi és szárazföldi fölényénél mennyiben alkalmazhatók ilyen formában.
2. A legmagasabb sérültszámnál sem érték el a kapacitásuk felét az egészségügyi intézetek. Így az ellátás, segítségnyújtás mérve mindenütt teljes terjedelmű volt.
3. A racionális anyag- és eszköz biztosítás következtében a telepítési normák valamivel gyorsabbak és a saját készletéből kiegészítés nélkül megvalósíthatók. Nyilván ezen eszközökhöz felkészült és rutinos szakember gárdára van szükség, mely itt teljes mértékben biztosított volt. Mindezek ellenére új, meglepő vagy eddig általunk nem ismert egészségügyi diagnosztikai vagy terápiás eljárást, illetőleg annak alkalmazását tapasztaltuk.
4. Az egészségügyi intézetek telepítésének ezzel a módszerével a segélynyújtás a sérülést követően meglepően gyors. A (47. C.S.H.) Harctámogató Kórház tapasztalata szerint a sérültek átlagosan másfél órán belül az elsődleges ellátó helyen (SMASH), 3 órán belül a műtőben, 6 órán belül a kórházban voltak.
5. Az osztályozásnál elsődlegességet, az azonnali beavatkozást igénylők élveztek.

Fontos tény az is, hogy mindehhez az ellátási rendszerhez a szervezettség magas foga is társult. A bevethető szellemi és logisztikai lehetőségek az általunk ismerteket felülmúlták.

6. Ugyanakkor nem lehet és nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy a háború igen gyors lefolyása következtében az egészségügy igen kényelmesen láthatta el feladatát, az ellátásra szorulóknak igen alacsony száma miatt. A legnagyobb sérültáramlási nagyságrend 100 fő alatt volt 24 óra alatt.
7. A legnagyobb létszámú sérültet a mellettük települő 85. sz. EH. (Kiürítő Kórház) látta el.
8. Történelmi tény, hogy harci körülmények között először alkalmaztak Computer Tomographot, nem filmes leképező rendszereket, folyékony oxigént előállító készüléket. A vezetésnél a műholdak segítségét is igénybe vették.
9. A sok újdonság az ellátott sérültszám, az időnként lenyűgöző technikai és anyagi lehetőségek, a szolgálat felkészültsége mellett sem szabad azonban túlzottan sok általánosítható következtetést levonni, mert végül is – szerencsére – a várt tömegű sérültszám nem következett be, ami a tényleges és az optimálisan felmérhető tanulságok megállapítását tenné lehetővé.

Az öbölháború tapasztalatai összegzését a csoport búcsúztatásakor az Arab Erők Főparancsnokának elmondott beszéd részlete jellemzi a legjobban. **„Őszintén mondhatom, hogy Önök mindegyike úgy érezheti, hogy becsülettel vett részt abban a nagy koalícióban, amely Kuvait felszabadításáért, a térség békéje helyreállításáért tett, valamint azért, hogy példát mutasson a világnak, hogy egy erősebb ország ne tudjon bekebelezni egy kisebb, gyengébb országot.”**

Az orvoscsoport háborús ellátási adatai:

<i>Lokalizáció</i>	<i>Magyar csoport %</i>	<i>II.Világháború %</i>	<i>Vietnami háború %</i>
Összetett	8,6	11	20
Fej	17,2	12	14
Mellkas	6	8	5
Has	4,4	4	5
Felső végtag	30	26	18
Alsó végtag	24,2	39	36
Máj	1,3	Tapasztalat szerint	16 %
Lép	3		6 %
Hasnyálmirigy	1,3		5 %
Égettek	4,2		3,7 %

2. Délszláv válság

A NATO-hoz való csatlakozásunk jelentős „*felvételi vizsgáját*” jelentette ez a békemegtartó, illetve teremtő misszió.

A boszniai válság lezárásaként a pfp. országoknak is jelentős részvételi lehetőséget teremtett és sajátos feladatot. Az előkészítés időszakában, mely 1995. novemberében kezdődött, még egy ***önálló egészségügyi csoport is számításba jött***, mint felajánlott erő, melynek mind feladatrendszere, mind szervezete teljes mértékben kidolgozásra került, ***de a november végi Bruxelles-i egyeztető konferencián a műszaki zászlóalj részvétele mellett döntöttek***. Az alkalmazási hely kijelölése után az egészségügyi szolgálat fő erő kifejtését a ***preventív medicina gyakorlására***, annak újszerű megközelítésére fordította.

A hagyományos értelemben az addig csak közegészségügyi feladatot jelentő preventív medicina fogalomkörébe az alkalmasság-vizsgálat, védőoltások, kiképzés, anyagi és technikai eszköz felkészítés (egészségügyi logisztika), közegészségügyi-járványügyi felderítés igen jelentős nagyságrendű feladatait is a végrehajtással egy időben kellett elsajátítanunk. Ez jórészt a funkciók szintetizálását jelentette, de ekkor vált az is egyértelművé, hogy a **Magyar Honvédségnek rendelkeznie kell békeidőszakban is egy a már kibővített értelemben vett preventív medicinával foglalkozó szervezettel**. Ezeknek a gondolatoknak és a tapasztalatoknak a birtokában született meg 1998. december 01-el az **MH Egészségvédelmi Intézet** a preventív medicina letéteményese.

Ez volt az első olyan feladat, amikor is a magyar katona-egészségügy ***mobilis, saját felszerelésű és utánpótlással rendelkező speciális és veszélyes műszaki feladatok egészségügyi biztosítására képes ROLE-1. (egészségügyi szakasz, zászlóaljsegélyhely, első orvosi segély) feladatkörű segélyhelyet alakított meg és alkalmazásra készített fel, majd működtetett – és működtet még ma is – az ország határain túl.***

Az egészségügyi szakasz személyi állománya és technikai eszközei:

a) IFOR 1996. 01. 17 – 1997. 02. 01.

Személyi állomány: 2 fő orvos,
1 fő fogorvos,
5 fő egészségügyi tiszthelyettes,
5 fő egészségügyi katona.

Technikai eszközök: 1 db új típusú kötöző gépkocsi,
1 db tábori fogászati gép,
3 db sebesültszállító gépkocsi.

IFOR egészségügyi ellátás adatai

1. Betegforgalmi adatok:

Esetszám:	7.854 fő
Járóbeteg:	7.809 fő
Fekvőbeteg:	45 fő
Belgyógyászati eset:	5.574 fő
Sebészeti eset:	944 fő
Fogászati beteg:	1.291 fő
Baleset:	241 fő

2. Kiürítési adatok:

Központi Honvédkórház	10 fő
Pécsi Honvédkórház	46 fő
Kecskeméti Repülőkórház	3 fő
Összesen:	59 fő

Az ellátási adatok jelentős feladat végrehajtásáról és szakmai tevékenységéről árulkodnak.

b) SFOR 1997. 02. 01-től napjainkig

A feladat és a résztvevők, mint béke stabilizáló erők, az IFOR utódjai, egy kicsivel jobb feltételek, békésebb körülmények között. A feltételek javulásával az **egészségügyi szolgálat konténerizált elhelyezésbe került**, létszáma pedig 2 fővel kevesebb lett. A kiválogatás szigorúsága és a létszámcsökkentés eredményeképpen az ellátási adatok kiegyensúlyozottabbá váltak.

b) SFOR egészségügyi ellátási adatok (1997. 02. 01- 2000. 03.20-ig)

<i>Betegségcsoport</i>	<i>1997.</i>	<i>1998.</i>	<i>1999.</i>	<i>2000.</i>	<i>Összesen</i>
Légúti megbetegedések	260	303	243	50	856
Belgyógyászati	131	136	123	8	398
Sebészeti	21	22	18	13	74
Orthopédiai	120	81	110	20	331
Fertőző	12	14	10	3	39
Traumatológiai	8	16	3	6	33
Bőrgyógyászati	98	83	87	6	274
Neuro-pszichiátriai	16	20	19	2	57
Műtéti beavatkozás	1	1	1	1	4
Összesen	667	676	614	109	2066

Fogászati ellátási adatok 1999: 143 fő

2000: 81 fő

2000-től a résztvevő egészségügyi szolgálat létszáma, dislokációja és feladata változott. Sarajevo-ban az olasz hadsereggel együttműködésben, míg Skopje-ben önállóan lát el 2 orvos és 4 egészségügyi tiszthelyettes ROLE-1 szintű ellátási feladatokat.

c) AFOR 1999. 04.28 – 1999. 09.02

Az 1999. év legfontosabb eseménye a NATO-hoz való csatlakozásunk volt. Ennek pikantériája csak az volt, hogy ezt követően két héttel már tanúbizonyságát kellett adni szövetségesi elkötelezettségünknek, majd nem sokkal később részt vehettünk a NATO első és ez idáig egyetlen, az utóbbi 25 év legnagyobb humanitárius műveletében, az AFOR, azaz az Albániai erők – „*közös menedék*” hadműveletében.

A Balkánon zajló események aktualitása, érdekessége és kívülálló számára teljességgel érthetetlen irracionális volta miatt az alábbiakban a csak szűken vett egészségügyi biztosítási tevékenységünk ismertetése helyett igyekszünk egy komplexebb áttekintést nyújtani.

A vallási, etnikai és kulturális különbségek Jugoszlávia fennállása óta feszültségek forrásai voltak. *Jellemző, hogy miközben Jugoszlávia partizánháborút folytatott a német megszállók ellen a második világháború idején, a szerbek és a horvátok egymás ellen is folytattak véres leszámolásokat.* A világháború után **Tito elnöknek** diktatórikus eszközökkel sikerült gátolni az egyház befolyásának terjedését és a nacionalizmus megnyilvánulásait, ez azonban nem jelentette az ellentétek megszűnését.

A háború utáni történelem során a korábbi megosztó tényezők mellé **újabb tényező is felsorakozott**: az egyenlőtlen gazdasági fejlődés. A jobb gazdasági eredményeket felmutató **Szlovénia és Horvátország** egyre nehezebben viselte el a Szövetség fejletlenebb régióira fordított kiadások terheit és az elszakadás mellett döntött 1990-91-ben. **Ezzel elkerülhetlenné vált a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság felbomlása.**

Jugoszlávia katonailag felkészült mindkét tömb elleni hadviselésre, katonai doktrínája alapvetően a partizán hadviselés tapasztalataira épített. A föderális fegyveres erők mellett minden köztársaságban felállították a területvédelmi erőket és a köztársasági hatóságok irányítása alá helyezték őket. Az ország területén nagymennyiségű fegyvert és hadianyagkészletet halmoztak fel. Mindez jelentős mértékben elősegítette, hogy a szövetségi állam felbomlása nem békésen, hanem erőszakos úton történt.

A Jugoszláv katonai doktrína hatása egyértelműen kimutatható a NATO-val való konfliktusban. Politikailag és katonailag bármennyire irracionálisnak tűnik is, a szerb fegyveres erők a **Koszovó** miatt kirobbant konfliktusban *a hidegháború idején kialakított doktrína és az arra épülő kiképzés szerint jártak el.*

A jobb megértés érdekében célszerű idézni **Gerald Shenk** amerikai professzor jellemzését a szerbekről: *”A kívülállók aligha érthetik meg a szerbek keménységét a szenvedések és nehézségek elviselésében. A nélkülözések és az áldozathozatal a kommunista időszakot megelőzően hosszú időn keresztül az életformájuk része volt.”*

Az **1995. évi Daytoni békekötés** véglegesen nem oldotta meg a problémákat és a délszláv konfliktus az elmúlt négy-öt évben újszerű feladatokat adott a világ számos hadserege részére.

1999. április elsejétől kezdve, **a humanitárius katasztrófa radikális növekedésével párhuzamosan**, a szövetség vezetői közbelépésre utasították a reagáló erőket. A gyorsreagálású hadtest már a Rambouillet-i tárgyalások alatt megkezdte az áttelepülést **Macedóniába**, főkészülendő a **Koszovói** bevonulásra, mihelyt megszületik a béke-megállapodás.

Amikor menekültek ezrei érkeztek Macedóniába, a hadtest hamar át-szervezte működését: étellel, vízzel és más szükséges felszereléssel látta el a menekülteket, táborokat és óvóhelyeket állított fel, valamint megkezdte a menekültek elszállítását a határ körzetéből.

A szárazföldi mozgékony kötelék központja **Albániába** települt, ahol **Szövetséges Menedék** művelet néven az országba irányuló külföldi

segítség szervezése lett a feladata. A reagáló erők számos életet mentettek meg, hathatós választ adtak a menekültválságra, mindaddig, amíg az erre szakosodott nemzetközi szervezetek, mint az **ENSZ Menekültügyi Főbiztossága** átvette a menekülthelyzet irányítását, a NATO reagáló erői továbbra is folytatták humanitárius tevékenységüket mindkét országban.

A Szövetséges Menedék hadműveletbe – figyelembe véve a várható egészségügyi kockázatokat – **Magyarország egy preventív egészségügyi kontingenst ajánlott fel**, mely alapján az Országgyűlés 29/1999. (IV.14.) határozata értelmében **1999. április 14-i hatállyal megalakításra került a Magyar Honvédség Közegészségügyi-Járványügyi Felderítő és Elemző Csoport (MH KJFECS).**

A Magyar Honvédség parancsnoka, vezérkari főnök 62/1999. sz. intézkedésében meghatározta a csoport létszámát (35 fő: 11 tiszt, 24 zászlós és tiszthelyettes), valamint alapfeladatát: **A menekültek megsegítését célzó NATO művelet közegészségügyi-járványügyi biztosításában való részvétel, a lehető legszélesebb körű közegészségügyi-járványügyi biztosítás a saját (AFOR) erők, a menekültek és menekülttáborok vonatkozásában.**

Ez egy **merőben új koncepció volt**, ugyanis az általános gyakorlat a mai napig az, hogy az adott műveletben részt venni kívánó nemzet automatikusan valamilyen szintű kórházi egységet ajánl fel, a konkrét igények különösebb mérlegelése nélkül. Ennek általában az a következménye, hogy a **gyógyító kapacitás tekintetében óriási túlbiztosítás alakul ki**, és a kórházi ágykihasználás hihetetlenül alacsony (5-10%) volta nagyon gazdaságtalanná teszi az üzemeltetést és a fenntartást. Ezen kívül az **egészségügyi szolgálatok tagjai könnyen feleslegesnek érezhetik magukat**, unatkozhatnak, miközben az egyéb fegyvernemek képviselői „**megszakadnak**”, ami **nagyon rossz hatással lehet** és általában van is a **katonák morális állapotára**.

Ami az egészségügyi biztosítás közegészségügyi részét illeti, a gyakorlat általában az, hogy a résztvevő nemzetek, amennyiben egyáltalán gondolnak a preventív egészségügyre, azt általában csak saját alakulataik vonatkozásában teszik, tehát **nincs egy kialakult rendszere a hadszíntér szintű preventív egészségügyi biztosításnak**, ami pedig elengedhetetlen feltétele egy egységes elveken alapul, ezáltal hatékony és megbízható rendszernek.

Fenti megfontolások, illetve az elesett, beteg, és legyengült, tehát a fertőző betegségekre rendkívül fogékony menekültek várható nagy száma

vezettek minket arra, hogy szakítva a hagyományokkal, ezen a **hadszíntéren mi egy megelőző-egészségügyi csapattal vegyünk részt, felvállalva az úttörő szereppel járó minden rizikóját és szakmai kihívását.**

A kiküldésünket megelőzte egy gyorsított ütemű, mintegy kéthetes felkészítés, mely legizgalmasabb kérdése és egyben feladata volt a nálunk ugyan **régóta rendszerben lévő, de már évek óta használaton kívüli szovjet fejlesztésű és gyártású mobil laboratórium feltámasztása és beüzemlése.** A feladatot az ellátásunkért és felszerelésünkért felelős **MH Egészségügyi Kiképző Központ** és a kontingens szakállományának már-már emberfeletti és sok túlórát igénylő munkájával végül is sikerült megoldani olyan magas szinten, hogy a misszió ideje alatt **gyakorlatilag semmilyen komolyabb műszaki hiba nem merült fel.** Természetesen akadtak problémáink jócskán, de ezek döntő hányada a **szüksős vízellátásra** vezethető vissza.

Szervezeti felépítés:

Küldetésünk jellegéből adódóan a kontingens „**lelke**” az egészségügyi részleg volt, **mely két szervezeti elemből állt:**

Parancsnok

Epidemiológiai teamek (3)	Ellátó részleg	– Pénzügyi tiszt, – Adminisztrátor, – Híradó tts.
Mikrobiológiai laboratórium	– Energia ello.raj	
	– Élelmezési raj	

A területi munkát a három epidemiológiai team végezte, melyek mindegyikében egy tapasztalat járványügyi szakorvos és egy közegészségügyi-járványügyi felügyelő dolgozott. Mindegyik csoport rendelkezett egy UAZ típusú terepjáró gépkocsival, rádió adóvevővel, valamint számítógépes háttérrel (notebook). Természetesen biztonsági szempontok alapján a csoportok állandó fegyveres kísérettel is rendelkeztek. Ily módon a szituáció függvényében egy időben három különböző helyszínen is jelen tudunk lenni, ami nagymértékben megnövelte munkánk hatékonyságát.

A mikrobiológiai laboratórium egy **tábori körülmények között mind minőségi, mind mennyiségi szempontból** nagyon **komoly kapacitással** rendelkező laboratórium, mely képes a teljes diagnosztikai skálát átfogni

(virologiai, bakteriológiai, parazitológiai, mikológiai vizsgálatok), önálló, (több mint 30féle táptalajt képes előállítani) és mobil (3 óra alatt települ).

Fentebb említett paraméterek alapján a magyar kontingens rendelkezett messze a legnagyobb kapacitású laboratóriummal, mely mind szakmailag, mind táptalaj biztosítása szempontjából segítette a hadszíntéren tevékenykedő kisebb laboratóriumok (cseh, spanyol, olasz) munkáját, mely segítségnyújtás nagyban megkönnyítette beilleszkedésünket és a közvetlen, baráti jellegű szakmai és emberi kapcsolatok kialakítását. A csoportot az **AFOR** egészségügyi szolgálatának vezetője nagy érdeklődéssel és várakozással (és eleinte egy kicsit kételkedve) fogadta, mert ahogy a bevezetésben elhangzott, *ez idáig a NATO-ban ismeretlen volt egy ilyen összetételű és kapacitású, kizárólag a preventív egészségüggyel foglalkozó kontingens.*

Elhelyezési körülmények:

A hét főből álló előkészítő csoport 1999. április 28-án utazott ki, melyet egy hét múlva követett a teljes állomány kiérkezése. Kierkezésünk utáni első reakciónk a megdöbbenés volt. A gépből kiszállva a tiranai reptéren az volt az érzésünk, hogy egy vietnami háborús film kellős közepébe tévedtünk. A még magyar léptékkal is hihetetlenül kicsi reptér (eredetileg kb. heti ötven gépre tervezték, a hadművelet idején napi száz gépet fogadott) egy felbolydult és fülsiketítően zajos méhkasra hasonlított leginkább. *A minket fogadó spanyol összekötő tiszték elmagyarázták a legfontosabb tudnivalókat:*

- a távolságot időben, és nem méterben mérjük;
- a vízzel maximálisan takarékoskodni;
- amit nem te dobtál le, ne vedd fel;
- minden úgy is megoldódik, fő a nyugalom.

Durres kikötővárostól 22 km-re északkeletre, a tengerparttól légvonalban mintegy másfél km-re települtünk egy műszakiakkal megerősített spanyol hegyivadász zászlóaljjal közösen. Táborunk a spanyol tábor szerves részét képezte, ők biztosították az őrzés-védelmet, az üzemanyag ellátást, az ételmezést és a mosatást, valamint a műszaki háteret. Viszonzásul szakácsaink az ő konyhájukon dolgoztak, gépkocsivezetőink és tehergépkocsijaink besegítettek a menekültszállításba. Táborhelyünk

egy volt rizsföldön terült el, a lápos területet a spanyol műszakiak csak rendkívül nagy erőfeszítések árán (egy négyzetmétert 8 órai munkával!) tudták megfelelően előkészíteni.

Fenti tényből adódóan szintén nagyon *kellemetlenül érintett benünket* a nem hivatalos látogatók nagy száma, ami alatt a kígyók (köztük egy 2,5 m hosszú, ún. Montpellier kígyó és szarvas-viperák), tízcentis százlábúak és békák, majd a későbbi időszakban igazi sáskák látogatása értendő. Szerencsére semmi komoly eseményünk ezzel kapcsolatban nem volt, azt, hogy a békák és nyomukban a viperák elég gyakran bemásztak a sátrakba, nem számítható annak. *Másik nagy gondunk a vízellátás volt*, mivel a helyi víz nehézfém-tartalma miatt ivásra és tisztálkodásra egyaránt alkalmatlannak bizonyult. A megfelelő minőségű vizet csak szállítás útján lehetett biztosítani, ami a nagyon rossz utak miatt rendkívül körülményes volt, sok balesettel járt, ami a vízfelhasználás erős korlátozását eredményezte. Ez ivóvíz-ellátási gondokat szerencsére nem okozott, mert az itthonról kiszállított és a spanyoloktól is igényelhető palackozott ivóvízből az igényeket, ha szűken is, de ki tudtuk elégíteni.

A spanyol kontingens feladata egy mintegy 5-8 ezer menekültet befogadni képes menekülttábor építése volt, amely a táborukat „L” alakban vette körül. Két km-es körzetben található volt még egy amerikai samaritánusok által épített kb. 10.000 főre tervezett tábor, egy norvég humanitárius szervezet által létesített kb. 8.000-10.000 főre tervezett tábor, valamint egy albánok által létesített mintegy 10.000 főre tervezett menekülttábor. A politikai szituáció hirtelen változása miatt ezek a táborok a spanyolokét kivéve nem teltek meg, az általunk közvetlenül ellátott menekültek összlétszáma kb. 15.000 fő volt. *A politikai szituáció megváltozása miatt feladat hiányában a spanyol kontingens augusztus 10-ével hazatelepült, mi pedig az AFOR főhadiszállására Durresbe diszlokáltunk.* Elhelyezési és életkörülményeink itt jelentősen javultak, például itt már majdnem korlátlanul lehetett tisztálkodni, szemben a korábbi, napi tíz perces lehetőséggel.

Szakmai tevékenység:

Megérkezésünk után legfontosabb feladatunk egyrészt a közegészségügyi-járványügyi helyzet felérése, és ismeretlenségünk miatt csoportunk elfogadtatása és beintegrálása („PR” tevékenység) volt. Eleinte egy kicsit izzadó tenyérrrel csináltuk mindezt, ugyanis nagyon jól ismertük és respektáltuk az amerikai mondást, miszerint: *„sohasem kapod meg a második lehetőséget arra, hogy jó első benyomást tegyél!”*. Utólag már

nyugodtan kijelenthetem, hogy hál' Istennek, igazándiból nem volt második lehetőségre szükségünk.

Fentiek érdekében kidolgoztuk a konkrét szituációnak megfelelő **angol nyelvű szakmai protokollokat** és szóróanyagokat, egyidejűleg a **terület járványügyi-labortóriumai felderítésével és a katonai-szakmai kapcsolatok** felvételével.

Ennek eredményeképpen rövid idő alatt sikerült rendkívül jó kapcsolatokat kiépítenünk az AFOR parancsnoksággal és annak egészségügyi vezetésével, a különböző NATO és nem NATO alakulatok egészségügyi szolgálataival és intézeteivel (Spanyol, Cseh, Olasz, Német, Tunéziai, Francia, Holland, Belga, Osztrák katonai kórházak), a jelenlévő nemzetközi és humanitárius szervezetekkel (legjelentősebbek: WHO, ENSZ Menekültügyi Főbiztosság, OXFOM, Samaritarian's Purse, Norwegian Church), valamint az albán hatóságokkal, intézetekkel és a helyi lakossággal (Albán Közegészségügyi Intézet, Albán Központi Katonai Kórház, Albán Honvédség Egészségügyi Csoportfőnökség).

Laboratóriumunk mintegy 800 vizsgálatot végzett, beleértve a kiemelt jelentőségű víz-vizsgálatokat, élelmiszervizsgálatokat, a bakteriológiai és parazitológiai széketvizsgálatokat, a sterilitási, mikológiai és vírusvizsgálatokat, valamint a rovar és rágcsálókondit.

Elvégzett vizsgálatok megoszlása:

- víz kontroll 165,
- élelmiszer kontroll 10,
- rágcsáló kontroll 5,
- rovar kontroll 25,
- bakteriológiai 418,
- virológiai 62,
- parazitológiai 61,
- mikológiai 15,
- egyéb 26.

Fentiekén kívül saját anyagaikkal elvégeztük a spanyol kontingens és az amerikai szamaritánusok kullancs közvetítette vírusos agyvelőgyul-

ladás elleni immunizálását, oktatási-kiképzési, valamint tudományos tevékenységet is folytattunk (az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága megbízásából kidolgoztuk az Albániára vonatkozó rovar-rágcsálóirtási protokollt, valamint erre helyi szakembereket képeztünk ki).

A kontingens tevékenységét elismerve a csoport parancsnokát másfél hónap elteltével az AFOR egészségügyi szolgálatfőnökének közegészségügyi helyettesévé nevezték ki, majd, augusztus 10-től a misszió befejezéséig megbízták az AFOR egészségügyi szolgálatfőnöki teendők ellátásával.

A kontingenst meglátogatta és elismerését fejezte ki többek között a spanyol miniszterelnök, a magyar külügyminiszter, az albán miniszterelnök helyettes, a spanyol és a magyar nagykövet, spanyol és magyar parlamenti delegációk, a NATO főparancsnok helyettes, az albán vezérkari főnök.

Összességében megállapítható, hogy a magyar kontingenst rövid időn belül meg- és elismerték, munkájuk iránt nagyon nagy igény merült fel, ami igazolta előzetes elképzeléseinket és helyzetértékelésünket. Elmondható, hogy egy rendkívül sikeresnek ítélt NATO műveletben egy, az AFOR parancsnok által katonailag és szakmailag is eredetinek és **rendkívül sikeresnek** mondott magyar kontingens vett részt, folytatva és elmélyítve a **honvédegészségügy nagyon jó külföldi megítélését**, maximálisan teljesítve a részére meghatározott feladatokat. Nagy valószínűséggel a fenti sikeres misszió volt az alapja annak, hogy **a kontingens parancsnokát felkérték a 2000. áprilisban induló KFOR-3 törzs járványügyi főtiszti beosztásának ellátására.**

d) KFOR 1999. júliusától napjainkig

Az oly sokat vitatott ör- és biztosító alegység mellett is működik egy ROLE-1 típusú segélyhely. Mind az előkészítés, mind a végrehajtás időszakában jelentős segítséget adott az IFOR-os és SFOR-os tapasztalat. **Az önálló működés minden feltétele biztosításra került.**

A zászlóalj szintű segélyhelyen gyakorlatilag szakorvosok dolgoznak, hisz a befogadó nemzet egészségügyi infrastruktúrával rendkívül szegényesen rendelkezik. Gyakorlatilag 3 fő orvos, 1 fő fogorvos, 1 fő felcser, 3 fő egészségügyi tiszthelyettes, 1 fő egészségügyi tiszt és a 4 fő egészségügyi katona a tökéletes műtőnek berendezett konténerben **bármilyen akut életmentő műtéti beavatkozást el tud végezni**, anyagi

készleteik *közel 10 napos önálló működést tesznek lehetővé*. Ellátási adataik rendkívül imponálóak és meggyőzőek.

KFOR egészségügyi ellátás adatai

1999. 07. 01 – 2000. 03. 27-ig

<u>Betegségcsoport</u>	<u>Betegforgalom</u>
Belgyógyászati:	682
Ebből - légúti	318
- fertőző	28
- egyéb	336
Sebészeti:	401
Ebből: - baleset	150
- műtét	38
Bőrgyógyászati:	133
Neuro-pszichiátriai:	18
Szemészeti:	37
Mozgásszervi:	98
Segélyhelyen fekvőbeteg:	31
Kórházban fekvőbeteg:	3
Fogászati:	997
Mindösszesen:	3.270

Az őr és biztosító zászlóalj ROLE-1 feladatokat ellátó egészségügyi szervezete mellett az AFOR-ban szerzett tapasztalat és elismertség „jutalomként”, 2000. januárjától, – tervezetten 2005. július 01-ig - a KFOR Parancsnokság területén preventív – mikrobiológiai és környezet-egészségügyi – feladatokat lát el a Magyar Megelőző Egészségügyi Laboratórium (MEL). A laboratórium bázisául az Albániában szerepelt anyagi-

technikai eszközök szolgáltak, de napjainkra gyakorlatilag ezek teljesen kicserélésre kerültek.

A személyi állománya eleinte 14 fő (3 fő tiszt, 11 fő tiszthelyettes) volt, majd 2004-ben 10 főre (2 fő tiszt, 8 fő tiszthelyettes) csökkent.

Ez idő alatt több, mint 100 ezer mintát vizsgált meg, több mobil és stationer kórház mikrobiológiai háttereként szolgál, 84 különböző nemzetiségű és feladatkörű szervezettel áll munkakapcsolatban.

A laboratórium képességeinél fogva a 2001. évi „*Depleted Uranium*” (DU) tartalmú lövedékek kapcsán keletkezett média háború aktív résztvevője volt, hisz az okok és a tények igazolásához jelentős környezet-egészségügyi vizsgálatot végzett. Ennek eredményeképpen elkészítettük Koszovo környezet-egészségügyi – helyesebben szennyezés-térképét, melynek alapján tényekkel tudtuk meggyőzni a gyakorta hitetlenkedő közvéleményt.

e) Öböl válság

1998 elején ismét felmerül a lehetősége, *egy újabb Iraki-Kuwaiti* konfliktus fegyveres megoldásának. Már képességeink ismeretében került megalakításra és felkészítésre egy **Magyar Orvoscsoport**, mely az öbölháborúhoz hasonló összetételben és nagyságrendben szerepelt volna. Az előkészítés és az operatív feladatok gyakorlása érdekében *egy fő a 82. USA hadosztály együttműködési gyakorlatán is részt vett 1998. áprilisában a kuwaiti-iraki határon*, elismerésre méltó eredménnyel. Szerencsére a konfliktust politikai és tárgyalásos úton rendezték, *így igazi bevetésre és alkalmazásra nem került sor.*

II. Békefenntartó missziók

Jelenleg a Sínai félszigeten és Cipruson teljesítenek magyar erők ENSZ égisze alatt békefenntartó missziókat. A magyar katonaegészségügy részvétele egyre inkább előtérbe kerül, hisz a közös, hollandokkal és osztrákokkal, majd a szlovénekkal és szlovákokkal közösen biztosított egészségügyi ellátásban résztvevő szakszemélyzet létszáma évről évre nő.

Az MFO-ban 1995. szeptember 01-től mostanáig 9 fő orvostiszt, míg az UNFICYP feladatokban 1995. november 14-től eddig 11 fő orvostiszt teljesít, illetve teljesített szolgálatot. 2001-től az UNFICYP

törzsében az egészségügyi biztosítás tekintetében vezető nemzeti szerephez jutottunk.

Az **ISAF** és **SFIR** feladatok egészségügyi biztosításának tapasztalatai és eredményei jelenleg feldolgozás alatt állnak. Az eddig rendelkezésünkre álló anyagainkat szintén e lapban adjuk közzé.

Összességében elmondhatjuk, hogy az elmúlt 10 év eredményei alapján a katona-egészségügyi szolgálatunkat képessége és elért eredményei alapján a világ bármely területén szívesen fogadják és alkalmas korunk válságkezeléssel kapcsolatos kihívásainak megfelelni. Ennek kapcsán jelentős eredményeket és nemzetközi elismerést vívtunk ki, melynek a jelenlegi KFOR vezető törzsébe betöltött epidemiológiai vezető beosztás mellett a 2002. szeptember 01-től a NATO ACO egészségügyi főnöki és 2004. szeptember 01-től a NATO IMC egészségügyi tanácsadó beosztásának betöltése is bizonyít.

KÉPTÁR

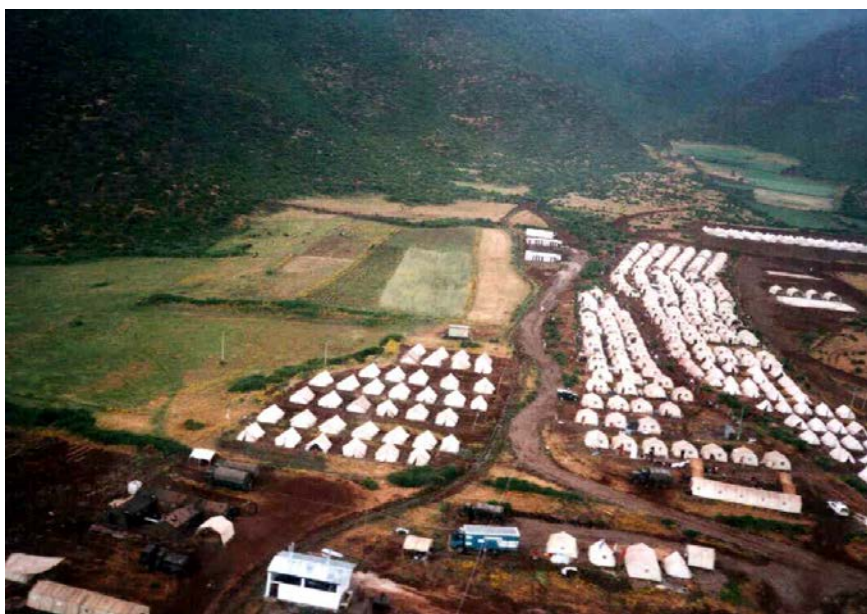
Út az AFOR MH KJFCS táborába

Ellenőrző – áteresztő pont az AFOR táborba vezető úton

Helikopterre váró albán menekültek

Légifelvétel az AFOR által felügyelt menekült tábor egyikéről

AFOR települési körletét körülvevő menekült tábor részlete

AFOR magyar elsőgenerációs mobil labor

ROLE – tábori kórház

***KFOR IV: Egészségügyi Csoportja, közepen
Dr. Kopcsó István orvos alezredes, mint egészségügyi törzsigazgató***

A KFOR MEL avatása 2001. február 12-én.

A KFOR MEL épülete

KFOR MEL elhelyezési körlete

MAGYAR KATONA – EGÉSZSÉGÜGY A NEMZETKÖZI BIZTONSÁGI KÖZREMŰKÖDŐ ERŐK KERETÉBEN

Vekerci Zoltán – Cserenyecz Béla ¹

Az Országgyűlés az afganisztáni Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erők műveleteiben magyar katonai egészségügyi kontingens részvételéről szóló 111/2002. (XII. 18.) OGY határozatban hozzájárulását adta ahhoz, hogy a Magyar Köztársaság a Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erők (International Security Assistance Force – a továbbiakban: ISAF), vagy az azt felváltó, feladatait átvevő erők keretében végzett tevékenységben, egy önként jelentkező hivatásos és szerződéses katonákból álló, egyéni fegyverekkel és felszerelésekkel, valamint a feladathoz szükséges szállítóeszközökkel és szakmai technikai eszközökkel, illetve anyagokkal és logisztikai támogatással rendelkező egészségügyi kontingens kiküldésével vegyen részt. A kontingens létszáma nem lehet több, mint 50 fő. Az alegység feladatait 2003. december 31-ig láthatja el.

A misszióra való felkészülés folyamata

Az ISAF misszió résztvevő Magyar Katonai Egészségügyi Kontingens felkészítésére a 88/2002. számú HM KÁT-HVKF együttes intézkedés alapján került sor, a külön erre a felkészítésre jóváhagyott felkészülési terv szerint.

A kontingens felkészítésének, kiküldésének megkönnyítése érdekében **2002. december 05-től** magyar összekötő tiszt került vezénylésre a **MH Összhaderőnemi Hadművelési Központ** állományából a **Bundeswehr Művelési Parancsnokságára, Potsdamba.**

A személyi állomány felkészítését megelőzően **2003. január 4-8. között** közös szemrevételezést hajtott végre a **MH Összhaderőnemi Hadművelési Központ** és a **Honvéd Vezérkar Egészségügyi Csoport-**

¹ Dr. Vekerci Zoltán orvos alezredes, HM-HVK Egészségügyi Csoportfőnökég mb. Tervezési Osztályvezető.

Cserenyecz Béla alezredes, HM-HVK Egészségügyi Csoportfőnökég, Koordinációs irodavezető.

főnökség háromfős csoportja Afganisztánban a feladat végrehajtásának helyszínén. A szemrevételezés során szerzett tapasztalatok hasznosításával kezdődött meg a kontingens felkészítési tervének kidolgozása, valamint a személyi állomány felszerelésének összeállítása.

A magyar fél folyamatos egyeztetéseket folytatott a misszió két vezető nemzetének illetékeseivel (német és holland hadsereg) mind a magyar részvétel részleteire, mind a részvétel mögöttes szabályainak megkövetelésére vonatkozóan.

Ezzel párhuzamosan **2003. január 17-ig** megtörtént a személyi állomány toborzása, a személyek kiválasztása, a személyügyi adminisztrációs feladatok elvégzése, valamint a biztonsági vizsgálatok kezdeményezése és az egészségi szűrés. A jelentkezők kiválogatása során fizikai állóképességük felmérésére, pszichikai alkalmasságuk elbírálására és nyelvi készségük tesztelésére került sor.

Az állomány orvosi és alkalmassági vizsgálata, a védőoltások beadása **2003. január 20-24., április 04-18. és június 23-27. között** zajlott le.

A felkészítés-kiképzés alapvetően **két fázisból állt**: az általános békefenntartói kiképzés Magyarországon, illetve ezt követően egy németországi célfelkészítés.

A **HM Nemzetközi Jogi Főosztály** közreműködésével összeállításra került egy jogi tájékoztató, melyet a kiutazás előtt az érintettek átvettek. A Magyar Katonai Egészségügyi Kontingens kiküldésének szabályait **13/2003. számú HM KÁT-HVKF együttes intézkedése határozta meg.**

A misszió veszélyességének megítélése

Kabul a tengerszint felett 1800 méter magasan fekszik, egy oldalról nyitott, hegyekkel körülhatárolt, terméketlen fennsíkon. A magyar katonák számára veszélyforrás – német orvosi tapasztalatok alapján – ha ilyen magasságban az itthoni sportolási tevékenységet folytatják fokozatos akklimatizálódás nélkül. Más nemzetek katonáinál ez néhány esetben szívinfarkttal járt. A napi szélsőséges hőingadozás is problémát jelentett az arra érzékenyek számára.

Külön veszélyforrást jelentettek az őshonos kígyók, skorpiók, azonban ilyen baleset nem fordult elő.

Az egészségre káros a télen, nyáron állandóan szálló por, amely légzőszervi megbetegedéseket okozhat. Ezért a személyi állományt megfelelő védőfelszereléssel (védőszemüveg, respirátor) láttuk el.

A bezártság, az éghajlati kihívások és hadszíntéri veszélyek mellett a regenerálódási lehetőségek korlátozottsága is nehezítette a kontingens tagjainak helyzetét. Ennek ellenére a kontingens általános állapotáról megállapítható, hogy bár a szolgálat az egyéneket erősen leterhelte, feladataikat maradéktalanul végrehajtották.

Az **ISAF** erők ellen a kontingens szolgálatteljesítésének időtartama alatt több támadást követtek el, amely jelzi, hogy a lakosság egy kis hányada nem rokonszenvez a békefenntartókkal. Ugyanakkor tény, hogy a **Magyar Katonai Egészségügyi Kontingens (MKEK)** tagjai ellen nem követtek el támadást.

A Magyar Katonai Egészségügyi Kontingens szolgálatteljesítése

1. Megbízott és kinevezett kontingens parancsnokok:

- 2003. március 08-tól 2003. augusztus 08-ig:

Dr. Schandl László orvos alezredes

- 2003. március 08-tól 2003. május 11-ig:

Dr. Szabó Sándor orvos őrnagy (megbízott kontingens parancsnok)

- 2003. május 11-től 2003. augusztus 08-ig:

Dr. Schandl László orvos alezredes

- 2003. augusztus 08-tól 2003. december 17-ig:

Dr. Vekerdi Zoltán orvos alezredes

2. Az MKEK állománya váltásának időpontjai:

- Az ISAF főparancsnokságán szolgálatot teljesítő kettő fő törzstiszt 2003. január 27-én került kiküldésre;
- Az egészségügyi állomány első csoportja – 6 fő, 3 fő egészségügyi, 3 fő a nemzeti támogató elem – 2003. március 08-án került kiküldésre;

- Az egészségügyi állomány második csoportja – 10 fő, 4 orvos, 6 szakápoló 2003. május 13-án indult küldetésére;
- Az egészségügyi állomány harmadik csoportja – 2 fő szakápoló – 2003. június 08-án került kiküldésre Afganisztánba;
- A 2 fő törzstiszt teljesítve 6 hónapos szolgálatát 2003. július 29-én tért haza Magyarországra;
- Az egészségügyi állomány negyedik csoportja – 3 fő, 1 orvos és 2 szakápoló 2003. augusztus 05-én indult küldetésére;
- 1 fő média tiszt került kiküldésre az ISAF főparancsnokságára 2003. augusztus 18-án;
- 1 fő kontingens parancsnoki segítő kezdte meg munkáját váltás keretében 2003. szeptember 01-én;
- A 6 hónapos külföldi szolgálatteljesítés befejezését követően a MKEK állományának első csoportja 2003. november 19-én, második csoportja pedig 2003. december 17-én véglegesen hazatért Magyarországra.

3. A MKEK küldetését sikeresen teljesítette. Az állomány megállta helyét a nemzetközi környezetben, szaktudásával, fegyelmeztségével, emberi tartásával példát mutatott és tevékenyen hozzájárult a **Német Tábori Kórház**, a **Holland Mozgó Sebészeti egység**, illetve törzstisztjeink révén a misszió egészének sikeréhez.

A **Német Tábori Kórház** – a **Magyar Katonai Egészségügyi Kontingens** egészségügyi állományával együtt – *csak az elmúlt 150 nap során: 9500 ambuláns* (ebből egészségügyi haderővédelem és humanitárius segítségnyújtás keretében 7500 helyi lakost), és mintegy *1500 fekvő* beteget fogadott; *300 műtéti* beavatkozást hajtott végre; *3400 radiológiai* és *120.000 laboratóriumi* vizsgálatot végzett.

A számok mögött emberi sorsok húzódnak meg, s a remény, hogy az afgán emberek értékelik erőfeszítéseinket, bíznak a jövőben, és hogy Afganisztán a felemelkedés útjára lépve megtalálja helyét a demokratikus államok között.

Az MKEK az OGY határozat értelmében befejezte küldetését, ugyanakkor a magyar részvétel tovább folytatódik, sőt kiszélesedik a hadszíntéren. Mind egészségügyi, mind pedig törzsbeosztásokban egyre

nagyobb számban vesznek részt magyar katonák az ISAF NATO-vezetés alatt folyó tevékenységében, tovább öregbítve a Magyar Honvédség békemissziókban kivívott hírnevét.

Közreműködés az ISAF misszió egészségügyi biztosítási feladataiban az MKEK megszűnése után

A 2003-as évtől kezdődően a NATO egyre nagyobb szerepet vállal az afganisztáni helyzet további stabilizálása, a 2004. október hónapban esedékes választások nyugodt politikai és katonai környezetének megteremtése érdekében. Ez megteremtette a feltételét annak, hogy a magyar részvétel az ISAF misszióban tovább folytatódjon, sőt kiszélesedjen a hadszíntéren.

A Magyar Országgyűlés a 99/2003. (X.10) OGY határozata alapján mind egészségügyi, mind pedig törzsbeosztásokban egyre nagyobb számban vesznek részt magyar katonák.

Magyar Katonai Egészségügyi Kontingens (MKEK) feladatának kiváló teljesítését követően nyílt meg az újabb, hosszú távú lehetőség a további katona-egészségügyi együttműködésre. Ennek megfelelően a magyar fél vállalta a **Kabul Többnemzetiségű Dandár (Kabul Multinational Brigade, KMNB)** területén telepített **Német Táborigazgató Kórházban (ROLE-3) 2 orvos és 2 szakasszisztens** folyamatos biztosítását, a 6 hónapos váltási rend figyelembevételével. (Jelenleg: 1 aneszteziológus, 1 bőrgyógyász szakorvos, valamint 1 intenzív szakápoló, 1 bőrgyógyász szakasszisztens).

A kabuli **Nemzetközi Repülőtér (KAIA)**, illetve a teljes **ISAF** misszió egészségügyi biztosításának jelenlegi helyzetét és a jövőbeni elképzelések gyakorlati kivitelezését nagyban befolyásolják a NATO hadműveleti tervei.

*Az elgondolások és a tervek szerint a műveleti terület kibővítésre kerül, 4 szektorra történő felosztással, szektoronként egy-egy **ROLE 2** típusú táborigazgató kórházzal.* Figyelembe véve a földrajzi, a klimatikus tényezőket és a rendelkezésre álló helikopterek számát, valamint azok hatókörét, az érvényes egészségügyi doktrínákba lefektetett elvárások teljesítése *csak nagyon nehezen és bizonyos kompromisszumok árán lehetséges.*

Mivel az Afganisztánba való be – és kijutás (beleértve a hadszíntérről történő hadászati szintű légi-egészségügyi kiürítések: **STRAT-**

AIREVAC, és tömeges sérült ellátási helyzetek kezelését) *egyetlen lehetőség* a KAIA-n keresztül vezet, ezért a repülőtéren elengedhetetlen egy minimum **ROLE-2** (egészségügyi század) képesség *felállítása*, melynek stratégiai és kulcsfontosságú szerepe van a teljes ISAF misszió egészségügyi biztosításában.

2004. június 29 - július 02 között Nápolyban került sor a SHAPE egészségügyi tanácsadója által vezetett Egészségügyi Haderőtervezési Konferenciára, majd azt követően koordinációs munkaértekezletre 2004. július 27-én Madridban.

A június végi haderőtervezési konferencián Magyarország jelezte, hogy nem rendelkezik ilyen típusú telepíthető egységgel (2007-től várható az első **ROLE-2** szintű egységnek a felállítása), ugyanakkor kész szakemberekkel hozzájárulni a KAIA-n telepítendő tábori kórház működéséhez.

*A madridi ülésen döntés született a spanyol vezető nemzeti felelőséggel felállítandó, a NATO által finanszírozott, többnemzetiségű, 30-60 ágyas, 4 műtővel, 4-8 intenzív ágygal rendelkező **ROLE-2** (egészségügyi század) típusú tábori kórház létrehozására és felállítására.* Az építési, az egészségügyi infrastrukturális és a műszer költsége összértéke kb. 15 millió Euróra tehető, melyhez hozzáadódik a nemzetközi személyzet kiképzésének kb. 250 ezer Euróra becsült éves költsége.

Spanyolország, mint vezető nemzet biztosítja a tábori kórházat, a szükséges infrastrukturális háttérrel, az üzemeltetést és a fenntartást biztosító szakszemélyzetet, valamint a gyógyszeres, az állatorvosi, a fogászati és a pszichológiai egységek működését.

A spanyol félnek nemzetközi segítségre van szüksége az úgynevezett Stabilizációs (sürgősségi) Teamek, a Sebészeti Részleg, valamint az Intenzív Terápiás Részleg szakorvosokkal, illetve szakszemélyzettel való feltöltésében.

Az ülésen résztvevő nemzetek közül Magyarország ajánlotta fel a legnagyobb létszámú szakállományt, a spanyol vezető nemzeti felelőséggel felállítandó **ROLE-2** (egészségügyi század) típusú tábori kórházba.

A 2004. szeptember hónapban 8 fő (4 orvos és 4 szakasszisztens) kezdi meg munkáját a spanyol fél által meghatározott szakterületeken a tábori kórházban, amely bizonyítja a magyar szakállománynak a vezető nemzet által is elismert magas szintű szakmai felkészültségét, elhivatott-

ságát és a nemzetközi környezetben végzendő gyógyító munkára való alkalmasságát.

Ezt a felajánlást és annak teljesítését úgy tekintjük, mint kiváló lehetőséget a 2007-ben felállítandó, első magyar ROLE-2 szintű egységbe tervezett szakállomány kiválasztására, kiképzésére, a valóságos tapasztalatok megszerzésére.

*A Magyar Katonai Egészségügyi Kontingens szakorvosai és szakasszisztensei által megalapozott, az ISAF misszió és a nemzetközi környezet egyöntetű elismerését kivívó szakmai tevékenység, a 2003. év végétől kezdődően a **Német Táborig Kórházban** egyedi egészségügyi beosztásokban szolgálatot teljesítők magas fokú katonae-gészségügyi, gyógyító tevékenysége, szakmai elhivatottsága kellő garanciáját jelenti annak, hogy a **Spanyol Táborig Kórházban** szolgálatát megkezdő magyar egészségügyi szakszemélyzet, a bonyolult viszonyok között is méltóképpen fogja teljesíteni a nem könnyű, sok lemondást, hatalmas akarat-erőt igénylő áldásos és humanitárius küldetését, *ezzel is erősítve szövetségeseink körében Magyarországot, a Magyar Honvédség eddig kivívott elismertségét.**

Az afgán király és Dr. Schandl László orvos alezredes, az MKEK parancsnoka, a Német Tábori Kórház klinikai igazgatója.

Dr. Hidvégi Zsuzsanna orvos alezredes, bőrgyógyász főorvos munka közben.

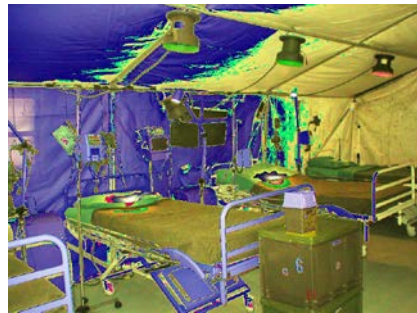
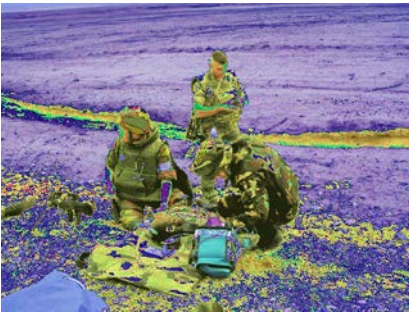
Minden missziós rémálma biztonságos közegben.

Az ISAF Magyar Katonai Egészségügyi Kontingens.

ISAF CASEVAC éles helyzetben.

A ISAF Holland Tábori Kórház

Dr. Svéd László o. vörgy HM HVK egészségügyi csoportfőnök, mint, állomány illetékes parancsok által vezetett magyar delegáció látogatása az MKEK-nél 2003. június 24-30 között.

Afgán sebesült szállítása a Német Tábori Kórházba.

Sebesültszállítás Kabulban.

Dr. Vekardi Zoltán o. alez., MKEK pk., Német Tábori Kórház klinikai igazgató útban egy kabuli kórház felé.

ANYAGI TÁMOGATÁS, ELLÁTÁS

II. RÉSZ.

Lovász Zoltán¹

Előszó

A cikksorozat előző részében, az anyagi támogatásnak, az ellátásnak a támogatási rendszerben, szűkebben a logisztikai támogatásban elfoglalt helyéről, szerepéről, feladatrendszeréről írtam. Ezen belül részletesen kifejtettem a hadianyagok készletképzésnek rendszeréről, elveiről, módszereiről, eljárásairól vallott nézeteimet. Elemeztem a megelőző időszak ezirányú gyakorlatát, felvázoltam a jövő – közepes napi felhasználáson alapuló – lehetséges készletképzési rendszerét.

Ehhez kapcsolódva most a hadianyag felhasználás sajátosságairól, a felhasználás normatív szabályozásának lehetőségeiről osztom meg véleményemet az olvasóval. Azzal a céllal írok ezekről az anyagi támogatás-ellátás rendszerébe tartozó problémákról, hogy ellátási-, hadtáp előképzettséggel nem rendelkező logisztikai szakemberek, katonai vezetők, tekintést kapjanak az integrált anyagi támogatás világába. A hadianyag felhasználás egész rendszerét, a felhasználási-fogyasztási folyamatok térbeli- és időbeni alakulását kívánom elemezni. Azokat a felhasználással kapcsolatos fogalmakat, elveket és rendszabályokat kívánom összefoglalni, amelyek mind a felhasználó-, mind pedig az ellátó szervezetek részére, megfelelő tájékozottságot biztosíthatnak a hadianyag felhasználás folyamatának vizsgálatához, problémáinak tanulmányozásához, megértéséhez.

A hadianyag felhasználás alapjai

Az ellátási-elosztási logisztikai rendszerek kialakításához, a raktározási kapacitások meghatározásához, a szállítási-, anyagmozgatási kapacitások méretezéséhez elengedhetetlen, a különböző hadianyagfélések felhasználásának vizsgálata.

Az anyagi támogatás feladatainak meghatározásához, a készletképzés és az ellátás módszereinek és formáinak megválasztásához ismerni

¹ Dr. Lovász Zoltán alezredes, ZMNE egyetemi docens, Logisztikai Tanszék.

kell az anyagfelhasználás folyamatát. Elsősorban a felhasználás intenzitását, volumenét, mennyiségi és minőségi mutatóinak térbeli és időbeni alakulását kell vizsgálni. Ezek a vizsgálatok szolgáltathatnak megfelelő információt a készletképzés rendszerének kialakításához, az optimális ellátási stratégia kiválasztásához.

A felhasználást befolyásoló körülmények

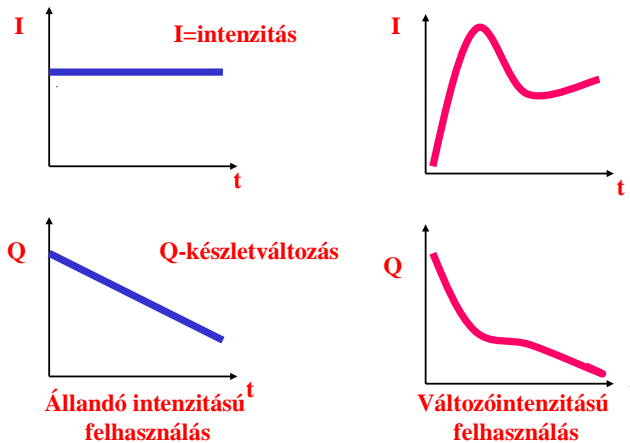
Az anyagi készletek felhasználásának vizsgálatánál külön-külön elemezni kell a folyamatot befolyásoló körülmények hatását. **A számos befolyásoló tényező közül elsősorban a következők elemzésére, hatásuk vizsgálatára kell törekedni:**

- *a felhasználás intenzitása,*
- *a felhasználók köre,*
- *a felhasználás helye,*
- *a felhasználás ideje.*

A felhasználás intenzitása: Az anyagi készletek felhasználásának intenzitását az egy időegység (perc, óra, nap) alatt felhasznált anyagok mennyisége adja. Az anyagi készletek felhasználása az egyes anyagok esetében, a felhasználás céljától, a felhasználók körétől és az egyéb körülményektől függően rendkívül változatos képet mutat. Az anyag felhasználás intenzitásának vizsgálatánál a következő alapeseteket lehet megkülönböztetni, folyamatos felhasználást feltételezve, a felhasználók körének változatlanul hagyása esetében.

- **Állandó intenzitású felhasználás:** Azoknál az anyag-felhasználási folyamatoknál, ahol a felhasználók köre változatlan, és az azonos időegységek alatt felhasznált mennyiségek megegyeznek, a felhasználás intenzitása állandó. A felhasználás folyamata, ebben az esetben stabil, egyenletes. A felhasznált anyagok mennyisége, az idő függvényében (az idővel egyenes arányban) növekedik, az anyagi készletek pedig egyenletesen csökkennek.
- **Változó intenzitású felhasználás:** Azonos felhasználói kör esetében, ha az egymást követő időegységek alatti anyagfelhasználás mennyiségi eltéréseket mutat, akkor változó intenzitású a felhasználás. A változás lehet determinisztikus, amikor a változó intenzitású folyamatok valamilyen módon prognosztizálhatóak, és

lehet sztochasztikus, amikor a folyamat véletlenszerű változások sorozata.

A felhasználók köre: Az anyag-felhasználási folyamatokban a felhasznált anyagok mennyisége, a készletek csökkenése, az intenzitás mellett nagymértékben függ a felhasználók körének (fogyasztók számának) változásától. A felhasználók köre, mennyisége is időről időre változhat, még egyazon anyagfélése esetében, egyazon felhasználási folyamaton belül is. Változatlan intenzitás esetében, a felhasznált anyagok mennyisége, a felhasználók körének növekedésével arányosan növekszik. Ellentétes esetekben pedig, azzal arányosan csökken.

Jóval bonyolultabb a helyzet azokban az esetekben, amikor a felhasználók körének szabálytalan változásával, változó intenzitású felhasználás párosul. Ilyen esetekben a felhasználási folyamatok már nehezen követhetők, az anyag-felhasználás paraméterei csak megközelítő pontossággal, vagy egyáltalán nem prognosztizálhatók. A folyamatok sztochasztikus jellegűvé válnak.

A felhasználás helye: Az anyag-felhasználási folyamatokat nagymértékben befolyásolja a felhasználás egyazon helyben, vagy változó helyszíneken következik-e be. Ez a körülmény, hatással lehet a készletképzés rendjére, de mindenekelőtt az ellátás, az utánpótlás megszervezésére. Az egy helyben bekövetkező felhasználás esetében az utánpótlás egymást mechanikusan követő ciklusokból áll. Ezzel szemben a változó helyszíneken bekövetkező felhasználás az ellátó részéről is megköveteli a hasonló szintű mobilitást. Ebben az esetben az egymást követő ellátási

ciklusok változó távolságokra, más-más helyszínre irányulnak, követve a felhasználó mozgását. **Ezek alapján a hadianyagok, felhasználása, a csapatok térbeli elhelyezkedésétől, mozgásától függően lehet:**

– *stacionér.*

– *instacionér (mobil).*

- **Stacionérnak** tekinthető az a fogyasztó, vagy a fogyasztóknak az a köre, amely az anyagfelhasználás során, helyét nem változtatja. Így az egymást követő ellátási ciklusokban, a szállítások (anyagmozgatások) során a kiszállítások távolsága, a feltöltések helye, azaz a rendszerek „út” jellemzői nem változnak. A nemzetgazdaság termelő egységeire, illetve a közellátás legtöbb területére ez az anyag felhasználási forma a jellemző.
- **Instacionérnak (mobilnak)** tekinthetők az a fogyasztó, vagy a fogyasztóknak az a köre, amely az anyag-felhasználás folyamatában (díszlokációját) rendszeresen változtatja. Az instacionér (mobil) felhasználók esetében a felhasználás változó helyszíne miatt, az anyagellátás folyamatában, az egymást követő ellátási ciklusok során, a szállítási, (anyagmozgatási) paraméterek is folyamatosan változnak. Ilyen esetekben a felhasználó helyválttatását követve, folyamatosan korrigálni kell a kiszállítások irányát, távolságát, a feltöltések helyszínét. A hadianyagok felhasználásánál, a katonai műveletek végrehajtásakor a csapatokra (a felhasználókra), az állandó mobilitás a jellemző.

A felhasználás időtényezője: A különböző anyagok, felhasználásánál, ha a folyamatot az idő függvényében vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy egyes anyag-felhasználások megszakítás nélkül, folyamatosan zajlanak, más esetekben a felhasználás időről időre megszakad, vagy csak huzamosabb szüneteket tartva, ciklikusan jelentkeznek. **Az anyagfelhasználás tehát az idő függvényében lehet:**

– *folyamatos,*

– *szakaszos (diszkrét).*

Ezeket a fogalmakat természetesen az ellátási-elosztási rendszer összműködési idejéhez viszonyítva, mint relatív mutatókat célszerű értelmezni. Az időtényező másik értelmezése szerint, a felhasználási folyamat bekövetkezésének ideje, illetve a felhasználási folyamat időtartama a meghatározó.

A hadianyagok felhasználása

A katonai műveletek végrehajtása során, különösen a fegyveres küzdelemben lejátszódó anyag-felhasználási folyamatok rendkívül változatosan alakulnak. A katonai műveletek, a harctevékenységek, a hadműveletek jellegétől és tartalmától, a bennük résztvevő erők mennyiségétől, minőségi összetételétől, a katonai szervezetek erőkifejtésének mértékétől, azaz a tevékenység intenzitásától, valamint a környezeti hatásoktól függően, a hadianyagok felhasználásának mértéke, intenzitása, széles határok között változhat.

A katonai tevékenységek céljától, tartalmától, a fegyveres küzdelem, a „*sajátos mozgásforma*” jellegétől függően, a hadianyagok egyes csoportjainak felhasználásánál is lényeges különbségek adódhatnak. Vannak olyan hadianyagfélések – mint például a lőszer, rakéták, robbanó anyagok – amelyeknél a felhasználás kritériuma a szembenálló felek között a harcérintkezés felvétele, a fegyveres küzdelem kialakulása. Más anyagféléseknél a felhasználás a tevékenység tartalmától és jellegétől függetlenül megy végbe, hiszen napi rendszerességgel jelentkező szükségletek kielégítéséről van szó. Ez a helyzet például az ellátási anyagoknál, ezen belül az élelmiszereknél, az üzemanyagoknál, a ruházati anyagoknál. Mindebből az következik, hogy az egyes hadianyagok felhasználási folyamatát külön-külön célszerű elemezni, mert azok között általában több a különbség, mint a hasonlóság.

A harcanyagok felhasználása

A harcanyagok felhasználásának előfeltétele a szembenálló felek közötti harcérintkezés felvétele, azaz a fegyveres küzdelem kialakulása. A harcanyagok rendeltetészerű, azaz az ellenség megsemmisítése céljából történő felhasználása csak akkor következhet be, ha azt kellően megközelítettük, azonosítottuk és megsemmisítésére vagy lefogására döntés született.

A harcanyag felhasználás folyamata a fegyveres küzdelem fontos eleme, kísérő jelensége. A küzdelem térbeli és időbeni kialakulása, lefolyása, változásai, intenzitásának fokozódása, vagy csökkenése, leképeződik a harcanyag felhasználásban is. A harcanyag felhasználás térben és időben, effektív a fegyveres küzdelemre, illetve az abban résztvevők körére korlátozódik. Nem számolhatunk harcanyag felhasználásával a harctevékenységi körzeten (harcérintkezésen) kívül, az ellenségtől távol tevékenykedő csapatoknál. Kivételt képezhetnek a légvédelmi lőszer

(rakéták), illetve a mélységben lévő állások műszaki zárrendszereinek telepítéséhez, felhasznált műszaki harcanyagok. A harcérintkezésben lévő csapatok esetében is szünetelhet valamely harcanyagfőleség felhasználása, ha azzal adekvát harc- (tűz-) feladat nincs, vagy a folyamatos felhasználást valamely körülmény (anyaghiány, tűzeszköz meghibásodás, stb.) késlelteti vagy lehetetlenné teszi. A harcanyag felhasználás folyamat a harcfeladat befejezésével, vagy a harcérintkezés megszakadásával befejeződik.

A katonai műveletek során, különösen a harctevékenységek alatt a harcanyagok felhasználása – a feltételek megléte esetén is – rendkívül változatosan alakul. A felhasználás intenzitása ezekben, az esetekben is nagymértékben függ a harcfeladat méretétől, tartalmától, a szembenálló felek erő kifejtésének mértékétől. A helyzetet tovább bonyolíthatja, hogy még egy szervezeten belül is (azaz egy támogatási-ellátási rendszerenél is) változhat, a felhasználók köre, a megerősítések, az át-alárendelések, az ellátásra történő utalások következtében.

A harcanyag felhasználásánál az intenzitás változására, az ingadozások mértékére jellemző, hogy az rövid időn belül, a nulláról, a technikai lehetőségek által megszabott maximális mértékekig emelkedhet. A harc- (tűz-) feladat jellegéből, a megsemmisítendő célok minőségéből adódóan, még az azonos fajtába tartozó harcanyagok (pl. lőszer) esetében is, változhat a különböző típusú (hatású) harcanyagok felhasználásának intenzitása. Ugyancsak széles határok között változhat az azonos, vagy közel azonos feladatot megoldó alegységek harcanyag felhasználása is.

A harcanyag felhasználás változatos folyamatáról elmondottak illusztrálására, a folyamatok bonyolultságának érzékeltetésére, vizsgáljuk meg néhány harcanyagfajta felhasználásának várható alakulását.

A folyamatokat az idő függvényében vizsgálva, egyrészt a felhasználás intenzitását elemezzük, másrészt pedig az adott harcanyag raktári és a felhasználói (alegység) készlet szintjeinek változását vizsgáljuk.

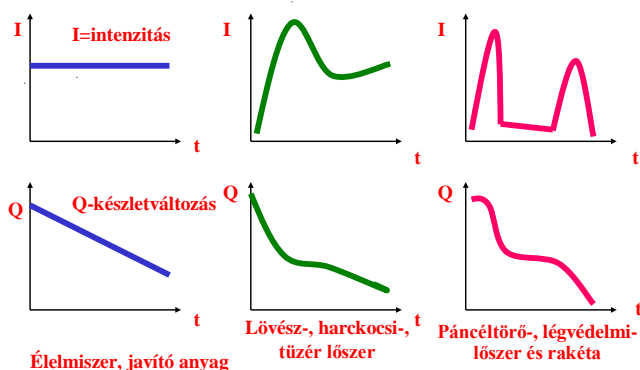
Tüzérségi lőszer: A tüzérségi lőszer-csoportján belül a tarackok, a sorozatvetők és az aknavetők lőszerfelhasználását vizsgálva a következő eredményeket kaphatjuk. A tüzérségi lőszer-csoport esetében a felhasználás intenzitása, mind támadásban, mind védelemben nagy ingadozásokat mutat. Ez azzal magyarázható, hogy támadás előtt, a roham tüzérségi előkészítésénél, illetve a védelem kezdetén, a tüzérség, a technikailag lehetséges maximális tűzütemmel lő. Az ellenséges támpontokban védő élőerő és

tűzeszközök pusztítása, a tábori erődítmények rombolása, az ellenséges tűzéréség lefogása megköveteli a maximális tűzütemet. A harctevékenységek további szakaszaiban – amikor már sikerült az ellenség védelmi rendszerét, tűzrendszerét megbontani – a tűzütem és ennek következtében a felhasználás intenzitása is lecsökken.

A tűzérési lőszerkészletszintjei ennek megfelelően csökkennek. **Támadásban a harc kezdetén a roham tűzérési előkészítése időszakában a leggyorsabb ütemű ez a készletszint változás.** A támadás sikeres kibontakozását követően némileg csökken, majd a továbbiakban egyre lassul. Intenzívebb csökkenés csak akkor következik be ismét, ha az ellenség a védelem mélységében megkapaszkodik, és komolyabb ellenállást fejt ki. Ilyenkor ismét erős tűzcsapások kiváltására van szükség, ami a készletcsökkenést felgyorsítja. A lőszerfelhasználás az állásváltások során szünetel, majd a tűzfeladatok végrehajtása után megáll.

Védelemben hasonló folyamatok játszódnak le, csak itt a támadásra felvonuló ellenség elleni tűzcsapások, a roham elhárítása során lött zárótűzek időszaka, illetve az ellenlökések tűztámogatása jár a legintenzívebb lőszerfelhasználással. A lőszerkészletek csökkenése ennek megfelelően alakul.

A tűzérési lőszerkészletnél tendenciózus készletcsökkenéseket, az egymást követő ellátási ciklusok megszakítják. Az utánpótlás átvétele után a készletszintek megemelkednek, majd erről a megnövekedett szintről folytatódik a további felhasználás. Ezek a harc közben érkező utánpótlások, ellenkező előjelű változásokat idéznek elő. Hatásukra megemelkedik a készletszint, így biztosítható hogy a készletek a meghatározott értékhatárok között mozogjanak, és lőszerhiány ne következzen be.

Lövész- és harckocsi lőszer: A modern fegyveres küzdelemben egyre növekszik a gépesített lövész- és a harckocsi csapatok szerepe, jelentősége. A harcban, hadműveletben a gépesített csapatok a potenciális felhasználói a különböző lövész- és harckocsi lőszereknek. Ezen lőszer felhasználása, illetve készletszintjeinek változása a gépesített lövész- és a harckocsi kötelékek harci alkalmazásának függvénye. Ezeknél a lőszerfajtáknál a felhasználás intenzitása, mennyiségi és minőségi mutatói, a harcfelelő méretén, tartalmán túl, az abban résztvevő alegységek, azaz a felhasználók számától, az eszközök (harckocsik, lövészpáncélosok) mennyiségétől is függ.

A lövész- és harckocsi lőszerknél a felhasználás a harcérintkezés felvételével kezdődik, tehát akkor, amikor a szembenálló felek a hatásos lőtávolságra megközelítették egymást. A felhasználás a harctevékenység során lényegében folytonosnak tekinthető, annak ellenére, hogy az alegységek, egységek, harcbevételével, illetve harcból történő kivonásával, a felhasználók köre időről időre változik. A felhasználás intenzitása, a harctevékenység kezdetén igen magas lesz, majd a harc helyzet függvényében, változik.

Támadásban a védelmi állások elleni roham időszakában, illetve a tartalékok harcbevételékor várható ezen lőszerknél a legmagasabb felhasználás. A visszavonuló ellenség üldözése során a felhasználás lényegesen csökkenhet, mivel a megbomlott védelmi rendszer miatt az ellenség nem képes komoly ellenállást kifejteni. A felhasználás intenzitásában az is szerepet játszhat, hogy üldözésben az erők harcelőtti alakzatba történő rendeződése miatt egyes tűzfegyverek nem jutnak szerephez. A harc helyzetben bekövetkező változások, (mélységben lévő új védelmi állások elleni ismételt támadás, vagy a védelemben történő átmenet) azonnal megmutatkoznak a lőszerfelhasználásban.

Védelemben az ellenség rohamának elhárítása lesz a legkritikusabb időszak. Ekkor várható a legtöbb lövész- és harckocsi lőszer felhasználás. Az ellenség rohamának visszaverése után, vagy sikertelen védelmi harcot követően a visszavonuláskor, a felhasználás az ismert okok miatt erősen visszaeshet. Magas intenzitású felhasználás ismételt akkor várható, ha a visszavert ellenség ismételt támadást indít, vagy visszavonulást követően, a védelmet a mélységben sikerül újjászervezni, illetve ha a védő ellenlökést indít. Itt ismét a gépesített- és a harckocsi csapatok jutnak főszerephez, és ez a lőszerfelhasználásban is megmutatkozik.

Páncéltörő lőszer, rakéta: A páncéltörő lőszer és a páncéltörő rakéták *tipikusan védelmi jellegű* harcanyagok. Ennek némileg ellentmond,

hogy a gépesített alegységek harcanyag készleteiben is szerepelnek, és esetenként támadásban is fontos szerephez jutnak. A páncéltörő löszerek és rakéták felhasználása, számos eltérést mutat a tüzér-, a lövész- és a harckocsi löszerekhez képest. Az egyik legszembetűnőbb különbség abban van, hogy a potenciális felhasználók, a különböző szinten működő páncéltörő alegységeknek, a páncélelhárító tartalékoknak az alkalmazása szakaszos.

A fegyveres küzdelem során ez úgy realizálódik, hogy a harchelyzettől függően, a páncéltörő tartalékokat különböző tűzszakaszokra kirendelik, és azok ott bekapcsolódnak az ellenséges páncélozott eszközök megsemmisítésébe, meghatározó szerepet játszva az ellenséges páncélos rohamok elhárításában. Ezt a feladatot egy rendkívül feszített tűzvezetés mellett, igen intenzív löszerfelhasználással hajtják végre. A tűzfeladatok végrehajtása, az ellenség páncélos rohamának elhárítása után, a páncéltörő tartalékok kivonásra kerülnek, feltöltést hajtanak végre és pihennek, az ismételt alkalmazásig. Ez a szakaszos (diszkrét) alkalmazás mind a löszerfelhasználás intenzitásában, folyamatában mind a készletszintek alakulásában megmutatkozik.

Légyvédelmi löszer, rakéta: A légyvédelmi löszerek és rakéták potenciális felhasználói értelemszerűen azok a légyvédelmi alegységek, amelyek a szárazföldi csapatok és különböző objektumok oltalmazását végzik. A légyvédelmi löszerek és rakéták felhasználása előzőekben elmondottakhoz hasonlóan alakul. A légyvédelmi alegységek alkalmazása is szakaszos, és alapvetően csak akkor nyitnak tüzet, amikor az ellenség légi támadó eszközei megjelennek az adott kötelék légterében.

A felhasználási folyamatra jellemző, hogy rendkívül rövid ciklusokból áll, amit a támadó repülő eszközöknek, a csapatok légterében való tartózkodási-, átrepülési ideje határoz meg. A felhasználás viszont ezekben, a rövid szakaszokban általában rendkívül heves. A felhasználás intenzitásának többnyire csak a technikai lehetőségek, az elérhető maximális tűzütem szab határt.

A légyvédelmi löszerek és rakéták legintenzívebb felhasználásával a harctevékenységek (támadás, védelem) kezdetén, az ellenséges légi támadó eszközök tömeges alkalmazásának időszakában számolhatunk. Hasonlóan magas felhasználás várható a légideszantok elhárításakor.

Műszaki harcanyag: A műszaki harcanyagok potenciális felhasználói elsősorban a műszaki alegységek, a különböző műszaki harcrendi elemek. ***A műszaki harcanyagok felhasználása, számos vonatkozásában***

eltér az eddig elmondottaktól. Lényeges eltérés, hogy a harcokosi- és más akna típusoknál, erődítési anyagoknál, a felhasználás (telepítés, beépítés), időben megelőzi a harcérintkezés felvételét, a fegyveres küzdelem kialakulását. Ezeknél, az anyagoknál a felhasználásának zöme (legalábbis védelemben) az előkészítés időszakára esik.

A harctevékenység végrehajtása során a műszaki harcanyag felhasználás általában szakaszosan (diszkrétan) következik be, ahogy azt a műszaki biztosítási feladatok – robbantások, aknamező telepítések, stb. – szükségessé teszik. A felhasználás ezen rövid szakaszaiban viszont általában rendkívül magas intenzitással lehet számolni. A műszaki harcanyag készletszintek is ennek megfelelően alakulnak.

Összegzésképpen megállapítható, hogy a harcanyagok felhasználásának időbeni korlátait a harcérintkezés felvétele, a harcfeladat megkezdése, illetve a harcfeladat befejezése harcérintkezés megszakítása képezik. A felhasználási folyamat területét, a harcfeladat végrehajtásába bevont erők harctevékenységi körzetei, illetve a haditechnikai eszközök (tűzeszközök) technikai lehetőségei határozzák meg. A harcanyagok felhasználása – mint a fegyveres küzdelem specifikus kísérő jelensége – alapvetően csak a harcoló, a harcérintkezésben lévő csapatokra, mint potenciális fogyasztókra korlátozódik.

A harcanyagok felhasználásának elemzésekből levonható másik lényeges következtetés, hogy azok rendkívül változatosan mondhatni „**rap-szodikus**an” lejátszódó folyamatok. A fegyveres küzdelem maga is rendkívül bonyolult tevékenység. A különböző lőszeres és más harcanyagok felhasználása, ennek a folyamatnak egy specifikus kísérő jelensége, melyre lényegében ugyanazok a szélsőséges jelzők vonatkoznak.

Az ellátási anyagok felhasználása

Az ellátási anyagok felhasználása a katonai szervezetek tevékenységétől többnyire függetlenül, a mindennapi szükségletek kielégítésére irányuló folyamatok. Az ellátási anyagok felhasználása a haderő egészére jellemző, azaz a teljes állomány potenciális fogyasztója ezen anyagoknak, attól függetlenül, hogy harcoló-, támogató-, kiszolgáló- vagy vezető szervezetekről (állománycsoportokról) van e szó. Az élelmiszerek, az ivóvíz, a ruházat, vagy a különböző tábori elhelyezési anyagok, a katonai szervezetek mindennapi szükségletét elégítik ki, mivel a személyi állomány étkeztetése, tábori elhelyezése, ivó- és más jellegű vízigényének, ruházati szükségleteinek kielégítése, rendszeresen ismétlődő feladat. Hasonló, és bizonyos mértékig determinisztikus folyamat a katonai szerve-

zetek üzemanyag felhasználása is. Következésképpen az ellátási anyagok többségénél a szükségletek, a személyi állomány és a haditechnikai eszközállomány ismeretében nagy pontossággal prognosztizálhatók.

Élelmiszer és ivóvíz: A katonai szervezetek élelmiszerral és ivóvízzel történő ellátását, az igények kielégítését lényegesen leegyszerűsíti az a körülmény, hogy ezeknek az anyagoknak a felhasználás napi rendszerességgel-, azonos intenzitással jelentkezik. Az élelmiszer és az ivóvíz igény, a tevékenység jellegétől függetlenül jelentkezik.

Élelmiszerből és ivóvízből a felhasználás mértéke, térbeli és időbeli lefolyása kellő pontossággal megtervezhető. Ennek következtében az ellátások rendje, a források elosztása, a szállítások lebonyolítása is megfelelő előretartással megszervezhető. A felhasználói oldalról tehát egy folyamatos, közel azonos nagyságú igénnyel lehet számolni, aminek következtében, a forrás oldalon is egyenletes a kapacitások leterhelése. A szükségletek volumenében csak akkor várható változás, ha az erők és eszközök átcsoportosítása miatt a katonai szervezetek állománya lényeges mértékben megváltozik.

A háborús körülmények között – különösen az elhúzódó harctevékenységek, hadműveletek során – a szükségleteket lényeges mértékben csökkenthetik a személyi- és eszközveszteségek. Hasonló következményekkel jár, ha az adott katonai szervezetnek a helyzetből adódóan humanitárius feladatokat is meg kell oldani (hadifoglyok, menekültek, helyi lakosság ellátásában való szerepvállalás, stb.).

A többnyire determinisztikus, jól prognosztizálható szükségletek látán sem szabad azonban megfeledezni arról, hogy ezeket az ellátási folyamatokat is hadműveleti területen, ellenséges behatás mellett kell végrehajtani. A tényleges szükségletek mellett, számolni kell veszteségekkel, az ellátást hátráltató, vagy esetleg azt megghiúsító körülményekkel.

Üzemanyagok: Az üzemanyagok felhasználásának alakulása elsősorban a haditechnikai eszközök üzemeltetésétől függ. A felhasználás mindenekelőtt az üzemelő gép- és harcjárművek mennyiségétől, futási teljesítményeiktől, az üzemelésük időtartamától függ. Legnagyobb üzemanyag felhasználással a csapatmozgások, a menetek során kell számolni, amikor valamennyi gépjármű üzemel. **Menetek során a tartós igénybevétel következtében, egynapi menetteljesítmény esetében, a felhasználás, a gép-és harcjárműnél, megközelítheti a teljes feltöltés mennyiségét.**

A támadó- és a védelmi harcok napi üzemanyag felhasználása ettől lényegesen kevesebb. **Támadóharcban és védelemben, csak a harcjárművek, a tüzéségi vontatók, a lőszerszállító gépjárművek esetében várható magas felhasználás.** A harcok dinamikájában többnyire csak ezek a gép- és harcjárművek manővereznek, a többi jármű csak az áttelepítések-nél mozog. Ezért a gépjármű állomány jelentős hányadát kitevő, eszköz-hordozóknál minimális a mozgás, következésképpen igen alacsony üzemanyag felhasználás várható.

A béketámogató műveleteknél, vagy háborúban a harcérintkezésből kivont, és nyugvásban lévő csapatoknál alapvetően, csak a napi ellátást, a személyi állomány, a technikai eszközök kiszolgálását végző gépjárművek üzemelnek, így az üzemanyag felhasználás is minimális.

A fenntartási anyagok felhasználásának rendje

A fenntartási anyagok rendeltetése a személyi állomány harcképességének, a technikai eszközállomány hadrafoghatóságának fenntartása. A fenntartási anyagok csoportjába a haditechnikai eszközök üzemfenntartásához szükséges javító- és karbantartó anyagok, illetve a személyi állomány harcképességének fenntartásához szükséges, egészségügyi anyagok és vegyi-sugar mentesítő anyagok tartoznak.

A fenntartási anyagok felhasználásának rendje szintén számos jegyben különbözik a többi hadianyag felhasználási folyamattól. A felhasználás alakulása, az intenzitás mértéke, mindenekelőtt a katonai művelet tartalmától, jellegétől, az egészségügyi veszteségek mértékétől, a haditechnikai eszközök meghibásodásainak arányaitól, a harci sérülések számszerű értékeitől függ. Ezeknél az anyagoknál a potenciális fogyasztók a különböző javító- és egészségügyi alegységek.

Egészségügyi anyagok: Az egészségügyi anyagok felhasználásának mértékét, **a harci sérülések jellege, mennyisége, illetve a megbetegedések száma határozza meg.** A katonai művelet jellege és a személyi állomány egészségügyi-ellátási igényei között szoros kölcsönhatás áll fenn. A megbetegedések és a harci sérülések a katonai tevékenységek jellegétől és tartalmától, a katonai szervezetek alkalmazásának formájától, az erőki-fejtés mértékétől függően alakulnak, következésképpen az egészségügyi anyagok felhasználása térben és időben nem mindig kötődik a katonai művelet végrehajtásához. **A harci sérülést szenvedett katonák ellátásánál, a vérkészítmények, a kötöző anyagok és a gyógyszerek felhasználása közötti összefüggés egyértelmű.** Ezzel szemben a távoli hadszíntereken történő alkalmazásra kijelölt személyi állomány esetében, a felké-

szítés során felhasznált gyógyszerek, és a küldetést követő esetleges gyógykezelés egészségügyi anyag szükséglete között ilyen direkt kölcsönhatás nem áll fenn. Itt a katonai művelet és az azt szolgáló (követő) egészségügyi ellátás, gyógykezelés, térben és időben elkülönül.

Az egészségügyi anyagoknál a felhasználás jellegéből adódik, hogy az intenzitás változását és a raktári készletek alakulását, csak többnapos időintervallumban célszerű vizsgálni. A napi felhasználás alakulásából, semminemű következtetést nem lehet levonni. A hadműveletek kezdetén, a szembenálló felek megütközésekor, magas személyi veszteségi rátával kell számolni. Hasonlóan magas veszteségek várhatók, a tartalékok ütközetbevetésekor, vagy a harctevékenységek más irányba történő áthelyezésekor. Ezek a harci cselekmények mind kihatnak az egészségügyi anyag felhasználására is. A hadművelleti területen, vagy a mögöttes területeken ipari katasztrófák, vagy a tömegpusztító eszközök alkalmazása is, változásokat idézhet elő, az egészségügyi anyagok felhasználásában.

Speciális követelményeket támaszt az ország területén kívül, idegen területeken (távoli hadszíntereken) működő katonai szervezetek egészségügyi anyagszükséglete. A személyi állomány alkalmazását (küldetését) megelőző felkészítésen túl, az alkalmazás során számolni kell olyan speciális gyógyszer és egyéb gyógyászati segédeszköz igényekkel, amelyek a megszokott normáktól lényegesen különböznek.

A katonai műveletek során a szervezetszerű állomány egészségügyi anyagfelhasználása mellett, esetenként a hadifoglyok, a menekültek, esetleg az ellátásra szoruló lakosság körében végzett egészségügyi- gyógyító munka anyagszükségletével is számolni kell. A békatámogató műveletekben és egyéb humanitárius küldetések alkalmával, az így indukálódó szükségletek meghaladhatják a katonai szervezetek lehetőségeit.

Javító anyagok: A javító-karbantartó anyagok felhasználásának mértéke, a felhasználás térbeli és időbeni alakulása a haditechnikai eszközök meghibásodásától, a harci sérülések mennyiségétől függ. ***A javító-anyag felhasználás mértékét a szükséglet oldaláról tehát a javításra váró eszközök száma, az azok helyreállításához szükséges javító anyagok mennyisége határozza meg.*** A felhasználható javító anyagok mennyiségét, a lehetőség oldaláról a javító szervezetek kapacitása, a „***beépítési lehetőségek***” alakulása befolyásolja. Ez a felhasználási kapacitás viszont a javító erők szervezetétől, technikai felszereltségétől, szakmai felkészültségétől, alkalmazásának körülményeitől függ. Mindezek alapján valószínűsíthető, hogy a javító anyagok felhasználása, a harctevékenységek kibontakozásakor, a hadműveletek kezdetén emelkedő tendenciát mutat, a

maximális javító kapacitás elérésekor tetőzik, majd a javító alegységeknél is várható személyi- és technikai veszteségek miatt, fokozatosan csökken.

A hadianyag felhasználás szabályozása

A felhasználás szabályozásának szerepe

A hadianyagok felhasználását a harcfeladatok végrehajtásának reális harcanyag szükségletei, illetve a hadrafoghatóság fenntartásához, a harcképesség reprodukálásához szükséges normatívák alapján szabályozni kell. Megfelelő szabályozás hiányában, a fegyveres küzdelem során az anyag felhasználási folyamatok kaotikusakká válnak. *A fokozott pszichikai megterhelés hatására indokolatlanul magas anyagfelhasználás, elsősorban a gyalogsági fegyvereknél, lövészpáncélosoknál, harckocsiknál lőszer pazarlás várható.* A nem megfelelő szabályozás túlfogyasztáshoz vezethet üzemanyagok és más ellátási és fenntartási anyagok esetében is. Vízben szegény (sivatagi) körülmények között pedig a természetes szükségletekből eredő korlátlan vízfogyasztás vezethet súlyos problémákhoz. Következésképpen a mértéktelen anyag felhasználás következtében előbb utóbb anyaghiány léphet fel, ami viszont már a csapatok hadrafoghatóságát, a feladat végrehajtását kockáztathatja.

A csapatoknál és az ellátó szerveknél felhalmozott anyagi készletek végesek. A haderő-, az ellátási vertikum egészét illetően, a készletszinteket egyik oldalról a nemzetgazdasági lehetőségek, másik oldalról a szövetségi elvárások, normák determinálják. *A legfelső katonai-, logisztikai vezetés felelőssége, hogy keresve a megfelelő kompromisszumot, meghatározza a hadianyagok felhalmozásának mértékét, a készletgazdálkodás szabályait, a lépcsőzés rendjét.* A csapatoknál megalakítandó készleteket elsősorban a napi harcfeladatok (mint legmagasabb anyagigényű katonai feladatok) szükségleteit figyelembe véve célszerű meghatározni. A csapatoknál megalakítható készletszinteket a szállító kapacitások erősen behatárolják, korlátok közzé szorítják.

Mindezeket megtapasztalva a hadviselő országok, nemzetek elég korán ráébredtek arra, hogy szükséges a hadianyagok felhasználásának valamiféle szabályozása. Az egyetemes hadművészet fejlődése során, különösen a tömeges méretű anyagfelhasználással járó „*gépi háborúk*” korában (az I. és II. Világháború során), a különböző hadikultúrákban eltérő gyakorlatok alakultak ki, és hamarosan megszülettek az azokat magyarázó elméletek is.

A porosz-orosz (szovjet) hadikultúra – korlátozott nemzetgazdasági lehetőségekből eredően – egy rendkívül feszes felhasználási normarendszert alkalmazott a hadviselés során. Ennek értelmében esetenként például, darabban is meghatározták a naponta felhasználható lőszer mennyiségét. Egyébként ez volt a gyakorlat a múlt század első felében a Magyar Királyi Honvédségben, majd a század második felében, a **Magyar Néphadseregben** is.

Ezzel szemben az angolszász katonai kultúrában egy sokkal liberalizáltabb szabályozó rendszer működik. Ennek a lényege erősen leegyszerűsítve az, hogy a feladat ismeretében a végrehajtó, azaz a harcoló alegység, egység egy általánosan elfogadott normarendszer alapján, számveti a várható harc- és szakanyag szükségleteket. Az így kikalkulált szükségletek képezik az alapját mind a felhasználás szabályozásának, mind az ellátás megszervezésének.

A NATO csatlakozás óta sürgető szükségszerűséggel vetődik fel a szabályozási rendszer megreformálása, a szövetséges haderőkben működő szabályozók átvétele. Sajnos a több mint másfél évtizede zajló, permanens haderő átszervezés, mindig eltereli a figyelmet ezekről az egyébként igen fontos, a hatékony működés szempontjából meghatározó jelentőséggel bíró szakfeladatokról.

A szabályozás jelenlegi rendje

A hadianyag felhasználás szabályozásának jelenleg funkcionáló rendszerét a múltból hoztuk magunkkal. A szabályozás lényege, hogy a parancsnok, a hadműveleti-, harcászati- és egyéb katonai feladatok meghatározása mellett, megszabja a feladat végrehajtása során felhasználható hadianyagok mennyiségét is. Ez a lényegét tekintve „**paternalista**” módszer erősen behatárolja a végrehajtó mozgásterét.

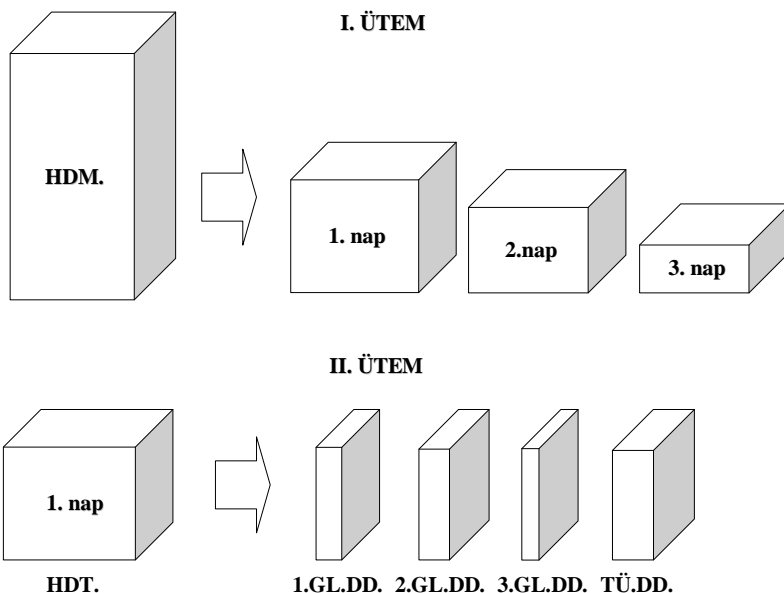
Ez egy rendkívül feszes szabályozási modell, amely nem képes eléggé rugalmasan reagálni a harcászati helyzetekben bekövetkező változásokra. A szabályozási módszer hátránya még az is, hogy **korlátok közé szorítja a cselekvési változatokat**, lehatárolja a mozgáslehetőségeket. A csapatokat arra kényszeríti, hogy olyan harceljárásokat alkalmazzanak, amelyek az engedélyezett anyagi készletekből végrehajthatók, amelyek szükségletei a felhasználási normákból fedezhetők.

A szabályozási rendszernek persze vannak előnyei is. Elsőként említeném, hogy rendkívüli szigorúságánál fogva elejét veszi mindenféle anyagpazarlásnak, arra készteni a parancsnokokat, a harcvezetőket, hogy a

harc- és szakanyagok felhasználásánál kellő körültekintéssel járjanak el, tartsák kézben a felhasználás folyamatát. Előnye a rendszernek továbbá az is, hogy a feszes normarendszer kedvező lehetőséget teremt az ellátás tervezéséhez, az ellátási folyamatok térben és időben szervezeten történő végrehajtásához.

A szabályozási rendszer alapelvének megfelelően, a különböző vezetési- (egyben ellátási-) szinteken történik a felhasználási normák kialakítása. Az alárendeltek felhasználási normarendszere kialakításának kiinduló pontját az az anyag mennyiség képezi, amelyet az előljáró kötelek összességében felhasználhat. Ez az elosztható anyag mennyiség megszabja az egész szabályozás mozgásterét is.

A normaelosztás első lépéseként a hadművelleti szintű vezetés a katonai művelet (hadművelet) egyes napjai alatt felhasználható anyag mennyiségeket határozza meg. Ennél az elosztásánál a katonai művelet (hadművelet) végrehajtására kialakított elgondolás alapján, sorra veszik az egyes napok feladatait, és kikalkulálják azok várható hadianyag szükségleteit. Fontos követelmény már itt is, hogy az előre nem látható fejleményekkel, a harchelyzetben esetleg beálló éles változásokkal számolva, a hadművelleti szintű vezetésnek is megfelelő tartalékot kell képeznie.

A normaelosztás második lépésében, mostmár naponként (harcnaponként) folytatódik a normák kialakítása. Ilyen módon alakítják ki az egyes szervezetek által naponta felhasználható hadianyag normákat. A napi normák kialakítására azért van szükség, mert harcászati szinten naponként (harcnaponként) történik mind a harcfeladat megtervezése, mind pedig a logisztikai támogatás, az ellátás megszervezése.

A normaelosztásnak ebben a második lépésében, az egyes alárendeltek feladatainak (harcfeladatainak) méretét, tartalmát, a feladatok végrehajtásához szükséges harc- és szakanyag szükségleteket veszik alapul. Ezek azok a felhasználási normák amelyek a harcparancsban megjelenve a felhasználás szabályozójaként funkcionálnak, illetve ezek a normák képezik az alapját az ellátás, az utánpótlás megszervezésének.

A felhasználási normák elosztásában az illetékes fegyvernemek, szakágak vezetőinek van meghatározó szerepük. Ők azok, akik autentikusan meg tudják ítélni a feladatok végrehajtásához szükséges anyagok mennyiségét, az egyes alárendeltek reális szükségletit. ***Ezek a fegyvernemi-, szakági vezetők, elemzéseik, számvetéseik alapján javaslatot tesznek a parancsnoknak a felhasználási normák elosztására.*** A parancsnoknak természetesen joga van a javaslatokat felülbírálni, ha helyzet-megítélése eltér a javaslatevőétől, de valószínű, hogy többnyire a javasolt normák kerülnek a harcparancsba.

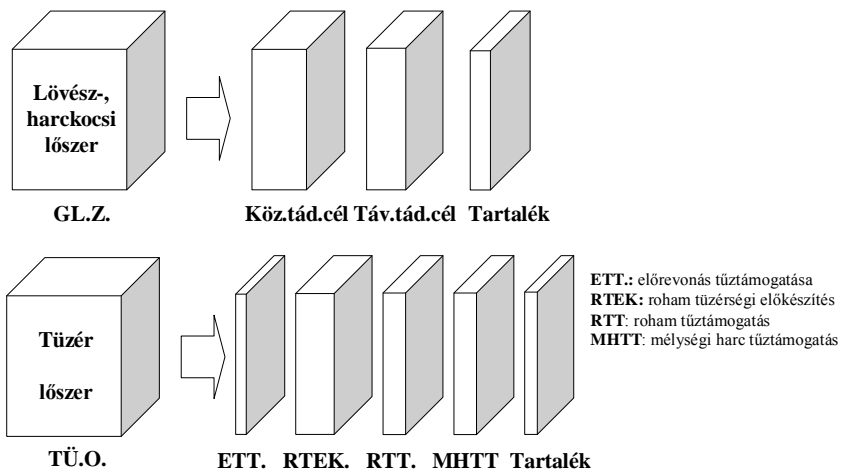
Az alárendelt dandárok, zászlóaljok szintjén az így kialakított és meghatározott normatívák képezik a további szabályozás alapját. A további normaelosztás harcászati szinten is hasonló módon történik.

A dandároknál és a zászlóaljknál is a z alárendelt alegységek harc-feladatát, várható anyagszükségeit elemzik, és ezek alapján hajtják végre a további elosztást, a normák ezen a szinten is a harcparancs részeként jelennek meg. A lehetőségek határain belül itt is keresni kell a tartalékképzés lehetőségeit.

Végül a felhasználók, az alegységek szintjén a parancsnok, a harcvezető feladata az anyagfelhasználás szabályozása. Itt már kellő részletességgel, de ugyanakkor kellő rugalmassággal kell a normákat kialakítani. Az alegységek szintjén legtöbbször már a részfeladatok szükségleteit elemezve célszerű a felhasználást ütemezni. Így például a harcokcsizó és gépesített lövész alegységeknél az egyes harcfeladatokra (támadásban közelebbi- és további támadási cél) külön-külön meg kell határozni a felhasználható lőszer- és más harcanyagok mennyiségét.

Tüzér alegységeknél az egymást követő tűzfeladatok tartalma, az azok által megvalósítandó pusztítás foka, a megkívánt veszteségokozás (megsemmisítés, lefogás, zavarás) mértéke, határozhatja meg a szükségleteket. Ennek megfelelően célszerű külön-külön szabályozni a roham tüzéségi előkészítése, illetve a roham tüzéségi támogatása, vagy a mélységi harc tüzéségi támogatása során felhasználható lőszer mennyiségét.

A bemutatott (a haderőben elvileg még funkcionáló) normatív szabályozó rendszer eléggé merev. Szűk határok közé szorítja a felhasználót, esetenként korlátozhatja a katonai szervezetek szabad cselekvését, a parancsnok kezdeményező szerepét.

Az előrelépés lehetőségei

Az elmúlt évtizedekben a javadalmazáson, mint számvetési egységen alapuló normatív szabályozó rendszer, mind a készletképzés, mind a felhasználás szabályozása, mind pedig az ellátás szervezése terén hatékonyan működött. A rendszer általánosan elfogadottá vált, a harcolók, harctámogatók (felhasználók) éppúgy értették, mint a támogatók, az ellátók. A javadalmazás, mint számvetési egység „közös nyelven” volt az anyagi támogatás az ellátás valamennyi érintettjének, minden szereplőjének. **Egyetlen hátránya az volt, hogy nem NATO kompatibilis, a szövetségben ugyanis – mint arról már volt szó – más számvetési rendszert alkalmaznak.**

Az előrelépés lehetséges módja tehát az lehet, ha a NATO partnerekhez hasonlóan, kialakítjuk a közepes napi felhasználási normák (DOS) rendszerét. Előző írásomban már röviden körvonalaztam a szabályozó rendszer kialakításnak általam célravezetőnek tartott változatát. Ezzel nem kívánok ismételtlen foglalkozni. Ott azt is leírtam, hogy a különböző katonai műveletek átlagos szükségletein alapuló normarendszer, nem csak a készletképzés feladatit egyszerűsítene, de lehetőséget teremtene a felhasználás – sőt mint majd a későbbiekben látni fogjuk az ellátás – folyamatainak szabályozására.

A közepes napi felhasználási normákon (DOS) alapuló anyagi támogatás mind a készletképzés, mind a felhasználás szabályozása, mind pedig az ellátás szervezése terén új gondolkodásmódot követel meg. Az előző (javadalmazáson alapuló) rendszerhez hasonlóan itt is el kell érni, hogy mindenki *„egy nyelven beszéljen”*. A harcot vezető század-, zászlóalj parancsnoknak, a tüztámogatást irányító ütegparancsnoknak, és nem utolsósorban az utánpótlást szervező logisztikai szakembernek ugyanazt kell értenie közepes napi norma alatt. A félreértések, az eltérő értelmezések súlyos következményekhez vezethetnek. Ez a katonai műveletekben, különösen a fegyveres küzdelemben nem engedhető meg, mert az indokolatlan anyag felhasználás, a tévesen értelmezett normatíva, vagy az elégtelen utánpótlás tragédiát okozhat.

A normatívák elosztása egy változat szerint egyébként itt is azonos módon történhetne, mint azt az előzőekben a javadalmazások kapcsán elmondtam. *Azaz a DOS alapú szabályozásnál működhetne az előljáró parancsnokság normaelosztó funkciója.* Ebben az esetben itt is az előljáró kötelék részére engedélyezett normák képeznék az elosztás alapját, és az egyes szereplők, feladataik arányában részesednének a lehetőségekből, forrásokból.

A nemzetgazdasági lehetőségek javulása, a haderő anyagi forrása-inak megerősödése esetén aktuálissá válhat, a NATO körökben általános liberális felhasználás-szabályozó rendszer kialakítása. Ahogy arra már fentebb céloztam, ebben az esetben erőteljesen csökkenne (megszűnne) az előljáró parancsnokság normaelosztó-szabályozó szerepe. A feladatok végrehajtása kapcsán indukálódó hadianyag szükségletek meghatározása, a felhasználás térbeni és időbeni szabályozása a végrehajtói szféra kompetenciája. *Magyarul a harc feladatot végrehajtó alegység-, egység parancsnoka mérlegelné azt, hogy mennyi harc- és egyéb szakanyag szükséges a feladat teljesítéséhez.* Ugyancsak a végrehajtást irányító parancsnok szabályozná az anyag felhasználás folyamatát.

Ennek az új modellnek a kialakításához természetesen szemléletváltásra van szükség. Az előjáró parancsnokságoknak szakítani kell a paternalista beidegződésekkel, a végrehajtói szférában ugyanakkor nagyobb önállóságra, kezdeményezőképessegre van szükség. És végül a rendszer kialakításához, bevezetéséhez és működtetéséhez mindezekon túl, megfelelő anyagi biztonságra, a hadiipari termékek és szolgáltatások bizonyos „bőségére” van szükség.

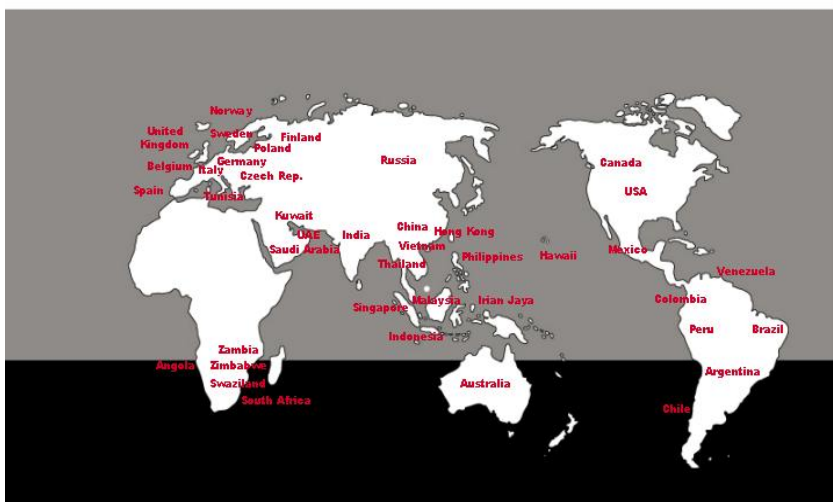
Felhasznált irodalom:

1. A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrínája (Honvéd Vezérkar kiadványa 1998. Nyt. szám. 16/174/1998).
2. A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Logisztikai Doktrínája. (Honvéd Vezérkar kiadványa 1998. Nyt. szám. 14/483/2003).
3. A Magyar Köztársaság Katonai Stratégiája. (Tervezet, HM előterjesztés 2003).
4. Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína AJP-01. (Észak Atlanti Szerződés Szervezete anyagának fordítása, az Euro-Atlanti Integrációs Munkacsoportból kiadványa 1997).
5. Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína AJP-04 NATO Euro-Atlanti Partnerségi Tanács anyaga, (a MHVK Logisztikai Főcsoportfőnökség kiadványa 1999).
6. NATO Logisztikai Kézikönyv. (Honvéd Vezérkar Euro-Atlanti munkacsoport kiadványa 1998).
7. A NATO logisztikai alapelvei és eljárásai MC-319. (HVK Euro-Atlanti munkacsoport kiadványa 1996).
8. Szárazföldi erők logisztikai doktrínája ALP-9. (MHVK Euro-Atlanti munkacsoport kiadványa 1997).
9. A szárazföldi erők harcászati szabályzata ATP-35(A). (Az Észak Atlanti Szerződés Szervezete Szabványügyi Hivatalának kiadványa 1984).
10. Hadtudományi Lexikon. (Magyar Hadtudományi Társaság kiadványa, Budapest 1995).

11. **Dr. Jároscsák Miklós ezds.:** NATO műveletekben résztvevő magyar erők nemzeti támogatásának aktuális kérdései. (Katonai Logisztika 1999. 3. szám).
12. **Dr. Fleischhacker Ferenc őrgy.:** A NATO 21. század többnemzetiségű logisztikájának kihatásai a békeműveletekre. (Katonai Logisztika, 1999. 1. szám).
13. **Dr. Báthy Sándor:** A nemzetgazdaság, mint a befogadó nemzeti támogatás és a nemzeti támogató elem bázisa. (Katonai Logisztika, 1998. 3. szám).
14. Logisztikai szervezetek. (Egyetemi jegyzet. ZMNE Nyt. szám: 952/18).
15. A logisztikai alapjai. (Egyetemi jegyzet. ZMNE Nyt. szám: 952/50).
16. A harc-hadművelet logisztikai támogatása. (Egyetemi jegyzet ZMNE).
17. Javaslatok a logisztikai támogató rendszer modernizációjára. (A Logisztikai Modernizációs Bizottság tanulmánya 2001).

A MINCOM ÁLTAL KÍNÁLT LOGISZTIKAI MEGOLDÁS

Berzsényi Péter¹

A MINCOM-ról általában és felhasználói

A cikk indíttatását az adta, hogy az a megtiszteltetés ért, hogy 2004. július 13-án részt vehettem az ÖLTP² szervezésében lefolytatott bemutatón, melyet a MINCOM nevű ausztrál cég képviselői tartottak.

Ennek az egész napos előadás sorozatnak a tanulságait szeretném megosztani olvasóimmal, annak érdekében, hogy több információ birtokában esetleg a döntéshozók könnyebben tudják meghozni döntéseiket.

¹ Dr. Berzsényi Péter mk. őrnagy, MH ÖLTP Elemző és Koordinációs osztály, elemző főtitisz.

² ÖLTP – Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság.

A cég képviseletében megjelentek RON USHER, a védelmi üzletág ügyvezetője és IAN McDONALD, aki a védelmi üzletág alelnöke. Az alelnök személyéből lehet következtetni, milyen súlyt, fontosságot tulajdonított a cég ennek a bemutatónak.

A MINCOM egy Európában még kevésbé, de másutt a világon annál ismertebb cég, mintegy 20 éve van jelen a szoftver piacon, a világ 12 országában 18 irodát üzemeltetnek. Partnereik között van többek között az IBM és a HP is. A 2000. évtől folyamatosan minden évben valamilyen kitüntetést kap a cég az általa végzett tevékenységért.

A MINCOM termékei a következők, melyekről többet-kevesebbet szeretnék elmondani:

- Mincom Ellipse
- Mincom Axis
- Mincom Link One
- Mincom Envoy Buyer

A cég bemutatása során a képviselők elmondták - ami rendkívüli - hogy teljesítéseik során 100%-ban időben és a meghatározott pénzügyi keretek között hajtották végre fejlesztéseiket, ami azt jelenti, hogy nem volt plusz költségvetésük és nem kellett a határidőket kitolni!

Milyen szolgáltatásokkal is állt ki élénk a MINCOM:

- Tervkészítés és tanácskozás,
- Projekt menedzsment,
- Bevezetési szolgáltatások,
- Rendszer integráció,
- E-üzlet szolgáltatás,
- Felkészítés, képzés,
- 24 x 7 x 365 átfogó támogatás.

Ron Usher rámutatott, hogy a MINCOM egy ausztrál bányavállalatból „*nőtt ki*” és a jelenlegi tevékenységi köre bányászati cégekre, a védelmi ágazatra, szállító cégekre és nagy állami tulajdonú vállalatokra terjed ki.

Usher úr arra hívta fel a figyelmünket, hogy a védelmi ágazatban dolgozó szinte összes kolléga volt, vagy aktív katona, ami egy hihetetlenül nagy előny, hiszen a követelmény támasztás a szoftver fejlesztése terén rögtön szakemberek részéről fogalmazódik meg. Nem kell a szoftvert „*katonásítani*”, mint például az SAP esetében. Tehát ahogy ő fogalmazott a *szoftvert katonák írták katonáknak*.

Nem kevésbé fontos körülmény, hogy a szoftvert harci körülmények közt próbálták ki, és próbálják ma is.

Természetesen szoros kapcsolat van a MINCOM és az ausztrál hadsereg között, amely a MINCOM által kifejlesztett szoftvert használja, melynek bevezetése 3 évig tartott!

MINCOM által forgalmazott szoftvereket alkalmaz még a kanadai hadsereg, az USA tengerészgyalogsága, az USA Űr és Rakéta Parancsnoksága, a botswanai és a chilei hadseregek is.

Az ún. civil ügyfelek között van a LOCHEED Martin, a TENIX Toll, CAT Logistic és a HONEYWELL is.

Lássuk egy kicsit mélyebben, mit is használ az ausztrál hadsereg? Használatban van egy Standard Defence Supply System³, Army Base Level Supply and Maintenance System⁴, egy alrendszer külön került kiépítésre, azért, hogy a beszállítókkal való kapcsolattartás zökkenőmentes legyen a harckocsik és a gépjárművek fenntartása tekintetében. A hadsereg ellátása és fenntartása tábori körülmények között. A jelenlegi rendszer használatban van még Kelet-Timorban, Irakban és Afganisztánban.

A jelenlegi rendszer kiszolgál 12000 felhasználót Ausztráliában és még négy országban, nyilvántart több, mint 1,6 millió katalogizált terméket. *Az általa kezelt termékek raktári értéke 6 milliárd USD!*

3 Általános védelmi ellátó rendszer.

4 Hadsereg bázis szintű ellátó és karbantartó rendszer.

Ugyanakkor naponta több mint 1 millió ügyletet bonyolít le a rendszer! Azt hiszem ezek elég imponáló számok.

Vizsgáljuk meg a rendszer bevezetésének tapasztalatait a kanadai hadsereg vonatkozásában! Ők 1992-ben kezdtek egy hasonló projektet egy másik (meg nem nevezett) szoftver gyártóval, amely azonban sikertelenül záródott. A MINCOM-ot 1996-ban keresték meg ezzel a problémával⁵, ők sikerrel oldották meg az előttük álló feladatot. Az ő általuk kínált megoldás tartalmaz egy teljes ellátási és egy műszaki modult. Kezdetben 1,4 millió katalogizált terméket tartalmazott, melyet rögtön „harcba” is vetettek gyakorlatilag mindenütt a Földön az ENSZ keretein belül. 200 egység 60 helyszínen, beleértve 7 kanadai hadihajót. A hadműveleti tervezés egy központi ellátó központra épült.

A következő példa az USA tengerészgyalogságának Blount-szigeteki parancsnoksága. Itt 15 nagy konténer hajó található, melyeken 3 ellátó egység, mely mindegyike rendelkezik 16000 tengerészgyalogos teljes felszerelésével, ellátásával 30 napra! (Összesen tehát 3x16000, azaz 48000 katona teljes ellátása 30 napra). Ennek teljes értéke 3,4 milliárd USD. Itt a MINCOM bevezetésével egyszerre oldották meg az ellátási, fenntartási, humán erőforrás és pénzügyi problémákat, tehát egy teljesen komplex és integrált rendszert vezettek be mind a négy modulal. Itt kell elmondani, hogy a Parancsnokság beszállítóinak is elnyerte tetszését a MINCOM megoldása, hiszen ők is annak forráskódját használva építették ki saját rendszereiket és ezzel, nagyobb hatásfokot tudtak elérni.

A MINCOM ELLIPSE moduljai:

A példák sora még hosszú lehetne, tartalmazna még sok érdekes adatot, de nem folytatom, inkább áttérek a MINCOM moduljaira:

1. fenntartás és tervezés,
2. ellátás,
3. pénzügy,

⁵ Nem szeretem ezt a kifejezést, mert úgy tűnhet, mintha a logisztika gond lenne, holott a logisztika nem akadály, hanem megoldás.

4. emberi erőforrás,
5. üzleti intelligencia (ez egy integrált menedzsment jelentő eszköz).

Rögtön az elején szeretném kijelenteni, hogy az adatbázis teljesen integrált és a katalógus alapjául az NSN⁶ szolgál.

Fenntartási modul:

Az első modul a fenntartási (üzembenntartási) modul, amely a következő elemeket tartalmazza.

1. ábra. Fenntartási modul.

Forrás: MINCOM előadás MH ÖLTP 2004. 07. 13.

Ahogy az ábrán látható a munkák megrendelésétől a munkák elrendelésén keresztül egészen az eszköz állapotáig minden folyamat figyelemmel kísérhető. Felhívom a figyelmet arra, hogy a teljes életciklus költségeket (costing) is tartalmazza. Ezen kívül végrehajtja a fenntartási feladatok tervezését (maintenance scheduling) és a felszerelések nyomon követése is ebben a modulban történik.

6. NSN – NATO Stock Number – NATO raktári szám. (Hasonló az általunk használt HETK számhoz).

Ellátási modul:

Az ellátási modul a következőképpen néz ki:

2. ábra Ellátási modul.

Forrás: MINCOM előadás MH ÖLTP 2004. 07. 13.

Az ellátási modul nyilvántartja a felhasználható anyagok listáját, a javítható eszközöket, eltérésjelentést generál, naprakészen tartja az előre lekötött beszerzések szerződéseit, készleteket, külföldi katonai értékesítéseket, szintén nem kis dolog, hogy képes automatikus adatcserére (EDI). A rajzon is jól láthatóan kapcsolódik az EDI modul a beszerzési modulhoz, ebből következik, hogy a beszerzések nyilván egy előre lekötött szerződés alapján automatikusan generálódnak. Kapcsolódik hozzájuk a szerződések adminisztrációja modul, ahol is nyilvántartják a már megkötött összes szerződést. Ebben a modulban megy végbe a raktár menedzsment és szintén itt folyik a katalógus naprakészen tartása.

Emberi erőforrás modul:

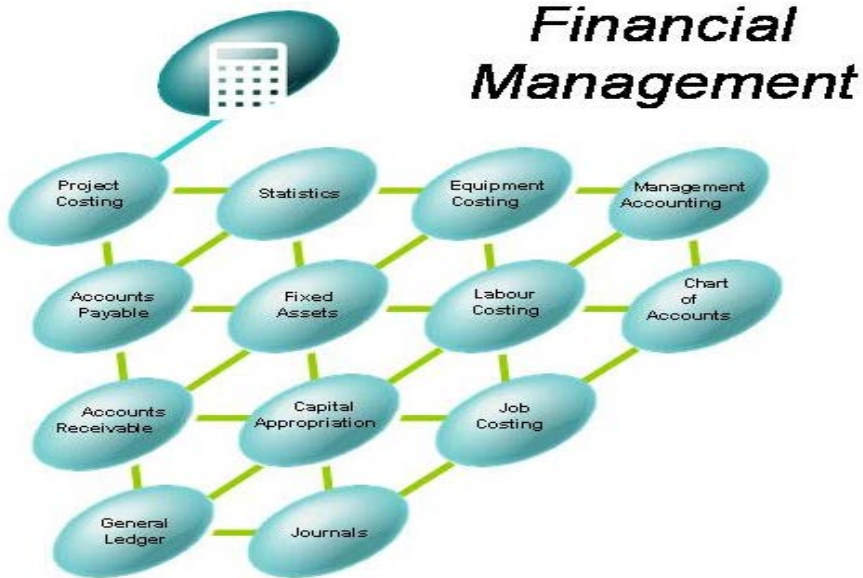

3. ábra Emberi erőforrás modul.

Forrás: MINCOM előadás MH ÖLTP 2004. 07. 13.

Csak annyit jegyeznék meg erről a modulról, hogy nyilvántartja az alkalmazottak „*kihasználtságát*”, nyilvántartja a távolléteket, egészségügyi és biztonsági adatokat tart nyilván, kiképzési adatokkal tud szolgálni, itt tartják nyilván a fizetési jegyzékkel összefüggő adatokat, stb.

Pénzügyi modul:

4. ábra Pénzügyi modul.

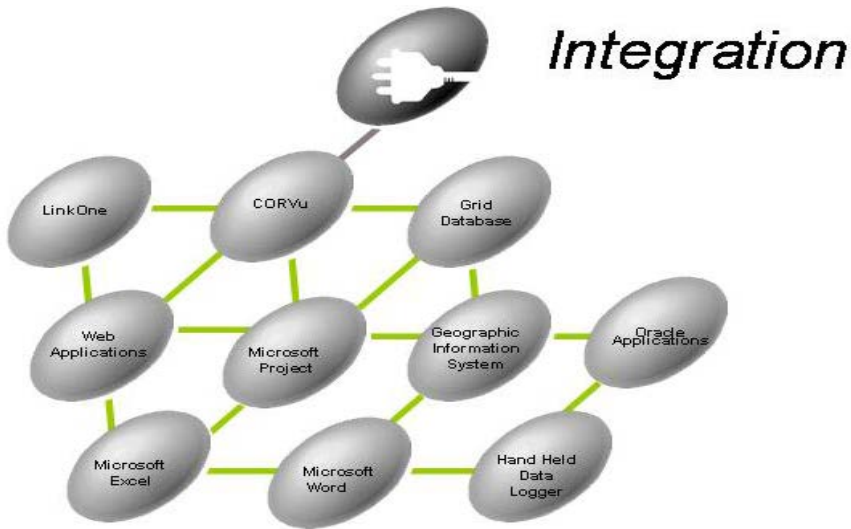
Forrás: MINCOM előadás MH ÖLTP 2004. 07. 13.

Az emberi erőforrás- és a pénzügyi modulokkal többet nem szeretnék foglalkozni, hiszen a Magyar Honvédségben már működik egy ORACLE alapú rendszer, amely ezeket a feladatokat kezeli.

Itt szeretném azonban megjegyezni, hogy a MINCOM sajátosan erre a feladatra kifejlesztett illesztő programjai (interface) révén képes az ORACLE alkalmazásokkal tökéletesen együttműködni. Erről az ORACLE egy tanúsítványt (un. certificate-et) is adott ki. Ez a képesség egészen az ORACLE 11 i-ig biztosított (mi jelenleg szintén a 11 i-t használunk, tehát összeférhetőségi akadály nem jelentkezne).

Az előadó külön kitért az adat és a rendszer biztonságra, hiszen ők tisztában vannak azzal, hogy milyen fontos kérdés a biztonság. A felhasználók külön szinteknek megfelelően vannak beállítva, mindenki csak a saját szintjének megfelelő jogosultsággal, betekintéssel bír.

Rendszer integráció:

5. ábra Rendszer integráció

Forrás: MINCOM előadás MH ÖLTP 2004. 07. 13.

Látható, hogy az ELLIPSE együtt tud működni a MICROSOFT Excel-el, Word-el, és Project-el illetve más Oracle és Web-es alkalmazásokkal. De természetesen illeszhető hozzá vonalkódos leolvasó készülék is, így megoldott az automatikus adat bevitel és feldolgozás is, ami a hibák drasztikus csökkenését jelenti.

Reményeim szerint a későbbiekben tovább tudom bővíteni ismereteimet ebben a témában és gyakorlati eredményekről, felhasználási lehetőségekről is be tudok számolni, és nem csak elméletben tudom leírni a rendszer felépítését és működésének szerkezetét. Óriási lehetőség ez akkor, amikor a Magyar Honvédség éppen a Központi Logisztikai Bázis kialakításán fáradozik. Nagy segítséget tudnak adni ebben a MINCOM szakemberei, hiszen már túl vannak néhány ilyen bevezetésen, ilyen terület volt számukra a chilei, brunei és a botswanai hadseregek. Az utóbbi esetben még kartonos nyilvántartás sem létezett, nemhogy számítógépes alapú adatok.

Arra, hogy milyen fontos a kiinduló adatok helyes felvitele, azt mondták: „*ha szemét megy be, szemét is jön ki a rendszerből*”.

Megtakarítások:

Mit is lehet elérni egy ilyen rendszer bevezetésével? Első és legfontosabb kérdés mindig az, mennyi idő alatt térül ez meg, mikor és mennyi hasznunk lesz belőle?

- Első eredmény, hogy csökkent a raktári készlet 10 %-al a közösleges, mindennapi termékek esetében;
- 15 %-al csökkent a javítási idő;
- 30 %-al csökkent az emberi erő, támogatói oldalról, (igen érdekes adat, csak halkan írom, nehogy megkövezzenek, 15 logisztikus helyett 2 (kettő) kellett);
- Csökkenthetővé vált a meglévő bázisok száma, Kanadában (Magyarországnál némileg nagyobb területben és hadseregben is) elegendőnek bizonyult kettő nagy raktár Montrealban és Vancouverben;
- 220 millió USD megtakarítás a rendszerek fenntartásán.

Számításaik szerint 3 év alatt térült meg a befektetés. 1995-ben a honvédelemre fordított pénz 54%-a ment logisztikai támogatásra, jelenleg ez 48%. (érdekes módon ezt a különbséget nem vették el, hanem átcsoportosították, és ebből finanszírozták az iraki és afganisztáni missziókat).

A rendszer fejlesztése jelenleg is folyik, így a mostani több éve sikeresen használt rendszert 2006-ban váltja fel az új szoftver nemzedék Kanadában, Ausztráliában és az USA tengerészgyalogságánál is.

Befektetés:

Példaként említették a Brunei hadseregnél bevezetett rendszert, amelynek a paraméterei a következők voltak:

- 1999-ben döntöttek a bevezetés mellett és az Y2K probléma miatt az év vége előtt be akarták vezetni (ami sikerült is);
- 900 felhasználó;
- Bevezetésre került az ellátási lánc menedzsment, üzembenntartási menedzsment és a pénzügyi modul bizonyos elemei;

- 3 haderónemi változatot vezettek be (szárazföld, légiereő, hadi-tengerészeti).

Ha a kiadásokat nézzük, a következőt lehet elmondani. Adatgyűjtésre költöttek 6 millió dollárt, 6 millió dollárt emésztett fel a hardver eszközök beszerzése és 4 millióba került a hálózatok kiépítése. Összesen nem volt több a bevezetés, mint 20 millió USD!

Igyekeztem tárgyilagosan, mintegy tudósítva, a lelkesedést nem hozátéve leírni az elhangzottakat. Pro és kontra elmondani, mivel jár, és mit lehet profitálni egy ilyen rendszerből.

Zárásként elhangzott még egy kérdés, mivel jobb ez a rendszer, mint a világszerte ismert SAP vagy az ORACLE. Válaszképpen elég tömör megfogalmazást hallhattunk, a rendszer sajátos katonai funkciókkal rendelkezik, ezt katonák fejlesztik katonáknak, nem egy civil rendszert kell átszabni, rengetek pénzt ölt a fejlesztésbe az Egyesült Államok, Ausztrália és Kanada, így a többiek számára már mintegy csak a gyümölcs leszüretelése maradt!

Következő lépésként a kanadai „főlogisztikus” L. M. Lashkevich dandártábornok (J4 főnök Kanadai Védelmi Minisztérium) vezetésével ül össze a fejlesztési csoport és határozza meg a következő fejlesztési irányt 2005 tavaszán. Kíváncsian várjuk a folytatást ott is, itt is!

AUTOMATIZÁLT KAPCSOLAT LÉTREHOZÁSA A LÉGVÉDELEM VEZETÉSI ÉS VÉGREHAJTÓ ALRENDSZEREI KÖZÖTT, AZ INFORMÁCIÓ FOGADÓ ÉS FELDOLGOZÓ ALRENDSZER FEJLESZTÉSÉVEL

Bényi Ferenc¹

Több mint egy évtizedes fejlesztési folyamat eredményeként a közelmúltban rendszeresítésre került az Információ Fogadó és Feldolgozó Alrendszer (IFA). *A végső eredményként elkészült eszköz jelentősen növelte a légvédelem hatékonyságát, ugyanakkor a hosszú fejlesztés során sikerek és kudarcok egyaránt jelentkeztek. Jelen tanulmány célja a fejlesztési folyamat áttekintése, elemzése. Ezzel hozzá szeretnék járulni a felhalmozódott tapasztalatok rendszerezéséhez, a tanulságok levonásához, a megszerzett tudás jövőben történő hasznosításához.*

Az egységes vezetési rendszer fejlesztésének igénye

A fejlesztési elgondolás megfogalmazásakor 1990-ben, az akkori védelmi koncepció követelményéből kiindulva a feladatokat nemzeti keretek között kellett végrehajtani. Ez megkövetelte a nemzeti légvédelem létrehozását, amelyben számba veszik az összes légvédelmi erőt és eszközt függetlenül attól, hogy az adott légvédelmi erő mely haderőnemhez tartozik.

Az oltalmazási feladatok eredményes végrehajtásának nemcsak az **egységes elgondolás**, de az egységes vezetés és ennek megvalósítását biztosító eszközrendszer is a feltétele. A légvédelmi csapatok nemzetivé válása nyomon követhető volt a célok megfogalmazásán túl – ez a legfontosabb – a szemléletváltásban, amely kifejeződött az egységes elgondolásban az által, hogy számba vette az összes légvédelmi erőt. Célkitűzésként szerepelt a meglévő erők összpontosítása a megoldandó

¹ Bényi Ferenc, mk. alezredes, HM Technológiai Hivatal Elektronikai-vegyi-mérnöki irodavezető helyettes.

feladatok érdekében, ehhez elengedhetetlen volt az egységes vezetési rendszerben történő integrálás.

Az egységes vezetési rendszer kialakításának legfőbb akadályát jelentette a vezetési folyamatok légvédelmi komplexumonkénti eltérő automatizáltság foka, illetve a meglévő technikai eszközök egymás közötti kompatibilitásának hiánya. A meglévő harcálláspontok vezetési rendszere úgy harcászati elveit, mint technikai felszereltségét tekintve elavult volt. A vezetési rendszer egységesítését, a meglévő ellentmondások feloldását, egy *új vezetési eszközrendszer* és ehhez tartozó *vezetési modell létrehozásával* lehetett volna megoldani.

A vezetési rendszer ellentmondásait felismerve az **SZCSP Légvédelmi Főnökség** és a **Rába Légvédelmi Rakétaezred** állománya elméleti és gyakorlati kutatásba kezdett egy számítógépes légvédelmi tervező és tűzvezető rendszer alapjainak kidolgozása érdekében. Ez a munka sok maradandó, a haditechnikai kutatás-fejlesztési metodika szerint is használható, illetve annak költségeit és fejlesztési időszükségletét csökkentő eredményt hozott.

A fenti problémák ismeretében, azok mérlegelésével 1992-ben egy jövőbeni korszerű vezetési rendszer kialakítására tett javaslatot az MH Létü. és Rak. szemlélőség.

Az MH HTI egy *Műszaki Tanulmányban javaslatot tett* a fejlesztési munka megkezdésére olyan formában, hogy egy légvédelmi rakétaezred, egy légvédelmi tűzérezred és egy felettük álló vezetési szint komplett vezetési rendszerét kellett volna kifejleszteni mintaként. Az így kialakított harcálláspontok megfelelő technikai (hardver) és program (szoftver) módosításaival, modulszerűen lehetett volna kialakítani a teljes légvédelmi tűzér vezetési rendszert, az ezredektől az MH Légvédelmi Parancsnokság stabil és mobil harcálláspontjáig.

A Műszaki Tanulmányt 1993-ban megtartott **Tudományos Műszaki Tanácsülés** megvitatta, elfogadta és javasolta a fejlesztést megalapozó **Rendszerterv** elkészítését.

A részletes Rendszerterv kidolgozására a szükséges költségkeret biztosításának elmaradása miatt nem volt lehetőség. Ezért az MH HTI a fővállalkozó **MMG – Automatika Művek Rt.** és a programozási feladatokat vállaló **MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutató**

Intézet szakembereivel **Rendszerterv Tervezetet** dolgozott ki, a legfontosabb technikai, programozási feladatok, valamint a részletes költségvetés alapos kimunkálásával.

Az 1994. február 24-én megtartott **Tudományos Műszaki Tanácsülés** a Rendszerterv Tervezetet megvitatta és megállapította, hogy katonai, műszaki és gazdasági pontosítását követően, figyelembe véve a Magyar Köztársaság kialakítás alatt lévő Légvédelmi Rendszere tervezetében előírtakat, összefoglaló alapját képezheti a „**Mozgó Légvédelmi Harcálláspont**” fejlesztésének. Ugyanakkor a TMT javasolta az egész fejlesztés egy időben történő beindítása helyett **részfeladatok megfogalmazását, és részfejlesztések** beindítását.

2. A megfogalmazott feladat részfejlesztésekre bontása

A TMT határozat alapján kidolgozásra került egy javaslat arról, hogy hogyan lehet a „Mozgó Légvédelmi Harcálláspont” fejlesztését optimálisan részfejlesztésekre bontani.

Ennek értelmében a „**Mozgó Légvédelmi Harcálláspont**” **K+F** témát olyan módon kellett részekre bontani, hogy a megállapított kisebb költségigényű részfeladatok megvalósítása után, azokat olyan egységes rendszerbe integrálhassuk, amely kielégíti az eredeti fejlesztéssel szemben támasztott követelményeket. Ugyanakkor az egyes részfeladatok külön-külön történő megvalósítása esetén is olyan önálló eszközhöz jussunk, amelyek a Légvédelmi Rakéta és Tüzérszemlélőség valamely területén azonnal hasznosítható eredményt nyújtanak. A végső integrált rendszerről alkotott elképzelésnek megfelelően az egyes tüzerszerek (légvédelmi rakéta-, tüzér ütegek, osztályok) fölött **három vezetési szint került elkülönítésre:**

- Egység (légvédelmi rakéta-, tüzérezredek, dandárok) szintű mozgó légvédelmi harcálláspontok (hozzájuk csatlakoznak az aktív eszközök közvetlen illesztő elemei);
- Magasabbegység (gépesített hadtestek) szintű mozgó légvédelmi harcálláspontok;
- SZCSP szintű mozgó légvédelmi harcálláspont.

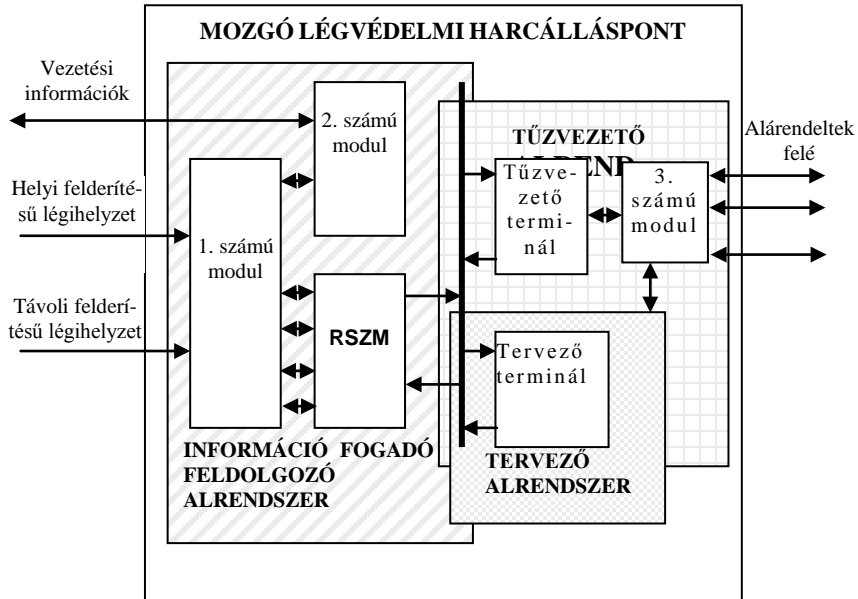
A fejlesztésre vonatkozó elgondolásnak megfelelően a mozgó légvédelmi harcálláspontok elvi felépítése azonos, a különbségek a munkahelyek számában, egyes részfunkciókban és az illesztő felületekben lettek volna.

A javaslatban megfogalmazott egyik változatnak megfelelően első lépésként egyetlen ilyen univerzális mozgó légvédelmi harcálláspont kifejlesztésére került volna sor. Az univerzális mozgó légvédelmi harcálláspontot a **PU-12 szállító eszközbe** vagy a **KISZ-K műhelykocsiba** tervezték telepíteni, és ellátták volna az abban az időben rendelkezésre álló híradó eszközökkel és a konkrét tüzesszükszerek illesztését biztosító modullal. Ez a berendezés kifejlesztése esetén **a következő területeken lett volna alkalmazható:**

- Bármely egység szintű harcállásponton (a légvédelmi rakétaezredek abban az időben ilyen automatizáltsági fokú eszközzel nem rendelkeztek, a légvédelmi tüzérezredek pedig semmilyen automatizált vezetési eszközzel nem rendelkeztek);
- Miután több ezred ellátásra került volna az univerzális mozgó légvédelmi harcállásponttal, lehetőség nyílt volna ezek magasabbegység vagy SZCSP szintre telepített univerzális mozgó légvédelmi harcálláspont segítségével történő vezetésére.

A javasolt részfeladat megvalósulása esetén kielégítette volna az eredeti fejlesztési követelmények jelentős hányadát, azonban részben a várható magas költségek miatt az univerzális mozgó légvédelmi harcálláspont fejlesztését is további részfejlesztésekre kellett bontani. A javaslat elvetésében valószínűleg az a tény is közrejátszott, hogy abban az időben (1994. év vége) már elkezdődött a vezetési szintek számának csökkentésére irányuló törekvés. Ezért kidolgozásra került egy javaslat, amely az univerzális mozgó légvédelmi harcálláspont fejlesztését az **I. számú ábrának** megfelelően további három önállóan is megvalósítható részfeladatra bontja. **Ezek a következők:**

- Információ Fogadó és Feldolgozó Alrendszer (IFA) fejlesztése.
- Tűzvezető Alrendszer (TVA) fejlesztése
- Hadműveleti Harcászati Tervező Alrendszer (HTA)

1. számú ábra: Mozgó Légvédelmi Harcálláspon

Az **Információ Fogadó és Feldolgozó Alrendszer (IFA)** alapvető feladata a távoli és a helyi léghelyzet információ automatizált fogadása, összevetése, ha lehetséges korreláltatása, feldolgozása és bejuttatása a Tűzvezető Alrendszerbe.

A **Tűzvezető Alrendszer (TVA)** alapvető feladata a célok légvédelmi rakéta és tüzér szempontok szerinti feldolgozása, és automatizált célmegjelölés kiadása az alárendeltek részére, a tőlük érkező információ feldolgozása.

A **Hadművelési Harcászati Tervező Alrendszer (HTA)** alapvető feladata a légvédelmi harc hadművelési, és harcászati tervezésének automatizált támogatása.

Gazdasági okok miatt az univerzális mozgó légvédelmi harcálláspon fejlesztése megrekedt, viszont a feladat megoldásaként első lépésben 1995-ben megkezdődött **IFA** kutatás-fejlesztési téma megvalósítása.

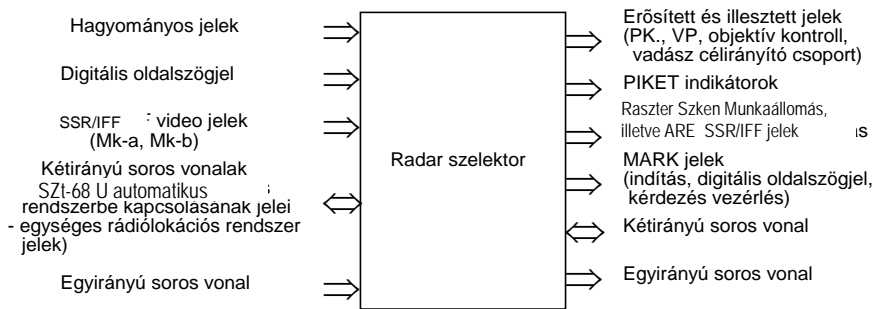
3. Más területeken elért fejlesztési eredmények felhasználása

Az IFA megvalósítását több, erre az időre több részben befejeződött, részben befejezéséhez közeledő kutatási-fejlesztési téma alapozta meg. Ezek közül a következő három legjelentősebb fejlesztés ismertetését tartom célszerűnek:

Radar Szelektor (RS4)²

Az eszköz rendeltetése: rádiólokátor információk, adatok kiválasztása, illesztése az RT. (Rádiótechnikai) harcálláspont meglévő és néhány perspektivikus megjelenítő eszközehez, SSR (Secondary Surveillance Radar, másodlagos légtérelenőrző radar)/IFF (Identification Friend or Foe, saját-ellenség azonosítás) illesztése az indikátorokhoz, vezérlő jelek továbbítása az SSR/IFF berendezés felé.

A radar szelektor komplex, összetett eszköz, amely közel azonos, modulárisan bővíthető elemeket tartalmaz. A bemenetek és kimenetek a **2. számú ábra** szerint kerültek kialakításra.

1.sz. ábra

2. számú ábra: Radar Szelektor

² Dr. Balajti István: Radar Szelektor, Haditechnika folyóirat, 1995/2 9-12. oldal.

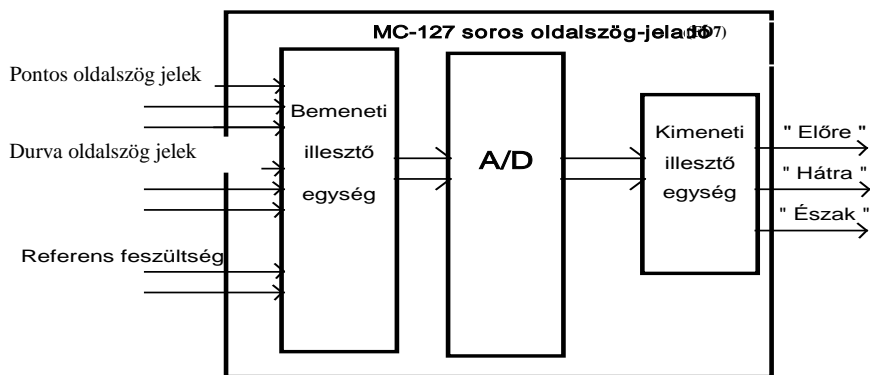
A radar szelektor a radaroktól érkező nyolcvezetékes analóg forgásjeleket szinkro-digital átalakítókkal digitalizálja, és háromvezetékes (Előre, Hátra és Észak) jelekké alakítja azokat.

Az eszköz az MSZ K 065:1981 szerint N.1-UH-I-B osztályú, de a paraméterek meghatározása az MSZ K 067:1981 1.11-12 pontjainak figyelembevételével történt.

MC-127 Soros Oldalszög Jeladó (FD7)

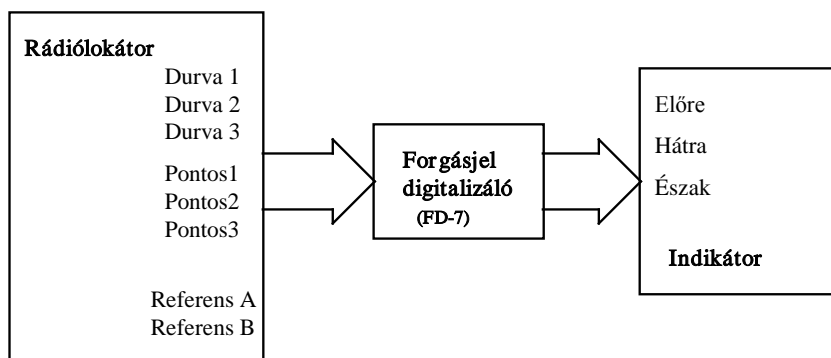
Az eszköz rendeltetése: az analóg (8 vezetékes) forgásjel kimenetű felderítő rádiólokátorok forgás-jeleinek digitalizálása.

A 3. és 4. számú ábrákon az MC-127 soros oldalszög jeladó (FD7 forgásjel digitalizáló) blokkvázlata és egy alkalmazási lehetősége látható.

3. számú ábra:

Az MC-127 soros oldalszög jeladó (FD-7 forgásjel digitalizáló) blokkvázlata.

4. számú ábra:

Analóg forgásjelű radar forgásjelének digitalizálására történő alkalmazás elvi vázlatja.

Az eszköz az MSZ K 065:1981 szerint N.1-UH-I-B osztályú, de a paraméterek meghatározása az MSZ K 067:1981 1.11-12 pontjainak figyelembevételével történt.

Raszter Szken Munkaállomás (RSZM)³

Az eszköz rendeltetése: az elsődleges és másodlagos rádiólokációs adatok fogadása, az adatok különböző algoritmusok szerinti feldolgozása és egyidejű azonos ábrázoló felületen történő megjelenítése. A Raszter Szken Munkaállomás egy hagyományos (mai magyar radar összetételnek megfelelő) radar környezetbe szánt számítógép alapú berendezés, mely magába foglal egy egyszerű automatikus céltárgy detektálási és helyi útvonalképzési funkciót is. Képes automatikusan, valamint a kezelő által történő interaktív feldolgozás után az adatok szelektív adatvonalra történő kiadására további felhasználók számára. (pl.: lokális hálózat vagy a légihelyzet feldolgozó rendszerek számára).

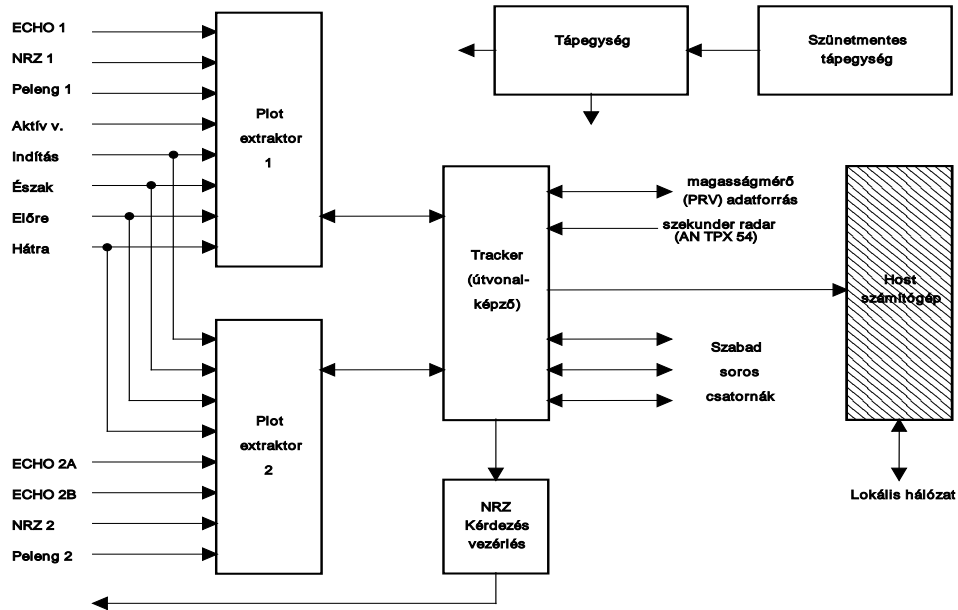
A Raszter szken munkaállomás kifejlesztésével megoldhatóvá vált a hagyományos videójel kimenetű rádiólokátorok, a digitális adatkime-

³ Prokob Tibor: Raszter Szken Munkaállomás, Haditechnika folyóirat, 1997 különszám, 12. oldal

nettel rendelkező (például SzT-68U) rádiólokátorok, valamint a **MARK-** rendszerű **SSR** jelek összefogása és egységes légihelyzetképben való megjelenítése, valamint egyéb felhasználásra való továbbítása.

Az extraktor (mint a radar jelfeldolgozás legfontosabb eleme) a rádiólokátor vevőrendszere által feldolgozott jelek olyan adatfeldolgozó berendezése, mely a céltárgyról visszaverődött és detektált jelekből egy a rádiólokátor települési helyéhez viszonyított koordinátákkal jelzett adatot képez. A plot-extraktor adataiból útvonalképző algoritmussal (szűrő) célpályát hoz létre a tracker (útvonalképző egység). A probléma megoldásának nehézsége abban áll, hogy a plot-extraktor **nemcsak valós, létező célok adatait dolgozza fel**, hanem a „**hamis**” célok adatait is. Bizonyos esetekben annyi „**hamis**” céljellel kell számolni, hogy az - a plotextraktor(oka)t és a trackert – így végső soron a rendszert működésképtelenné teheti. A trackerben a plotokat tárolják, majd a repülő eszközök manőverezési lehetőségeinek függvényében minden plot köré egy „**kaput**” képeznek. A rákövetkező antenna fordulat alatt a „**kapun**” belül érkezett plotokat egymáshoz rendelik, az így kialakuló „**kezdeti útvonalakat**” tárolják. A kezdeti útvonalakra a számítógép kiszámítja a sebességvektort, ezt eltárolja és a következő antenna fordulat alatt érkező plotok közül (a lehetséges hibák szórása és az időkésés figyelembevételével meghatározott becsléssel) kiválasztásra kerül az útvonal folytatása. A „**hamis**” adatok útvonalba való beépülését (korreláltatását) a különböző bonyolultságú és hatásfokú pályaszűrési algoritmusok akadályozzák meg. A Raszter Szken Munkaállomás funkcionális működését az **5. számú ábra** szemlélteti.

Az eszköz az MSZ K 065:1981 szerint N.1-UH-I-B osztályú, de a paraméterek meghatározása az MSZ K 067:1981 1.11-12 pontjainak figyelembevételével történt.

5. számú ábra.

A Raszter Szken Munkaállomás funkcionális működése

4. Az első sikeres terepi vizsgálat

1996. szeptemberére az ARZENÁL Rt. közreműködésével elkészült az IFA kísérleti mintája. A HTI munkatársai a fejlesztő vállalattal közösen sikeres terepi vizsgálatot tartottak a MH 14. Rába Légvédelmi Rakétaezrednél a kísérleti minta és a *Raszter Szken Munkaállomás* alkalmazásával, ezzel bizonyítva, hogy a feladat megoldható. A kísérlet során a távoli légi helyzetet egy távoli P-37-es radar jelei szimulálták, amelyek a Raszter Szken Munkaállomás által történő feldolgozás után rádió relé segítségével kerültek továbbításra. Ugyancsak a Raszter Szken Munkaállomáson történt meg a célmegjelölés feladása. A helyi analóg légihelyzet képet agy a MH 14. Rába Légvédelmi Rakétaezrednél települt P-40-es radar, a helyi digitális radar képet pedig egy ugyanott települt SzT-68U radar biztosította. Az IFA kísérleti mintája segítségével megtörtént a három különböző forrásból származó radar adat korreláltatása, és a távolról kijelölt cél bejuttatása a K1-M KBU vezetési rendszer számítógépébe. A K1-M KBU a kijelölt célt automatizáltan továbbította a KUB légvédelmi rakétakomplexum tűzvezető radar antenna vezérlő rendszerébe. Ennek hatására az antenna rendszer a kijelölt cél irányába fordult és a cél minden további kutatás nélkül megjelent a tűzvezető radar indikátorán.

A kísérlet fenti leírásából azonnal kitűnik az akkori rendszer hiányossága, amely az egységes központi automatizáltan előállított légihelyzet kép hiánya volt, (ezt kellett szimulálni a kísérlet során).

5. A hazai légtérelenőrző rendszer⁴

A probléma megoldását jelentette, hogy az Országgyűlés határozatot hozott (94/1995. (IX.28.) OGY) a légvédelem rádiolokációs felderítő-, információs és vezetési rendszere fejlesztéséről, amelynek során egyetértőleg tudomásul vette a nemzeti és regionális légtér-szuverenitási és légi forgalom irányítási rendszer létrehozásáról szóló amerikai kormányjavas-

⁴ Prokob Tibor mk. alez.: A hazai fejlesztésű légtérelenőrző információs rendszer a Légtérszuverenitási Hadművelési Központtal (ASOC) I.rész, Haditechnika folyóirat, 1999/1.; II.rész, Haditechnika folyóirat, 1999/2.; III. rész, Haditechnika folyóirat, 1999/3. 2-7. oldal.

latnak a Magyar Köztársaság Kormánya részéről történő elfogadását. Egyetértett a légvédelem rádiólokációs felderítő-, információs és vezetési rendszere fejlesztésének szükségességével és támogatta, hogy a **Honvédelmi Minisztérium** fejlesztési programot indítson és ennek keretében nemzetközi pályázat útján korszerű rádiólokációs felderítő-, információs és vezetéstechnikai eszközök kerüljenek beszerzésre. Az amerikai kormányjavaslat több országra kiterjedően javasolta a **Légtér-szuverenitási Hadműveleti Központ (Air Sovereignty Operations Center (ASOC))** telepítését, amelyet az **Országgyűlés** elfogadott. Ezen határozatok alapján kezdődött el a hazai légtérelenőrző rendszer kifejlesztése.

Mivel az IFA legfontosabb információforrása a hazai légtérelenőrző rendszer szükségesnek látom a rendszer feladatainak és felépítésének rövid áttekintését.

A hazai légtérelenőrző rendszer feladatai:

- A független Magyar Köztársaság légtérszuverenitásának biztosítása;
- A légtérben tartózkodó légicélok felderítése és helyzetadatának megállapítása rádiólokátorral;
- A rádiólokációs információ feldolgozása (digitalizálás), továbbítása, értékelése;
- Helyzetelemzés, – értékelés és a döntéshozatal előkészítése;
- Célmegjelölés eljuttatása az aktív fegyverekhez.

A fenti feladatok megvalósítása érdekében az információs rendszer lehetővé teszi:

- A polgári (távol-körzeti és közel-körzeti) radarok primer és szekunder plot információinak eljuttatását az ASOC-hoz;
- A katonai radarok primer és szekunder információinak eljuttatását az ASOC-hoz;
- A katonai és polgári repülési tervadatok eljuttatása az ASOC-hoz;
- Az ASOC által létrehozott légihelyzet-információ fogadását és megjelenítését az aktív fegyvernemeknél;

- A parancsnok célmegjelölési parancsának továbbítását;
- A kommunikáció biztosítását egységes adatátviteli rendszerben.

A légtérelenőrző rendszer kifejlesztésénél figyelembe kellett venni a meglévő hazai analóg katonai felderítő lokátorok lehetőségeit és a NATO légi vezetési és irányítási rendszer követelményeit. ***Ennek megfelelően az alábbi alrendszereket fejlesztették ki, hogy az ASOC képes legyen a fent említett követelmények teljesítésére:***

ARE – automatikus radar extraktor;

RHP – radar head processzor: útvonalképző berendezés;

FPDI – repülési tervadat-illesztő;

CTCI – polgári radaradat-illesztő;

KRI – kommunikációs radar interface;

TAR – tájékoztató alrendszer.

Az egyes alrendszerek feladatainak és működésének rövid jellemzése

Az automatikus radar extraktor (ARE) az alapját képezi az országos légtérelenőrző rendszernek, lehetővé téve az információforrásoknak az ASOC-rendszerhez való kapcsolását az RHP berendezésen keresztül. Az ARE része a plot-extraktor, amelynek feladata a bemenő jel digitalizálása és a megfelelő algoritmus segítségével a célok detektálása. A berendezés az analóg céljelekből tehát előállítja a digitális információkat, valamint feldolgozza az idegen-barát (NRZ – Kremnyij 2) felismerő jeleit, és mindezeket továbbítja a RHP felé. Bemenő információforrásai az RS4 radar szelektoron keresztül: P-37, K-66, P-18, P-13. Plot képzésre max. 2000 db-ig képes, valamint megoldja a plot-zavarszűrést (aktív és passzív zavarok).

A radar head processzor (RHP) a bemenetein megjelenő adatok a plot-szűrőre kerülnek, ami csökkenti a hamis primer-plotok számát (passzív és aszinkron zavar szűrése). A szűrés típusát és a kimeneti plotok számát a felhasználó választhatja meg a plot-szűrő vezérlésével. A plot-szűrő kimenetén megjelenő plot adatok a pályaképző korrelátor egységre kerülnek, ami útvonalakat képez, majd az egyes célokhoz tartozó pályákat

korreláció útján egyesíti. A plot adatokat közvetlenül az ASOC-központba küldi. A megjelenítő egység a bemenetére kerülő plot és track adatokat térképszerű és táblázatos formában képes ábrázolni.

A repülési tervadat-illesztő (FPDI) feladata AZ ASOC-központ ellátása a repülési tervadatokkal. A katonai repülések tervadatai az ARTR-II automatikus repülés tervező rendszer országos hálózatán keresztül kerülnek a veszprémi gateway számítógéphez, amely a lokális hálózathoz egy Ethernet kártya segítségével kapcsolódik. A jelenlegi rendszer közvetlenül nem tudja fogadni a polgári légtérelenőrző központ (MATIAS) adatait, hanem egy számítógép alakítja át ezeket az információkat az ASOC számára megfelelő formátumra.

A polgári radaradat-illesztő berendezés (CTCI) feladata az ASOC szempontjából az országos légihelyzet-kép kialakításához radarforrásnak tekinthető polgári rádiólokátorok illesztése a rendszerhez. A három polgári radar adatai a MATIAS által meghatározott formátumban jelennek meg a bemeneten, majd ezeket a CTCI az ASOC-nak megfelelő formátumra alakít át, és így továbbítja a kommunikációs rendszerközpont (KR-KP) felé.

A kommunikációs rendszer interfész (KRI) lehetővé teszi az alábbi adatok fogadását, ellenőrzését és továbbítását az ASOC felé:

- a katonai radarok információi,
- a hazai polgári radarok és feldolgozó központ információi,
- rádiólokációs információgyűjtő és –feldolgozó alközpontok,
- szomszédos ASOC berendezések adatai,
- szomszéd országok radarinformációi,
- NATO eszközök adatai.

A tájékoztató alrendszer (TAR) feladata az ASOC által előállított légihelyzet-kép elosztása, valamint célmegjelölés kiadása a meghatározott alkalmazók irányába. A TAR egy lokális hálózat, ami az ASOC kimenetére a demarkációs panelen keresztül kapcsolódik. A rendszer lehetővé teszi 2-2 munkahellyel a repülő és a légvédelmi rakétacsapatok irányába a célmegjelölést, valamint 14 fizikailag távol lévő felhasználó részére megjeleníti a légihelyzet – információt. Ezt gyakorlatilag a kommunikációs egység

végzi el. Az érdemi (harci) feladatokat a munkahelyeken futó szerver és kliens programok segítségével végzik. Amennyiben valamelyik munkahelyen kijelölnek egy célt megsemmisítésre, az tájékoztató jelleggel azonnal látható az összes többi munkahelyen is, elkerülendő a kettős célmegjelölést. A TAR rendszerben a beérkező adatok, a célmegjelölés és az egyéb operátori tevékenységek naplózásra kerülnek.

Az ASOC feladata a már az előzőekben tételesen ismertetett bemeneti forrásokból a légihelyzet megjelenítése. A korábbi „hagyományos” vezetési rendszerben a légihelyzet megjelenítése tervtáblán, zsríkrétával történt, ez a feladat most az ASOC-ra hárul.

A Légierő hadműveleti központjában mindazon eszközök üzemelnek, amelyek biztosítják a folyamatos légtérfelügyeletet békeidőben.

A NATO légtérelenőrző rendszerével az ASOC a LINK-11 csatlakozáson keresztül tartja a kapcsolatot.

6. A fejlesztési feladat további részekre bontása

A légtérelenőrző információs rendszer telepítésével önmagában nem oldódott meg a légvédelmi rakétaezredek közvetlen automatikus irányítása. Az egységes irányítási rendszer megvalósításának lehetőségét az ASOC információt továbbító hazai fejlesztésű *Tájékoztató alrendszer* már megteremtette, de kialakításának legfőbb akadálya a vezetési folyamatok légvédelmi komplexumonkénti eltérő automatizáltsági foka, illetve a meglévő technikai eszközök egymás közötti kompatibilitásának hiánya.

Az MH Légierő Vezérkar, mint alkalmazó, 1998. őszén megerősítette, hogy az automatikus C2 képesség elérése érdekében szükséges a légvédelmi rakétaegységeket megfelelő infrastruktúrával ellátni. A Légierő Vezérkar továbbra is fenntartotta korábbi igényét a megrendelt interfészekre, amelyek nélkül a kiemelt fontossággal bíró csatlakozásunk a NATO légvédelmi rendszerhez nem hajtható végre. Ez azt jelentette, hogy a hazai légtérelenőrző rendszert illeszteni kellett a **MH 11. Duna vegyes légvédelmi rakétaezred** „SZENYEZS” automatizált vezetési rendszeréhez és a **MH 14. Rába Légvédelmi Rakétaezred K1-M** automatizált vezetési rendszeréhez.

Ezzel az **Információ Fogadó Alrendszer** fejlesztése további két részfeladatra bomlott. Első lépésként a „**SZENYEZS**” automatizált vezetési rendszerhez történő illesztés került megvalósításra az **Automatizált Céladat Leszedő és Továbbító Berendezés (ACT)** kifejlesztésével. A feladat az ASOC-hoz kapcsolódó hazai fejlesztések eredményeként előállított Tájékoztató Alrendszer (TAR) és a vegyes honi légvédelmi rakétaezred intelligens vezetési pontja, a SZENYEZS automatizált vezetési rendszer közötti kétirányú kapcsolat megteremtése volt. *Az ACT berendezés kapcsolatot teremtett az MH Légierő Parancsnokság vezetési pontja és a légvédelmi rakétaezred vezetési pontja között.* Képes volt a központi léghelyzet információk valós idejű megjelenítésére, a légvédelmi rakétaezred központi vezetését biztosító parancsok vételére és nyugtázására, a kijelölt célok bejuttatására a SZENYEZS vezetési rendszerbe a megfelelő formátumban és jelszinten. Az ACT csapatpróbára került felajánlásra, de az MH LEVK a csapatpróba megkezdését letiltotta, mert ekkor már látható volt, hogy a SZENYEZS berendezést kivonják a rendszerből.

Második lépésként, 1999-ben a megváltozott szervezeti és műszaki környezet figyelembevételével kidolgozásra került az Információfogadó és Feldolgozó Alrendszer Harcászati Műszaki Követelmény (HMK) tervezete, amelyet a Tudományos Műszaki Tanácsülés (TMT) elfogadásra javasolta azzal, hogy a fejlesztés részét nem képezi a híradás biztosításának megoldása, de a híradó vonalak és a híradás biztosítása érdekében az MH HVK Híradó Csoportfőnökség bevonásával folyamatos konzultációk folyjanak. A fejlesztés alatt a berendezés teszteléséhez elegendő a vezetékes híradócsatorna biztosítása. A HMK-ban foglalt követelményeket a HM HTI vezetésével a HM Arzenál Rt. a 2000. év végére megvalósította.

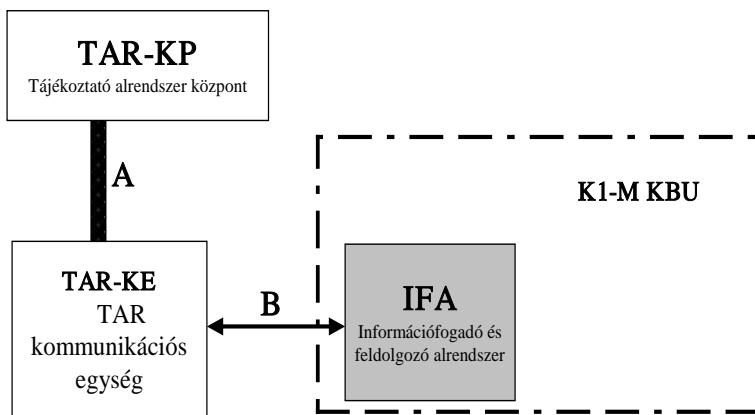
7. A fejlesztési feladat befejezése

A kialakított eszköz csapatpróbáját követően a kijelölt bizottság az eszközt 2001. július 30-án utólagos módosításokkal alkalmazásba vételre javasolta. A berendezést az MH LEVK — annak ellenére, hogy az a HMK-t teljes mértékben kielégítette — a sikeres csapatpróba után nem vette alkalmazásba (pedig az eszköz által biztosított funkciókra elengedhetetlen szüksége volt a légvédelmi rakétadandár vezetéséhez), amit azzal a ténnyel magyarázhatunk, hogy a követelményeket meghatározó TMT ülés az alkalmazási szempontokat a pénzügyieké mögé utasította.

Az indokolt és szükséges módosítások végrehajtására a HM TH HMK-t készített a módosított IFA berendezés kifejlesztésére, amely 2001-ben jóváhagyásra került. Az új HMK-ban foglaltak megvalósítását is a HM ARZENÁL Rt. végezte el. *A munkálatok keretében a katódsugárcsöves monitor TFT display-vel váltottuk ki*, megerősítettük a berendezés csatlakozóit, hőérzékelős kapcsolóval láttuk el az eszközt, véglegesen rögzítettük az eszközt a KBU kabinban és új előljáró/alárendelt csatornát alakítottunk ki, miközben a Link 11B adatkapcsolati csatorna ellenőrzését is elvégeztük. A berendezés csapatpróbájára 2002. II. félévében került sor. A csapatpróba során a berendezésről bebizonyosodott, hogy a megvalósítását igénylő feladatok ellátására alkalmas. A csapatpróbát lezáró, 2002. október 25-én az MH 12. légvédelmi rakétadandár hivatalos helyiségében megtartott csapatpróbazáró ülésen a résztvevők a berendezés módosítás nélküli alkalmazásba vételére tettek javaslatot.

8. Az IFA felépítése, főbb műszaki paraméterei

Az IFA működési környezetét a **6. számú ábra** szemlélteti.

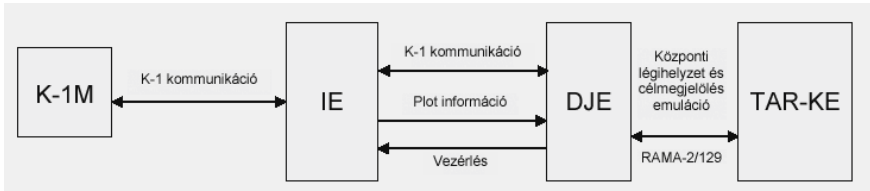

A: Ethernet, LAN;

B: soros, szinkron adatátvitel, RS-232, RAMA-2 protokoll;

6. számú ábra: az IFA működési környezete.

A kommunikációs kapcsolatokat a **7. számú ábra** szemlélteti.

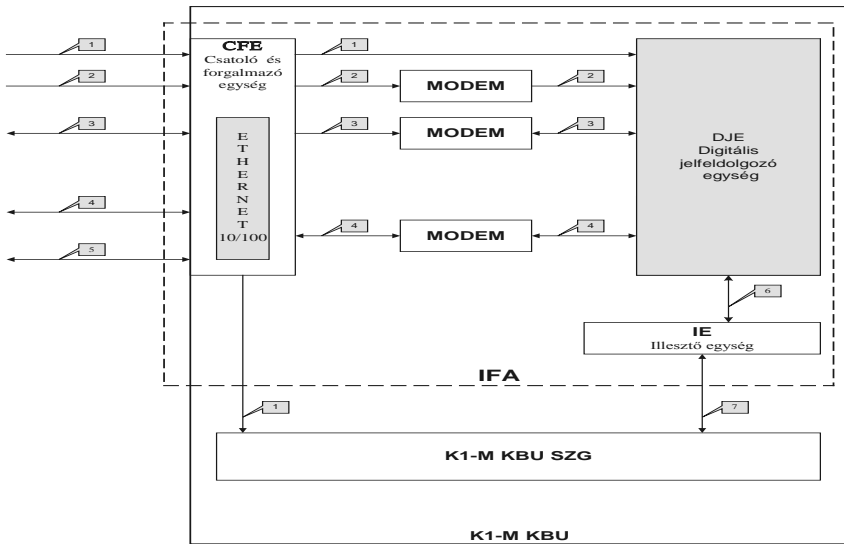
7. számú ábra: Kommunikációs kapcsolatok.

DJE: Digitális Jelfeldolgozó Egység

IE: Információ fogadó és továbbító Egység

Az IFA blokkvázlata a **8. számú ábrán** látható.

8. számú ábra: Az IFA blokkvázlata

Jelmagyarázat:

- 1: Saját radar (P-40, P-18)
- 2: Digitális távoli radar (SzT-68U)
- 3: Központi Légihelyzet Adatok (KLA) az ASOC-tól
- 4: Előljáró/alárendelt IFA
- 5: Előljáró/alárendelt IFA
- 6: RS232C kimeneten keresztül kiadott célmegjelölés és parancs/jelentés csatorna.
- 7: A K-1M KBU Számítógép adatformátumának megfelelően kiadott célmegjelölés és parancs/jelentés csatorna.

Az IFA részegységeinek funkciója:

- **CFE:** A K-1M KBU felépítmény falára felszerelendő csatlakozók elhelyezésének és a TAR-KE-gel folytatott vezetékes – és rádió-kommunikáció folyamatos biztosítása, a saját radartól vett jelek elosztása két irányba.
- **DJE:** A fogadott légihelyzet információk földolgozása, a központi légihelyzetkép és célmegjelölés megjelenítése, a parancsnokot segítő tűzvezetési információk kidolgozása és megjelenítése, céladatok kiadása az Illesztő egység felé. Ez az egység egy szabványos PC a szükséges perifériákkal (monitor, egér, billentyűzet, szünetmentes tápegység, operációs rendszerszoftver, alkalmazói szoftver), amely a kereskedelemben is beszerezhető, azonban ezeket az elemeket olyan hordozókerettel kell ellátni, amely biztosítja a környezetállóságra vonatkozó követelmények kielégítését, és lehetővé teszi a fődarabok könnyű kiemelését, szállításhoz történő előkészítését.
- **IE:** Adatkapcsolat létesítése a Digitális jelfeldolgozó egység és a K-1M KBU számítógép között.
- **Modem:** A nagytávolságú adatátvitel biztosítása.

Az IFA egységeinek működését és egymásközi jelátvitelét, valamint az IFA berendezés és a K-1M vezetési rendszer, illetve TAR-KE közti kapcsolatot biztosító teljes kábelkészlet is az IFA része. A fejlesztés keretében kellett biztosítani az IFA-nak K-1M KBU-ból kisserelt állapotban történő tárolását és szállítását biztosító csomagoló eszközöket, és a ki – és beszereléshez, karbantartáshoz szükséges szerszámokat, karbantartó anyagokat és eszközöket, valamint a tartalék alkatrészeket is.

Az IFA főbb műszaki jellemzői:

Hardver összetétel:

- IFA számítógép;
- TFT monitor;
- Beépített termosztáttal ellátott hőérzékelő kapcsoló;
- Forgásjel digitalizáló egység;

- Kommunikációs modemek (kommunikációs csatornánként);
- Tápellátást biztosító alrendszer.

Szoftver összetétel:

- MS Windows NT 4.0 operációs rendszer;
- Adat- és jelfeldolgozó program;
- Vezérlő program;
- Ábrázoló program;
- Kommunikációs program;
- Diagnosztikai program;
- Teszt program;
- Objektív kontrollt biztosító program.

Alkalmazott kommunikációs protokollok:

- RAMA-2/129;
- Link 11/B.

Az IFA az alábbi funkciókat biztosító programokkal rendelkezik:

- RAMA-2 protokoll és a K-1M KBU számítógép által kezelt eltérő adatstruktúrák közti kódkonverziók végrehajtása;
- A NATO harcászati adatkapcsolatok (Tactical Data Links) biztosító, a légvédelem által használt szabványos adatkapcsolati protokoll (**Link 11/B**) és a K-1M KBU számítógép által kezelt eltérő adatstruktúrák közti kódkonverziók végrehajtása;
- Saját felderítő lokátor (P-40, P-18) jelei alapján plot és track képzés oly módon, hogy a felderítő lokátor indikátorához viszonyított plot detektálási tényező nem lehet rosszabb, mint 80%;
- A távoli és helyi rádiólokációs információforrások primer adatainak, valamint a helyileg rendelkezésre álló szekunder rádiólokációs

adatok és a távoli információforrás útvonal adatainak korreláltatása, majd az elvégzett információ feldolgozás eredményének megfeleltetése az előljáró által adott célmegjelöléssel;

- A parancsnokot támogató, a célok elosztására vonatkozó döntési javaslat kidolgozása a légihelyzet értékelése, a légvédelmi alegységek elhelyezkedése és a légvédelmi komplexumok állapota alapján az egyszerű célelosztó algoritmusnak megfelelően;
- A földolgozás eredményeinek ábrázolása;
- Objektív kontroll biztosítása;
- Az IFA berendezés kezelői funkcióinak vezérlése, végrehajtása.

Az információfogadó és feldolgozó alrendszer megfelel az alábbi műszaki követelményeknek:

- Folyamatosan fogadja a TAR-KE kimenetéről érkező jeleket az összeköttetést biztosító híradó csatornán (legyen az akár vezetékes, akár vezeték nélküli) keresztül;
- A TAR felé a kétirányú adatáramlás biztosítása, RAMA-2 protokoll szerinti kommunikáció folytatása;
- A TAR-KE kimenetéről érkező jelek fizikai paramétereinek, jel-szintjének és kódolásának átalakítása a K-1M automatizált vezetési rendszer számára előírt struktúrába;
- A szükséges és elégséges információk automatikus bevitele a K-1M automatizált vezetési rendszerbe azokról a célokról, amelyekre a TAR központból a K-1M automatizált vezetési rendszerrel felszerelt alakulat részére célmegjelölés történt (a rádiólokációs adatok kiadása a K-1M automatizált vezetési rendszerben alkalmazott parallaxis figyelembevételével történik);
- A K-1M KBU számítógép által kezelni képes célmennyiségnél több beérkező célmegjelölés esetén a többlet célok K-1M felé továbbításának automatikus várakoztatása (a továbbítás alapvető sorrendjét a TAR központban kiadott célmegjelölés sorrendje határozza meg);

- A K-1M KBU számítógép felé továbbítandó, célmegjelöléssel kijelölt célok sorrendjének a képernyőn való megjelenítése;
- Bármely időpillanatban biztosítja a kezelő számára a továbbítási sorrend megváltoztatásának lehetőségét a várakozó célokra;
- Biztosítja a kezelő számára, hogy – amennyiben a TAR központból a K-1M automatizált vezetési rendszerrel felszerelt alakulat részére az alakulat által már korábban feldolgozottakon fölül új, érvényes célmegjelölés nem került kiadásra, illetve a KBU számítógép még rendelkezik szabad kapacitással – kijelölhesse bármelyik célt a képernyőn, amely adatait az IFA a KBU számítógépbe továbbítja (a központi célmegjelöléssel rendelkező célok minden esetben előbbséget élveznek);
- A TAR felől érkező információk feldolgozása, megjelenítése a kiadott célmegjelölések továbbítása a K-1M KBU számítógép részére;
- A saját (P-40, P-18) és egy távoli digitális (SzT-68U) radar felől érkező információk feldolgozása;
- Célzott célmegjelölés kiadása az alárendelt IFA berendezések részére, illetve parancs/jelentő csatorna biztosítása az előjáró és alárendelt IFA berendezések között, az adatvonalakon egymástól független információáramlás biztosításával;
- Biztosítja a kezelő számára az adatvonalak kommunikációs protokolljának együttesen és egyenkénti, külön történő kiválasztásának és átváltásának lehetőségét úgy, hogy véletlen átváltás ne fordulhasson elő;
- A 24 órás működés adatainak eltárolása és visszajátszása olyan módon, hogy az adott pillanatban, a felelősségi körzetben rendelkezésre álló minden olyan tűz-és harcvezetési információrögzítésre kerül, amely szükséges az objektív kontroll elkészítéséhez, és a rögzített adatok bármikor visszajátszhatóak. Az adatok rögzítését egy mobil rack-ba helyezett, IDE-s csatoló felületű HDD-n valósítja meg;
- Valamennyi célmegjelölést tartalmazó útvonalra vonatkozóan a kezelő számára az aktív nyugtázás lehetőségének biztosítása;

- Hálózat kimaradás esetén legalább 10 percig a további működés biztosítása.

Az IFA az alábbi fő funkciókat biztosítja:

- A TAR-KP által kiadott integrált légihelyzet adatok képi megjelenítése;
- Dinamikus adatok megjelenítése;
- Statikus adatok megjelenítése:
 - A Magyar Köztársaság államhatára;
 - Csatlakozó országhatárszakaszok (A határszakaszok legalább 50-60 km-es mélységű ábrázolása);
 - Folyók, tavak (A Duna, Tisza, Dráva, Száva, Körös, Maros, Balaton, Velencei-tó és a Fertő-tó megjelenítése);
 - Koordináta rendszer;
 - Oldalszög-ferdetávolság koordináta rendszer (Az 5, 10 és 30 fokos oldalszög jelek, valamint a 10, 50 és 100 km-es távolsági léptékjelek megkülönböztethető ábrázolása);
 - Légvédelmi azonosítási zóna (Az államhatár külső maximum 60 km-es zónája, amely követi a valós határ vonalvezetését);
 - Légvédelmi szektorhatárok;
 - Tiltott légterek;
 - ATS útvonalak;
 - Repülőterek: kifutópályái; légterei; irányítási körzete;
 - Katonai repülőterek: kifutópályái; légterei; kiképzési útvonalai; őrzőszolgálati légterei;
 - Radar alegységek települési helyei (Zászlóaljanként az alárendelt légtérellenőrző századok);

- Légvédelmi rakétadandár, zászlóalj (minimum 2), ütegek (minimum 6): települési helyei; típusa; megsemmisítési zónáinak sematikus körvonala;

Az operatív display funkció az alábbiak szerint:

- A munkahely konfigurálása, a szükséges beállítások elvégzése;
- A légihelyzet adatok azonosítása, a kiegészítő adatok hozzárendelése az útvonal adatokhoz;
- Nagyítás;
- Középpont eltolás;
- Irány- és távolság mérés;
- Légihelyzet és háttér adatok ábrázolásának vezérlése;
- Céladatok megjelenítése (legalább két kiválasztott cél esetében folyamatos megjelenítés);
- Repülési útvonal előreszámítása és megjelenítése;
- A minden kétséget kizáróan sajátjának azonosított célok pályájának a többitől eltérő színnel történő megjelenítése;
- Azon célok pályájának, amelyekre a TAR központból vagy az előjáró IFA-tól az alakulat részére célmegjelölés történt a többitől eltérő színnel történő megjelenítése;
- A saját felderítő radar adatai alapján megjelenített célok pályájának a többitől eltérő színnel történő megjelenítése;
- A 3. ábra 2. adatvonalon (távoli digitális radartól) érkező adatok alapján megjelenített célok pályájának a többitől eltérő színnel történő megjelenítése.

Az IFA főbb műszaki paramétereit:

- Adatforgalom: 9600 bps;
- Megjelenítő paramétereit:
 - TFT monitor;
 - Képernyőméret: 18’’;
 - Fényerő: 350 cd/m²;
 - Kontraszt: 400:1;
 - Látószög: 150°;
 - Válaszidő: < 30 ms;
 - 1280 x 1024 ideális fölbontás;
- Forgásjel digitalizáló paramétereit:
 - Fölbontás: 12 bit;
 - Követési pontosság: 0,09o;
 - Csatlakoztatható lokátorok száma: 1 darab;
 - Átala biztosított referens feszültség: 70 Veff 50 Hz ± 10%;
 - Digitális forgásjelek: > 2.5 Vpp;
 - Táplálás feszültsége: 230V ± 10%;
 - Hőmérséklet tartomány: -20...+ 50 °C;
 - Áramfelvétel: max. 1A;
- Alapszámítógép paramétereit:
 - Processzor: Intel Celeron 433 MHz;
 - Alaplap: EPOX EP-3VBA;
 - Videomeghajtó: Matrox PRODUCTIVA G-100;
 - Tápegység + ház típusa: ST-180SFX

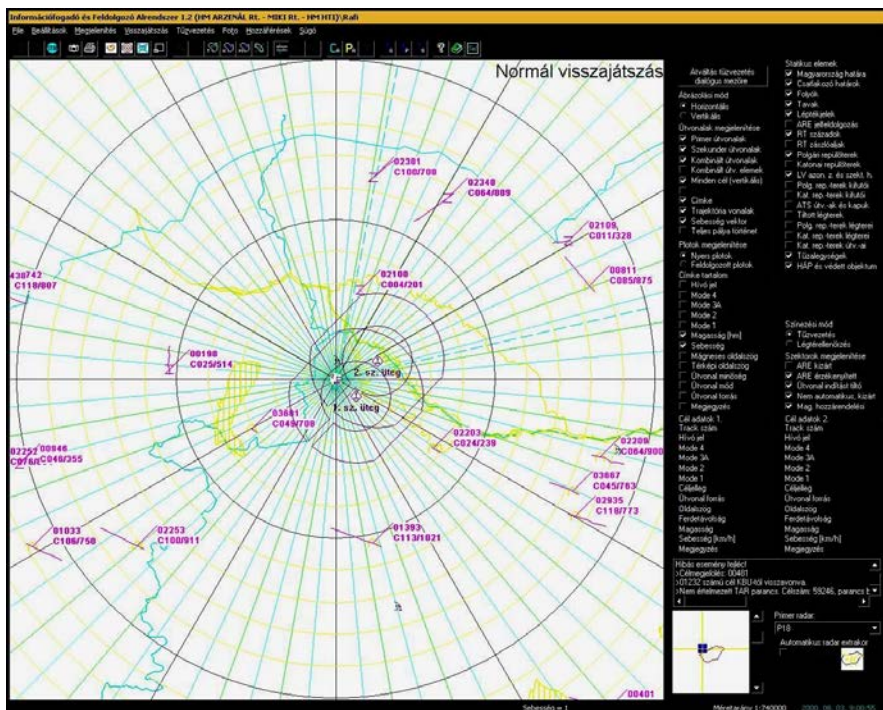
- Modemek típusa:
 - USRobotics Courier V Everything: 3 darab;
 - Microcom DeskPorte FAST: 1 darab.
- Szünetmentes tápegység paraméterei:
 - Típus: Merlin gerin Pulsar Extreme 1500;
 - Bemenő feszültség tartomány: 84 V...295 V;

Az *1. számú képen* a KBU kabinban kialakított IFA munkahely látható.

1. számú kép: IFA munkahely.

A 2. számú képen az IFA megjelenítő felülete látható.

2. számú kép: az IFA megjelenítő felülete.

9. Az IFA jelentősége

A légvédelmi rakétadandár hatékony vezetésének egyik összetevője a rádiolokációs felderítés eredményeként előálló információk eljuttatása a rakétadandár vezetési pontjára megfelelő mennyiségben, minőségben és formában. A korábbi időszakban – jobb híján – rendelkezésre álló hagyományos rendszer már nem elégíthette ki a kor hadművelleti-harcászati követelményeit, hiszen a korszerű rendszer működésének elengedhetetlen feltétele a megbízható, valós idejű (real-time) rádiolokációs információk folyamatos biztosítása (pontosság, hitelesség, időbeliség).

Az IFA berendezés megvalósításával közvetve az ASOC-hoz kapcsolódó TAR kommunikációs egységén keresztül kapcsolhatók a Légtérelle-nőrző információs rendszerhez az aktív fegyvernemek (így például a lég-

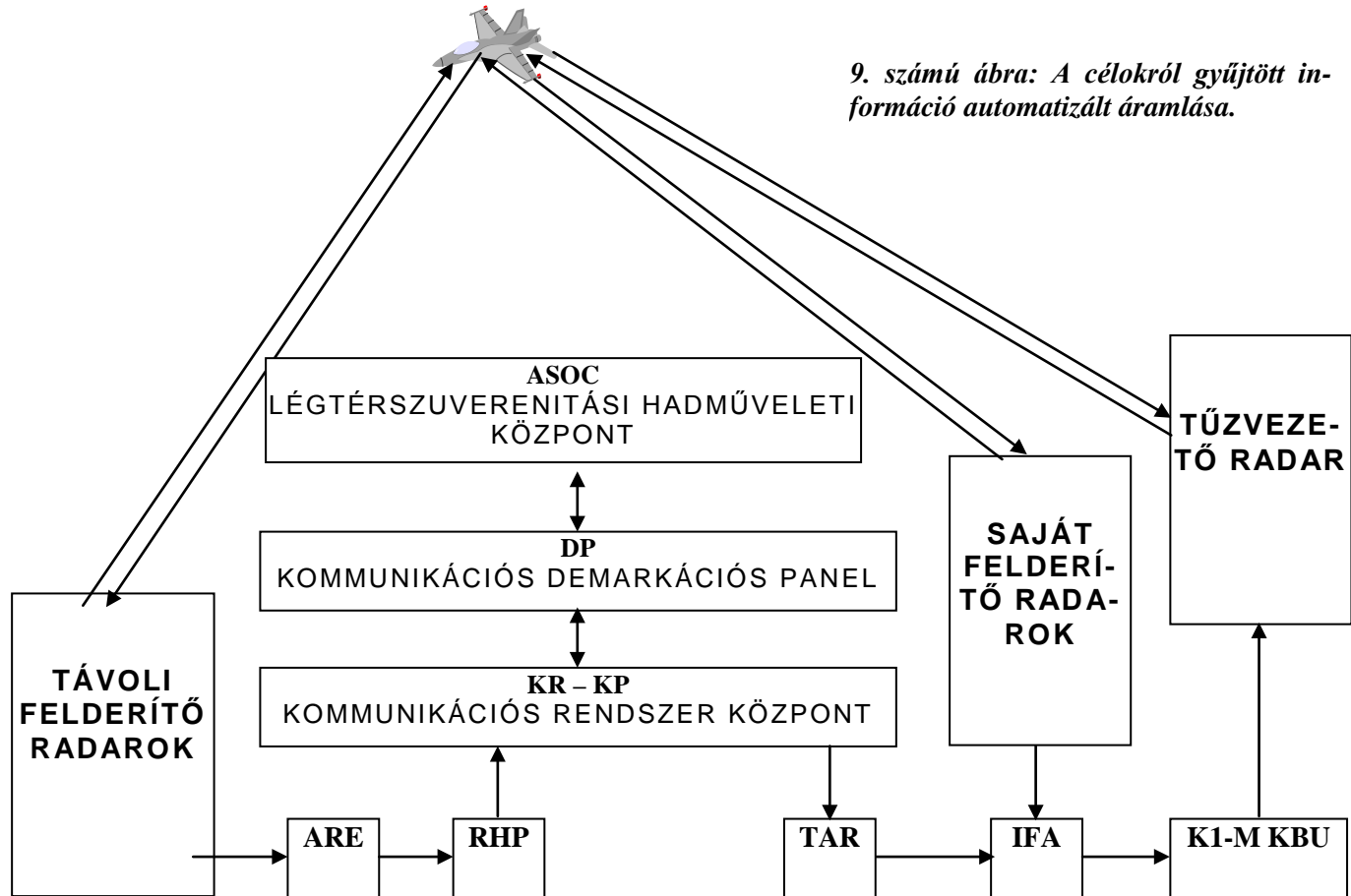
védelmi rakétadandár) harcvezetési kabinjai. A Veszprémben telepített TAR 4 db munkahellyel rendelkezik, és képes a célokra célmegjelölést adni, a célmegjelöléshez parancsot fűzni, fogadni a célokhoz kapcsolódó célmegjelölések nyugtázását.

Az **Információfogadó és Feldolgozó Alrendszer** alkalmazásával lehetővé válik a légvédelmi rakétadandár automatizált vezetése. Több IFA berendezés beszerzésével és a rakétadandár alegységeinek vezetési kabinjaiba építésével pedig megvalósulhat a rakétadandár és alegységei közötti automatizált vezetés is.

Könnyen belátható, hogy a fent vázolt fejlesztés sorozat eredményeként a célok felderítését, azonosítását, az azonosított légihelyzetkép egy központban történő előállítását, a célmegjelölést, és a tűzvezető lokátor célirányba fordítását felölelő munkaciklus teljes automatizálása megvalósult, és ezáltal a ciklusidő jelentősen lerövidült. A munkafolyamatok elvégzéséhez lényegesen kisebb létszámú kiszolgáló személyzetre van szükség, csökkentek a kezelők által bevihető hibák, növekedett a rendszer pontossága és megbízhatósága. Mindez összességében a légvédelmi rendszer hatékonyságának növekedését jelenti.

A fejlesztéssorozat eredményeként létrehozott rendszerben a célokról gyűjtött információ automatizált áramlását a 9. számú ábra szemlélteti.

9. számú ábra: A célokról gyűjtött információ automatizált áramlása.

10. A fejlesztési tapasztalatok összegzése

A felhalmozott tapasztalatok a fejlesztés gyenge és erős oldalainak kiemelésével összegezhetőek.

A fejlesztés gyenge oldalai a következők voltak:

- A fejlesztés rendkívüli mértékben (több mint egy évtizedig) elhúzódott, ezért a fejlesztés kezdetén befektetett munka és pénz csak sok idő elteltével térült meg;
- A fejlesztés során nem sikerült mindig időben előre látni a bekövetkező szervezeti változásokat, ezért az Automatizált Céladat Leszedő és Továbbító Berendezés gyakorlatilag értelmetlenül került kifejlesztésre, a befektetett pénz és emberi munka veszteségként jelentkezett;
- Az eredeti elgondolás szerinti légvédelmi tervező és tűzvezető rendszer nem került kifejlesztésre;
- Túl későn került felismerésre, hogy hogyan lehet csökkenteni a környezetállósági követelményekből adódó költségeket;
- A kapcsolódó híradórendszer fejlesztése csak igen nagy késéssel követte/követi a fejlesztés fő folyamatát, a megfelelő mobil híradó eszközök hiánya folyamatosan gondot jelentett.

A fejlesztés erős oldalai a következők voltak:

- A fejlesztés az esetek többségében (ha elegendő információ állt rendelkezésre) képes volt követni a folyamatos szervezeti változásokat, amelyek az alkalmazók és a fejlesztők oldalán egyaránt jelen voltak, illeszkedni az újonnan bevezetett eszközökhöz, alkalmazni a fejlesztés folyamán megjelenő új technológiákat;
- Az idő múlásával a számítástechnikai eszközök ára csökkent, ez csökkentette a fejlesztés költségeit;
- A fejlesztés eredményeként egy olyan új eszköz került rendszerezésre, amely jelentősen növelte a légvédelem hatékonyságát;
- A fejlesztés folyamán olyan széleskörű közös tapasztalat és tudásanyagon halmozódott fel, amely komoly erőforrást jelent to-

vábbi korszerűsítések és fejlesztések megkezdéséhez, és lehetővé teszi a múltban elkövetett hibák megismétlésének elkerülését.

Felhasznált irodalom

1. **Dr. Balajti István:** Radar Szelektor, Haditechnika folyóirat, 1995/2 9-12. oldal.
2. **Prokob Tibor:** Raszter Szken Munkaállomás, Haditechnika folyóirat, 1997 különszám, 12. oldal.
3. **Prokob Tibor mk. alez.:** A hazai fejlesztésű légtérelenőrző információs rendszer a Légtérzsuverenitási Hadműveleti Központtal (ASOC) I.rész, Haditechnika folyóirat, 1999/1.; II.rész, Haditechnika folyóirat, 1999/2.; III. rész, Haditechnika folyóirat, 1999/3. 2-7. oldal.

Felhasználásra kerültek az alábbi, a HM Technológiai Hivatalban megtalálható belső okmányok:

1. **Hegyi Miklós, Székely Béla, Bényi Ferenc:** Harcászati Műszaki Feladat az „Információ Fogadó és Feldolgozó Alrendszer” fejlesztésére, 1994. június 2-18. oldal.
2. **Bényi Ferenc:** Javaslat a „Mozgó Légvédelmi Harcálláspont” téma továbbvitelére, 1994. július 2-6 oldal.
3. **Hegyi Miklós, Mezősi József, Bényi Ferenc:** Harcászati Műszaki Követelmény az „Információ Fogadó és Feldolgozó Alrendszer” fejlesztésére, 1997. április 2-21. oldal.
4. **Németh Viktor, Bárány Dániel:** Információfogadó és Feldolgozó Alrendszer műszaki leírás, 2002 január 8-12. oldal.
5. **Búza Tibor:** Műszaki Napló Az “**Információfogadó és Feldolgozó Alrendszer**” (IFA) téma rendszeresítéséhez, 2003. január 3-23. oldal.

A NEMZETKÖZI TEVÉKENYSÉG HATÁSAI ÉS TAPASZTALATAI A LÉGIERŐ LOGISZTIKAI FŐNÖKSÉGÉNÉL

Vasvári Tibor¹

Hazánk bekapcsolódásának mind fokozottabb mértéke elsősorban az európai politikai – társadalmi – gazdasági közegbe – melyet a mindannyiunk által ismert folyamatok tettek lehetővé és szükségszerűvé – természetes hatással van a katonai szférára is. Ilyen módon ez vonatkozik a légierőre is.

Sőt, bizonyos mértékig – minden fellengzősséget nélkülözve – a térbeliség természetes kiterjedése miatt is még szélesebb körű és mélységű, valamint közvetlenségű az ebbéli tevékenység. Az eredők közül természetesen ismert, hogy a legutóbbi felső szintű döntések – melyek a haderő alkalmazási, felkészítési, feladatorientált szervezési jövőbeniségére vonatkoznak – a nemzetközi jelleg erősítését célozzák.

Ilyenformán ez vonatkozik a logisztikára is, nemcsak a támogató szervezetek alkalmazása, hanem saját tevékenysége, korszerűsítése, az összehangolás, az eljárási egyenértékesítés minél magasabb szintje, az új eredmények megismerése, tapasztalatok feldolgozása miatt is.

Az elmúlt időben a légierő – ezen belül a logisztika – tudatosan és kényszerűségből is felismerve a fentebb említett szükségszerűséget erőteljes nemzetközi kitekintésbe és tevékenységbe kezdett. A továbbiakban néhány oldalról vizsgálva e tevékenység tapasztalatait tervezem feldolgozni.

Az első „kényszerűség” már az úgynevezett „szerb helyzet” idején szinte berobbant. A korabeli híradásokból is ismert, hogy Magyarország légtere, majd bizonyos területe a NATO műveletek része volt. Ekkor a légierő harcálláspontja „élesen” dolgozott. Együtt dolgoztunk a megjelent CAOC összekötőkkel, teljes terjedelemben biztosítani kellett a szövetségi elvárásokat. Ez időben – szinte minden külön átmenet nélkül – kellett alkalmazni az új törzsmunkát, saját hatáskörű adaptációban oldottuk meg az együttműködési, tervezési, jelentési és bizonyos biztosítási

¹ Dr. Vasvári Tibor nyá. ezredes, MH Légierő Parancsnokság, munkatárs.

kérdéseket. Az összekötők igazi partnerek és segítőkészek voltak, bár eszköztrendszer tekintetében nemigen tudtuk a javaslataikat hasznosítani, ekkor még nagyon sok volt az áttétel.

Nagyon komoly indulási segítséget kaptunk a légierő törzsében itt lévő **német tanácsadóktól**, akik szinte módszertanilag nyújtották a megoldási módozatokat. Ugyanakkor egyidejűleg élessé vált a szárazföldi és más fegyveres szervezetekkel is a közvetlen végrehajtási együttműködés.

Ezen tevékenység befejezése után a tapasztalatokat feldolgozva és elemezve az események új fordulatot vettek, felgyorsultak. Erre az időszakra esett a német légierő tanácsadó csoportjának bővítése, megalakult és működött a légierő logisztikai alcsoport. **Röviden – amennyiben lehet ilyen – a tevékenysége irányairól.** Az alcsoport – az irányító csoport részeként – önálló munkaterv alapján, jól előkészített formában, egyeztetetten és viszonylag gördülékenyen tevékenykedett, megfelelő rugalmasság volt az irányadó. A „**steering group**” általában évente kétszer ülésezett, ahol az előzetesen előkészített kívánságlisták kerültek pontosításra, majd véglegesítésre, egyidejűleg áttekintésre és értékelésre kerültek a végrehajtás alrészai. **A csoport tervei alapján a logisztikai támogatás vonatkozásában rendszerint – 1 – 2 hetes időintervallumban elméleti – gyakorlati komplex felkészítést végeztek a helyszínen**, segédanyagokat bocsátottak rendelkezésre, az általunk kért témában hazai előadásokat és foglalkozásokat vezettek le. Néhány szakmai foglalkozás az **ÖLTP** szakembereivel együtt került megszervezésre.

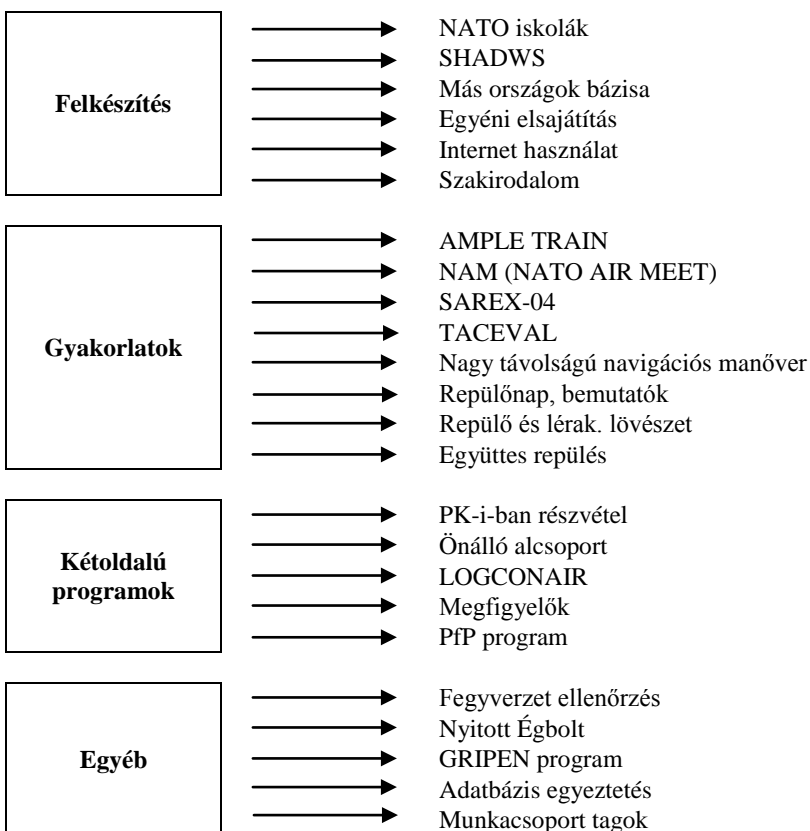
A haderőreform kezdetekor a szervezeti kompatibilitás megteremtése érdekében komoly gyakorlati tevékenységet fejtettek ki. Mindenképpen meg kell említeni a **német ESG tevékenységét**, akik a logisztikai tanulmányukban a támogatás megszervezése vonatkozásában komplex írásbeli javaslatot dolgoztak ki és adták át a magyar félnek. A sors iróniája, hogy a hatalmas erőfeszítéssel kimunkált, magyar viszonyokra, saját országokra figyelemmel lévő munka a gyakorlatban nem tudott érvényesülni, az íróasztal fiókjában maradt. Már itt kiütközött egyfajta ellentmondásosság, nevezetesen az, hogy e tanulmány feltételezte a haderőnem egyfajta önállóságát és igyekezett a felelősséget megfelelő jogkörökkel és jogosítványokkal egálba hozni, azaz a tényleges végrehajtási működésképességet és annak feltételrendszer megteremtését preferálta.

A német légierővel történő logisztikai jellegű együttműködést a két fél önállóan egyeztette és az alcsoport döntése után a megfelelő témakörök a központi tervben kerültek jóváhagyásra. A német fél kétoldalú programként kezelte a tervet, így egy sor költséget is vállalt. A haderő-

nemi parancsnokságon a tervben foglaltak végrehajtására irányítisztek kerültek kijelölésre és önálló, minden egyes témára lebontott költségvetés volt biztosítva. A logisztikai terv végrehajtását az **A4 főnök** személyesen vagy helyettese útján felügyelte.

Több apró anyagi segítségnyújtás mellett tárgyalások folytak eszközök – itt kiszolgáló és biztosító speciális eszközökre gondolok elsősorban – átadásáról is, azonban ez az adminisztráció hierarchiájában folyamatosan megfeneklett, majd idejét múlt és okafogyottá vált. Ennek kapcsán talán nem lényegtelen egy érdekes esetet megemlíteni. Talán még emlékszünk, hogy **MI-24P harci helikoptereket** adtak át részünkre térítésmentesen. Az eszközök leszállításra, majd raktározásba kerültek. Az egyik német tanácsadó – mikor letelt a négyéves itteni vezénylése – azt kérte, hogy legalább egy darabot állítsunk rendszerbe és működtessünk, hogy megnyugodjon az itt léte gyakorlati hasznáról. Nem tudta megérni.

A légielő specifikus nemzetközi tevékenység formái

Kétoldalú kapcsolatok:

Az elmúlt időszakban kölcsönös kapcsolatfelvételre és tapasztalat-cserére került sor:

- Az Olasz légierővel évente 1 –2 alkalommal került sor konzultációra.
- A Román légierő vonatkozásában elindult egy folyamat. Ez a folyamat a román légierő parancsnok látogatásával kezdődött, ahol a hazai kollégájával megegyezés született, hogy segítünk NATO tagságú felzárkózásukban, átadjuk a tapasztalatokat és segítünk a kimunkálásban.
- A Lengyel légierő vonatkozásában elsősorban a MÍG-29 üzemeltetés tapasztalatainak cseréje a fontos és ezt helyeztük előtérbe. Az utóbbi évben a nemzeti támogatás feladatmegoldás kérdésköre lehet jelentős. Komoly előrelépés van a légvédelmi rakéta támogatás vonatkozásában. Ismert, hogy Lengyelországban hajtunk végre légvédelmi rakéta lövészetet, ehhez komplex támogatásokat veszünk igénybe. Itt történik a lérak. komplexumok modernizációjának mintegy 90 %-a is.
- Új elemként jelentkezett ez évben a **török légierő** logisztikai főnökének látogatása, melyet ők kezdeményeztek. A török légierőnek óriási tapasztalatai vannak az üzemeltetés, üzemeltartás vonatkozásában, melynek átadását felajánlották. Még gyártási együttműködést is – természetesen kiszolgáló eszközökre vonatkozóan – megpénstettek. Felkészülésükre jellemző, hogy nyomtatott formájú előre kidolgozott komplex írásos anyagot adtak át. Ennek tanulmányozása és aprópénzre váltása jelen időszak feladata. A modernizációjuk egyik részeként a támogatás megvalósításának szervezeti és strukturális végrehajtási elemek működési tapasztalatait szeretnék kicserélni.

Különös jelentőséget ad a kérdéskörnek az a tény, hogy a közeljövőben Izmirbe költözik Nápolyból az AIRSOUTH.

A hivatalos kétoldalú kapcsolatok közül az utóbbi években kiemelkedik a magyar és olasz légierő logisztikai kapcsolata. E tekintetben bizonyos sikertörténetnek is lehet nevezni.

A kapcsolatfelvételen és tapasztalatcserén túlmenően az olaszok:

- Vállalták és végeztek 3 fő tiszthelyettes repülő üzemanyag laboráns NATO felkészítését a páрмаi bázison, ahol nevezettek eredményes és sikeres vizsgát tettek.
- Biztosították részvételünket teljes jogú megfigyelőként a Szardínia szigetén lévő bázisukon, ahol 3 nemzet repülő erői hajtottak végre gyakorlatot és a biztosítás teljes terjedelemben tábori eszközök alkalmazásával és tábori körülmények között került megszerzésre és végrehajtásra.
- További együttműködési lehetőség rejlik a csővezetékes üzemanyag szállítás és kiszolgálás, minőségbiztosítás és minőségellenőrzési eljárások fejlesztése, fenntartási eszközök, tábori eszközök megismerése és alkalmazhatósági lehetőségének elsajátításában. Felajánlották tapasztalataik átadását az ismert „*Draskovica*” tábori repülőtér kiépítésében és üzemeltetésre vonatkozólag is, beleértve a LOGREP és AIR NSE kérdéskörét is.

Gyakorlatok és gyakorlások:

- Repülőgépek keresztkiszolgálása. E tekintetben határozott előrelépés tapasztalható. Az évenként megrendezésre kerülő AMPLE TRAIN gyakorlatokon a kiválasztott típusnak megfelelően kiküldött szakembereink megszerezték a szükséges bizonyítványokat. Ez a szakmai angol nyelv gyakorlati alkalmazásának egyik komoly bizonyítéka. Az elmúlt évben hazánk rendezte az éves NATO kereszt-kiszolgálási gyakorlatot, mellyel nemzetközi viszonylatban mérve jól vizsgáztunk, ahol – igaz, hogy komoly emberi és anyagi erőfeszítések árán – bebizonyítottuk felkészültségünket és nagyon pozitív hozzáállásunkat, valamint lelkiismeretességünket.
- Már két éve veszünk részt a **NAM gyakorlatokon**, ami végül is a résztvevő NATO országok légierijének egyfajta együttes tevékenységi harci seregszemléje is. A logisztikai támogatás megszervezése és alaprepülőtértől, sőt anyaországtól való távolságában a végrehajtás, a sikeres megvalósítás erőfeszítéseink jöleső érzésű mércéje.
- Közös repülések, nagy hatótávolságú navigációs manőverek támogatásának megszervezése és végrehajtása – még ha volumenén-

ben nem óriási is – komplex tevékenységet igényel. A fegyverrendszer kiszolgáláson kívül tényleges befogadó nemzeti támogatás feladatokat is végre kell hajtani. Egy-egy repülónap biztosításának megrendezése a logisztika szempontjából kemény „*harci*” megmozdulásnak minősíthető.

- Kutató-mentő gyakorlatok. Általában a környező országokkal közösen kerül lebonyolításra, bizonyos mértékig polgári katasztrófavédelmi erőkkkel – eszközökkel való együttműködésben. Az elmúlt évben Bulgáriában került sor 2 db szállítóhelikopter részvételével feladatvégrehajtás. A különlegesség az volt, hogy az egyik meghibásodott és a visszatérítését kellett megszervezni és megoldani „*harci*” körülmények között. Ez évben Magyarországon került végrehajtásra a **SAREX-04 K-M gyakorlat** a 6 határos országgal közösen. A tapasztalatok feldolgozása jelenleg van folyamatban.

NATO szervekkel való együttműködés:

- A csatlakozásunk után – felhasználva az AIR SOUTH-nál szolgáló hazai szakembereink segítségét – törzsmunka és harci munka felkészítések kerültek megszervezésre több kurzusban, általában egy hét időtartamban. A törzsvezetési gyakorlatokon úgy haderőnemi, mint csapatörzsben már alkalmazásra kerültek az ott elsajátítottak. A légerő logisztikai törzs a csapatok részére ezek alapján különböző a specialitásnak megfelelő segédleteket dolgozott és adott ki.
- Rendszeres résztvevői vagyunk az időszakosan megrendezésre kerülő **LOGCONAIR**-oknak. Ezen a beszámolókon kívül megismerjük az új eljárásokat, a tervezett változásokat, az egyes végrehajtott tevékenységek elemzett tapasztalatait és következtetéseit. Ezek alapvetően a déli régió országaira vonatkoznak.
- Ez év májusában Magyarországon rendeztük meg az újonnan csatlakozó országok *logisztikai szakemberei részére a három napos felkészítő konferenciát*. A konferencián előadóként a hazai szakembereken túlmenően az **AIR SOUTH** és a lengyel légerő szakemberei is részt vettek. A konferencián a módszertani kérdéseken túlmenően lehetőség volt közvetlen eszmecsere is , amivel az államok éltek is.

- Hosszú idő után tényleges gyakorlati megvalósulás stádiumába jutott a **5. CAOC**-al való logisztikai együttműködés konkretizálása. Mint ismert a **CRC** Veszprémben már a kezdettől fogva a **CAOC-5** rendszerében tevékenykedik és ez idáig csak az eszköz-fenntartásban valósult meg a logisztikai kapcsolattartás. Jelenleg a két szervezet szakemberei a jelentési rendszerek tartalmi és működtetési megvalósulásán dolgoznak.

Iskolákon való felkészítés:

- A logisztikai törzs és a csapatlogisztika szakemberei részt vesznek a – részünkre engedélyezett keretszámoknak megfelelően – a különböző tanfolyamokon alapvetően Ober’gau, Aachen és Norvégia bázisain.

A tanfolyamok az alábbiak voltak:

- MJLS Course.
- Operation Logistics Course.
- Logistics Cooperative Support Course.
- ACE Air Logistics TACEVAL Course.

A TACEVAL kiképzést a törzssel együttműködve végezzük. A szervezetben található törzs és csapatszinten is az előirt vizsgával rendelkezők, - melyek már mély vízbe dobásra kerültek a CRC PREVIZIT és a hivatalos TACEVAL ellenőrzés kapcsán - csupán a gyakorlati végrehajtási ismeret még eléggé kevés.

- Folytatódik a helikopterek, légvédelmi rakétarendszerek (KUB) műszaki – alapvetően végrehajtói – továbbképzése az ukrainai bázisokon. A kiképző bázisok oktató eszközfelszereltsége teszi szükségessé az ottani felkészítést.

A fentiek a teljesség igénye nélkül, a tevékenység irányait felvilágosítva adnak képet az ezirányú munkáról. Hasonló a helyzet, az egyes NATO munkabizottságokban (légiszállítók, repülési fegyverzet, repülőgépek harci sérülései javítás, légi utántöltés, **AIRSOUTH** logisztikai jelentések munkacsoportok) való részvételről, azonban ez részletesebb ki-fejtést feltételez.

Milyen összegzett következtetéseket lehet levonni?

- **Nemzetközi tevékenységet a logisztika vonalán mindenképpen folytatni és végezni kell.** E vonatkozásba beletartozik a külföldi szakfolyóiratok tanulmányozása is. Manapság nem lehet „**begubózni**”, széleskörű kitekintéssel kell rendelkezni. Különösen vonatkozik ez a haderőnemi logisztikai vezető állományra, ahol is már országhatárok nélkül kell gondolkodnunk. Itt gondolok az AN-26 repülőgépek most már rutinszerű feladat-végrehajtására és annak biztosítására, a szakemberek küldése akár szövetségen kívüli területre (lásd Afganisztán re.ka), a mind gyakoribb közös repülő tevékenységekre, vezetési rendszerek fenntartására, BNT kérdéskörök, képességcsomagok adatcseréje, támogatási eljárások, stb.
- **A felkészítésben** az eddig központilag szervezett „**jelentő tisztek, összekötő tisztek**” további képzése elakadt. Talán kívánatos lenne újragondolni e területet.
- Szükséges **tisztázni a logisztikai támogatás légierőt érintő jogköreit**, felhatalmazásait és ennek alapján a haderőnem feladat-végrehajtási lehetőségét egyenértékesíteni.
- **Át kellene lépni néhány érthetetlen megkötésen**, amely már idejeműlt. Ilyen például a NATO országok közötti üzemanyag elszámoláshoz való csatlakozás. Nem biztos, hogy az célszerű, ha pl. Belgiumba megy egy, vagy két helikopter és a fedélzeten kell lenni egy külön embernek, aki egy teljes táskát pénzt visz ki a hajtóanyag ellenértékére. Ugyanakkor pl. a török légierő, nem érti, miért nem lehet alkalmazni a kártyára való gépfeltöltést, miért bonyolítjuk az adminisztrációt.

Természetesen a költségvetési források határt szabnak a nemzetközi tevékenységnek is, mindamelltt úgy vélem minden lehetőséget meg kell ragadni, „lobbizni” kell a minél szélesebb látókör megszerzése érdekében.

A KATONAI LOGISZTIKA ÉS BEFOGADÓ NEMZETI TÁMOGATÁS HELYZETE SZLOVÉNIÁBAN

(A szerző helyszínen szerzett tapasztalatainak közreadása)

Jároscsák Miklós¹

A szlovén fegyveres erő alig több, mint egy évtizedes fennállása alatt modern vezetési struktúrát, az ország teherbíró képességéhez idomuló haderőt és diszlokációt alakított ki. Az új és önálló államilakulat már létrejöttékor célt és irányt vett a NATO csatlakozás és az Európai Unió tagság felé. Ezek értékrendje mentén alakították ki a haderő nagyságrendjét, összetételét és NATO konform logisztikai támogatását.

Mindezekkel összefüggésben már a kezdetek kezdetén kiemelt szerepet szántak az országvédelem terén a **Befogadó Nemzeti Támogatásnak** (továbbiakban **BNT**) mely feladatrendszerét napjainkra mind elméletileg, mind gyakorlatilag kimunkálták.

Írásom célja a Szlovéniában megismert katonai logisztikai és BNT gondolkodásmód, valamint megoldási lehetőségek közreadásán túl a kétoldalú együttműködés keretében szerzett tapasztalatok összegzése és a hazai hasznosításra vonatkozó következtetések levonása.

I.

Általános és katonai logisztikai ismérvek

Közismert, hogy Szlovénia területének mérete, 2 milliós népessége és gazdasági eredményei által determinált védelempolitikája elsősorban a NATO szövetség erejére épül. A mintegy 6300 fős szlovén haderő magában foglalja a központi vezető szerveket, a harcoló erőket és a kerületek szerinti szervezeteket, amelyek egyrészt rendeltetésük szerint megtervezik és végrehajtják a védelmi feladatok előkészítését, másrészt lehetővé teszik Szlovénia szerepvállalását a nemzetközi katonai műveletekben.

¹ Dr. Jároscsák Miklós ezredes, PhD., a HM Gazdasági Tervező Hivatal főigazgató-helyettese.

1. Az országos védelmi feladatok előkészítése kettős irányultságú, amiben súlyát tekintve egyenrangú a válság (katasztrófa) helyzetek kezelése és a BNT feltételeinek céltudatos megteremtése.

Az országon belül feltételezett válság (katasztrófa) helyzetek kezelésére egy átfogó rendszert alakítottak ki, mely leírását, működésének elveit és feladatát a **Polgári Védelem Doktrínája** című dokumentumban rögzítették.

A polgári védelem doktrínális kiadványa az alábbi főbb részekből tevődik össze:

- **Bevezető rész**, amely tartalmazza a doktrína stratégiai alapjait és a kidolgozás során figyelembe vett elveket, feltevéseket, valamint követelményeket.
- **Az első fejezet** a biztonsági környezet megváltozását, illetve abból fakadóan a nemzetbiztonsági fenyegetettségeket, a politikai és a gazdasági alrendszer meghatározó szerepét, továbbá az értékek és a média alrendszerét, valamint a veszélyforrásokat taglalja.
- **A második fejezet** a polgári védelem céljait és elveit veszi sorra a közigazgatás, a gazdaságvédelem, a pszichológiai védelem, valamint a polgári védelem egyéb nem katonai területein.
- **A harmadik fejezet** a polgári védelem feladatait, hatásköreit és kötelezettségeit fogja át, külön hangsúlyt helyezve a jogalkotás kérdéseire.
- **A negyedik fejezet** a polgári védelem szervezeteivel foglalkozik, a kapcsolati rendszer 1-4 szintjei alapján.
- **Az ötödik fejezet** a polgári védelem ügyintézése és vezetése kérdésköreit öleli fel, kiemelve a különböző szintű vezető szervek közötti együttműködés döntő fontosságú elemeit.
- **A hatodik fejezet** a szükségállapot, hadiállapot, válságok és piaci zavarok esetén történő felkészítés rendjéről szól. Ebben a fejezetben a közigazgatás és a nemzetgazdaság valamennyi ágára konkrét elgondolások kerültek kimunkálásra. Azokon belül prioritásként kezelve jelenítik meg a közlekedési és távközlési infrastruktúra, az ellátás, az ipari- és mezőgazdasági termelés, a vízgazdálkodás, valamint az egészségügy szektorait.

- **Befejezés** a doktrínában rögzítettek gyakorlatba történő átvitelének feladatait, a végrehajtás kormányzati szintű felügyeletének, továbbá a doktrína naprakészsége biztosításának kérdéseit tárgyalja.

2. Az országos és regionális válságkezelési (katasztrófa elhárítási) feladatokban történő katonai részvétel szervezeti háttere a következő:

a) A szlovén haderő irányítását a döntően polgári összetételű Védelmi Minisztérium és a zömében katona állományú Vezérkar végzi.

A közvetlen minisztériumi apparátus mellett a funkcionális területek irányítására civil szervezetű ügynökségek és központok állnak rendelkezésre. A Vezérkaron belüli **J-s** struktúra NATO konform módon került kialakításra. Addig míg a miniszteriális szervek a szlovéniai védelmi igazgatási kérdésekkel foglalkoznak, a Vezérkar feladata a műveleti tervezés, valamint a csapatok műveleti-, illetve béke irányítása.

A minisztériumi szervek, a minisztériumi vezetők által irányított ügynökségek, központok és a Vezérkari szervek között rendezett együttműködési viszonyokon alapuló kapcsolat áll fenn.

b) Nemzetközi műveletekben Szlovénia harcoló és harci kiszolgáló támogató erőkkel képviselteti magát. Jelenleg két hadszíntéren (Afganisztánban és Boszniában) vannak jelen mintegy 100-150 fővel, mely létszám tartalmazza a nemzeti támogató elem állományát is.

c) A szlovén szárazföldi csapatok két harcoló dandárból, egy támogató dandárból és a közvetlen, zászlóalj szintű erőkből állnak.

- **A harcoló dandárok szervezeti elemei közé** gépesített lövész zászlóaljak, a páncélos-, műszaki-, tüzér-, hegyivadász és logisztikai zászlóaljak tartoznak. Az első dandár speciális szervezete továbbá a katonai rendész zászlóalj, mely állománya folyamatosan részese a különböző nemzetközi békefenntartó műveleteknek.
- **A támogató dandáron** belül 6 katonai kerületi parancsnokság, 1 légbázis, valamint a központi támogatási feladatok végrehajtására szervezett logisztikai zászlóalj található.
- A Parancsnokság **közvetlen zászlóaljak** közé felderítő, híradó-, légtérelenőrző-, helikopter-, haditengerészeti-, valamint műszaki erők tartoznak.

3. A szárazföldi erők feltöltöttsége- az egy NATO felajánlott gépesített lövész zászlóalj 100 %-os feltöltöttségén túlmenően 40-50 % körül mozog. A támogató dandár logisztikai zászlóaljában mobil és stationer elemek tartoznak és ez a szervezeti elem hivatott **BNT és a Nemzeti Támogató Elem** funkciók betöltésére.

A *logisztikai támogatás* funkciói a csapat logisztikai szervezeteken belül valósulnak meg. A Szlovén haderőn belül nincs központi logisztikai tagozat, így a készletezés, javítás, szállítás feladatait a logisztikai zászlóaljak, valamint a nemzetgazdasági szervezetek hajtják végre. A hadiszükséglethez tartozó készletek zömét nemzetgazdasági bázison, szerződéses leköttetéssel tárolják.

A logisztikai zászlóaljon belül **2 Mozgás Koordináló Központ** található. A Szlovén fegyveres erőkön belül a logisztikának szerves része az *egészségügyi* támogatás.

4. A csapatszervezetek kialakítását a célirányosság jellemzi korszerű technikai eszközökkel és felszereléssel. Különös hangsúlyt helyeznek a modul rendszerű struktúrák létrehozására, melyet a feladat jellegéből adódóan alakíthatnak és variálhatnak.

Szervezési alapelveként érvényesítik a mozgékonyság manőverező képesség feltételeinek megteremtését, valamint az erők megóvása képességének előtérbe helyezését. A katonai erők alkalmazási feladataiból kiindulva határozták meg a *harctámogató*, illetve a *harci kiszolgáló* támogató erők nagyságrendjét, melyek birtokában vannak a fejlett csatvezetési eszközöknek, a mozgásbiztosítás és a logisztika anyagi-technikai hátterének.

II.

A BNT feladatok előkészítettsége

A NATO szövetséges erők segítségnyújtására alapozott országvédelmi koncepcióban felismerve a BNT által nyújtott lehetőségeket rövid idő alatt tiszteletet parancsoló eredményeket értek el az előkészítés terén. Ezeknek az eredményeknek olyan mutatói vannak, mint a BNT koncepciójának kidolgozása és elfogadtatása, a BNT-hez szükséges erőforrások számbavétele és előszerződésekkel történő leköttetése, a katonai és polgári fogadó, illetve elhelyezésére alkalmas létesítmények előkészítése, valamint a mozgatás (felvonultatás) infrastrukturális feltételeinek megtervezése.

1. A Szlovén Köztársaság BNT Konceptiója (továbbiakban: koncepció) magában foglalja:

a./ A koncepció kettős feladatának megfogalmazását, mely szerint:

- **első feladat** a BNT alapvető céljainak és alapelveinek rögzítése,
- **második feladat** az általános és a katonai-polgári szervezetekre tartozó kiinduló pontok megállapítása, valamint mindazon eljárásmodok kialakítása, melyek a tervezéssel és a biztosítással kapcsolatosak.

b) Az alkalmazott fogalmak pontos definiálását és a definíciók értelmezését. A koncepció ezen fontos része válaszokat fogalmaz meg az adott téma kiterjedésére, a különböző dokumentumok különböző helyzetek során történő alkalmazására, illetve alkalmazhatóságára.

c) A koncepció részletesen meghatározza a BNT főbb céljait, melyek közül példaként hozható fel:

- Az átfogó és a NATO BNT doktrínális elvein alapuló szabályozás igénye;
- Hozzájárulás Szlovénia szövetségi és nemzetközi elkötelezettségei teljesítéséhez;
- Olyan BNT rendszer kiépítése, mely a nemzeti érdekek, a nemzeti törvényalkotás adta lehetőségek között mozog, figyelembe veszi Szlovénia aktuális BNT képességeit és megfelel a szövetségeseknél alkalmazott megoldásoknak;
- A hatékonyság és a rugalmasság elveinek érvényesítése annak érdekében, hogy Szlovénia fenntartsa saját létfontosságú nemzeti erőforrásai feletti rendelkezés jogosultságait;
- Együttműködés a Szlovén Fegyveres Erők és a civil védelem között;
- Olyan szintű készenlét fenntartása a katonai és a civil erőforrások – képességek biztosítása terén, hogy azok lehető legrövidebb időn belül elérhetőek legyenek;
- Modern informatikai rendszer kiépítése a BNT adatgyűjtés és feldolgozás, illetve áramoltatás érdekében (a Központi Adatbázis megalkotásához).

*d) Az alkalmazott alapelvek és azok tartalmának ismertetését az alapelvek között deklarálják, hogy a BNT nyújtása elsősorban a Szlovén Fegyveres Erők feladata és ha az igények meghaladják annak lehetőségeit, akkor a **Kormány döntése alapján** történik meg a civil képességek alkalmazása.*

Az alapelvek kidolgozásánál a lehető legnagyobb mértékben törekedtek a NATO BNT irányelvek és doktrínális alapok figyelembevételére, illetve az azokban rögzített tartalmi kifejtések adaptálására. Ezeken túlmenően a koncepció jelen részében egyedi, csak a nemzetre vonatkozó alapelveket is lerögzítenek úgy, *mint:* a szervezet elve, a képesség és képzettség elve, a környezet, természet és kulturális örökség védelmének elve, elv a lakosság nyugalmanak és mindennapos tevékenységének biztosítására, a tömegtájékoztatás elve, a Szlovén nyelv használatának elve, egymás tájékoztatásának elve, valamint a biztonság elve.

e) A törvényi kereteket, azon belül azokat Szlovén-, nemzetközi-, két és többoldalú jogszabályokat, amelyek alapján Szlovénia BNT-t biztosít.

f) Szlovénia BNT képességei összegzett áttekintését, utalva a **BNT Képesség Tervező Katalógus** kidolgozására, amely a minisztérium feladata, de kidolgozásában szervesen együttműködik a civil szférával és a fegyveres erővel.

g) A feladatok és felelősségi területek igen részletes és szabályozott leírását a BNT-ben szerepet játszó elemekre vonatkozóan. Itt is adaptálják a NATO alapidokumentumokban foglaltakat és azok alapján megjelölik a részletes feladatokat. *Ezek közül példaként említhető:*

- Jelentés és tanácsadás a NATO parancsnokságoknak rendelkezésre álló BNT képességekről;
- Különböző megállapodások kötése az erőforrások hasznosítása érdekében;
- A termékek és szolgáltatások biztosításának szabványai, az adminisztratív és pénzügyi kérdések rendezésére.

h) A BNT feladatok szervezetekhez kötését a különböző vezetési szintekhez kötötte. Konkrétan kimondják, hogy politikai és stratégiai szinten a Védelmi Minisztérium irányít és szorosan együttműködik a társmisztériumokkal. Hadművelési szinten a Haderő Parancsnóságé a kulcsszerep, míg harcászati (művelési) szinten a Katonai Kerület Pa-

rancsnokságok koordinálják a BNT feladatainak szervezését, végrehajtását.

A nemzetgazdasági szervezetek BNT feladatait a polgári védelemi felkészítés keretében – a hatósági és piaci szabályozások szerint – rögzítik és ezen szervezetekkel történő folyamatos kapcsolattartás érdekében „**Együttműködő Személyeket**” jelölnek ki. Az Együttműködő Személyek folyamatosan információkat szolgáltatnak a BNT **Képesség Tervező Katalógus** kidolgozása és karbantartása érdekében.

A koncepción belül itt szerepelnek a küldő szervezetek és a NATO parancsnokságok feladatai a BNT tárgyalások és dokumentáció kidolgozási folyamatában.

i) Külön részben foglalkozik a koncepció a környezetvédelem, a kulturális örökségek védelme kérdéseivel, az egészségügyi biztosítás területeivel a SOFA egyezmények alkalmazásával a határátkelések, VÁM és kártérítési ügyek rendezésénél, továbbá a távközlés és a postai szolgáltatások ügyeivel.

j) A koncepció következő és egyben legnagyobb terjedelmű része a BNT folyamat leírásával és az egyes fejezetelemekhez tartozó szervezetek megjelölésével, azok tevékenységei leírásával foglalkozik.

Részletesen leírják a tervezési fázis folyamatát és lépéseit az igények érkezésétől, azok fogadásán és feldolgozásán keresztül egészen a megvalósulás stádiumáig. – Majd foglalkozik a koncepció **Kezdeti- és a Részletes Szükségleti Jegyzék** kidolgozásával, azok elfogadása esetén a Technikai Megállapodás előkészítésével, valamint az **Összhaderőnemi Végrehajtási megállapodások** dokumentumai kidolgozásával. Erre a feladatra új szervezatként létrehozták a **Nemzeti BNT Koordinációs Csoportot** és azok alárendeltségében a **regionális** BNT koordinációs csoportokat.

k) A koncepcióban jelentős helyet kap a BNT feladatokhoz nyújtott nemzeti támogató képesség konkrét megjelölése, természetesen csak tervezési szinten. Így a fogadás, mozgatás, elhelyezés, ellátás és más BNT tevékenységek lehetséges helyszínei, támogató szervezetei is felsorolásra kerülnek.

l) A záró rész a pénzügyi, elszámolási kérdéskört foglalja magában, ami a különböző térítések jogszabályaival, elveivel, megoldási technikáival foglalkozik.

A Szlovén BNT koncepció tanulmányozása során egy logikusan és szakszerűen felépített rendszer képe bontakozik ki. Ebben a rendszerben elméletileg helyén vannak a BNT folyamatelemek, a feladatok és a feladatokat végrehajtó szervezetek. Ugyanakkor látszik a tervezés és előkészítés és végrehajtás vezérlése is. A helyszínen látottak és tapasztaltak mind arra utaltak, hogy tematikusan folyik a koncepcióban foglaltak megvalósítása.

2. A Szlovén Központi Adatbázis és a BNT Képesség Tervező Katalógus kidolgozásának helyezte

Jelentős előrehaladást értek el a BNT lehetőségeket egzakt formában is megjeleníthető adatok összegyűjtése, feldolgozása során. Az adatgyűjtés polgári és katonai szempontok alapján történő megtervezésével a BNT feladatokba bevonható (szabad vagy lekötetlen) kapacitásokat rögzítették.

Az adatbekéréseket követően eljutottak az adatfeldolgozás számítógépes rendszerének kidolgozásáig és megkezdték az adatok értékelését, csoportosítását és rögzítését. Nem kiforrott azonban még az adatbázis szerkezete, az adatok konvertálása, összegző és kereső panelek működési (informatikai) elgondolásának kialakítása.

A Központi Adatbázis szerkezeti kialakítása és ahhoz az informatikai programok elkészítése jelentős erőfeszítések árán folyamatban van.

Mivel a BNT nyújtásához, illetve a NATO szövetségesek, küldő nemzetek és parancsnokságok igényeinek megválaszolásához a strukturált és komplex formába rendezett **Központi Adatbázis még nem áll rendelkezésükre**, így még nem fogtak hozzá a **Szlovén BNT Képesség Tervező Katalógus** kidolgozásához. *Azt azonban katonai vezetés legmagasabb szintjéig is elismerték, hogy a magyar BNT Képesség Tervező Katalógust nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő, példaértékű és számukra sokoldalúan használható dokumentumnak tekintik.*

III.

Összegzés és következtetések

Szlovénia az ország teherbíró képességével arányos fegyveres erőt alakított ki, melyben mind a dandár szervezeten belül, mind a támogató dandárnál olyan összetételű és funkcionális képességekkel rendelkező logisztikai zászlóaljkat hoztak létre amikkel megoldható a katonai

szervezetek hazai és nemzetközi szerepvállalásának támogatása, illetve a BNT katonai logisztikai igényeinek kielégítése.

A haderő struktúráját, objektum fenntartási kötelezettségét tehermentesítették a nemzetgazdasági kihelyezésekkel és a szerződéses alapon történő biztosítással. Helyszínen csak a NATO felajánlott (NRF) erők készleteit tartják. A katonai szervezetek béke működése érdekében a logisztikai szervezetek készenléte és feltöltöttségi szintje megegyezik a csapatokéval.

A kétoldalú tárgyalás során elhangzott előadásokból, valamint a helyszínen szerzett tapasztalatokból egyértelműen látszott, hogy a haderő logisztikai támogató rendszerében a katonai logisztikai és a nemzetgazdasági szervezetek feladatai egymásra épülnek és közösen valósulnak meg.

Szlovéniában a BNT feladatok felelőse és koordinátora a **Védelmi Minisztérium**, mely az ország biztonságpolitikai elveire és dokumentumaira alapozva rendkívül komolyan veszi szerepét és *jelentős erőfeszítést fordít a BNT előkészítés rendszerű megvalósítására, amit az alábbiak bizonyítanak:*

- A haderő vezetése az ország védelmét döntően a **Befogadó Nemzeti Támogatás** széleskörű polgári alapjaira építi. Ennek megfelelően kidolgozták és kiadták a **Polgári Védelem Doktrínája** című kiadványt, amelyben felsőszinten rögzítik a védelem civil és katonai alapelveit és a különböző együttes eljárási módok leírását.
- A NATO tagok között élenjárva megalkották a **Befogadó Nemzeti Támogatás** tervezési rendszerét, melyet nemzetközi mércével stratégiai, műveleti és taktikai szinten konkrétan nevesíti a szervezeteket, illetve azok feladatait. Jelentős eredményük e téren a feladatok részletes leírása és végrehajtásuk módszertani útmutatása.
- A jelenlegi időszakban már túljutottak a **Központi Adatbázis** elméleti megalapozásán, az adatbázis katonai és polgári fejezeteinek, illetve a fejezetek főbb alkotóelemeinek elgondolásán. Az általuk választott út, vagy a létrehozás koncepciója átlátható, logikus felépítést tükröz.

Az előkészítő munka során ők is elsősorban a *dán példát* dolgozták fel, a dán központi adatbázis szisztémáját követték azzal a kiegészítéssel, hogy az e tárgyban született NATO ajánlást is ötvözték a koncepcionális megoldásba.

- Ezideig még nem kezdték el a **BNT Képesség Tervező Katalógus** kidolgozását, ami természetesen a központi adatbázis tartalmára épül.
- Az országvédelem tervezésében még nem jelennek meg a konkrét BNT feladatok, hiányoznak a NATO parancsnoksági egyeztetések. Ugyanakkor megkezdték az **Egyetértési Nyilatkozatok** és velük összefüggésben a **Technikai Megállapodások** előkészítését, kiemelt hangsúlyt helyezve a szerződéses alapon történő támogatásra.
- A szlovén védelmi vezető szervek (elsősorban a **Védelmi ügyek Ügynöksége** és a **Vezérkar J-4**) a BNT feladatai jogszabályi háttere és doktrínális alapjai kidolgozása során egyszerűen csak a NATO alapidokumentumokra építettek és ésszerűen adaptálták az abban foglaltakat.
- Példaértékű a **polgári és katonai vezetés együttgondolkodása**, közös akaraton nyugvó tevékenysége és céltudatos együttműködése, mely a BNT előkészítése terén rövid idő alatt jelentős eredményeket produkált.
- Műveleti és taktikai szinteken elsősorban a logisztikai szervezetek feladatrendszerében építették be a BNT feladatok előkészítését és megvalósítását. Ennek keretében **egy olyan komplex feladatrendszerű logisztikai zászlóalj** hoztak létre önálló (nem kötelékben lévő) szervezeti elemként, amely képességei tekintetében már jelenleg is megfelel a várható feladatok teljesítésének.
- **Gyakorlati téren** döntően a fogadás, elhelyezés, mozgásbiztosítás, ellátásszervezés, kommunikáció és az egészségügyi támogatás lehetőségeinek mind teljesebb kiaknázására összpontosítanak mind a katonai, mind a civil szféra oldaláról. Jellemzően az anyagi források (energia) tekintetében a szövetséges szomszéd államok potenciáljának bevonásával számolnak.
- **Fontos szemléletbeli elem**, ahogyan a szlovén vezetés (a katonai és polgári vezetés e terén elválaszthatatlan egységben) a Befogadó Nemzeti Támogatás ügyét kezeli. Látva erőforrásaik korlátozottságát, haderejük lehetőségeit, gyors ütemet diktálva igyekeznek társadalmi szintre kivetítve a szövetségesek fogadását, tevékenységük (műveleteik) nemzeti feltételeit a lehető legjobb előkészítéssel, tervszerűen biztosítani.

Következtetések:

1. Érdemesnek tartom elgondolkodni mind a katonai logisztika, mind a BNT tervezés szakértőknek a Szlovén példákon és tapasztalaton, figyelembe véve azt a céltudatos tevékenységet, amellyel viszonylag rövid idő alatt elismerésre méltó eredményeket értek el.

2. Ahhoz, hogy a BNT feladatok előkészítettsége a követelmények szintjére kerüljön, nálunk is szükség lenne a katonai és polgári szervezeti háttér kialakítására és a kérdéskörrel szakértői felkészültséggel rendelkező állomány meglévő feladatrendezések kiegészítésére.

3. A tervező és folyamatos BNT előkészítő munka feltételeként jelentkezik a *magyar BNT koncepció* – szlovén példa szerinti – megalkotása, azáltal a BNT hazai feladattervezésnek elvi és módszertani keretbe foglalása.

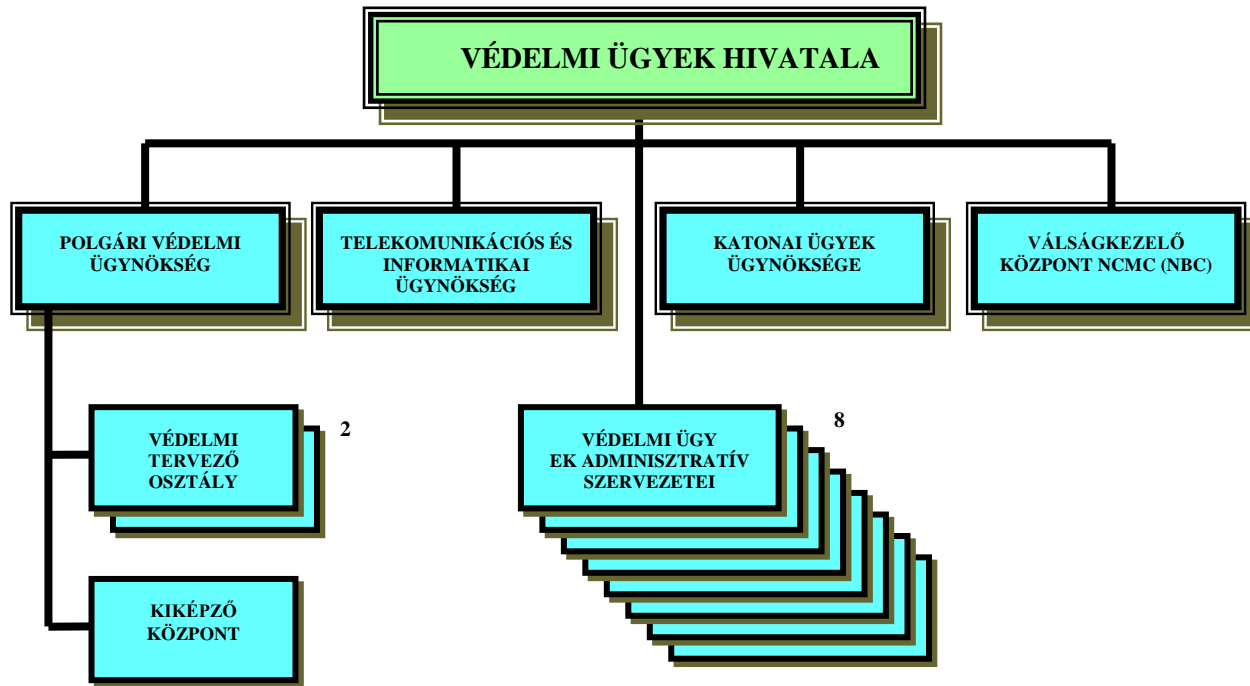
4. Mivel a BNT ügye nem kizárólag a honvédség ügye, hanem sokkal inkább országos szintű kérdés, ezért alapozva a **176/2003. (X.28.) Korm.rendelet** előírásaira a különböző szinteken összehangolt tervezési és előkészítési tevékenységeket minél előbb ajánlatos beindítani.

A csatolt vázlatok a Szlovén haderő szakmai irányító szervéről és struktúrájáról adnak tájékoztatást.

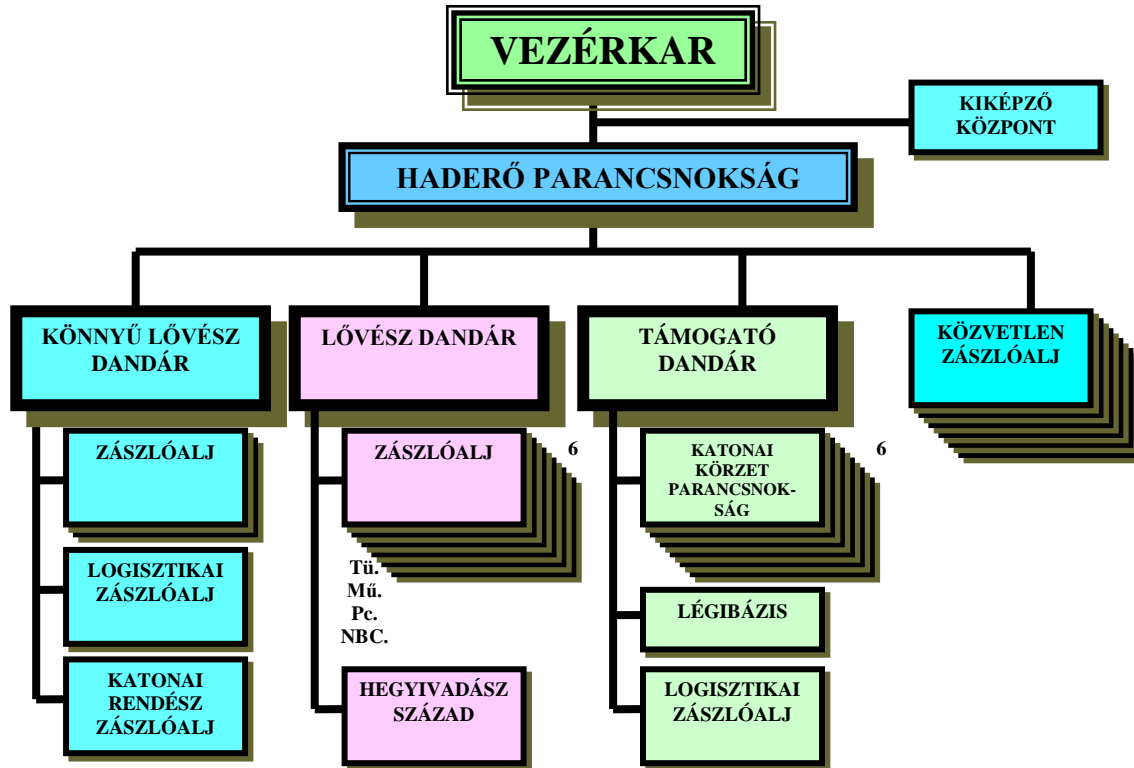
Felhasznált irodalom:

1. Szlovénia Civil Védelmi Doktrínája.
2. Szlovénia BNT koncepciója.
3. MC 334/1 BNT tervezési irányelvek.
4. AJP4.5. BNT doktrínája.

BNT ELŐKÉSZÍTÉS SZERVEI A SZLOVÉN VÉDELMI MINISZTERIUMBAN

A SZLOVÉN HADERŐ BÉKE STRUKTÚRÁJA

A SZLOVÉN HADERŐ LOGISZTIKÁJA

A körzetek önálló logisztikai szervezettel rendelkeznek, a helyőrségek szerinti megosztottsággal.

A MAGYAR HONVÉDSÉG ÖLTÖZETI RENDJE ÉS HOSSZÚTÁVÚ FEJLESZTÉSE

Horváth Tibor¹

A modern hadviselés, illetve a katonai szervezetek (kontingensek) megváltozott alkalmazási körülményei a különböző béketámogató műveletekben megköveteli, hogy a feladatot végrehajtó katona a kor legmagasabb műszaki színvonalán álló ruházati szakanyagokkal és felszerelésekkel legyen ellátva. Mert csak a jól képzett és célirányosan felszerelt katona képes feladatának eredményes teljesítésére.

Természetesen a Magyar Honvédség számára e követelményeknek való megfelelés létérdeke. Ezért az MH Ruházati Szolgálatfőnökség elkészítette a Magyar Honvédség új öltözeti rendjéről és a hosszú távú (10 éves) ruházati fejlesztésről szóló koncepcióját, melyet a Honvédelmi Minisztérium részére beterveztett.

A koncepció magában foglalja az öltözeti rendszer átalakítását és egységesítését (kimenő öltözet megszüntetése, ünnepi és az estélyi öltözet bevezetése, ez utóbbi csak a nem fegyveres külszolgálatot teljesítő hivatásos állomány megengedett öltözete), a személyi állomány ruházati ellátásának korszerűsítését, a katona egyéni ruházatának és felszerelésének modernizációját.

A miniszter úr a HM Kollégium javaslata alapján az előterjesztést elfogadta, így a felvázolt programok megvalósításának eredményeképpen a magyar katona olyan korszerű, tartós, funkcionálisan megfelelő hadiöltözetekkel fog rendelkezni, amely viselőjének magas komfortérzetet biztosít, és egyben védelmet nyújt az egyszerűbb mechanikai sérülések és az időjárás viszontagságai ellen, ezáltal elősegítve a kapott feladat sikeres teljesítését. Az alapfelszerelés kényelmi öltözetei (köznapi-, ünnepi-, társasági-, estélyi- és sportöltözet) lehetővé teszik a katona számára a katonásan elegáns megjelenést a különböző állami, társadalmi, katonai, családi és sportrendezvényeken.

¹ Horváth Tibor ezredes, MH ÖLTP, MH Ruházati szolgálatfőnöke.

A magyar katonai egyenruházat – a hadviselésre vonatkozó nemzetközi egyezményekben megfogalmazott követelményeknek megfelelően – kifejezi a Magyar Honvédséghez való tartozást, továbbá fegyveres konfliktusban (háborúban) és békeidőben megfelel a haderőnemi, fegyvernemi sajátosságoknak, valamint a vele szemben támasztott igénybevételi elvárásoknak, egyben megjeleníti haladó nemzeti hagyományainkat.

I. A katonai öltözetek jelenlegi viselési rendje

A magyar katonai egyenruházat viselésének rendjét, az ez idő szerint érvényben lévő, a **Magyar Honvédség Öltözködési Szabályzatának** kiadásáról szóló, a 21/2001. (VIII. 31.) HM rendelettel módosított, 19/1998. (XII. 16.) HM rendelet melléklete részletesen szabályozza.

A katonai öltözetek, viselésük szerint jelenleg, az alábbiak szerint csoportosíthatóak:

- *Hadi- (gyakorló-) öltözetek*
- *Köznapi öltözetek*
- *Kimenő öltözetek*
- *Társasági öltözetek*
- *Ünnepi öltözetek*
- *Díszelgő öltözetek*
- *Sportöltözetek*

Valamennyi öltözet típus tekintetében kialakításra kerültek a téli, nyári és átmeneti időszaknak megfelelő változatok is.

**A cikk tartalmazza az egyes öltözetek alapanyagának, külké-
pének leírását, viselésének alapvető szabályait, illetve a viselői kört az alábbiak szerint:**

Hadi- (gyakorló-) öltözetek

A hadi- (gyakorló-) öltözet a Honvédség tényleges katona (hivatásos, szerződéses tiszt és tiszthelyettes, tisztési rendfokozattal rendelkező, illetve rendfokozat nélküli szerződéses, önkéntes tartalékos és hallgatói)

állományának alapruházata minősített időszakban és békeidőben egyaránt.

Köznapi öltözetek

A köznapi öltözet a hivatásos, valamint a szerződéses tiszti és tiszt-helyettesi állomány, továbbá a hallgatók ruházata a szolgálati tevékenységük ellátása során.

Kimenő öltözetek

A kimenő öltözetet a hadköteles és a szerződéses tisztes rendfokozattal rendelkező állomány viseli, ünnepi és katonai rendezvényeken, illetve ha a laktanyát elhagyja.

Társasági öltözetek

A társasági öltözet a hivatásos, valamint a szerződéses tiszti és tiszt-helyettesi állomány alkalmi ruházata nemzeti és állami ünnepeken, kiemelkedő társadalmi és katonai rendezvényeken, jelentősebb családi eseményeken (házasságkötés, keresztlő, temetés, stb.).

Ünnepi öltözetek

A hallgatói állomány ruházata nemzeti és állami ünnepeken, kiemelkedő társadalmi és katonai rendezvényeken, családi eseményeken (házasságkötés, keresztlő, temetés, stb.).

Díszelgő öltözetek

A díszelgő öltözet az *MH 32. Budapest Őr- és Díszezred* díszzászlóalj, valamint a *katonazenekarok* állományának ruházata nemzeti és állami ünnepeken, kiemelkedő társadalmi és katonai rendezvényeken.

Sportöltözet

A sportöltözet a Honvédség teljes katona állományának ruházata sportfoglalkozások és szabadidős tevékenység alkalmával.

II. A MH öltözeti rendszer átalakítása közép és hosszútávon

Az önkéntes (hivatásos) hadseregre való áttérés, valamint a védelmi felülvizsgálattal kapcsolatos kormánydöntés feladatrendszerét szem

előtt tartva, a Magyar Honvédség személyi állománya egységes öltözeti képeznek, az egyes katonai és társadalmi rendezvényeken való korrekt megjelenésének megteremtése érdekében, a jelenlegi öltözeti rendszer átalakítása a következők szerint valósul meg:

1. A katonai öltözetek csoportosítása viselésük szerint

- *Hadi- (gyakorló-) öltözetek*
- *Köznapi öltözetek*
- *Társasági öltözetek*
- *Ünnepi öltözetek*
- *Estélyi öltözetek*
- *Díszelgő öltözetek*
- *Sportöltözetek*

Hadi- (gyakorló-) öltözetek

A hadi- (gyakorló-) öltözet a Honvédség tényleges katona állományának alapruházata minősített időszakban (háborúban) és békeidőben egyaránt. Hadi- (gyakorló-) öltözetet visel a hivatásos, a szerződéses tiszt és tiszthelyettes állomány, továbbá a hallgató meghatározott alkalmakkor (béketámogató műveletek, gyakorlatok és egyéb kiképzési feladatok során). A tisztési rendfokozattal rendelkező, illetve rendfokozat nélküli szerződéses katona a szolgálati idejében, a próbaidős szerződéses állomány a próbaidő alatt, a hadköteles katona a *szolgálati idejében (amennyiben a polgári ruházatát nem viseli, akkor kilépőn, kimaradáson, eltávozáson, szabadságon is)* állandó jelleggel hadi- (gyakorló-) öltözetet visel. **Egyidejűleg a kimenő öltözet megszűnik!**

A hadi- (gyakorló-) ruházat általános, ejtőernyős (felderítő), repülő-szerelő (repülőműszaki) és repülőhajózó öltözetekre tagozódik. A légielő állománya a hadi- (gyakorló-) öltözetén kék alapra hímzett névfeliratot, államjelzőt és parolit visel.

Általános hadi- (gyakorló-) öltözetet visel a *harckocsizó* és a *hadi-hajós* állomány, azonban a gyakorló sapka helyett a fegyvernemének megfelelően *fekete barett sapkát* hord. Az *ejtőernyős* és a *felderítő* kato-

na a *speciális ejtőernyős* hadi- (gyakorló-) öltözetéhez *zöld baret* sapkát hord.

A Magyar Honvédségben a hadi- (gyakorló-) öltözet a honvédtől a tábornokig – katona és katonanő között nincs ruházati megkülönböztetés – (az előzőekben rögzítettek kivételével) egységes, csak rendfokozati jelzésében tér el.

Köznapi öltözetek

A köznapi öltözet a hivatásos, a szerződéses tiszti és tiszthelyettesi, továbbá a hallgatók ruházata szolgálati tevékenységük ellátása során. A köznapi ruházat *általános, légierős és hadihajós* öltözetekre tagolódik.

Társasági öltözetek

A társasági öltözet a hivatásos, valamint a szerződéses tiszti és tiszthelyettesi állomány alkalmi ruházata nemzeti és állami ünnepeken, kiemelkedő társadalmi és katonai rendezvényeken, jelentősebb családi eseményeken (házasságkötés, keresztelő, temetés, stb.). A társasági ruházat *általános, légierős és hadihajós* öltözetekre tagolódik. A jelenlegi öltözeti rendhez képest változatlan.

Ünnepi öltözetek

Az ünnepi öltözet a *hallgatók ruházata* nemzeti és állami ünnepeken, kiemelkedő társadalmi és ünnepélyes katonai rendezvényeken, családi eseményeken (házasságkötés, keresztelő, temetés, stb.). Az öltözet megegyezik a köznapi öltözettel, de a köznapi ing helyett fehér társasági inget kell viselni hímzett társasági (fehér alapra hímzett) rendfokozati jelzéssel.

Ünnepi öltözetet visel, továbbá a hivatásos, a szerződéses tiszt, tiszthelyettes és a hallgató állomány laktanyán belüli ünnepi állománygyűlések, rendezvények, külföldi katonai delegációk fogadása, baráti és nyugdíjas találkozók, valamint kulturális események alkalmával. Az ünnepi ruházat *általános, légierős és hadihajós* öltözetekre tagolódik. Az öltözet megegyezik a köznapi öltözettel, de a köznapi ing helyett fehér társasági inget kell viselni hímzett köznapi (barna, kék alapra hímzett) rendfokozati jelzéssel.

Estélyi öltözetek

Az estélyi öltözet alapvetően a *külszolgálatot teljesítő* hivatásos, valamint a szerződéses tiszti és tiszthelyettesi állomány alkalmi, megengedett ruházata estélyek, bálók, fogadások alkalmával. Az estélyi ruházat *általános, légierős és hadihajós* öltözetekre tagolódik. Az öltözet meg egyezik a társasági öltözettel, de a fehér társasági ing helyett, szmoking inget, a társasági nyakkendő helyett fekete csokornyakkendőt kell viselni.

Díszelgő öltözetek

A díszelgő öltözet az **MH 32. Budapest Őr- és Díszezred díszászlóalj**, valamint a **katonazenekarok** állományának ruházata nemzeti és állami ünnepeken, kiemelkedő társadalmi és katonai rendezvényeken. A katonazenekarok díszruházata *általános és légierős* öltözetekre tagolódik. A jelenlegi öltözeti rendhez képest változatlan.

Sportöltözet

A sportöltözet a Honvédség teljes katona állományának ruházata sportversenyek, sportrendezvények, sportfoglalkozások és szabadidős tevékenység alkalmával.

2. Az öltözeti rendszer egységesítése

Az új öltözeti rendszerben a viselt rendfokozati jelzések, kitüntetések, jelvények és jelzések az alábbiak szerint kerülnek egységesítésre:

- **Paroli rendfokozati jelzést** kell viselni a 90 és 2000 M gyakorló-, a 2003 M sivatagi gyakorló-, a köznapi- (*a váll-lap a három gombos köznapi zubbonyon 2007-ig viselhető*), a társasági- és a díszzubbonyon, valamint a 90 M téli gyakorlókabáton.
- **Hímzett tépőzáras paroli rendfokozati jelzést** kell viselni az esővédő zubbonyon, a 90 M nyári és téli gyakorlósapkán, valamint a 2003 M sivatagi kabáton és a polárpulóveren, továbbá a 2003 M repülőhajózó overallon.
- **Hímzett rendfokozati jelzést** kell viselni a köznapi és a társasági ingen, az *ingblúzon*, a pulóveren, *a női mellényen, a 3/4-es és 4/4-es ballonkabáton, valamint az esőkabáton.*

- A **kitüntetések** a köznapi és a társasági zubbnyon csak szalagsávon viselhetők.
- A **honvédelmi miniszter által alapított díjak bármelyikével elismert katona jogosult az erre utaló miniatűr jelvényt kitűzni**. A miniatűr jelvény a köznapi és a társasági zubbnyon fazon részén, a baloldali kihajtó szélétől 1 cm-re feltűzve viselendő.
- A **köznapi és társasági zubbnyon a hazai** végzettséget tanúsító képzettségi jelvényt a **jobb zsebtakaró alatt a zsebközépre helyezve**, az 1995. után megszerzett, oklevéllel igazolt, **külföldi** katonai végzettséget tanúsító – az önkényuralmi jelképek használatáról szóló 1993. évi VI. törvény előírásaiba nem ütköző – jelvényt a **bal zsebtakaró alatt a zsebközépre helyezve** kell viselni. A végzettséget tanúsító képzettségi jelvények közül csak egy, a legmagasabb végzettséget tanúsító viselhető.
- A köznapi és társasági zubbnyon **balkarján** kell viselni a tényleges **szolgálat hely szerinti** katonai szervezet csapatkarjelzését, a **jobb-karon** – megengedetteként – a korábbi szolgálati helyek közül **ki-választott** katonai szervezet csapatkarjelzése viselhető.
- A **tényleges katona állomány tagja**, ha beosztásában a rendszerezett haditechnikai eszközt kezeli (vezeti, stb.) és az osztályba sorolás követelményeinek eleget tett, **osztályos kezelői fokozatot jelző jelvényt visel az alábbiak szerint**:
 - A repülő hivatásos állományú a társasági-, ünnepi- és köznapi öltözeten a bal zsebtakaró tűzésén;
 - A szárazföldi osztályos kezelői fokozatot jelző jelvényt a társasági-, ünnepi- és köznapi öltözet bal zsebében – a gyakorlóöltözet bal zseb belső gombján – a zsebtakaró alá gombolva;
 - Az ejtőernyős osztályos kezelői fokozatot jelző jelvényt a társasági-, ünnepi- és köznapi öltözet bal zsebében, a zsebtakaró alá a zsebre tűzve.

A tisztesi rendfokozattal rendelkező, illetve rendfokozat nélküli szerződéses állomány részére a köznapi (ünnepi) öltözet nem kerül rendszeresítésre, így a köznapi-, ünnepi- és társasági öltözetben levezetésre kerülő katonai és társadalmi rendezvényeken, eseményeken a szerződéses állomány csak hadi- (gyakorló-) ruházatban tud megjelenni.

Az öltözetek hordmód változatait a Magyar Honvédség Öltözködési Szabályzatának kiadásáról szóló új HM rendelet tervezet melléklete „**A Magyar Honvédség Öltözködési Szabályzata**” részletesen tartalmazni fogja.

3. A személyi állomány ruházati ellátásának korszerűsítése

A hivatásos katona tervezett ruházati ellátása

Avatásakor, illetve állományba vételekor a hivatásos (a tiszti és tiszthelyettesi állomány tagja) katona ruházati alapfelszereléssel kerül ellátásra, amely magában foglalja a hadi- (gyakorló-), köznapi-, ünnepi-, társasági-, estélyi és sportöltözetét.

A hivatásos katona ezt követően éves ruházati utánpótlási illetményre jogosult, melyet az **MH Katonai Ruházati Bolthálózat** boltjaiban használhat fel a számára szükséges ruházati cikkek megvásárlására.

A hivatásos katona számára – hadiruházata jó minőségének fenntartása érdekében – lehetőség nyílik egyes hadiruházati cikkek katonai szervezetnél történő térítésmentes cseréjére, jelöléses tisztítására, az alábbiak szerint:

Csapattagozatban (dandárig bezárólag):

- térítésmentesen *cserélhető* évente a 90 M gyakorlózubbony, a 90 M gyakorlónadrág és a 90 M kabát. Az állomány által leadott 90 M gyakorlóöltöny és kabát a **Kiképző Központban** alapkiképzésre kerülő szerződéses állomány ellátására kerül felhasználásra,
- *egyéni jelöléses tisztításra leadható* igény szerint a 90 M nyári gyakorlósapka, a 90 M téli gyakorlósapka, a 90 M kabát, a 90 M gyakorlózubbony, a 90 M gyakorlónadrág, a 2000 M gyakorlózubbony, a 2000 M gyakorlónadrág, a gyakorlópóló, a téli ing és téli alsó, a kötött kesztyű.
- *vegytisztításra leadható* a köznapi zubbony, a köznapi pantalló, a társasági zubbony, a társasági pantalló, a posztóköpeny, a 3/4-es és 4/4-es ballonkabát. Az állomány a szolgáltatást az éves ruházati utánpótlási illetménye terhére veheti igénybe.

Honvédelmi Minisztériumban, Haderónemi Parancsnokságokon:

Az egyéni jelöléses tisztítási, valamint a vegytisztítási szolgáltatást, igény szerint, az éves ruházati utánpótlási illetménye terhére vehető igénybe.

A tényleges katonaállomány részére javasolt – előzőekben részletezett – lehetőség biztosításának fedezete az **MH Ruházati Szolgálatfőnökség** részére kiadott éves működési költségvetésben rendelkezésre áll.

A **NATO beosztást betöltő hivatásos állomány** a beosztását az egyéni ruházati alapfelszerelésében tölti be, a számára szükséges hadiruházat kiegészítő felszerelést, illetve a csapattagozati szolgáltatást a **HM Protokoll és Nemzetközi Rendezvényszervező Igazgatóság** biztosítja.

Az **ENSZ, illetve NATO által vezetett** béketámogató műveletekben résztvevő magyar **katonai kontingensek** személyi állománya az **MH központi ruházati készletéből** kerül felszerelésre és ellátásra, a szükséges speciális ruházati szakanyaggal és speciális felszereléssel.

A szerződéses katona ruházati ellátása

A tisztési rendfokozattal rendelkező, illetve rendfokozat nélküli szerződéses katona ruházati alapfelszerelése magában foglalja a **hadi- (gyakorló-) és sportöltözetet**.

Az állománykategória ruházati ellátása a próbaidő, valamint a teljes szerződési időszak alatt a természeti ellátás rendszerében valósul meg.

A béketámogató műveletekben résztvevő tisztési rendfokozattal rendelkező, illetve rendfokozat nélküli szerződéses katona ruházati ellátása **megegyezik** a hivatásos állomány ellátási rendjével.

Önkéntes tartalékos katona ruházati ellátása

Az önkéntes tartalékos állomány részére az alapkiképzés időszakában a ruházati alapfelszerelés hadi- (gyakorló-) öltözeti részének kiadására kerül sor, melyet a rendelkezésre állás időszakában az állományilletékes katonai szervezet névre szólóan raktároz. A behívás időszakában az állománykategória ruházati ellátása a természetbeni ellátás rendszerében valósul meg.

4. A katona egyéni ruházatának és felszerelésének modernizációja

A 90 M hadi- (gyakorló-) ruházati és felszerelési cikkek bevezetése az alábbi koncepció szerint kerül végrehajtásra:

1. *Alapanyagváltási program*
2. *90 M hadi- (gyakorló-) ruházati program*
3. *Sivatagi és trópusi hadiruházati program*
4. *Bakancs program*
5. *Új málfelszerelés és komfortosított rohamsisak program*
6. *Tábori pihentetési felszerelés program*
7. *Repülőhajózó hadiruházati program*

Alapanyagváltási program

A HM HVKF, a 2003. április 29-én megtartott ruházati bemutaton, feladatot szabott az **MH Ruházati Szolgálatfőnökség** részére, hogy tegyen javaslatot a hadiruházat alapanyagául szolgáló 100 %-os pamut alapanyag, pamut-műszál keverékű szövettel történő kiváltására.

A szakág és a **Pannon-Flax Győri Lenszövő Rt.** által közösen ki-mintázott korszerű *kevertszálás (NYCO)* magyar mintázatú általános és sivatagi tereptarka szövet alap és nyári változata elkészült. A sivatagi alapanyag tulajdonságaiban megfelel az Irakban szolgálatot teljesítő **MH Szállítózászlóalj** állománya részére biztosított eredeti amerikai mintázatú szövettel.

A minősített időszakos igények kielégítése érdekében a **TIG Tartalékgazdálkodási Közhasznú Társaság** jelenleg hozzávetőlegesen 300 000 folyóméter – a 90 M hadiruházat alapanyagául szolgáló – tereptarka 100 %-os pamutszövetet tárol. A TIG készlet kivásárlása 2004-2005-ben megtörténhet. *2006-tól már csak az új NYCO alapanyag beszerzésével számolhatunk.*

90 M hadi- (gyakorló-) ruházati program

A program magában foglalja a Magyar Honvédség ruházati készletének maximális készletmutató szerinti szintre való feltöltését.

Mivel az MH tényleges állománya 2003. január 1. óta rendelkezik egy rend hadiöltözettel, be kell szerezni a katona teljes hadiruházati alapfelszereléséhez szükséges **2. és 3. rend 90 M gyakorlóöltönyt**, valamint a **2. rend 2000 M nyári gyakorlóöltönyt**.

Továbbá, a NATO részére felajánlott katonai szervezetek kivételével, **valamennyi katonai szervezet raktári készletét** fel kell tölteni **a maximális készletmutató szerint**.

Sivatagi és trópusi hadiruházati program

A Magyar Honvédség egyes elemeinek extrém időjárás körülmények közötti alkalmazhatóvá tétele érdekében, a program magában foglalja 1000 fő részére speciális sivatagi és trópusi központi tartalék ruházati készlet megalakítását.

Bakancs program

A **2003. április 29-én** megtartott ruházati bemutaton a **HM HVKF által meghatározottak** szem előtt tartásával, a bakancs korszerűsítési koncepció megvalósítása érdekében, a személyi állomány részére – a kötelező csapatpróbát követően – egy **professzionális** (High tech) **általános és egy nyári bakancs** kerül rendszeresítésre.

A csúcstechnológiának számító gyorsfűzős bakancsok ergonómiaiilag pontosan illeszkednek a lábra, stabilan tartják a bokát, hajlékony talpukkal csúszásmentes, gördülő járást biztosítanak, a lépéssel együtt járó rázkódást elnyelik, súlyuk mindössze egy kilogramm. Az alkalmazott speciális négyrétegű **GORE-TEX** bélésnek köszönhetően a láb nyirkosságát a bakancsbőr pórusain keresztül elvezetik, de a külső nedvességet nem engedi át, ezáltal a láb mindig szárazon marad, illetve tud szellőzni.

A program végrehajtása során prioritást élveznek a NATO részére felajánlott katonai szervezetek és azok anyaalakulatai.

Új málfelszerelés és komfortosított rohamsisak program

A program végrehajtása alapvetően a NATO részére felajánlott katonai szervezetek és azok anyaalakulatai, a nemzetközi béketámogató műveletekben résztvevő kontingensek teljes körű, valamint a kiképző központok és a tanintézetek részleges ellátására koncentrálódik.

A tábori pihentetés felszereléseinek korszerűsítése

A katona egyéni ruházati felszerelésének modernizációja keretében kell végrehajtani a tábori pihentetés cikkeinek korszerűbbé tételét. A *személyi sátor – egyben figyelőként is használható – a hálózsák és ön-felfújódó matrac* a kor követelményeinek megfelelő színvonalon áll.

Csapatpróba keretében jelenleg az **MH Szállítózászlóalj**, valamint a NATO részére felajánlott **Mélységi Felderítő Század (NRF)** került ellátásra e tábori pihentetési eszközökkel.

Repülőhajózó hadiruházati program

A **Vezérkari Főnöki Tanács** 2001. január 31-i kihelyezett, soron kívüli ülésén meghozott döntése értelmében az **MH Ruházati Szolgálat-főnökség** együttműködve az **MH Légierő Parancsnokság** és a **HM Költségvetési és Munkabiztonsági Ellenőrzési Hivatal Munkabiztonsági Igazgatóság (HM KMEH MBI)** szakállományával 2002-ben kifejlesztette az új típusú repülőhajózó hadiöltözet prototípusát.

A kimintázott **NOMEX-Comfort** alapanyag hosszú élettartamú, stabil hővédelmet biztosít, könnyen tisztítható, színtartó, nem ég, nem olvad, nem csöpög (önkioltó), 380°C felett szenesedik, nem generál mérgező gázokat és füstöt, vegyszerekkel szemben ellenálló, könnyű súlya ellenére kiváló szövettani tulajdonságokkal rendelkezik.

Az új öltözeti rendszer alapanyagából és formai kialakításából adódóan biztosítja a *hajózó számára* a fokozott tűz- és hőhatás elleni védelmet, a túlélés esélyét, a legmagasabb fokú komfortérzetet (a bőrről a párárt a külső rétegek irányába elvezeti, közvetlenül a bőr felületén viselhető, nincs irritáló hatása, száradása gyorsütemű).

A HM HVKF, a 2003. január 29-én az MH 59. Szentgyörgyi Dezső Repülőbázison megtartott ruházati bemutatón, elfogadta a NOMEX alapanyagú repülőhajózó hadiruházatot, egyben feladatot szabott 25 fő bevonásával végrehajtandó csapatpróba tesztlésre.

Az új sport- és szabadidő-ruházat bevezetése

A hadköteles állomány részére az 1970-es évek közepén rendszeresített és jelenleg is használt sportöltözet (kék melegítő öltöny, kék sportnadrág, piros szegélyes trikó) kivételében, alapanyagában *nem felel meg* a mai kor követelményeinek.

Ezért a tényleges katonaállomány részére egységes, magas komfort-fokozatú, a fokozott igénybevételeknek megfelelő, a Magyar Honvédséghez való tartozást kifejező jelképpel (LOGO) ellátott, *kiváló minőségű* sport- és szabadidő-ruházat rendszeresítésére kerül sor.

Új köznapi öltözettel való ellátás

A HM vezető állománya az 1999. november 25-i ülésén az **MH KT** javaslata alapján elfogadta a hivatásos állomány új köznapi öltözetét.

Az új típusú köznapi öltönnyel jelenleg mintegy 3000 fő rendelkezik. 2001 óta ezen öltözet került kiadásra az avatott állomány részére.

Estélyi öltözet bevezetése

A **HM HVKF**, a 2003. április 29-én megtartott ruházati bemutaton, feladatot szabott az **MH Ruházati Szolgálatfőnökség** részére, hogy tessen javaslatot egy költségtakarékosan bevezethető estélyi öltözetre.

A hivatásos állomány új estélyi öltözetének kialakítását a jelenlegi társasági öltözet *szmokinginggel és fekete csokornyakkendővel* való kiegészítésével került jóváhagyásra.

Az 1990-es évek kezdetétől a Magyar Honvédség felső vezetése részéről töretlen az igény a katona egyéni ruházatának és felszerelésének korszerűsítésére.

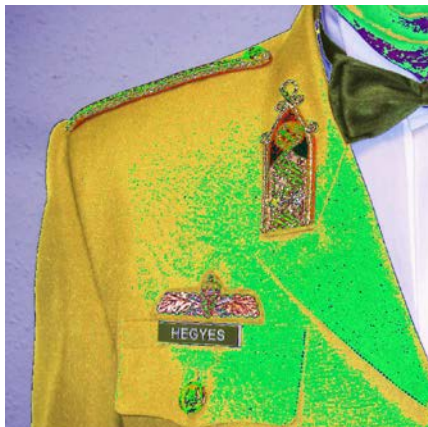
A katona egyéni felszerelésének modernizációjával kapcsolatban felvázolt programok megvalósításának következményeképpen, a magyar katona olyan korszerű, tartós, funkcionálisan megfelelő *hadiöltözettel* fog rendelkezni, amely viselőjének magas komfortérzetet biztosít, és egyben védelmet nyújt az egyszerűbb mechanikai sérülések és az időjárás viszonyosságai ellen, ezáltal elősegíti a kapott feladat eredményes teljesítését. Az alapfelszerelés *kényelmi öltözetei (köznapi-, ünnepi-, társasági-, estélyi- és sportöltözet) lehetővé teszik a katona számára, a katonás elegáns megjelenést* a különböző társadalmi, katonai és családi rendezvényeken.

A ruházati ellátás korszerűsítésével a személyi állomány élet- és munkakörülményeinek javítása, ezáltal a fluktuáció minimalizálása megvalósítható.

A katona egyéni ruházatának és felszerelésének modernizációjával kapcsolatos stratégia csak akkor teljesíthető, illetve valósítható meg, ha az éves logisztikai költségvetésekben a szükséges forrásigény – 20 milliárd Ft – a Nemzeti fejlesztési program keretében realizálásra kerül.

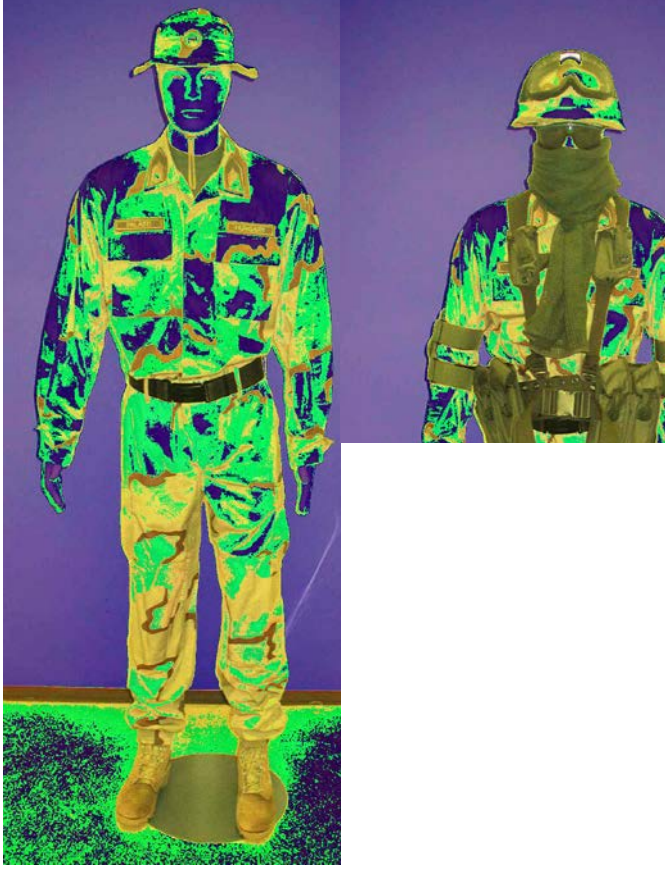
Köznapi tiszti öltözet

Estélyi öltözet

Sivatagi öltözet

Sivatagi öltözet

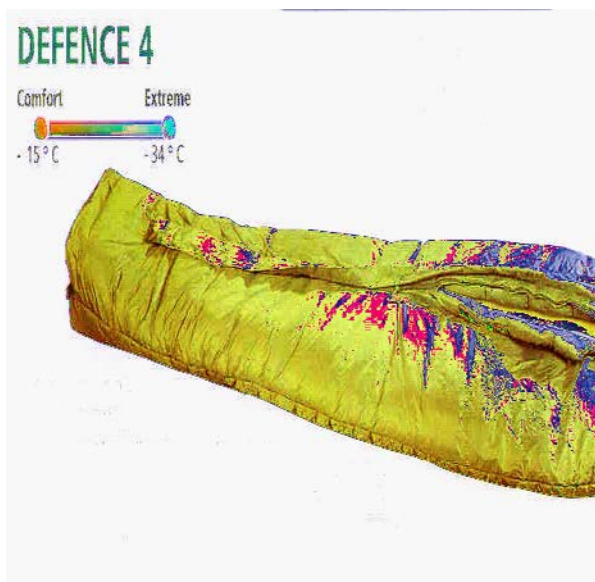
Nyári bakancs

Megfigyelősátor

Hálósák nyári

Hálósák téli

KIKÉPZÉS – FELKÉSZÍTÉS

A KIKÉPZÉS-TECHNIKAI SZAKANYAGELLÁTÁS HELYZETE A LÉGIERŐNÉL

Sári Gábor¹

A kiképzés-technikai szakanyagellátás a légierő csapatainál – a légierő fegyvernemi szakkiképzési tevékenysége jellegéből, a fő fegyverrendszereiből, és a kiképzés-technika szervezetben elfoglalt helyéből adódóan – sajátos jelleggel bír, specifikumai olyan problémákat vetnek fel, melyek megoldása egyelőre még nem teljes mértékben megoldott.

Tekintsük át azokat a jellemzőket, melyek a közelmúltig meghatározták és a jelenben is meghatározzák a kiképzés-technikai ellátást a légierőnél:

- 1. A légierő fő fegyverrendszereire történő – repülő, légvédelmi rakéta és radar – szakkiképzés legfőbb jellemzője kiképzés-technikai szempontból, hogy a kiképzés releváns része ÉLES eszközön folyik, (hiszen nincsenek kiképzési repülőgépek, radarok és rakétakomplexumok) s bár a közelmúltig egyes repülőgép típusokhoz léteztek különböző trenázsőrök, illetve rakétakomplexumokhoz az ún. akkord berendezés, ezek nem tették lehetővé azt a komplex szakkiképzési tevékenységet, melyet a kor követelményei megkívántak. A légierő pilótái a jelenleg még rendszerben lévő MiG-29-es gépek esetében külföldre jártak szimulációs szakkiképzésre, jelenleg a GRIPEN gépekhez sincs Magyarországon megfelelő szimulátor.*
- 2. A kiképzés-technikai ellátásért felső szinten felelős szervezet – jóllehet mindent megtett a helyzet jobbítása érdekében, de hatáskörébe főleg az általános katonai kiképzés technikai eszközei, illetve a szárazföldi csapatok egyes fegyvernemei szakkiképzéséhez kapcsolódó kiképzési eszközök tartoztak. (mely eszközök nagy része természetesen az általános katonai kiképzés tárgykörei foglalkozásaihoz szükségesek).*

¹ Sári Gábor őrnagy, MH Légierő Parancsnokság, Logisztikai Főnökség-művelettervező főtitisz.

3. *Az MH szintű fegyvernemi főnökségek létezéséig a légierő fegyvernemi csapatai kaptak – főleg szaktantermi- kiképzés-technikai eszközöket (tablókat, metszeteket), ám ezek nagy része elavult, elhasználódott.* A légierő vezérkar megalakulásakor a fegyvernemi főnökségek létrejöttével a kiképzési főnökség juttatott szakkiképzési eszközök fejlesztésére fordítható összegeket a szakkiképzésért felelős három fegyvernemi főnökségnek. Később a szervezeti változások miatt a fegyvernemi főnökségek integrálódtak a logisztikába, illetve a hadműveletbe, a kiképzési főnökségen belül pedig megszűnt az anyagi-technikai tiszti beosztás.
4. A légierő csapatainál jellemző *készültségi és készenléti szolgáltatok* miatt a kiképzésre fordított idő nagy részét a szolgálatban eltöltött órák tették ki, ezen tevékenység pedig természetesen éles eszközökön, valós körülmények között folyt (folyik).
5. *Az üzemeltetői legénységi szakállomány szinte teljes mértékben szerződéses állományú,* ám a kiképző központok csak korlátozottan rendelkeznek a légierő haditechnikai eszközeinek megfelelő kiképzési eszközökkel. Ezáltal a légierő legénységi üzemeltetői szakállománya jelentős részének szakalapozó képzését a csapat hajtja végre, nagyrészt éles eszközökön.
6. *A kiképzés-technikai szakanyagellátásával kapcsolatos felsőszintű változások nem képződtek le a légierőnél.* Míg a szakanyagellátás felsőszintű szerve a **HM-HVK HDM CSF**-ről az **MH ÖLTP**-re került, addig a légierő parancsnokságon a *kiképzés-technikai szakterület a kiképzési főnökség szervezetében maradt,* ám ott sem önálló beosztásként, hanem megbízással. A légierő csapatainál sem a logisztikai zászlóaljknál, sem a kiképzési szerveknél *nincs kiképzés-technikai anyagellátói beosztás,* a szakanyagok gyakran együtt vannak kezelve a humán szakanyagokkal. Ez az állapot természetesen vezetési és koordinációs problémákat is felvet. Az A4 főnök év végi beszámoló jelentésében ezért nem szerepel a kiképzés-technikai szakanyagellátás helyzete, a kiképzési főnökségnek nincs jelentési kötelezettsége az MH ÖLTP felé, a HM HVK HDM CSF-nek pedig nincsenek eszközei a problémák megoldására. (Esetleg továbbíthatják a jelentéseket az ÖLTP felé is).
7. *A logisztika és kiképzés közötti kapcsolattartásért a légierő parancsnokságon a logisztikai szakkiképzés koordinálásával, tervezésével megbízott személy felel.* Feladata a kiképzési elvekben,

ciklusokban, rendszerekben bekövetkezett változások figyelemmel kísérése, ezek adoptálási lehetőségének vizsgálata, javaslat-tétel a logisztikai kiképzési rend ennek megfelelő változtatására, ám kiképzés-technikai tekintetben nem kompetens, hiszen a logisztikai szakállomány szakkiképzésében az éles eszközök a fő szerep.

8. ***Kiképzés-technikai szakkiképzési foglalkozások a légierő parancsnokság szervezésében kiképzés-technikai szakállomány részére nincsenek*** (hiszen nincs is kiképzés-technikai szakállomány). A kiképzés-technikai szakanyagok tárolásával, nyilvántartásával megbízott személyek gyakran nem ismerik a tárolt eszközök, készlet, annak elemeit, így nem is tudják pótolni a megsérült, elhasználódott, eltűnt darabokat.
9. Pénz hiányában a ***csapatfejlesztések elakadtak***, a fegyvernemi szakkiképzés anyagi-technikai támogatására évek óta alig egy-két eszköz érkezett központilag.

A feltüntetett problémák enyhítésére a következő javaslataimmal szeretnék hozzájárulni:

1. ***Minden új eszköz vásárlásakor figyelembe kellene venni, hogy létezik e hozzá kiképzési változat, vagy kiképzés-technikai szakanyag (szimulációs program, kiképzési eszközkészlet, makett, tabló).*** Ennek hiányában tárgyalásokat lehetne folytatni a gyártó céggel – amennyiben lehetőség van rá – ezek gyártási lehetőségéről. Nem hiszem, hogy hosszútávon nem érné meg a kiképzés-technikai eszközök használata, nem beszélve arról, hogy ezekkel az eszközökkel olyan feladatokra is fel tudjuk készíteni az állományt, melyekre valós körülmények között nem, vagy túl nagy kockázati tényezőkkel történhet a felkészítés (a szimulációs programok egyik nagy előnye ez, melyet az iraki hadműveletekre történő repülő harc kiképzés szoftvertámogatottságának sikere bizonyított is).
2. ***Növelni kellene a csapatszintű fejlesztések támogatottságát.*** Amennyiben ez nem lehetséges, akkor a középírányító szerveknél – a légierő esetében a légierő parancsnokságon – kellene újra megteremteni azt a gyakorlatot, mely a 80-as években olyannyira bevált: saját készítésű szakanyagokkal – itt főleg videó, illetve digitális oktatófilmekre gondolok – támogatni a szakkiképzést.

3. ***Meg kellene teremteni az MH ÖLTP és a légierő esetében a szinkront, mely által a szakmai irányítás egyenes vonalúvá válna.*** Megszűnne a kiképzés-technika kettős irányultsága, így mind a tervezés, mind az ellátás, mind a szakkiképzés egyszerűbbé válna.
4. ***Önálló kiképzés-technikai szakanyag-tervezői beosztást kellene létrehozni az A4 főnökségen belül,*** a haditechnikai főnökségbe integrálva. A csapatoknál ugyanilyen módon külön szakanyagellátói logisztikai beosztotti beosztás szükséges.
5. ***A csapatoknál anyagkezelői státuszba tiszthelyettes-képző szakiskolát végzett személyt kellene beosztásba helyezni,*** ki legalább az általános katonai kiképzéshez szükséges kiképzés-technikai eszközökkel tisztában lenne. A szakállomány részére – a felső szintű gyakorlathoz hasonlóan – évente szakkiképzési foglalkozások levezetése szükséges.

Úgy gondolom, a felvetett problémák, kiküszöbölése elősegítené a Magyar Honvédség legfőbb békeidőszaki feladatának, a kiképzésnek professzionista módon történő végrehajtását, a kor követelményeinek megfelelő kiképzési színvonal elérését.

SZAKTÖRTÉNET

BEVEZETŐ GONDOLATOK A LÉGIDESZANT ÉS LÉGI SZÁLLÍTÁSÚ CSAPATOK ALKALMAZÁSÁNAK, SZERVEZETÉNEK ÉS HADITECHNIKAI ESZKÖZEINEK VIZSGÁLATÁHOZ

Turcsányi Károly – Hegedűs Ernő¹

A légideszant csapatok létrejötte, alkalmazásának elmélete és gyakorlata, sajátos haditechnikai eszközrendszerének kialakulása és fejlődése, a hadtudományban már többször került az érdeklődés középpontjába.

Korunk katonai alkalmazásaira támaszkodva megállapíthatjuk azt, hogy a NATO szövetséges erők feladatai jelentős mértékben igénylik és a jövőben még inkább igényelni fogják a légideszant csapatok által képviselt képességek meglétét, azok bővítését, illetve továbbfejlesztését. Ezt a jelen bevezető cikkben leírtakkal kívánjuk alátámasztani, és mértékadó haderők történeti példáin keresztül szándékozunk a következőkben megerősíteni, igazolni.

A légideszant csapatok vizsgálatát **1930-tól napjainkig** kívánjuk elvégezni. A vizsgálat tárgyát azoknak az országoknak a légideszant csapatai képezik, amelyek jelentős hadikultúrával és háttérparral rendelkeznek, nagyméretű fegyveres erőket építettek ki, és megfelelően nagy erőforrásokat mozgósítottak a légideszant terület fejlesztésére. Ezeknek a feltételeknek az angol, az amerikai, a szovjet illetve az orosz, továbbá a német fegyveres erők légideszant csapatai feleltek meg. Természetesen a vizsgált tárgyát képezik a korszakra vonatkozó magyar tapasztalatok is. **Két korszakra bontva tárgyaljuk a témát:** először 1930-tól 1945-ig, a második világháború befejezéséig, majd 1945-től napjainkig.

¹ Prof. Dr. Turcsányi Károly nyá. mk. ezredes, ZMNE VSZTK Haditechnikai és minőségügyi tanszék, tanszékvezető egyetemi tanára.

Hegedűs Ernő százados, MH HTEK.

A légideszant csapatok alkalmazásának aktualitása

Joggal merülhet fel a kérdés, hogy napjainkban, amikor Európa-szerte és hazánkban is csökkentik a haderő méretét, milyen jövő vár a légideszant és légi szállítású alakulatokra, milyen aktualitással bír a fejlesztésük?

A légideszant csapatok előtérbe kerülésével kapcsolatos kérdésekre úgy próbálunk választ adni, hogy áttekintjük a közelmúlt légideszant alkalmazásainak általános harcászati-hadműveleti tanulságait, vizsgáljuk a légideszant csapatok lehetséges szerepét, különösen a terrorizmus elleni harcban, végül pedig áttekintjük a Magyar Honvédség légideszant csapatok fejlesztésével kapcsolatos jelenlegi célkitűzéseit.

A közelmúlt katonai tevékenységeiben a légideszant csapatok egyre fokozódó szerephez jutottak. A hidegháborús korszak atomfegyverek alkalmazására épülő harcászati-hadműveleti elveit a nyolcvanas évek közepétől inkább a hagyományos hadviselésre koncentráló elvek váltották fel. Olyan korszerű hadviselési elgondolások jelentek meg, mint az amerikai „*Airland Battle*”², illetve a szovjet „*hadműveleti manővercsoport*”³ alkalmazása. Mindkét esetben a mélységi harc megvalósítását célzó elgondolás a gépesített erők és a támogató légierő szoros együttműködésére és a légideszant csapatok bevetésére épít. Az 1991-es Öböl háború folyamán sor került *a második világháború óta legnagyobb*, hadosztályszintű, „*Cobra*” *fedőnevű légideszant hadművelet*⁴ *végrehajtására. A légideszant hadműveletet* a szárazföldi haderő mélységi műveleti elveivel⁵ összhangban hajtották végre. *Mindez a NATO fegyveres erők légideszant csapatainak ismételt előtérbe kerülését sugallja a hagyományos háború megvívása folyamán.* Ezt tükrözik a szervezeti változások is, mivel az utóbbi évtizedben létrehozott katonai szervezetek, mint például a **NATO Többnemzetiségű Gyorsreagálású Hadtest (Allied Rapid Reaction Corps - ARRC)** nagy arányban tartalmaz légideszant szervezeti eleme-

² FM 100-5 Tábori kézikönyv: Hadműveletek. 12 és 127. o.

³ Kőszegvári Tibor: Katonai stratégiák és doktrínák a hidegháború korszakában. 28. o.

⁴ MG John E. Miller – M Daniel P. Bolger: Going Deep: Division Air Assault Operations. 2-12. o.

⁵ FM 100-5 Tábori kézikönyv: Hadműveletek. 126-131. o.

ket.⁶ Ugyanakkor az orosz haderőreform is kiemelt helyen kezeli a légi-deszant alakulatok kérdését, és arányuk növelésére törekszik a haderőn belül.

Napjaink NATO biztonságpolitikai elvei szintén a légi-deszant és légi szállítású csapatok szerepét hangsúlyozzák. Mivel a hidegháborús évekhez képest gyökeresen megváltozott a biztonságpolitikai környezet, így megváltozott a NATO fegyveres erők feladatrendszere is. Jelentős mértékben csökkent egy hagyományos konfliktus kirobbanásának veszélye, ezért nagy összefegyvernemi kötelékek harctevékenysége kevésbé valószínű. Ugyanakkor az utóbbi évtized folyamán más típusú fenyegetések és feladatok kerültek előtérbe, amelyeket a hagyományos haderő nem tudott és ma sem tud igazán kezelni. Ezek közé tartozik a válságkezelés, a béketeremtés és a békefenntartás, illetve egyre növekvő fontossággal a terrorizmus elleni harc. A koszovói háború hadműveletei és a békefenntartó műveletek rámutattak arra, hogy a NATO európai fegyveres erői nem rendelkeznek megfelelő mennyiségű precíziós eszközzel, illetve telepíthető erővel. Mindez felgyorsította a NATO reformfolyamatát. Az 1999. áprilisi washingtoni csúcstalálkozó döntései kimondták, hogy *egyik fő fejlesztési irányként a telepíthetőség és a mobilitás fokozását, lényegében könnyen szállítható, gyors reagálású alakulatok létrehozását kell kijelölni.*

A 2001. szeptember 11.-i terrortámadás megmutatta, hogy a biztonsági érdekek NATO-országok határain túli védelme előtérbe kell kerüljön, így a terrorizmust még a bázisán számolhatják fel. Ezek a területek – Afganisztán, Irak, és a jövőben esetlegesen célterületté váló országok – azonban messze nem rendelkeznek azzal a fejlett vasút és úthálózattal, amellyel a NATO az európai hadműveleti területen a hidegháborús időszakban számolhatott. A 2002. évi prágai NATO csúcsertekezleten ezért ismét *hangsúlyozottan előtérbe került a csapatok gyors telepíthetősége és ezzel összefüggésben a légi szállítás, illetve a légi szállításra alkalmas alakulatok felállítása.* Mindez a könnyűlövész alakulatok, azok között is ejtőernyős és a helikopteres légi mozgékony képességekkel bíró légi-deszant, illetve a légi szállítású csapatok előtérbe kerüléséhez vezetett. Könnyű szállíthatóságuk mellett az ilyen alakulatok a legalkalmasabbak az alacsony intenzitású fegyveres küzdelem kategóriájába sorolható terrorizmus elleni harc megvívására. Döntés született egy, a terrorizmus elleni harc feladataira alkalmas, telepíthető, magas készen-

⁶ Kőszegvári Tibor: Hadviselés a 21. században, 22 és 39. o.

létű **NATO Reagáló Erő** létrehozásáról is, amely a tervek szerint 2006-ban éri el teljes műveleti képességét. *A könnyű, légideszant és légi szállítási alakulatok tehát a terrorizmus ellen, a NATO országok területén kívül végrehajtott műveletek egyik fő elemévé váltak.*

A légideszant alakulatok alkalmazása a NATO államok saját területén folytatott terrorizmus elleni harcában is mind nagyobb szerepet kap, mivel ezeket a feladatokat a rendvédelmi szervezetek egyre inkább csak katonai erő bevonásával képesek ellátni.⁷ Az ejtőernyős mélységi felderítő alakulatok jellegüknél fogva - kis csoportok, könnyű fegyverzet, légimozgékony képességek és magas szintű kiképzés – alkalmasak a terrorizmus elleni harc belföldi megvívására is. Alkalmazásukra számos példa létezik.

A mélységi felderítő és különleges hadviselés eljárásra épülő terror-elhárító alakulatra a legjellegzetesebb példa az – számos ország által mintaként követett – angol **Különleges Légi Szolgálat (Special Air Service – SAS)** és az azon belül felállított **Terrorista Elhárító Részleg.**⁸ Az amerikai fejlődési tendenciák – például a **Delta Force** terrorelhárító alakulat⁹ felállítása – és a vonatkozó szabályzatok¹⁰ – azt mutatják, hogy a terrorizmus elleni harcban kiemelt szerepet kapnak a légideszant alakulatok.

Az angolszász gyakorlattól némileg eltérő modell szerint szervezték meg **a terrorizmus elleni harcot az európai országokban**, ahol általában azt a lehetőséget választották, hogy a terrorelhárító alakulataikat a rendőrség, vagy a félkatonai jellegű csendőrség erőiből szervezik meg. A kilencvenes évektől azonban az európai országok is sorra-rendre hozzák

⁷ Kőszegvári Tibor: A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai területei és feladatai I. 23-24. o.

⁸ Terry White: A világ elit katonái. Zrínyi, Bp. 1992. 139-141. és 161-163. o.

⁹ Ryan – Mann – Stilwell: A világ különleges katonai alakulatai, Ventus Libro Kiadó, Budapest 2003 135. o.

¹⁰ FM 57-35 Tábori kézikönyv: Légimozgékony műveletek. (Airmobile Operations) 35. o.

létre terrorelhárító alakulataikat a hadseregen belül¹¹ így – hazánkban is¹². – kialakulóban van egy kettős modell.

Összességében elmondható, hogy az államok belterületén folytatott terrorelhárító tevékenység napjainkra a katonai erő – konkrétan az ejtőernyős mélységi felderítő alakulatok – alkalmazása, illetve bevonása felé fordult. Mindez speciális kiképzést, fegyverzetet és felszerelést igényel.

A Magyar Honvédség haderő-fejlesztési folyamatai is követték a NATO biztonságpolitika Washingtonban és Prágában végbement változásait. A Magyar Honvédség egészét érintő Védelmi Felülvizsgálat a prágai csúcserkeztet elveinek szellemében vetette fel egy hosszú távú haderő átalakítás szükségességét. Többek közt megállapították, hogy „*A legutóbbi háborúk tapasztalata az, hogy nagymértékben megnövekedett a különleges egységek szerepe és jelentősége. Ezek az egységek méretükhöz és költségükhöz képest rendkívül jelentős eredményeket tudnak elérni.*”¹³ Ebből következően a **34. Bercsényi László Felderítő Zászlóalj** bázisán felállításra kerül egy különleges műveleti zászlóalj, amely továbbra is az ejtőernyős légideszant harcéljárásait alkalmazva látja el feladatait, többek közt a terrorizmus elleni harcra történő felkészülést. Ez az alakulat hivatott század szinten biztosítani a NATO Reagáló Erők felé felajánlott alegységet is. A **Védelmi Felülvizsgálat** lényeges szemléletváltozáshoz vezetett a határbiztosítás területén is, mivel úgy mond a „*légi mozgékonyságú határbiztosítás került előtérbe.*”¹⁴ Egyéb feladatai mellett ebben is nagy szerepet kap az **1. Könnyű Vegyes Ezred** bázisán létrejövő könnyű lövészzászlóalj, amely továbbra is fenntartja helikopteres légimozgékonny képességeit. Az ejtőernyős, illetve a helikopteres légideszant alakulatok tehát – alaprendeltetésükből fakadó feladataik mellett – megtalálták helyüket az új feladatrendszeren belül is.

¹¹ Ryan – Mann – Stilwell: A világ különleges katonai alakulatai, 22; 26; 69; 73; 80; 104; 109; 110; 124; 129; 130; 131; 207 o.

¹² Együttműködési megállapodást írt alá a BM és a HM a terrorizmus elleni küzdelemben érintett egységek közös kiképzéséről. A BM Terrorelhárító Szolgálat és a 34. Bercsényi Miklós Felderítő Zászlóalj terrorizmus elleni harcra kijelölt mélységi felderítő százada folytat közös kiképzést.

¹³ Úton a XXI. század hadserege felé: Juhász Ferenc honvédelmi miniszter 2003. 07. 31.-én Interneten közzétett összefoglalója a Védelmi Felülvizsgálat eredményéről HM KFI 6. o.

¹⁴ Uo. 7. o.

A Védelmi Felülvizsgálat megállapította, hogy könnyű, mobil, magas készenlétű és telepíthető szárazföldi erőre van szükség. Kimondta, hogy *„a telepíthetőségnek több összetevője van, az egyik legfontosabb a stratégiai szállítási képesség valamilyen formában történő biztosítása.”*¹⁵ A NATO jelenlegi értelmezésében ez a stratégiai szállítási forma *főként légi szállítást* jelent. A magas készenlét és a gyors reagálás követelménye szintén az erők egy részének légi szállíthatóságát követeli meg. *A kívánt képességek eléréséhez két tényező szükséges: egyfelől stratégiai légi szállító képesség, másfelől légi szállításra alkalmas, légi szállítható - például könnyűlövész – alakulatok. Ezek olyan haditechnikával, tüzérségi eszközökkel, illetve harcjárművekkel kell rendelkezzenek, amelyek tömegükből és térfogatukból adódóan légi úton szállíthatóak.*

A NATO prágai csúcsertekezletén hazánk felajánlotta, hogy a két felállítandó szárazföldi dandár egyike bárhol bevethető, telepíthető formában kerül kialakításra. Jelenleg csak a fent említett ejtőernyős felderítő zászlóalj és a helikopteres légimozgékony zászlóalj szállítható teljes egészében, a NATO legnagyobb számban rendelkezésre álló szállító-repülőgéptípusával, a **C-130** közepes szállító repülőgéppel. A **BTR-80** légi szállítása ezzel a típussal nem megoldható. Ugyanakkor a technikai fejlesztési célkitűzések és tendenciák alapján feltételezhető, hogy a légi szállításra is alkalmas alakulatok felállítása területén, a Magyar Honvédségen belül is teret nyer egy haditechnikai-fejlesztési szándék. A hosszú távú haderő fejlesztési koncepció a jelenleg is rendelkezésre álló ejtőernyős és helikopteres légideszant alakulatok mellett további, *haditechnikai eszközeik műszaki paramétereit alapján légi szállításra is alkalmas könnyűlövész egységek* felállítását tűzte ki célul. A két könnyűlövész zászlóalj számára *új lövésszállító járművek beszerzését vették tervbe.*¹⁶ A beszerzésre kerülő 105 mm-es könnyű lövegek¹⁷ és az ezzel felszerelt alakulat szintén alkalmas arra, hogy légi úton szállítsák. *A tervezett haditechnikai beszerzések tehát tudatosan olyan haditechnikai eszközöket céloznak, amelyek lehetővé teszik az ezekkel felszerelt katonai szervezetek légi szállítását.*

¹⁵ Uo.6.o.

¹⁶ Az Országgyűlés 14/2004. (III. 24.) határozata. A katonai szaksajtóban felmerült típus, a Dingo páncélozott szállító harcjármű egyetlen előnye a BTR-80 típusú járműhöz képest, hogy C-130-as szállító repülőgéppel szállítható.

¹⁷ Uo.

Külön szükséges megemlíteni a *stratégiai légi szállító képesség fejlesztésének* helyzetét. A NATO szállítási alapelvei szerint a nemzeti erők műveleti területre szállítása nemzeti feladat, ezért a Szövetség már több esetben is fejlesztési javaslatként fogalmazta meg hazánk felé egy a jelenleginél nagyobb, közepes szállító repülőgépekre alapozott saját légi szállító képesség létrehozását.¹⁸ *Kormányhatározat szintjén fogalmazódott meg a közepes szállító helikopterek beszerzésének jövőbeni szándéka is.*¹⁹

A fentieket összefoglalva megállapítható, hogy a légideszant alakulatok haditechnikai eszközeinek fejlesztése, vagy legalábbis a kor színvonalán tartása a jövőben egyre inkább a korszerű összefegyvernemi harc megvívásának alapvető feltétele. Emellett a légideszant csapatok hatékonyan képesek kiszolgálni az olyan újonnan felmerült igényeket, mint a terrorizmus elleni harc, a mozgékony határvédelem, a gyors reagálás és a telepíthetőség. A taktikai és stratégiai légi szállító kapacitás, illetve a légideszant és a légi szállítású alakulatok fejlesztésének igénye a fentiek alapján egyaránt indokoltan jelenik meg a Szövetség és a hazai fejlesztési tervekben. A Védelmi Felülvizsgálat alapján a jövőben a Magyar Honvédség harcoló erőinek gerincét képező hét könnyűlövész zászlóalj közül egy már jelenleg is helikopteres légimozgékony képességekkel rendelkezik, további egy zászlóalj ejtőernyős légideszant technikán alapuló különleges műveleti feladatokat lát majd el, emellett további két zászlóaljat új, könnyű, légi szállítható harcjárművekkel szerelnek fel. Így elmondható, hogy a közeljövőben a légideszant és légi szállítású kategóriába sorolható alakulatok aránya meglehetősen magas.

A légideszant csapatok vizsgálatára alkalmazott módszerek

A légideszant csapatok komplex vizsgálatának alapja a rendszerszemlélet. „A rendszerszemlélet módszere a bonyolult rendszerek esetében az elemek, a funkció, a struktúra és a folyamat vizsgálatát egyaránt elvégzi. A rendszer összetevőinek, alkotóinak elemzésén túl vizsgálja a rendszer egészét is, mivel azt lényegi jellemzőinek elvesztése

¹⁸ Ez hozzávetőleg 4-8 db C-130-nak megfelelő szállító kapacitás. Számos külföldi példa létezik az erre a célra alkalmas katonai szállító repülőgépek szabad kapacitásának értékesítésére a polgári piacon, ami jelentősen csökkenti a légi szállító képesség költségeit.

¹⁹ Uo.

*nélkül nem lehet részekre bontani, és csak a részeken keresztül nem lehet megismerni.*²⁰

A légideszantok rendszerszemléletű vizsgálatakor **a rendszer elemei** a vizsgált haditechnikai eszközök és a deszant csapatok állományát adó élőerő. **A rendszer funkciójának** az az elmélet felel meg, amely a légideszant csapatok alkalmazásának alapját képezi. A rendszerelmélet **struktúra** fogalmát a légideszant csapatok szervezet felépítése fedi le. **A rendszerhez kapcsolódó folyamatnak** a harc megvívása során alkalmazott harcászati módszerek, illetve maga a harc megvívása az értelmezése. A rendszer környezetét a légideszant csapatokkal együttműködő, vagy a deszant tevékenységét meggátolni hivatott katonai szervezetek jelenthetik. **Munkánk során megismerni és bemutatni törekszünk a komplex vizsgálat valamennyi, nevesített összetevőjét, azoknak a sikerekben és a kudarcokban játszott szerepét, és a közöttük felfedezhető összefüggéseket, szinergiákat.**

A haditechnika, a harcéljárás és a katonai szervezet kölcsönhatásait feltáró törvényszerűség²¹ rámutat arra, hogy a tudományos-technikai haladás a hadügy területén a haditechnikai eszközök fejlődéseként jelenik meg. A haditechnikának ez a fejlődési folyamata nem egyenletes, időszakonként a tudományos-technikai fejlődés és innováció összegződése minőségi ugrásokat eredményez, ami elvezet egyes haditechnikai eszközcsoportok ugrásszerű fejlődéséhez és végső soron a hadügy forradalmához. **„A technikai felszereltség – a katonai erő leggyorsabban, legdinamikusabban változó összetevője – növekedése elkerülhetetlenül magával hozza a hadügy valamennyi területén új vonások megjelenését.”**²² Tehát ha a haditechnikában minőségi ugrás következik be, akkor a hadügy minden területén jelentős, meghatározó változások zajlanak le, mivel megváltoznak a hadművelési elméletek és a harcéljárások, illetve a katonai szervezetek is. Sorrendiségét tekintve az ugrásszerű fejlődés következtében létrejött új haditechnikai eszköz, vagy eszközök harci hatékonysága – **„a harci alkalmazás során szerepet játszó valamennyi fontos jellemző integrált kifejezése”**²³ – határozza meg az új harcéljárást, ami gyakran új katonai szervezet létrehozását vonja maga után. **Ezek a**

²⁰ Dr. Turcsányi Károly: Az ember – haditechnika rendszer a tudományos technikai forradalomban, Honvédelem, 1988/8. sz. 84. o.

²¹ Uo. 83-93. o.

²² Uo. 85. o.

²³ Uo. 88. o.

tényezők, rendszerelemek hatással vannak egymásra: a katonai szervezet befolyásolhatja a harcéljárást, illetve a harcéljárás hatással lehet a haditechnikai eszközökre.

A légideszant csapatok haditechnikai eszközei

A légideszant csapatok felszerelésének, fegyverzetének, harcjárműveinek és légi szállító eszközeinek technikai elemzése alapvetően a szállítókapacitás, és a szállítandó felszerelés egymáshoz való viszonyának vizsgálata. A légideszant csapatok légi szállítóeszközei, a szállítandó felszerelés és fegyverzet, illetve a harcjárművek rendelkeznek egy sor speciális műszaki megoldással, amely fokozott tüzerőt, védettséget és mozgékonyt biztosít minimális tömeg és térfogat mellett. Vizsgálatunk tárgyát főképpen az képezi, hogy ***melyek ezek a speciális műszaki megoldások vagy konstrukciók, és ezeket milyen mértékben sikerült megjeleníteni egy-egy vizsgált ország légideszant*** csapatainak haditechnikai eszköztárában.

A fegyverzet, a harcjárművek és a tüzerési eszközök a szállítandó haditechnikai eszközök összetett csoportja. Kérdésként merül fel az adott ország légideszant csapatainak vizsgálatakor, hogy milyen mértékben sikerült megvalósítani a harcjárműveknél és a tüzerési eszközöknél azokat a műszaki megoldásokat, könnyű szerkezeti kialakításokat, amelyek elősegítik a légi szállítást. A tüzerési eszközök esetében megvizsgáljuk, hogy új anyagok és a szokásostól eltérő műszaki megoldások felhasználásával sikerült-e hatékony könnyű tüzerési eszközöket létrehozni. A harcjárművek esetében megvizsgálandó, hogy az adott ország kifejlesztett-e olyan kis tömegű harcjárműveket, amelyeket a légideszant csapatok felhasználhattak harcok megvívása folyamán. ***Vizsgáljuk azt is,*** hogy ezek a légi szállításra alkalmas könnyű harcjárművek milyen mértékben feleltek meg a kor követelményeinek a tüzerő, a védettség és a mozgékonyt területén.

A rendelkezésre álló légi szállítókapacitást abból a szempontból vizsgáljuk, hogy milyen tömegű és térfogatú haditechnikai eszköz és élőerő szállítására alkalmas, mivel ez szoros összefüggést mutat a légideszant földet érést követően elérhető mobilitásával, tüzerével és védettségével, így közvetlenül befolyásolja a harcfelelet sikeres végrehajtását. A szállító-repülőgépek műszaki paraméterei közül kiemelt figyelmet szentelünk a hasznos terhelésnek és a szállítóter geometriai méreteinek, illetve a tehertér-ajtó kialakításának és méretének. A futómű megoldása is vizsgálat tárgyát képezi, mivel feltételezhető, hogy a leszálló zóna minő-

sege iránti érzékenység közvetlenül befolyásolja a deszant harcának sikerességét. A légi szállítókapacitás és a deszant-technika vizsgálatakor nagy hangsúlyt fektetünk a különféle szállító-vitorlázógépek és a személyi, illetve teher ejtőernyő-rendszerek minőségére. Kiemelt vizsgálati területként kezeljük a nehéz haditechnikai eszközök légi szállításának és deszantolásának kérdését, mivel feltételezhető, hogy ezek mennyisége meghatározó jelentőségű volt a deszant harcának megvívásakor. A nehéz haditechnikai eszközök csoportjából *külön kiemelendő, a harcjárművek légi szállításának és deszantolásának problémája, mivel a legújabb, légideszant harcászatra vonatkozó elméletek éppen ezeknek az eszközöknek a meghatározó szerepét hangsúlyozzák.*²⁴

A harcszerű körülmények között terepre leszálló légideszant alapvető szállítóeszköze korszakonként más és más volt.

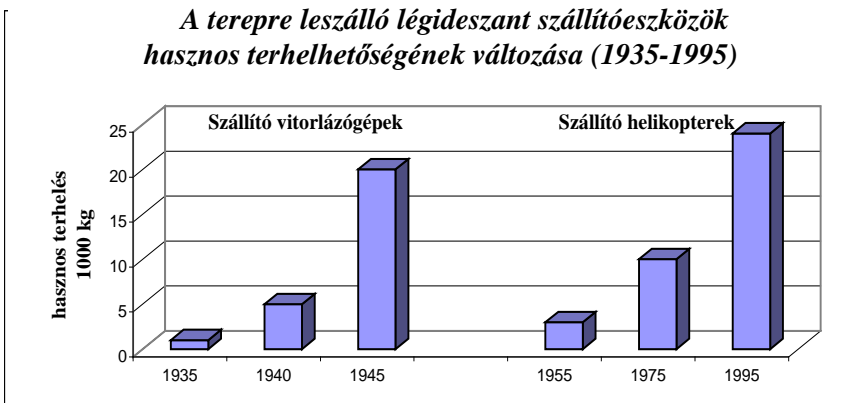
Az 1930-tól 1955-ig terjedő szakaszban az erre alkalmas eszköz a szállító vitorlázó repülőgép. A második világháború folyamán *igen nagy számban alkalmaztak szállító vitorlázógépeket.* A jelentős méretű légideszant csapatokkal rendelkező országok légideszant hadműveleteinél ezek alkották a légi szállítóképesség legjavát. A vitorlázógépek ugyanis 3-8 tonnás, esetenként 20 tonnát is elérő teherbírásukkal képesek voltak a légideszant csapatok nehézfegyverzetének, gép és harcjárműveinek szállítására.²⁵ és deszantolására szinte bármely kiválasztott terepszakaszon. A második világháború nagy légideszant hadműveletei folyamán igen nagy mennyiségű harci alkalmazási tapasztalat gyűlt össze a szállító vitorlázógépekről és az általuk szállított és deszantolt könnyű harcjárművek, illetve tüzérségi eszközök szerepéről.

Az 1955-től napjainkig terjedő időszakra viszont már a helikopterek alkalmazása jellemző a terepre leszálló légideszantanál. A tömeges ejtőernyős deszant alkalmazását az ötvenes évektől kezdődően kezdte kor-

²⁴ Reinhard Marek: Ejtőernyős páncélelhárító zászlóalj. Truppenpraxis, 1992/6.

²⁵ Mrazek, James E.: Fighting Gliders of World War II. St. Martin's Press, New York, 1982.

látozni *a légvédelmi eszközök egyre intenzívebb fejlődése*²⁶, ezért a helikopteres szállítás még fokozottabban előtérbe került. A harcjárművek deszantolásához szükséges 16-24 tonna teherbírású nehéz szállítóhelikopterek²⁷ csak a nyolcvanas évek közepétől állnak rendelkezésre. A második világháborút követő valóban nagy léptékű légideszant hadművelet csak az 1991-es Öböl-háború folyamán került végrehajtásra.²⁸ A helikopterekkel végrehajtott nehéztechnika deszantolására jóval kevesebb tapasztalat mint a második világháború vitorlázógépes szállításaira. Ezért *érdeemes analógia keresésére egy olyan korábbi korszak felé fordulni, amikor egy korszerű helikopterhez hasonló kapacitású és hasonló harcászati szereppel bíró légi szállítóeszköz háborús alkalmazása folyamán gazdag tapasztalati anyag gyűlt össze.*

²⁶ A modern haditechnika enciklopédiája Guliver kiadó, Budapest 2001. 60-62. o. A légvédelmi tüzérség, különösen a hatékony önjáró csapatlégvédelmi eszközök (gépágyúk) megjelenése már a második világháborúban érzékeltette hatását a légideszant hadműveletek viszonylatában. Nagyméretű repülőgépeket már ekkor is csak ritkán vetettek be a légideszant, illetve a légi szállítás feladataira az ellenséges mélységben. Az ötvenes-hatvanas években a légvédelmi rakéták megjelenésével a nagyméretű teherszállító gépek alkalmazása légideszant feladatokra egyre bonyolultabbá vált. A nyolcvanas évekre ezt a folyamatot betetőzte a kézi légvédelmi rakéták széles körű elterjedése, ami végképp korlátok közé szorította a nagyméretű repülőgépen szállított ejtőernyős deszant lehetőségeit, és előtérbe kerültek a helikopterek.

²⁷ A Sikorsky S-80/CH-/MH-53 helikopter és a valamivel korábban megjelenő, de kis darabszámban gyártott Mil Mi-26

²⁸ FM 100-5 Tábori kézikönyv: Hadműveletek. Kiadja a MH Vezérkara, Bausz Kft, Budapest, 1997. 131

A táblázatban a terepre leszálló légideszant szállítóeszközök hasznos terhelését elemeztük, mivel ez az a deszanteljárás, amellyel nagy tömegű terhek deszantolhatóak, ugyanakkor nem igényel betonozott leszállópályát, ami növeli a harcászati rugalmasságot, és növeli a deszant lehetőségeit. *A táblázatban ábrázolt adatok alapján azt feltételezzük, hogy a második világháború szállító vitorlázó repülőgépei olyan hasznos terhelhetőséggel bírtak, amihez hasonló paraméterek csak a nyolcvanas évektől jelentkeztek a helikopterek vonatkozásában. Ennek alapján tehát vizsgáljuk annak a hipotézisnek az érvényesülését, miszerint a második világháború nehéztechnika deszantolásával kapcsolatos tapasztalatai – bizonyos korlátozásokkal - előre vetíthetőek napjaink légideszant harcászatára.*

A légideszant csapatok harceljírásának és alkalmazásának tapasztalatai

A légideszant csapatok harceljírását, illetve a légideszant csapatok alkalmazásához kötődő hadműveleti elméletek vizsgálatát először a húszas-harmincas évektől kezdődően a második világháború végéig követjük nyomon. A légideszant csapatok helyét, szerepét és alkalmazását magába foglaló elméleteket, valamint a légideszant csapatok konkrét alkalmazási tapasztalatait szerves egységben vizsgáljuk.

A hadműveleti elméletek bemutatásánál természetesen elsősorban azt keressük, hogy mekkora szerephez jutnak a légideszant csapatok: azaz az adott elméletnek szerves részét képezi alkalmazásuk, vagy csak lehetőségként szerepel ilyen erők bevetése. Azok a meghatározó jelentőségű hadműveleti elméletek képezik vizsgálat tárgyát, amelyek a húszas-harmincas évek folyamán megfogalmazták a korszerű gépesített hadviselés alapjait. A hadműveleti elméletek ismertetése mellett bemutatjuk azok kidolgozóit is.

A harceljírások vizsgálatakor figyelemmel kísérjük az alkalmazott légideszantok méretét, az alkalmazás mélységét és az önálló alkalmazás tervezett időtartamát. Megvizsgáljuk továbbá az ejtőernyős, a vitorlázó-gépes-, rohamdeszant, illetve a repülőgépen leszálló módszerrel deszantolt erők alkalmazási arányát, emellett a különböző támogató elemek – ejtőernyős tüzérség, légi szállítású páncélozott felderítő erők, stb. – méretét és alkalmazásának jellegét is. Külön vizsgálat tárgyát képezi a légideszant csapatok együttműködése a légierővel, illetve az is, hogy a légierő képességei milyen mértékben befolyásolták a légideszant műveleteket. A szárazföldi haderő tekintetében a harcokosi-csapatok harcászati illetve

hadműveleti képessége és alkalmazott harceljárása kérdéseinek tulajdonítunk jelentős szerepet, mivel ez az ellenség mélységében végrehajtott műveletek alapvető eszköze, illetve a légideszant csapatok által leginkább támogatott szárazföldi harctevékenység.

A hadtörténeti tapasztalatokat három részre osztottuk: részletesebben ismertetjük a hadműveleti, illetve a harcászati szintű bevetéseket és rövidebben a mélységi felderítő és diverziós akciókat. Keressük egyidejűleg azt is, hogy milyen arányban alkalmazták a légideszantot támadó illetve védelmi műveletek támogatására. A légideszant bevetések leírásakor törekszünk meghatározni azt, hogy a deszant milyen méretű szárazföldi csoportosítás támogatását hajtotta végre. Nemcsak a légideszant csapatok alkalmazási tapasztalatait kísérvük figyelemmel, hanem a szárazföldi haderő és a légierő teljesítőképességének változását is a háború évei alatt. Ennek alapján választ kívánunk adni arra a kérdésre, hogy a szárazföldi és a légi haderőnem képességei és a légideszant csapatok fejlesztése mennyisége és minősége mennyire volt összhangban egymással, és ez mennyiben hatott a légideszant műveletek végrehajtására. Végezetül figyelmet fordítunk a légideszant csapatok vezetésével kapcsolatos egyes tapasztalatokra is.

A légideszant csapatok szervezeti fejlődése

A légideszant csapatok szervezeti fejlődésének bemutatásakor országunként figyelemmel kísérvük a létrehozás körülményeit, a szervezeti fejlődés időbeni lefolyását, a bekövetkezett töréseket, a nagyobb személyi veszteségből fakadó megtorpanásokat. Vizsgáljuk a nagyobb hadgyakorlathoz, illetve a jelentősebb bevetésekhez kapcsolható szervezeti változtatásokat. Külön figyelemmel kísérvük a háború évei alatt folyamatosan változó haditechnikai környezetet, az alkalmazott páncélvastagság növekedését, a páncéltörő fegyverek teljesítményének emelkedését, egy-egy repülőgéptípus elavulását és gyártásának kifutását, a légideszant rendelkezésre álló haditechnikai eszközök számát a harci alkalmazásból fakadó fogyás és a gyártási kapacitások alapján, Ezek várhatóan kézenfekvő válaszokat adhatnak a légideszant csapatok szervezeti változásaira. A légideszant csapatok szervezeti felépítését – a rendelkezésre álló adatok függvényében - szervezeti ábrákon szemléltetjük.

Összegzés

A tervezett cikksorozat a fenti szempontok alapján a légideszant csapatok komplex vizsgálatát tűzte ki célul, kiemelt szerepet biztosítva a haditechnikai eszközöknek.

Reményeink szerint a második világháborús tapasztalatok összegzése távolabb vezet, mint egy egyszerű visszatekintés a múltba, mivel feltételezhető, hogy az 1930 és 1945 közti időszak vizsgálatával kimutathatóak napjaink korszerű hadviselési elveinek – az amerikai „*Airland Battle*” és a „*mélyégi hadművelet*” elve,²⁹ illetve a szovjet „*hadműveleti manővercsoport*” alkalmazása elvének – egyfajta előzményei, gyökerei. Napjaink és a közelmúlt amerikai és szovjet-orosz hadműveleti elgondolásainak és tapasztalatainak egyidejű vizsgálatát kiemelten fontosnak tartjuk. Az elemzéseket és értékeléseket az angolszász országok tengeri,³⁰ és a szovjet-orosz kontinentális³¹ hadikultúra együttes figyelembevételével kívánjuk elvégezni. *A kezdetektől máig elvégzett vizsgálat összegzésétől a napjainkban – és a közeljövőben – leginkább megfelelő légideszant harceljárásra, szervezeti struktúrára és legfőbbképpen haditechnikai eszközrendszerre vonatkozó válaszokat várunk.*

Felhasznált irodalom:

1. A modern haditechnika enciklopédiája Guliver kiadó, Budapest 2001.
2. Az Országgyűlés 14/2004. (III. 24.) határozata a Magyar Honvédség hosszú távú fejlesztésének irányairól.
3. **Barrie Pitt:** The Military History of World War II. Chancellor Press, 1994, London.
4. **David Miller – Gerhard Ridefort:** Korszerű elit alakulatok. Kossuth, Bp. 1993.

²⁹ FM 100-5 Tábori kézikönyv: Hadműveletek. 126-131. o.

³⁰ A tengeri hatalmakra az anyagcentrikus hadikultúra a jellemző.

³¹ A szovjet-orosz kontinentális hadikultúra a tömeges hadikultúrák közé sorolható, de a porosz-német mozgáscentrikus hadikultúrával közös eredetű, és sok esetben ebből is átvett elemeket.

5. **Dombi Lőrinc: Selyempokolák:** fejezetek az ejtőernyő történetéből. Zrínyi, Budapest, 1993. 79. o.
6. FM 100-5 Tábori kézikönyv: Hadműveletek. Kiadja a MH Vezérkara, Bausz Kft, Budapest, 1997.
7. FM 57-35 Tábori kézikönyv: Légimozgékony műveletek. Kiadja a MNVK 2. Csoportfőnökség, Budapest, 1973.
8. **Kőszegvári Tibor:** A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai területei és feladatai I.-II. ZMNE Egyetemi Kiadó, Bp. 2003.
9. **Kőszegvári Tibor:** Katonai stratégiák és doktrínák a hidegháború korszakában. ZMNE Egyetemi Kiadó, Budapest, 2000.
10. **Kőszegvári Tibor:** Hadviselés a 21. században – elképzelések, erők és eszközök. ZMNE Egyetemi Kiadó, Budapest, 1998.
11. **J. E. Miller – M Daniel – P. Bolger:** Going Deep: Division Air Assault Operations In: Military Review, 1993. 03.
12. **Mrazek, James E.:** Fighting Gliders of World War II. St. Martin's Press, New York, 1982.
13. **Reinhard Marek:** Ejtőernyős páncélelhárító zászlóalj. Truppenpraxis, 1992/6.
14. **Ryan – Mann – Stilwell:** A világ különleges katonai alakulatai, Ventus Libro Kiadó, Budapest 2003.
15. **Szabó József** (főszerk.): Hadtudományi lexikon Magyar Hadtudományi Társaság. Budapest, 1995.
16. **Terry White:** A világ elit katonái. Zrínyi, Bp. 1992.
17. **Turcsányi Károly:** Az ember – haditechnika rendszer a tudományos technikai forradalomban, Honvédelem, 1988/8. sz.
18. **Juhász Ferenc honvédelmi miniszter:** Úton a XXI. század hadserege felé. 2003. 07. 31-én. Interneten közzétett összefoglalója a Védelmi Felülvizsgálat eredményéről HM KFI.

A SZOVJET LÉGIDESZANT FEGYVERNEM ALKALMAZÁSÁNAK, SZERVEZETÉNEK ÉS HADITECHNIKAI ESZKÖZEINEK FEJLŐDÉSE 1930-1945

I. RÉSZ.

Turcsányi Károly - Hegedűs Ernő¹

Bevezető gondolatok

A légideszant csapatok kérdéskörében folytatott kutatások alapján tanulmányunk a haditechnikai fejlődés szemszögéből közelítve elemzi a szovjet légideszant fegyvernemet, amely létrehozását tekintve elsőnek mondható a világon. A vizsgálat elvi alapját a haditechnika, a harcjelzés és a katonai szervezet kölcsönhatásait feltáró hadtudományi törvényszerűség² képezi. Erre építve először a harcjelzés elméleti alapjait és a légideszant fegyvernem jelentősebb hadműveleteit és alkalmazási tapasztalatait mutatjuk be. A hadműveleti elmélet leírásával párhuzamosan bemutatjuk azt a katonai teoretikust, aki a harmincas évek elején felismerte, hogy az újonnan rendelkezésre álló haditechnikai eszközök – szállító repülőgépek, ejtőernyők és könnyű fegyverzettechnikai eszközök illetve harcjárművek – lehetővé teszik egy új fegyvernem felállítását. Második lépésként részletesen ismertetjük a szovjet légideszant csapatok felszerelését és fegyverzetét. Tanulmányunk harmadik részeként a szovjet légideszant fegyvernem szervezeti struktúrájának változásait elemezzük a háborús évek folyamán. Végezetül a haditechnika, a harcjelzés és a szervezeti változások területére vonatkozó következtetéseket fogalmazzuk meg.

¹ Prof. Dr. Turcsányi Károly nyá. mk. ezredes, ZMNE VSZTK Haditechnikai és minőségügyi tanszék, tanszékvezető egyetemi tanára.

Hegedűs Ernő százados, MH HTEK.

² Dr. Turcsányi Károly: Az ember – haditechnika rendszer a tudományos technikai forradalomban, Honvédelem, 1988/8. sz. 83-93. o.

I. A szovjet légideszant fegyvernem alkalmazási elvei és jelentősebb hadműveletei

1. 1. A mély hadművelet elmélete

A légideszant fegyvernem alkalmazási elveinek kidolgozásában és az alakulatok felállításában meghatározó szerepe volt *Mihail Nyikolajevics Tuhacsevszkij* szovjet marsallnak és katonai teoretikusnak. Tuhacsevszkij 1883-ban született. Régi katonadinasztia tagja. A hadapródiskolát 1911-ben, a tisztiiskolát 1914-ben végezte el, mindkettőt évfolyamelsőként. Orosz gárdatisztként kezdte pályafutását a Szemenov testőrezredben. Az I. világháború folyamán hat hónap frontszolgálat alatt hat kitüntetést szerzett, köztük a Szent György Keresztet. Tuhacsevszkij minden kétséget kizáróan mintakatoná és kiemelkedő tehetség volt. 1915-ben német fogságba esett, ahol hosszú időt töltött, majd 1917-ben hazaszökött. Kiemelkedő szerepe volt a Vörös Hadsereg megszervezésében. A polgárháborúban a fehérek ellen tevékenykedő 1. hadsereg parancsnoka, majd a Déli Front parancsnokának helyettese volt, később a 8. majd az 5. hadsereg parancsnoka lett. 1920-ban nevezték ki a Kaukázusi Front parancsnokává. A szovjet–lengyel háborúban Nyugati Front parancsnoka volt. A háborús évek alatt nemcsak kiemelkedő karriert futott be, hanem kimagasló háborús és vezetői tapasztalatokra is szert tett. A háború után a katonai akadémia hadászati vezetője majd parancsnoka,³ 1928-tól a Leningrádi Katonai Körzet parancsnoka, a hadügyi népbiztos első helyettese, fegyverzeti főnök volt. 1931-től 1937-ig, haláláig a Vörös Hadsereg páncélos-ellátásáért felelős csoportfőnökség⁴ vezetője beosztást látta el.

Tuhacsevszkij elméleti munkásságának sarokpontja, hogy már a harmincas évek elején, fejlődésének korai szakaszában felismerte a gépesített hadviselés – a páncélozott harcjárművek és a repülőgépek – jelentőségét, és energikusan szorgalmazta az ehhez szükséges nagy számú haditechnikai eszköz rendszerbe állítását, és az ebből fakadó új harceljárások bevezetését. A haderőreform kezdeményezője, végrehajtásának energikus irányítója volt. Nevéhez köthető az *önálló harcokosi-csapatok felállítása, alkalmazási elveik kidolgozása, gépesített hadtestek létrehozása*. Nagy

³Szabó József (főszerk.): Hadtudományi lexikon Magyar Hadtudományi Társaság. Budapest, 1995. 1342. o.

⁴Gosztonyi Péter: A Vörös Hadsereg: a szovjet fegyveres erők története Európa, Budapest, 1993. 96. o.

hangsúlyt fektetett a repülőgépgyártás felfuttatására is. A fokozott gépesítési-fegyverkezési program következtében a Vörös Hadsereg a harmincas évek elején már 10000 harckocsival és közel 3000 repülőgéppel rendelkezett, és elmondható, hogy Tuhacsevszkijnek igen nagy érdemei voltak mindkét fegyvernem ilyen mértékű fejlesztésében. Emellett a Vörös Hadseregben Tuhacsevszkij kezdeményezte az ejtőernyős alakulatok létrehozását.⁵ Felismerte, hogy a kor technikai színvonalán megépíthető nagyméretű bombázó repülőgépek szállító kapacitása nemcsak nagyszámú ejtőernyős deszant alkalmazását teszi lehetővé, hanem különféle harcjárművek és nehezebb tüzérségi eszközök leszálló módszerrel történő deszantolását is.

Az immár jelentős mennyiségű harckocsi-csapatok, az erős légi erő és az újonnan felállított légideszant fegyvernem összehangolt tevékenységét alapul véve Tuhacsevszkij marsall megalkotta az I. világháborúból ismert mélyen tagolt statikus védelmi rendszerek hatékony áttörését célzó **„mély hadművelet elméletet”**⁶ (*teoria glubokoj operacii*), ami az ellenséges védelem teljes szélességben történő lefogását követően, a légi erő által támogatott gépesített csapatok, erős harckocsi ékek nagy mélységű előretörésén alapult. **A mély hadművelet elméletében a harckocsi-csapatok és a légi erő együttműködése mellett harmadik pilléreként kiemelt szerepet kaptak az újonnan felállított légideszant csapatok** is, amelyeket a támadás fő irányában kívántak alkalmazni, az előretörő gépesített ék támadási ütemének fenntartása érdekében. A légideszant a mélységben elhelyezkedő ellenséges tartalékok pusztításával és lefogásával, a tartalékok előrevonásának megakadályozásával segítette a könnyű gépesített és lovas hadtestekből álló **„sikerfejlesztő lépcső”** nagy mélységű előretörését. A **„mély hadművelet elmélet”**, illetve Tuhacsevszkij személye a szovjet légideszant fegyvernem gyors és dinamikus fejlődését tette lehetővé. Tuhacsevszkij mély hadművelet elmélete, repülőgép és harckocsi-fejlesztési elképzelései, elgondolása a légi erő, a légideszant és a harckocsi-csapatok hatékony alkalmazásával kapcsolatban, egy olyan korszerű szovjet hadászati-harcászati tevékenység megvalósítására lett volna garancia, amely jóval kevesebb emberáldozattal járhatott volna. Tuhacsevszkij azért lelkesedett a technikai újdonságokért, mert úgy látta,

⁵ William J. Spahr: Sztálin hadvezérei. A szovjet vezérkar 1917 – 1945. LAP-ICS könyvkiadó, Budapest, 1998. 189. o.

⁶ Szabó József (főszerk.): Hadtudományi lexikon Magyar Hadtudományi Társaság. Budapest, 1995. 910-911. o.

hogy ezekre alapozva olyan új harc eljárásokat lehet kidolgozni, amelyekkel megváltoztatható az ütközetek addigi szokásos menete. ***Elkerülhetőnek tartotta az ellenség minden egyes ellenállási gócéért vívott lassú, felőrlő harcot, a technikai haladásra alapozva pedig a hadviselés új, hatékonyabb formáinak bevezetését szorgalmazta.***⁷

A sztálini tisztogatások során, a több nyelven beszélő, számos nyugati kapcsolattal rendelkező Tuhacsevszkij marsallt, a nyugaton is elismert katonai teoretikust és katonadiplomatát egy koncepció per eredményeképpen kivégezték. Tuhacsevszkij mély hadművelet elméletét, illetve az önálló harcokci-csapatokra vonatkozó elképzelését a marsall halála után mellőzték, „***a gépesített hadtesteket feloszlatták, a bombázórepülés fejlesztését visszafogták, így a mély hadműveleteket éppen azoktól a fegyverektől fosztották meg, amelyeken a sikerük múlik.***”⁸ A szovjet légideszant fegyvernem technikai fejlesztése is lelassult ekkortól.

Nemcsak a korszerű gépesített haderő felállítását szorgalmazó katonai teoretikus kiesése volt az oka a mély hadművelet elmélet háttérbe szorulásának, hanem az 1936-37-es spanyol polgárháború tapasztalatai is, ahol az egyébként kitűnő szovjet BT és T-26 harcokcsik igen jelentős veszteségeket szenvedtek a védelmi vonalakban telepített páncéltörő ágyúk tüzétől. A szovjet katonai vezetés ebből helytelen következtetéseket vont le, és ezek alapján elvetette a mély hadművelet elméletet, ami negatív értelemben hatott a harcokci és a légideszant fegyvernemre is. Tuhacsevszkij halálát követően a szovjet hadsereg visszatért a harcokcsik gyalogságot támogató elaprózott alkalmazásához. Mivel a spanyol polgárháború látszólag a bombázó repülőgépek önálló alkalmazását igazolta, az új vadászpilóta típusok rendszeresítése is lelassult.

A német támadás napjaiban a Vörös Hadsereg véres realitásként szembesült a Tuhacsevszkij mély hadművelet elméletével igen szoros – mondhatni „***egyenes ági***” – rokonságot mutató⁹ német „***villámháborús***” hadműveletekkel, amikor a német harcokcsi-ékek a légierő közvetlen tá-

⁷ William J. Spahr: Sztálin hadvezérei. A szovjet vezérkar 1917 – 1945. LAP-ICS könyvkiadó, Budapest, 1998. 188. o.

⁸ William J. Spahr: Sztálin hadvezérei. A szovjet vezérkar 1917 – 1945. LAP-ICS könyvkiadó, Budapest, 1998. 193. o.

⁹ A harcokcsi ékek harcászati alkalmazását szovjet és német tiszték még a két ország katonai együttműködésének időszakában dolgozták ki 1928-1933 között egy kazanyi kísérleti bázison. A légierő kísérleti bázisa a Moszkva melletti Lipeckben volt.

mogatása mellett mélyen benyomultak a Szovjetunióba. Ezután Tuhacsevszkij munkásságát és elméleteit a háború első évében hamar rehabilitálták. 1941 folyamán a szovjet katonai vezetők újabb generációja ismét alkalmazni kezdte a mély hadművelet elméletét. Számos légideszant bevetésre is sor került, továbbá lépéseket tettek a harcokcscsapatok önálló alakulatokba szervezésének irányába is.¹⁰ A Tuhacsevszkij marsall által kidolgozott mély hadművelet elmélete napjainkban is elismert és gyakran idézett a nyugati katonai szakirodalomban.

1. 2. A szovjet légideszant csapatok nagy gyakorlatai

A szovjet légideszant csapatok főbb hadműveleteit, tevékenységét és történetét vizsgálva először a *harmincas évek nagy gyakorlatait* kell megemlíteni. 1934-ben a Belorusz Katonai Körzet hadgyakorlatán 900 felfegyverzett ejtőernyősből álló légideszantot dobtak le. 1935-ben a Kievi Katonai Körzet gyakorlatán már 1200 ejtőernyősből álló ejtőernyős deszantot és 2500 főből álló géppuskával, ágyúkkal és aknavetővel ellátott leszálló deszantot tettek földre. Még ebben az évben egy másik gyakorlaton 7500 fő létszámú kombinált deszantot vetettek be, technikai eszközökkel, járművekkel, páncélcsoikkal és 10 db löveggel¹¹ együtt. Külső függesztményként rögzített oldalkocsis motorkerékpárokat is dobtak le teherernyővel. A harmincas évek nagy gyakorlatainak fő célja a mély hadművelet elméletének gyakorlati „kipróbálása” volt.¹²

A német-szovjet háborút megelőző időszak helyi háborúiban harci tapasztalatokra tehetett szert az újonnan létrehozott fegyvernem. A légideszant csapatok egy része 1939 augusztusában lövészygalogságként vett részt a *Halhin-Gol folyónál* kirobbant szovjet-japán küzdelemben. A *szovjet-finn háborúban* 1939. novemberében Petsamó térségében vetették be a légideszant csapatokat,¹³ ezúttal is hagyományos gyalogságként.

¹⁰ Bombay – Gyarmati – Turcsányi: Harckocsik 1916-tól napjainkig, Zrínyi, Budapest, 1999. 143. o.

¹¹ Tóth Loránd: Ejtőernyős deszant. Zrínyi kiadó, Budapest, 1987. 11. o.

¹² Tim Bean – Will Fowler: Szovjet harckocsik a II. világháborúban. Hajja és Fia Könyvkiadó, Debrecen, 2004. 33. o.

¹³ Kurt Student: Airborn Forces. In: Liddel Hart: The Red Army, Harcourt, New York, 1956.

1. 3. A besszarábiai légideszant művelet

Két légideszant dandárt vetettek be **1940. június 29-én**, amikor a szovjet hadsereg elfoglalta **Besszarábiát**. A szárazföldi haderőnem lovas és harcokosi csapatai gyors előrenyomulást hajtottak végre két kulcsfontosságú város, Izmail és Bolgrád irányába. A szárazföldi hadműveletek június 28-án kezdődtek meg. A légideszant csapatok tervezett feladata az volt, hogy elfoglalják a városokat, megakadályozzák az ott található objektumok, hidak és vasútvonalak, illetve az úthálózat és ipari kapacitások felrobbantását és megsemmisítését a kivonuló román csapatok részéről és biztosítsák a területet a gépesített és lovas csapatok beérkezéséig. Három légideszant dandárt, a 214.-et, a 201.-et és a 204.-et a célterülettől 350 km. távolságra elhelyezkedő repülőtereken vonták össze. A légideszant hadművelet vezetésével a légierő parancsnokát bízták meg. A szállítási feladatokat 170 darab TB-3 repülőgép végezte, ami rendkívül jelentős mennyiségnek volt mondható. A három dandárból végül csak kettőt vetettek be, a harmadikat tartaléknak hagyták. A június 29-ei napon a 204. légideszant-dandárt Bolgrádtól 12 km-re dobták le. A bőséges légi szállító kapacitásnak köszönhetően a dandárok összes technikai eszközét, köztük tábori és páncéltörő tüzérséget és T-38, illetve T-40 könnyű harcokosikat is deszantoltak.¹⁴ A dandár támadást indított a város ellen, amelyet estig el is foglalt. A következő napon, 30-án, a dandár egyik zászlóalja elfoglalta Kagul városát. A 201. légideszant-dandárt eredetileg leszálló módszerrel kívánták deszantolni az Izmail város környéki repülőtereken. Mivel a légi felderítés adatai alapján úgy találták, hogy ez nem lehetséges, 30-án ejtőernyős dobással deszantolták a dandárt, közvetlenül Izmail területén. Ez természetesen problémákat jelenthetett a nehézfegyverzetet illetően, mivel annak többségét ejtőernyővel nem lehetett földre juttatni. A dandár még aznap elfoglalta a várost, és biztosította a város környéki létfontosságú útvonalakat is. A Besszarábia elleni hadművelet azoknak a monstre légideszant gyakorlatoknak az „**éles**” főpróbája volt, amelyeket a szovjet légideszant csapatok 1932 és 1938 között hajtottak végre. Ez volt a fegyvernem első harcserű alkalmazása, ahol légideszant feladatokat hajtottak végre az alakulatok. Valóban hatásos volt ez a hadművelet, habár fegyveres összetűzésre nem került sor a visszavonuló román erőkkel. A Szovjetunió egy jól felkészült, a kor színvonalának megfelelően felszerelt légideszant fegyvernemre támaszkodva nézhetett szembe a közelgő konfliktussal.

¹⁴ The Great Book of Tanks. Krause publications, Iola, USA, 2000.

1. 4. A mcenszki légideszant művelet

Az 1941-es német támadás folyamán, *október 5-én Mcenszknél* az 5. légideszant-hadtestet vetették be¹⁵ az Orel-Tula irányban a mélységbe betörő, az orosz védelem áttörését követően szinte ellenállás nélkül előrenyomuló ellenség harcokcsi-csapatainak feltartóztatására, a saját páncélos-csapatok támogatása és a védelmi rendszer megerősítése céljából. A német 24. gépesített hadtest október 3-án foglalta el Orelt. Október 6-án intenzív esőzések kezdődtek, az utak – a lánctalpas eszközök kivételével – járhatatlanná váltak. A 24. gépesített hadtest állományából kijelölt 4. páncélos hadosztály ilyen körülmények közt kezdte meg az előrenyomulást Orelből a Moszkva kapujaként számon tartott Tula városa felé.

Ahhoz, hogy a stratégiai fontosságú Tula védelmét a Vörös Hadereg megerősítse, illetve hogy az Orelnél áttört védelmi vonal visszavonuló-menekülő szovjet erőit gyülekeztetni tudják, időre volt szükség. Ezért döntő fontosságúvá vált az előrenyomuló 4. páncélos hadosztály megállítása az Orel-Tula szakaszon. Erre a célra az említett útszakaszon elterülő Mcenszk városa és az ott átfolyó Susa folyócska térsége tűnt a legalkalmasabbnak. A Mcenszk térségében bevethető kis létszámú, jellemzően lövészgyalogságból álló erők nem lettek volna képesek a feladat végrehajtására. Hagyományos szárazföldi erők gyors átcsoportosítása – a harcokcsi-csapatok kivételével – lehetetlen feladatnak bizonyult a sártengerré vált utakon, így más megoldásra volt szükség. Az elképzelés az volt, hogy a légi úton gyorsan helyszínre szállítható légideszant csapatok a mihamarabb beérkező szovjet 4. és 11. páncélos dandár erőivel együttműködve tartóztatják fel az ellenség előrenyomulását. A szállítási feladatok végrehajtására 60 db repülőgép (TB-3 és PSZ-84 típus) állt rendelkezésre.

A légideszant csapatoknak már jóval a Mcenszk – Susa védelmi vonal előtt fel kellett vennie a harcérintkezést az ellenséggel, és a támadó erőket szétbontakozásra készítette, előrenyomulásukat lassítva rá kellett vezetnie a német támadó csoportosítást az időközben kiépített mcenszki védelmi vonalra. Az Orel melletti repülőtéri leszállóhelyet az ellenséghez közel választották meg, így már a kirakás alatt kitették a deszantot az ellenséges tüzérség és légierő csapásainak. A célterületen egy repülőtérré és több, terepen kijelölt leszállóhelyre 6000 katonát raktak ki október 4-

¹⁵ A második világháború története 1939-1945. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1981. IV. kötet 132-146. o.

étől kezdődően. Két nap alatt 10 páncéltörő löveggel, géppuskákkal és aknavetőekkel, illetve páncéltörő puskákkal felszerelve, kétnapi lőszerjavalmazással együtt a célterületre juttatták az egész hadtestet. A földet ért légideszant dandár a kirakást követően azonnal felvette a harcot az ellenséggel. További két dandárt védettebb területen, Oreltől nyolc kilométerre a terepen raktak ki, illetve dobtak le, ejtőernyővel. A hadtest erői október 4. és 10. között folyamatosan harcoltak a német erőkkel, az időközben beérkezett szovjet páncélos erők – a Katukov tábornok parancsnoksága alatt harcoló 4. páncélos dandár – támogatása mellett. Folyamatosan visszavonulva a légideszant hadtest erői három védelmi vonalat hoztak létre Orel és Mcenszk között, lassan rávezetve a német erőket a Mcenszk vonalában ez idő alatt kiépített komolyabb védelmi állásokra. Mcenszknél megerősítették a helyben védő 1. gárda-lövészhadtest csapatait, elfoglalták az ekkorra kiépített védelmi állásokat. A küzdelem az október 10. és 23. közötti időszakban dúlt a város körül kiépített védelmi állásokban, ahol a gyalogság statikus védelmi rendszere először megállította a német támadást, amit szovjet harcokcsi-dandárok ellenlökése követett. A harcokcsi dandárok hatékony csapásai és a légideszant erőkkel megerősített védelem kombinált alkalmazása meghozta a sikert. A német 4. páncélos hadosztály támadása elakadt, Mcenszk október 23-ig a szovjetek kezén maradt.

Néhány nappal később beérkezett a német erősítés, így az elakadt német támadás tovább folytatódhatott. A német erők a Mcenszk vonalában kiépített védelem október 24-ei áttörését követően sem tudtak dinamikusan előrenyomulni, mivel a szovjeteknek elegendő idejük maradt a Tula felé vezető út elaknásítására, és a hidak felrobbantására.¹⁶ A lélegzetvételnyi, néhány napos időnyereség azt is lehetővé tette a szovjetek számára, hogy gyülekeztessék az Orelnél áttört védelmükből visszavonuló erőiket, (a 3. és 13. hadsereg maradványait), illetve hogy megerősítsék a kulcsfontosságú Tula városának védelmét. Tula Moszkva védelmének egyik kulcsfontosságú pontja volt, és 29-ére, a német erők beérkezésére sikerült is jól kiépíteni a város védelmét, amelyet a németek soha nem vettek be. Az 5. légideszant-hadtest bevetése Mcenszknél jó példája annak, hogyan alkalmazhatóak a légideszant csapatok védelemben. Ez a hadművelet egyúttal a szovjet légideszant fegyvernem egyik elismerésre méltó sikere is volt.

¹⁶ Földi Pál: A Barbarossa hadművelet. Anno kiadó, Budapest, 2003. 181. o.

1. 5. A Vjazma – Rzsev – Juhnov térségében végrehajtott légideszant művelet

A szovjet légideszant fegyvernem hadműveleti szintű tevékenységére került sor a *Vjazma-Rzsev-Juhnov térségben 1942 január 3-tól február 18-ig*. A Vörös Hadsereg december 6-án megindított ellentámadása, a német védelem sikeres áttörése következtében egyes német seregtestek – a 9. és 4. tábori hadsereg, illetve a 3. és a 4. páncélos hadsereg - három oldalról bekerítésbe kerültek a Rzsev-Juhnov-Vjazma térségben, amelyet a szovjetek további átkaroló mozdulatokkal igyekeztek teljessé tenni. A bekerítés esélyét növelte, hogy a kialakítandó katlan legnyugatibb, legkritikusabb pontjánál, – a katlan szájánál – egy az októberi brjanszki csatából visszamaradt jelentős szovjet csoportosítás folytatott partizánharcot az ellenség hadtápterületén, egy 170x70 km-es területen.¹⁷ Az alábbiakban a Vjazma-Rzsev-Juhnov térségben végrehajtott hadműveleti szintű szovjet bekerítési kísérlet során végrehajtott légideszant bevetéseket ismertetjük, sorrendben a Mjátlevó, Znamjonka – Zselanje, Vjazma, Rzsev és Juhnov helységek közelében végrehajtott akciókat.

Mjátlevó térségében, a Vjazma-Juhnov vonaltól nyugatra, 1942 január 3-án 1300 fő leszálló és két ejtőernyős deszant zászlóalj erejű légideszantot vetettek be az ellenség számára létfontosságú utak és a német utánpótlás szempontjából létfontosságú vasútvonal, illetve vasútállomás elfoglalása céljából, továbbá a 43. és 49. hadsereg támadásának elősegítése, illetve az ellenség erői visszavonulásának meggátlása érdekében. A légideszant csapatoknak meg kellett akadályozniuk az ellenséget tartaléki előrevonásában is Juhnovból Mjátlevo felé. *Egy ejtőernyős zászlóalj* bevetésével elfoglaltak egy repülőteret, majd leszálló deszant fogadására készültek fel. Az időjárás megromlásával a leszálló deszant repülése meghiúsult. A tartósan rossz időjárás a továbbiakban gyakorlatilag lehetlenné tette a harcát vívó légideszant légi úton történő utánpótlását, illetve további erők kiszállítását. A légideszant csapatok ennek ellenére megtámadták a kijelölt vasútvonalat, felrobbantottak egy vasúti hidat, több helyen megromgálták a vasúti pályatestet. Vasútiőr-századokat és vasúti szállítmányokat semmisítettek meg, köztük 28 vasúton szállított harckocsit. Megszálltak egy erdőt, és elfogták az azon átvonuló ellenséges hadtáposzlopot, 119 fogattal, amelyeket később a saját csapatoknak

¹⁷ Földi Pál: A második világháború katonai története. Anno kiadó, Budapest, 2001. I. k. 284. o.

adtak át, amikor a deszant állománya 20-án, tizenhét nap önálló harctevékenységet követően egyesült a támadó 49. hadsereg csapataival. Összességében sikeres volt a deszant tevékenysége, mivel jelentős zavarokat okozott az ellenséges hadtápterületen, hozzá kell azonban tenni, hogy a deszant igen jelentős veszteségeket szenvedett, amit nagymértékben a légi utánpótlás hiánya okozott.

Ugrától keletre, Znamjonka és Zselanje térségében január 18-án egy újabb légideszant bevetést hajtottak végre, ezúttal az ellenséges erők bekerítése, távolabbi célként Vjazma elfoglalása érdekében. A deszant a német erők bekerítését végző 33. hadsereggel és az 1. gárda-lovashadtesttel egyesülve és együttműködve hajtotta végre feladatát. Ennek a két utóbbi magasabbegységnek a támadását támogatta a **két ejtőernyős deszant zászlóalj és a légi szállítású 250. lövészezred**. Az ejtőernyős csoportosítás 450 fős állománya, illetve a leszálló csoport (lövészezred) 1200 fős állománya összesen 560 puskával és 800 géppisztollyal, 38 golyószóróval, 34 aknavetővel, 34 géppuskával, illetve 6 páncéltörő fegyverrel (nehézpuska) és két 45 mm-es páncéltörő löveggel, továbbá különféle műszaki anyagokkal rendelkezett. Négy repülőgép szállított egy 65 fős leszállást biztosító csoportot, valamint tábori repülőtéri berendezéseket a kijelölt területre, ahol a csoport előkészítette a területet a leszálló deszant fogadására. A légideszant főerők beérkezése azonban két napot késelt a kedvezőtlen időjárás miatt, így az akció elveszítette meglepetésszerű jellegét. Az erők deszantolása 22-éig fejeződött be, és többségében éjjel került végrehajtásra. A deszant erői azonban már 20-án harcban álltak, mivel az ellenség erői megkísérelték a légideszant felszámolását. Ez azonban ekkor még nem sikerült. A légideszant csoportosítás kitört a bekerítésből, elfoglalt egy községet, és elvágott egy útvonalat az ellenség visszavonulásának megakadályozása érdekében. Ezután a légideszant az eredeti tervek szerint egyesült a január 27-én a német vonalakat áttörő 1. gárda-lovashadtest erőivel.¹⁸ Az eredetileg célul kitűzött bekerítés, és

¹⁸ Említésre méltó a szovjet légideszant alakulat harcéljárásaival kapcsolatban, hogy a szárazföldi erő előrevetett osztaga, amelynek támadását a légideszant közvetlenül támogatta, gyakran lovassági alakulat volt. A lovassági alakulat gyors és mozgékony páncélgépkocsikat és úszóképes könnyű páncélosokat is tartalmazott, és sokkal gyorsabban képes volt támogatni a könnyű légideszant-csapatok harcát, mint a nehéz eszközökkel támadó főerők. Emellett ez a könnyű alakulattípus képes volt áthaladni olyan terepszakaszokon is, amelyeket a gépesített erők nem, vagy csak nehezen küzdöttek le. Nem véletlenül szerepelt a lovasság Tuhacsevszkij mély hadművelet elméletében. Zsukov is említést tesz a lovasság és a légideszant közös alkalmazásáról, i. m. 113. oldalán.

Vjazma elfoglalása azonban nem valósult meg, mivel a bekerítésre törekvő szovjet erőket – a 33. Hadsereg három lövészhadosztályát, az 1. gárda-lovashadtestet és magát a légideszantot is – bekerítették, és felmorzsozták a német csapatok.

Vjazma térségében alkalmazták a 4. légideszant hadtestet **1942 január 27-től február 2-ig** a német 9. és 4. páncélos hadsereg erői ellen, az eredetileg tervezett bekerítés végrehajtása, illetve az ellenség mögöttes területein harcoló 33. hadsereg és 1. gárda lovashadtest támogatása céljából. A légideszant hadtest szállítására 62 repülőgép, 40 db. Li-2-es és 22 db. TB-3-as állt rendelkezésre, biztosításukról 90 db vadászrepülőgép gondoskodott. A csekély szállítóképesség ellensúlyozása céljából a deszant megindulási körletét a frontvonalától mindössze 35 km távolságra választották meg, csökkentve így a repülési időt. Mivel azonban nem fordítottak megfelelő figyelmet a gyülekeztetett légideszant csapatok álcázására, az ellenség felderítette, és bombázni kezdte a légideszant gyülekezési körleteit és repülőterét. A bombázást az ellenséges légifőlény tette lehetővé. Ezek után a légideszant bevetések fő erősségéről, a meglepetésről szó sem lehetett többé. Ennek ellenére megkezdték a légideszant hadműveletet. A **zászlóalj méretű** előrevetett osztag ledobását éjjel végezték. A szállítógépek – többségében légierőtől elvont bombázók – pilótái azonban nem voltak kellőképpen kiképezve a légideszant feladatokra, ezért az osztag a kijelölt célterülettől 15-18 km-re ért földet. Az ellenséges légvédelmet a légierő nem fogta le kellőképpen, így a deszantot nagy magasságból kellett ledobni és az alakulatok jelentősen szétszóródtak. Az előrevetett osztag rádiója a csapatok zömétől nagy távolságban ért földet, és mivel nem alkalmazták a hírendszer megkettőzését, az osztag összeköttetése megszűnt a saját erőikkel. Ennek ellenére a légideszant hadműveletet tovább folytatták, és másnap **még egy zászlóaljat** dobtak le, ismét éjjel. A csapatok harcát 22 aknavető, 35 géppuska és 2 páncéltörő ágyú támogatta¹⁹. Az ellenség folyamatosan bombázta a légideszant megindulási és érkezési körleteit is, így csak egy fél dandár mennyiségű erőt sikerült ledobni. Végül az időjárás rosszra fordulása miatt teljesen leállították a légi szállítási műveletet. A ledobott deszantok azonban megkezdték feladatuk végrehajtását. Az eredeti elképzelés szerint a légideszant csapatoknak el kellett vágniuk az ellenség visszavonulási útvonalait. A deszant állománya megrongált egy vasútvonalat és megszállt egy erdőt, elrejtelve az azon keresztül futó utakat. A német erők csak két napos harc után, zuhanóbombázók és rohamlövegek bevetésével tudták megtisztítani

¹⁹ Tóth Loránd: Ejtőernyős deszant. Zrínyi kiadó, Budapest, 1987. 14. o.

az utakat. A továbbiakban a deszant alegységei az ellenség hadtápterületein harcolva nyomultak előre, és február 6-án egyesültek az 1. gárda-lovashadtesttel.

1942. február 12-én Rzsev térségében, a szovjet hadműveleti bekerítés jobb szárnyán, a németek bekerítették a támadást végrehajtó 29. hadsereg törzsét és néhány alakulatát. Megerősítésükre a 7x8 km-es területre egy ejtőernyős légideszant **zászlóaljat** és utánpótlást dobtak le, éjjel. Az így megerősített csapatok öt napos harc után 22-én kitörték a bekerítésből.

Hadtest erejű légideszantot alkalmaztak **1942. február 18-án, Juhnov** térségében az ellenséges hadtápellátás zavarása, a 33. hadsereg, az 1. gárda-lovashadtest és a 4. légideszant-hadtest bekerítésben harcoló erői felmentése céljából. Ennek érdekében hat éjszaka folyamán mintegy 7000 katonát és 1500 fegyverzettel és felszereléssel teli deszantzsákot dobtak a célterületre. A deszant a hadtápellátás zavarása és a tartalékok mozgásának akadályozása mellett egyes részeivel megerősítette a területen bekerítésben harcoló saját alakulatokat. A szárazföldi haderő március 2-án indított támadást a bekerítésben harcoló erők felmentése céljából, kísérletük azonban kudarcba fulladt. Végül a német csapatok a szovjet légideszantot a bekerített erők zömével együtt április végéig szinte teljesen megsemmisítették.

Összegezve a szovjet légideszant csapatok tevékenységét a Vjazma-Rzsev-Juhnov térségben, megállapítható, hogy a bekerítési hadművelet folyamán egy légideszant hadtest, továbbá hat zászlóalj és egy légi szállítású lövészezred, hozzávetőleg mintegy 11.700 fő került bevetésre, amelyek többségében felmorzsolódtak. ***Ez egyfelől a szovjet támadó hadművelet kifulladásának volt köszönhető, másfelől nagy szerepet játszott a vereségben a szovjet légideszant csapatok gyenge felszerelése és fegyverzete, illetve csekély szállító kapacitása.*** Még ennek a gyenge felszerelésnek is csak a töredékét sikerült deszantolni a légi szállító kapacitás szűkössége miatt. ***Habár a légideszant hadműveletre vonatkozó tervekben ott szerepelt a légideszant hadtest részét képező könnyű harckocsi zászlóalj bevetése²⁰ is, a kis számban alkalmazott TB-3 bombázó miatt erre nem kerülhetett sor. Szintén az elégtelen szállító kapacitásnak köszönhető, hogy az egyébként jelentős élőerővel rendelkező ledobott légi-***

²⁰ Glantz, David M.: The Soviet Airborne Experience. Combat Studies Institute, Fort Leavenworth, 1984. 47. o.

deszant gyenge teljesítményt nyújtott, mivel erőit elaprózva vetették be. Emellett a német csapatok hatékony ellenintézkedéseket foganatosítottak a hadműveleti szintű bekerítés megakadályozására, a szovjet csapatok támadása pedig kifulladt. Így már nem voltak képesek felmenteni és támogatni a deszantokat. A támadás kifulladására ellenére került sor január 27-én a legnagyobb hadműveleti légideszant bevetésre, ami ezért eleve kudarcra volt ítélve,²¹ és amelyért elsősorban a katonai vezetés hibás döntése okolható²². Ezután a kudarc után mintegy másfél éves szünet következett a szovjet légideszant fegyvernem történetében, amely idő alatt a csapataikat közönséges lövészgyalogságként alkalmazták.

1. 6. A Dnyeper- átkelés folyamán végrehajtott légideszant művelet

A Dnyeper jobb partján egy hídfő *kialakítása feladattal* alkalmaztak hadtest erejű hadműveleti légideszantot **1943. szeptember 25-én**, erőszakos folyamátkelés támogatása céljából. A légideszant feladata egy 30x20 km-es hídfő kialakítása és az ellenség tartalékai előrevonásának megakadályozása volt. A három dandárból álló erőt a hadművelet időtartamára egy légideszant hadtestbe egyesítették, melynek összlétszáma mintegy 10000 fő volt. Hozzá kell tenni, hogy ezek az erők – az 1. a 3. és az 5. légideszant dandárok - már másfél éve egyszerű lövészalakulatként tevékenykedtek, légideszant kiképzést nem folytattak.

Az ejtőernyősök deszantolására 180 Li-2 típusú szállító repülőgép állt rendelkezésre, TB-3-as típust itt már nem használtak. Könnyű ágyúk és egyéb technikai eszközök deszantolására 10 db IL-4 bombázó által vontatott 35 db szállító vitorlázógépet alkalmaztak. A műveletet két repülőtér csomópontból indították. A légideszant hadművelet a hirtelen kialakult rossz időjárás miatt egy nap késedelmet szenvedett. A szárazföldi erők hadműveletei eközben tovább folytatódtak, és sor került a 3. gárdaharcokosi-hadsereg egyes alakulatainak erőszakos átkelésére a Dnyeperen, és hídfő foglalására. Reakcióként az ellenséges alakulatokat a kialakult hídfő felé mozgatták, a hídfő felszámolása céljából. Ezáltal az ellenség pont abban a térségben ért el jelentős erőkoncentrációt, ahol a légideszant hadtest ledobását és kirakását tervezték. Német részről a le-

²¹ Szagajak, P. – Ciganok, A.: Légideszantok alkalmazása a Nagy Honvédő Háborúban. Hadtörténelmi Közlemények, 1962. 1. sz. 233. o.

²² Zsukov, G. K.: Emlékek, gondolatok. Kossuth – Zrínyi, Budapest, 1970. 282. o.

dobás napjára két páncélos-, egy páncélgránátos-, és két gyaloghadosztályt vontak össze a kijelölt ledobási zónák környezetében. A légideszant bevetését megelőző felderítés azonban nem fedte fel ezt a jelentős erőkoncentrációt. Megkezdték a deszant berakását a szállító repülőgépekbe, mivel azonban a légideszant alakulat és a szállító gépek együttműködése előzőleg nem lett kellőképpen begyakorolva, csak ekkor, közvetlenül a hadművelet előtt derült ki, hogy nem fér be a tervezett felszerelés a gépekbe. Emiatt repülőgépek átcsoportosítása vált szükségessé más repülőterekről, ami újabb késedelemhez vezetett.

A tervezett 500 felszállás helyett az első éjjelen mindössze 298-at hajtottak végre. A deszant kidobásakor a szállító repülőgépek a nem kellően lefogott légvédelmi tüzéség miatt nagy magasságban maradtak, így a tervezett 14x10 km-es földetérési zóna a valóságban mintegy hússzor nagyobb, 70x40 km nagyságú lett, amelyen a 3. és az 5. légideszantdandár állománya ért földet. Az eredeti terv szerint kijelölt 1. légideszantdandárt már nem sikerült bevetni, ami tovább csökkentette a légideszant hadművelet sikerének esélyét. A deszantolt fegyverzet és felszerelés többsége kis tömegű eszköz volt, mivel csak ejtőernyős deszant módszer alkalmazására volt lehetőség, és csak igen csekély számban alkalmaztak vitorlázógépeket. A deszantolt nehézfegyverzet mindössze 8 db, ekkorra már elavult 45 mm-es páncéltörő ágyú és 12 db aknavető volt, ami a vállalkozás méreteit tekintve rendkívül csekélynek volt mondható. A légideszant csapatok egy része az ellenséges csapatok között ért földet, és felmorzsolódott. A szárazföldi erők támadása kifulladásra vezetett, így a légideszant a tervezett egy-két nap időtartam helyett huzamosabb idejű harcra kényszerült az ellenséges vonalak mögött.

Számos egymástól elszigetelt ejtőernyős csoport kezdte meg harcát, és igyekezett egyesülni más csoportokkal. Más egységek – felismerve reménytelen helyzetüket – megkísérelték a visszaszivárgást a védelmi vonal másik oldalára, saját csapataikhoz. A ledobást követő tizedik napon az ellenség mögöttes területén lévő erdőben 600, a harmincötödik napon 1250 légideszant katona gyülekezett, akiket egy dandárba és egy zászlóaljba szerveztek. A csoportosítás felvette a rádiókapcsolatot a felsőbb parancsnoksággal, légi úton utánpótlást kért és kapott, eredeti feladata helyett felderítő és diverzáns tevékenységet végzett. Felderítő tevékenységük főként a Dnyeper mentén kiépített ellenséges védelmi vonalra irányult. Másfél hónappal a deszant kirakását követően a felsőbb parancsnokság utasította a légideszant csapatokat három helység elfoglalására, amellyel a szovjet 52. hadsereg Dnyeperen végrehajtott erőszakos átkelését támogatták volna. A deszant a kijelölt objektumokat elfoglalta,

azonban mivel nem rendelkezett megfelelő mennyiségű és minőségű páncéltörő tüzérséggel, azokat nem tudta huzamosabb ideig megtartani. Habár jelentős erőket kötött le mintegy négy napig, végül a kijelölt településeket a légideszant dandár feladta, és súlyos veszteségeket szenvedve a saját szárazföldi csapatok irányába vonult vissza, amelyekkel egyesülve folytatta a harcot.

Összességében a légideszant hadművelet a kedvezőtlen körülmények, a főerők támadásának kifulladására, a rossz technikai feltételek és a szervezési hibák miatt nem érte el eredeti célját, igaz, hogy jelentős ellenséges erőket kötött le és vont el. A veszteségek viszont igen jelentősek, 70 % felettiek voltak. A kudarcba fulladt légideszant hadműveletet követően Sztálin külön napiparancsban tért ki az eset tanulságaira, melyben kiemelte a vezetés hibáit, illetve kétségeit fejezte ki az éjjel végrehajtott légideszant bevetések létjogosultságát illetően.²³ A diktátor bizalma a Dnyeper-átkelést követően a magas veszteségek miatt megrendült a légideszant hadviselés sikerességében, és hosszú ideig nem is engedélyezett több hadműveletet. A légideszant csapatok kiképzett állományát ért veszteség mértéke egyébként sem tette volna lehetővé újabb légideszant hadművelet végrehajtását, a következő év folyamán a jelentős mértékű újjászervezésre volt szükség. A szovjet légideszant fegyvernem tevékenységében a Dnyeper-átkelés folyamán elszenvedett vereséget követően ismételen közel kétéves kényszerszünet állt be. *Ez az eset felhívja a figyelmet a felderítésnek, a meteorológiának, a szállító légierővel megvalósított együttműködésnek, a megfelelő méretű légi szállító kapacitásnak, az ellenséges légvédelem lefogásának, de leginkább a légideszant csapatok megfelelő mennyiségű és minőségű nehézfegyverzettel történő ellátásának fontosságára.*

1. 7. A mandzsúriai légideszant műveletek

A szovjetek a mandzsúriai támadó hadművelet folyamán, 1945 augusztusában *alkalmaztak ismét három dandár erővel légideszantot*. A Mandzsúria elleni, augusztus 9-én megindított támadás folyamán csapataik a határ átlépését követően sikerrel nyomultak az ország belseje felé. A japán katonai vezetés az ország fontosabb városainak, ipari körzeteinek megtartását tűzte ki célul, ezért az ott található fontosabb városok, *Harbin, Kirin, Csangsun, Phenjan és Port Arthur* térségében vonta

²³ Szabó Péter – Számvéber Norbert: A keleti hadszíntér és Magyarország 1941-1943. Püski, Bp. 2001. II. 31. o.

össze fő erőit. A városok irányába a támadás augusztus 12-én vette kezdetét. A japán csapatok Harbin és Kirin városoknál folytatták a harcot, így a szovjet 1. hadsereg előrevetett gépesített osztagainak a városok bevételéért folytatott harcait támogatandó, bevetették a légideszant csapatokat, a 7. légideszant-dandárt és más alakulatokat.²⁴ Kétnapi harc után az ellenség feladta *Harbin* és *Kirin* városokat.

A hadműveletek folyamán bebizonyosodott, hogy a légideszant csapatok kiszállítására összevont légi szállító kapacitás és a teherdeszant eszközök milyen jelentős szerephez juthatnak a korszerű gépesített hadviselés támogatásával kapcsolatban. A szovjet 6. gárda-hadsereg nagy mélységben tevékenykedő gépesített ékei a főerőktől és saját hadtápjuktól elszakadva, folyamatosan magas támadási ütemet diktálva törtek előre, hat nap alatt mintegy 300 km utat megtéve. Előrenyomulásuk az üzemanyagkészletek felhasználása miatt megtorpant. A 12. légihadsereg két légi szállító hadosztálya 400 szállító repülőgép bevetésével 940 tonna üzemanyagot juttatott el az ellenség mélységében tevékenykedő harcosi alakulatokhoz. Mivel a terep nem tette lehetővé a leszállást, az üzemanyagot ejtőernyővel dobták le.²⁵

A mandzsúriai hadműveletek folyamán a szovjetek légideszantot tettek be *Port Arthur*, *Liaojüan*, és *Dairen*, *Vanszan*, illetve *Tunghiao* és *Tailen* városok térségében, emellett Északkelet-Kínában *Jencsinél*, Észak-Koreában *Kanko*, *Kaishu*, továbbá *Heijo* és *Gensan* városok bevételkor. Kiemelt szerephez jutottak a légideszant csapatok augusztus 14-ét követően. Ekkor nagyobb esőzések kezdődtek, emiatt egyre fontosabbá vált az utak, csomópontok biztosítása a gépesített csapatok számára, így a légideszant csapatokat erre a célra is bevetették. A mandzsúriai küzdelmekben a városok védelmi rendszerének áttörésekor, illetve a fegyverletétel folyamatában megszálló-rendfenntartó feladattal bevetett ejtőernyős légideszant csapatok sikerrel járultak hozzá a harcok gyors befejezéséhez. *Mukden* városában két szovjet ejtőernyős zászlóalj ötvenezer japánt fegyverzett le.²⁶ *Csangcsun* elfoglalásakor a város repülőterére ledobott ejtőernyős zászlóalj elfogta Yamada tábornokot, és teljes törzsét. A *Sengjan* repülőterénél ledobott másik légideszant foglyul ejtette Henry Pu

²⁴ Tóth Loránd: Ejtőernyős deszant. Zrínyi kiadó, Budapest, 1987. 17. o.

²⁵ Uo.

²⁶ Gosztonyi Péter: A Vörös Hadsereg: a szovjet fegyveres erők története Európa, Budapest, 1993. 230. o.

Jit, Mandzsúria császárat. A katonai és a politikai vezetési rendszer hatékony bénítása meggyorsította a japán erők összeomlását.

További ejtőernyős és vitorlázógépekkel végrehajtott légideszant akciókra került sor a Vörös Hadsereg *Dél-Szahalín* elleni haditengerészeti deszant-hadműveletek végrehajtásakor. A sziget legdélibb részén elhelyezkedő stratégiai fontosságú kikötővárosok elfoglalása céljából haditengerészeti deszantot tettek partra 20-án és 24-én. Ezeknek a haditengerészeti deszantoknak, illetve az 56. lövészhadtest élen haladó alakulatainak a tevékenységét segítették elő a vitorlázó és szállítógépekkel a szigetre szállított légideszant alakulatok, amelyeket augusztus 24. és 25. közt vetettek be *Toyohara* város melletti repülőtérnél és *Sakaehama*, illetve *Odomari* városok térségében. A légideszant alakulatok önálló harctevékenysége egy nap időtartamot tett ki.

Légideszant alakulatokat alkalmazott a szovjet hadsereg a *Kuril-szigetek* ellen intézett, 1945. augusztus 18-án végrehajtott haditengerészeti deszant támadás támogatása céljából. Habár a szigetcsoport szinte teljes egészét a 18-án Kamcsatkáról indított offenzíva keretében foglalták el, a szigetlánc legdélebbi tagját, az *Iturup-szigetet* mégis egy külön haditengerészeti egység vette célba, amely a Japán–tenger kontinentális partvidékről indult, és Szahalint délről kerülve augusztus 28-án tett partra deszantot *Rubecu* városában. Ezt a műveletet támogatták a légideszant csapatok, amelyek a várostól délre értek földet ugyanazon a napon.

Összegezve a mandzsúriai légideszant hadműveletet megjegyzendő, hogy ezek a légideszant bevetések összességében három dandár erővel, egyenként azonban – a két nagyobb város, Harbin és Kirin térségében ledobott deszantok kivételével – zászlóalj szinten kerültek végrehajtásra. Mégis célszerű a mandzsúriai légideszant bevetéseket a hadműveleti szinten tárgyalni, a bevetések nagy száma, és időbeni, illetve térbeli koncentráltága miatt. A húsz légideszant bevetés közül négyet haditengerészeti deszant támogatása céljából hajtottak végre, további tizenhatot viszont a Szöul – Port-Artur – Harbin – Vlagyivosztko négyszögben vetették be öt-hat napon belül a gépesített egységek előrenyomulásának biztosítására. Az alkalmazott deszantok száma nagy volt, az egy alkalommal bevetésre kerülő erő rendszerint zászlóalj szintű. A bevetési mélységet úgy választották meg, hogy a légideszant önálló harctevékenysége ne haladja meg az egy napot, amit nem annyira a kis alkalmazási mélység, sokkal inkább a harckocsi csapatok magas támadási üteme garantált. A szovjetek mandzsúriai hadászati támadó hadműveletének – ezen belül a légideszant hadműveletnek – sikeressége a szovjet erők technikai és létszámfölényével is magyarázható.

1. 8. Harcászati légideszantok, ejtőernyős mélységi felderítő és különleges műveleti erők alkalmazása a háború folyamán

Az eddig felsorolt öt hadműveleti szintű légideszant alkalmazás mellett néhány zászlóalj-század szintű **harcászati légideszant** bevetésre is sor került a háború folyamán. Erre viszonylag kis számban került sor, a bevetések egy részénél haditengerészeti deszant tevékenységének támogatása céljából, tehát speciális esetben. A harcászati bevetések sem mindig zászlóalj vagy század szinten valósultak meg, hanem csupán szakasz kötelékben, esetenként diverziós feladatokkal, így – habár egy-egy konkrét harcászati mozzanat támogatása érdekében kerültek végrehajtásra – átmenetet képeznek a harcászati és a diverziós szint között. A teljesség igénye nélkül ismertetünk néhányat a harcászati légideszant bevetések közül.

1941 szeptember 22-én Odessza körzetében alkalmaztak kis erejű légideszantot **haditengerészeti deszant** partraszállásának támogatása érdekében. Az Odessza környékén vívott védelmi hadműveletek során a város bevételeire törekvő román erők olyan területeket foglaltak el, ahonnan hatásos tüzérségi tűz alatt tarthatták a kikötőt. Ez jelentős mértékben megnehezítette a város védőinek tengeri úton történő utánpótlás-szállítását, ezért szovjet részről egy kombinált haditengerészeti-légi deszant művelet végrehajtását határozták el. A haditengerészeti deszant partra szállását követően egy 23 fős ejtőernyős csoport a partraszállás helyétől 4-5 km távolságra került bevetésre, éjjel. Megrongálták az ellenséges vezetékes hírközlés eszközeit, majd rajta ütöttek egy román zászlóalj-törzsről, és likvidálták annak állományát. A légideszant erői néhány órással önálló tevékenységet követően egyesültek a haditengerészeti deszant erőkkel, majd a nap folyamán megtisztították azokat a tüzérségi körleteket és ütegállásokat, amelyek veszélyt jelentettek a kikötőre.

A moszkvai csata folyamán **1941 december 14-15-én dobtak le légi-deszantot a Klin és Volokolamszk közti térségben**, zászlóalj erővel. A német 3. és 4. páncélos csoport Moszkvától északnyugatra tört előre, veszélyesen közel kerülve a fővároshoz. A kiszögélés felszámolása céljából indított támadást két szovjet hadsereg Dmitrov térségéből a Klin-Volokolamszk irányba. A német csapatok a támadás hatására, visszavonulásra kényszerültek. A zászlóalj erejű légideszantot a német csapatok visszavonulásának útvonalán dobták le éjjel, egy kis falu (Sloboda) közelében. A deszant feladata hidak felrobbantása, illetve a visszavonuló csapatok zaklatása volt. A légideszant zászlóalj kilenc napon keresztül folytatott önálló harctevékenységet a főerők beérkezéséig. Több helyen felrobbantotta a deszant a német erők ellátása szempontjából kulcsfontos-

ságú vasútvonalat is. A deszant sikeresen oldotta meg feladatait, miközben veszteségei is elfogadhatóak maradtak.

Haditengerészeti deszant tevékenységének támogatása céljából alkalmaztak zászlóalj erejű légideszantot a ***Kercs-félszigeten 1941 december 31-én***. A haditengerészeti deszantot a Kercs-félsziget két pontján, Kercs és Feodoszija városok térségében tették partra. Kercs városnál december 26-án, majd 30-án és 31-én csak kisebb erőkkel sikerült partra szállni. A jelentősebb erőket – három lövészhadosztályt – Feodoszijánál tették partra december 28. és 31. között. Mindkét partraszálló erő támadásának fő iránya a félsziget legkeskenyebb részénél – a Parpach földszorosnál - fekvő Ak Manaj városa volt, így a zászlóalj erejű légideszantot itt alkalmazták. A légideszantot TB-3 típusú szállító gépeken juttatták el a kidobási zóna fölé december 31-én. A földet ért deszant német tüzérségi állásokat támadt és foglalt el Ak Manaj térségében, ahol két napon át folytattak önálló harctevékenységet a fő erők beérkezéséig. A zászlóalj szintű harcászati légideszant mellett a kercsi hadműveletet megelőzően számos mélységi felderítő csoportot vetettek be, a hadművelet befejező fázisában pedig a nyugat felé visszavonuló német erők üldözésekor alkalmaztak kisebb csoportokban légideszantot a szovjetek.

1942 február 15-én zászlóalj erejű légideszantot vetettek be a Demjanszki katlannál. Itt hat német hadosztályt kerítették be a szovjet erők február 8-án. Február 15-én a katlanba zárt erők megsemmisítésének támogatása céljából két szovjet légideszant zászlóaljat dobtak le. A csoport megrongálta az ellenség vezetékes hírközlését és pusztította vezetési rendszerét is, végül azonban a deszant teljes állományát felszámolták a német erők. A katlanba zárt német erők sikeres harctevékenysége és szívós kitartása annak volt köszönhető, hogy naponta 170 repülőgép átlagosan 300 tonna szállítmányt juttatott el a német hadosztályoknak, így azok nem szenvedtek hiányt sem lőszerben sem élelmiszerben. A bevetett szovjet légideszant ereje aránytalanul kicsi volt a német erőkhöz képest, emellett elmaradt a főerők dinamikus támadása is, ami magyarázatul szolgálhat a kudarcra.

A szakirodalom²⁷ még néhány harcászati légideszant bevetésről – köztük haditengerészeti deszant támogatása érdekében alkalmazottról²⁸ is

²⁷ Glantz, David M.: The Soviet Airborne Experience. Combat Studies Institute, Fort Leavenworth, 1984. 30. o.

– említést tesz. A harcászati légideszantok összegzett száma azonban nem sokkal haladhatja meg a tizet-húszat. Mivel az összes harcászati szintű bevetés egy részét a haditengerészeti deszantok támogatása tette ki, elmondható, hogy a szovjet légideszant tevékenységére a klasszikus szárazföldi harcászaton belül – a hadműveleti szintű deszantokhoz képest - kevésbé volt jellemző a harcászati légideszantok alkalmazása.

A harcászati légideszantok mellett nagy számban került sor 3-5 fős **ejtőernyős mélységi felderítő** csoportok bevetésére, amelyek könnyű fegyverzettel és felszereléssel voltak ellátva. A mélységi felderítő csoportok felderítési adatokkal szolgáltak a harcászati és hadműveleti szintű vezetés számára, illetve esetenként diverziós tevékenységet folytattak. A mélységi felderítő csoportok felderítési adatokkal szolgáltak a légideszant csapatok számára a deszantolási körlet pillanatnyi helyzetéről, előkészítő munkálatokat, ledobási zóna illetve leszállóhely megjelölést és repülésirányítási feladatokat végeztek, illetve részlegesen biztosították is a leszállóhelyet. Néhány példát sorolunk fel a felderítő és a diverziós alkalmazási területről is.

1941 júliusában és augusztusában két légideszant dandárt vetettek be Kijev térségében 3-5 fős mélységi felderítő, illetve 40-50 fős diverziós csoportokban. A diverziós csoportok hidakat robbantottak fel, raktárak és vasútvonalak felrobbantásával akadályozták az ellenséges hadtáp tevékenységet, továbbá támadták az ellenség vezetési rendszerét. A 3-5 fős rádióval felszerelt csoportok felderítést végeztek. Ezek a deszantok a feladat végrehajtását követően többségében nem tudtak visszatérni a saját vonalak mögé, mivel a német erők nagy ütemben nyomultak az ország belső területei felé. Az átszivárgásra képtelen deszantok állománya csatlakozott a partizánokhoz. Az ilyen típusú alkalmazásnak – deszantok alkalmazása védelmi hadművelet folyamán, a saját erők gyors visszavonulása közben – megmutatkozott az a hátránya, hogy a dandárok kiképzett ejtőernyős állománya szinte teljes egészében elveszett.

Egy **Majkop** melletti repülőteret támadtak meg **1942 októberében** egy 40 fős deszant-csoporttal. A deszantot 15 fős biztosító csoportra és 25 fős diverzáns csoportra osztották. A deszant ledobását megelőzően a légierő bombázói csapást mértek a repülőteret biztosító légvédelem ütegállásaira, illetve bombázta a repülőteret. A diverzáns akció folyamán a

²⁸ Szagajak, P. – Ciganok, A.: Légideszantok alkalmazása a Nagy Honvédő Háborúban. Hadtörténelmi Közlemények, 1962. 1. sz. 229. o. – Novorosszijszk, 1943. február.

légierő a repülőtérré vezető utak bombázásával igyekezett megakadályozni az ellenséges tartalékok előrevonását. A deszant a ledobást követően felvette a kapcsolatot két helyismerettel rendelkező partizánnal, majd behatolt a repülőtérré. A 62 ellenséges repülőgépből 22-t sikerült megsemmisíteni a légideszant állományának.

A szovjet hadseregben is létezett egy jórészt a légideszant fegyvernem harceljárásán alapuló, de a légideszant fegyvernem alakulataitól szervezetszerűen elkülönített **különleges hadviselésre alkalmas erő, a Szpecnaz**, (szilü szpecialnovo naznasenyija – különleges rendeltetésű erők) melynek egyes csoportjait jellemzően ejtőernyővel juttatták ki a mögöttes területre, és amely szorosabb együttműködést valósított meg a katonai hírszerző, illetve titkosszolgálati szervekkel. A Szpecnaz leginkább diverziós és szabotázs akciókra, illetve részben ügynöki együttműködés megvalósítására, továbbá mélységi felderítő járőrözésre, széleskörű információ gyűjtésre létrehozott alakulat volt. Az első Szpecnaz bevetésre 1930-ban került sor, amikor egy kis csoportot dobtak le ejtőernyővel egy hadgyakorlaton azzal a céllal, hogy az ellenség hátába hajtsanak végre akciókat. A szovjet ejtőernyős csapatok és a Szpecnaz ezt követően párhuzamosan fejlődtek. A fő szállítási mód az ellenség hátába ejtőernyős ugrással történt, míg visszafelé átszivárogtak az ellenséges frontvonalon. A második világháború folyamán, 1942-től minden frontot és katonai parancsnokságot megerősítettek egy **„robbantási szakértőkből”** álló Szpecnaz zászlóaljjal.²⁹ Ezeket az alakulatokat „műszaki zászlóalj” illetve **„műszaki dandár”** névvel illették. Az itt szolgáló katonákat kiképezték mélységi felderítő járőrözésre, robbantások és szabotázs tevékenység végrehajtására, terep és éjszakai tájékozódásra, szökésre és bujkálásra, valamint az erdőkben, mocsarakban és a tundrán való túlélésre. Felderítették és támadták az ellenség vezetési pontjait és utánszállításait. Megvédték a hidakat és vasúti csomópontokat a visszavonuló ellenség robbantásától, vagy szükség esetén ők robbantották fel azokat. Rádiósaik bemérték az ellenséges parancsnokságok és hírközpontok pontos helyét, és zavarták az ellenség rádióösszeköttetését.³⁰ Tevékenységük folyamán széles körben támaszkodtak a helyi lakosságra, illetve a partizáncsoportokra. Alkalmasak voltak az ellenség mögöttes területén működő ellenállási tevékenység (partizánharc) támogatására is. Ilyen feladatra a háború

²⁹ Terry White: A világ elit katonái. Zrínyi, Bp. 1992. 120. o.

³⁰ Földi Pál: Szpecnaz. Anno kiadó, Budapest, 2002.

folyamán mintegy 37000 fő³¹ specialistát dobtak le ejtőernyővel, ami igen jelentős erőt képviselt. Az alábbiakban néhány példát említünk meg tevékenységükből.

Az Északkeleti Fronton, *Novorzhev* térségében vetettek be egy 23 fős csoportot **1943 március 11-én**. A partizánokkal együttműködve robbanótölteteket és késleltetett időzítésű aknákat helyeztek el és robbantásokat hajtottak végre mintegy 8 km. vasútvonalon és közúton, továbbá hatékonyan pusztították a telefonhálózatot és felrobbantottak 17 hidat és 16 vonatot. Az **1943-as júliusi szovjet offenzívát** megelőzően harmincöt kilencfős csoportot, összesen 316 főt vetettek be a Kalinyini Front támadásának támogatása céljából, 300 km mélységben az ellenséges vonalak mögött. Ezek a csoportok 3500 robbantást hajtottak végre a német vasúti szállítások megakadályozása érdekében. 1943 telén a szovjet különleges hadviselés csoportok összesen 576 vonatot siklattak ki, és több mint 300 közúti és vasúti hidat robbantottak fel. A kurszki csata idején szintén nagy mennyiségben alkalmazták ezeket a néhány fős csoportokat az ellenséges vonalak mögött, komoly eredményeket elérve. A japánok elleni hadműveletek folyamán **Mandzsúriában, Dél-Szahalinon és a Kuril-szigeteken** raktárbázisok pusztítása, illetve létfontosságú alagutak megóvása volt a csoportok feladata.³²

Összegezve a harcászati légideszantok, ejtőernyős mélységi felderítő és különleges műveleti erők alkalmazását a háború folyamán, megállapítható, hogy a szovjet harcászati-hadműveleti gyakorlatban két szinten jelent meg markánsan a légideszant: jelentős erőket vetettek be dandár, esetenként hadtest szinten, emellett szintén jelentős erők bevetésére került sor kis raj-szakasz méretű csoportokban diverziós, illetve mélységi felderítő feladatokkal. A két szint közötti zászlóalj-század méretű bevetésekre viszont ritkán került sor.

³¹ Mucs Sándor – Kovalcsik József: A légideszant csapatok fejlődésének áttekintése a két világháború között és alkalmazásuk a második világháborúban. Hadtörténelmi Közlemények, 1962. 2. sz. 59. o.

³² David Miller – Gerhard Ridefort: Korszerű elit alakulatok. Kossuth, Bp. 1993. 70. o.

Felhasznált irodalom:

1. A második világháború története 1939-1945. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1981.
2. **Bombay – Gyarmati – Turcsányi:** Harckocsik 1916-tól napjainkig, Zrínyi, Budapest, 1999.
3. **David Miller – Gerhard Ridefort:** Korszerű elit alakulatok. Kosuth, Bp. 1993.
4. **Dombi Lőrinc:** Selyempupolák: fejezetek az ejtőernyő történetéből. Zrínyi, Budapest, 1993.
5. **Földi Pál:** A Barbarossa hadművelet. Anno kiadó, Budapest, 2003.
6. **Földi Pál:** A második világháború katonai története. Anno kiadó, Budapest, 2001.
7. **Földi Pál:** Szpecnaz. Anno kiadó, Budapest, 2002.
8. **Glantz, David M.:** The Soviet Airborne Experience. Combat Studies Institute, Fort Leavenworth, 1984
9. **Gosztonyi Péter:** A Vörös Hadsereg: a szovjet fegyveres erők története Európa, Budapest, 1993.
10. **Hajdó József:** Légideszantok a korszerű harcban. Zrínyi kiadó, Budapest, 1965.
11. **Kováts – Lugossi – Nagy - Sárhidai:** Tábori Tüzérség. Zrínyi, Bp. 1988.
12. **Kurt Student:** Airborn Forces. In: Liddel Hart: The Red Army, Harcourt, New York, 1956.
13. **Mrazek, James E.:** Fighting Gliders of World War II. St. Martin's Press, New York, 1982.
14. **Mucs Sándor – Kovalcsik József:** A légideszant csapatok fejlődésének áttekintése a két világháború között és alkalmazásuk a második világháborúban. Hadtörténelmi Közlemények, 1962. 2. sz. 3.-72. o.
15. **Olaf Groehler:** A légiháborúk története, Zrínyi, Budapest, 1983.

16. **Pitt, Barrie:** The Military History of World War II. Chancellor Press, 1994, London
17. **Poór István** (szerk.): Harckocsik és páncélozott járművek típuskönyve. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1980.
18. **Szabó József** (főszerk.): Hadtudományi lexikon Magyar Hadtudományi Társaság. Budapest, 1995.
19. **Szabó Péter – Számvéber Norbert:** A keleti hadszíntér és Magyarország 1941-1943. Püldo kiadó, Budapest, 2001.
20. **Szagajak. P. – Ciganok, A.:** Légideszantok alkalmazása a Nagy Honvédő Háborúban. Hadtörténelmi Közlemények, 1962./1.
21. **Szántai József:** Tábori tüzérség az első és a második világháborúban Zrínyi, Budapest. 1984.
22. **Terry White:** A világ elit katonái. Zrínyi, Bp. 1992.
23. The Great Book of Tanks. Krause publications, Iola, USA, 2000.
24. **Tim Bean – Will Fowler:** Szovjet harckocsik a II. világháborúban. Hajja és Fia Könyvkiadó, Debrecen, 2004.
25. **Tóth Loránd:** Ejtőernyős deszant. Zrínyi kiadó, Budapest, 1987.
26. **Tóth Loránd:** Ejtőernyők, siklószárnyak. Móra kiadó, Budapest, 1987.
27. **Turcsányi Károly:** Az ember – haditechnika rendszer a tudományos technikai forradalomban, Honvédelem, 1988/8.
28. **Varsányi Ernő:** Típusgyűjtőknek: Gribovszkij G-11 In.: Repülés-ejtőernyőzés, 1985. 7. sz. 14. o.
29. **William J. Spahr:** Sztálin hadvezérei. A szovjet vezérkar 1917 – 1945. LAP-ICS könyvkiadó, Budapest, 1998.
30. **Zsukov, G. K.:** Emlékek, gondolatok. Kossuth – Zrínyi, Budapest, 1970.

A II. RÉSZ, folytatásként a folyóirat 2005/1. számában kerül közreadásra.

TÁJÉKOZTATÓ – INFORMÁCIÓ

A FEGYVERKERESKEDELEM KIALAKULÁSA, ELVEI ÉS GYAKORLATA

Ébert László¹

Bevezetés

A világon sok embernek az a véleménye, hogy felesleges pénz mindaz, amit az emberiség a fegyverekre elkölt. Sőt, a szélsőséges pacifisták még azt a kijelentést is megkockáztatják, hogy a legjobb lenne, ha minden fegyvert a világon mindenki bezúzna, és akkor eljönne az emberiség által várt kánaán.

Sajnos, ez csak egy kellemes utópia, melyet az emberiség nem tudni, hogy mikor fog elérni. A fegyverek, mind a múltban, mind a jelenben a hatalom elérésének, megtartásának és a hatalommal szemben fellépők elriasztásának, visszaverésének eszközei.

Jelen kis tanulmányban a fegyverekkel kapcsolatos kereskedelem kialakulásával, jellemzőivel, néhány jellegzetességével, a gyakorlat és az elvek összefüggéseivel kívánok foglalkozni. Nem tudok minden problémára rámutatni, illetve minden gondot és ellentmondást feltárni, csak néhány általam fontosnak vélt gondolatot szeretnék megemlíteni.

I. Fegyverek és a kereskedelem

1. A fegyverek

A Révai Nagylexikon még úgy határozta meg *a fegyverek* fogalmát, hogy „mindazon eszköz, melynek egyenes célja a támadás vagy a védelem, amely erre a célra alkalmas is”, valamint „mindaz az ütő-vágó-szűrő eszköz”.² Néhány sorral odébb az alábbi megfogalmazás található „Vannak támadó és védőfegyverek.” A támadó fegyverekkel az ellenség

¹ Ébert László okl. közgazdász mérnök, doktorandusz.

² Révai Nagylexikon, Hasonmás Kiadás, 7. kötet 244. old.

harcosait vagy harceszközöket teszik harcra alkalmatlanná, a védőfegyverekkel pedig az ellenség fegyvereinek hatásai ellen óvják a harcosokat³

Tény, hogy az említett mű kiadása óta eltelt néhány év alatt, a világ megváltozott. Ma már inkább „*hadieszköz*” és „*haditechnika*” kifejezéseket használunk, mely jóval szélesebb fogalomkört takar, mint az említett forrásmű.

Ma haditechnikának / hadieszköznek nevezünk minden olyan eszközt és anyagot, mely a fegyveres erők és a fegyveres szervezetek / testületek rendeltetésszerű feladatainak ellátásához szükségesek.⁴ Természetesen ebbe a fogalomkörbe már minden, a mai kor vívmányának számító eszköz beletartozik, beleértve a repülőgéptől a modern lövészeszköz, híradástechnikai, elektronikai, stb. eszközöket is.

Egy nagyon pontos meghatározás: „*A hadfelszerelés a fegyveres szervezetek egyes személyei, szervei, szervezetei fegyveres küzdelméhez, illetve az arra való felkészüléshez szükséges hadianyagok, haditechnikai eszközök és egyéb felszerelési tárgyak összessége*”⁵

2. Kereskedelem

*A „kereskedelem az a keresetre irányuló iparszerű tevékenység, amely jószágoknak vételét-eladását foglalja magában”.*⁶

*„A modern kereskedelem kifejlett pénz- és hitelforgalmával elviszi az árut arról a helyről, ahol a legjobb és legnagyobb mennyiségben termelik oda, ahol a legjobban és legdrágábban elkél”.*⁷

Célszerű megemlíteni azt a meghatározást is, hogy a kereskedelem nem más, mint érték-arányos áruk cseréje, ahol vagy áru cserél gazdát pénzért, vagy másik áruért.

³ Révai Nagylexikon, Hasonmás Kiadás, 7. kötet 244. old.

⁴ A Magyar Köztársaságban haditechnikának/hadieszköznek kell tekinteni minden olyan eszközt és anyagot, mely szerepel a 16/2004. (II.6.) sz. Kormányrendelet tételes felsorolásában.

⁵ Dr. Turcsányi Károly: A Haditechnikai Biztosítás Alapjai I., ZMNE jegyzet 5. old.

⁶ Révai Nagylexikon, Hasonmás Kiadás, 11. kötet 498. old.

⁷ U.ott

Az alapfogalmak között meg kell említeni a „*nemzetközi kereskedelem*” fogalmát is. „*A nemzetközi kereskedelem(ben) ...*” minden egyes ország arra a termékre specializálódik, amelynek előállításában a legnagyobb komparatív előnye van és ebből a jószágból egy bizonyos mennyiséget exportál cserébe a másik ország exporttöbbletéért.⁸

A fejlődés azt mutatja, hogy a kereskedelem jelentősége egyre nő, hatékonysága pedig az áru és pénzmozgások volumenében látható.

3. Fegyver-kereskedelem

Fegyver-kereskedelem az a folyamat, amikor az értékarányos csere révén az egyik oldalon „*fegyver vagy hadieszköz*”, a másik oldalon pedig pénz vagy bármilyen másik áru cserél gazdát. Jelen munka **kizárólag** a törvényes előírásokkal és az annak megfelelő módszerekkel (engedélyezéssel) foglalkozik; csak érintőlegesen említi – de **nem elemzi** – az illegális fegyverkereskedelem útjait és megvalósulási módját.

II. Rövid történeti áttekintés a fegyverkereskedelem kialakulásáról

1. Az emberiség fejlődése magával hozta mind a társadalmi, mind pedig a gazdasági fejlődést. A fejlődés pedig hódító és önvédelmi háborúk történelmi sorozatát jelentette. *A háborúk megvívásához, pedig eszközök, azaz fegyverek kellettek. A múltból csak néhány példát említenék:*

- A vas és acél technológiájának fejlődése a jobb szűrő-vágó eszközök előállítását biztosította;
- A vegyészet fejlődése már az ókorban lehetővé tette a hadi használatra alkalmas vegyi anyagok előállítását;⁹
- A puskapor kínai, majd a lőfegyverek európai feltalálása lehetővé tette nagyobb hatékonyságú, és eredményességű harceszközök megteremtését.

⁸ P.A. Samuelson, Közgazdaságtan, 866. old.

⁹ Görögtűz, vagy petárdák az ókori Kínában.

2. Egészen a XIV.-XVI. századig a fegyverkereskedelem többnyire egy adott országon belüli tevékenység volt, amikor a hatalom – az uralkodó – meghatározott cél érdekében vagy központi, vagy az alattvaló „*főurak*” pénzén az adott országban meglévő fegyver-, gyártó központokból szerezte be a szükséges eszközöket. Eddig a korig „*fegyver-külkereskedelemről*” csak nagyon ritkán beszélhetünk. Igaz, már ekkor is voltak olyan gazdasági központok, ahol kiváló eszközöket állítottak elő, melyek világhírré tettek szert. Ilyen volt például a *Derbent-i, Damaszkusz-i, Toledo-i acélpenge*, melyek kereskedők révén a világ más részeibe is elkerültek.

Az adott országból, termelőtől külföldre a fegyver – mint áru - nagyobb mennyiségben akkor került kivitelre, ha valamilyen érdekből – szövetségi, stb. – a hatalom, egy másik fél érdekében, vagy érdeke ellenére küldött fegyvert. Ezek viszont ad hoc ügyletek voltak.

3. A XVII-XVIII. században az európai vallásháborúk lezárultával a társadalmi viszonyok gyökeres átalakuláson mentek keresztül.

(Nem kívánom részletezni a fejlődés fokozatait, de megváltozott a gazdaság, kialakult a kapitalizmus, megvalósult az ipari forradalom).

Ez a fejlődés magával hozta a hadtudomány változását, új elvek, elképzelések kialakulását.

Igaz, egy részüket azonnal a háborús valóságban is kipróbálták.

A hadiipar, mint önálló ágazat, fokozatos kialakulása erre az időszakra tehető. Aki jobb acélt tudott gyártani, vagy többet, esetleg olcsóbban, annak vélhetően nagyobb sikerei lehettek egy elkövetkezendő háborúban. Természetesen nem lehetett eltekinteni a tehetséges vagy tehetségtelen hadvezérek / politikusok tevékenységétől sem, akik szinte azonnal kipróbálták a használatban az új fegyvereket. Ekkor már voltak nagyobb fegyverszállítmányok is a szövetségesek között, de kizárólag politikai megfontolásokból.

4. A XIX. század az emberiség történetének egyik igen fontos korszaka a haditechnika és az azzal való kereskedelem kérdését illetően.

A hadiipari kutatások és fejlesztések ebben a korszakban eredményezték a „*sorozatlövő*” fegyverek megjelenését, új ágyuk, páncélozott hajók, stb. létrejöttét.

Véleményem szerint ekkortól beszélhetünk az *igazi fegyverkereskedelemről*, de ennek működési elveiről is.

Több nagy ország vezetése észrevette, hogy lemaradt az ipari forradalom ezen szegmensének „*áldásaiból*”. Ugyanakkor egyes területeken a hiány felgyorsította a keresletet. Minden esetben a fegyverszállítást, amennyiben nem csempészetről, illetve illegális ügyletről volt szó, kormány szinten (vagy, ahol az uralkodónak ilyen joga volt akkor ő) hagyták jóvá.

Ennek egyik érdekes példája **W. Perry kapitány** tevékenysége. Ekkor Japán egy kis kaput engedve (Macao) gyakorlatilag teljesen el volt zárva a külvilágtól, sem a különböző vallású papokat (pl. protestáns hittérítőket), sem pedig a kereskedőket nem engedte az ország talajára lépni.

Ugyanakkor, mind az USA, mind pedig Anglia, stb. látta, hogy Japán potenciális kereskedelmi partner lehet, és ezáltal egy hatalmas feltevő piaccá válhat. Csak, valamilyen módon meg kellene nyitni az országot! Ekkor lépett fel az említett sorhajókapitány és amikor beígérte Yokohama lövetését, a japánok végül megnyitották országukat az európai és az amerikai kereskedelem előtt. ***De mit kért a japán vezetés elsők: modern fegyvereket, kiképzőket, majd gyártási technológiát.***

Oroszországban még Nagy Péter cár vitt először holland, német és francia szakértőket, az orosz hajógyártás felfejlesztésére, illetve a haditechnikai fejlődés felgyorsítására. Az akkor megalakított gyárak – Szentpéterváton, Tulában, Izsevszkben – képezték a XIX. századra az orosz fegyvergyártás alapját.

Ebben az időben alakultak meg olyan híresen hírhedt nagy, elsősorban hadiipari gyárak, mint a **SKODA-PLZEN, a KRUPP; Colt; Manlicher; Winchester; Bofors;** stb. A gyárak kezdeti sikereit az állami megrendelések alapozták meg. Mivel a nagy hadiipari cégek vezetői hatalmas befolyással rendelkeztek az állami apparátusra, ezért a külföldi szállítások szinte minden esetben állami jóváhagyással, illetve államérdekből történtek.

Nagyon érdekes, hogy egyrészt a fegyvertartás és másrészt, a fegyvergyártás és a fegyverek „*magán*” – kereskedelmének kérdése ez idő tájt hogyan alakult.

Az európai államokban a közrend fokozatos megerősödésével a magán személyeknél való fegyvertartás kérdése egyre inkább szabályozott lett.

Az európai országokban már a XIX. század közepétől – a legtöbb országban – már engedélyhez kötött lett a fegyvertartás, míg az USA-ban ez elképzelhetetlen volt. (A szabad fegyverviselés a szabadság jogok egyik tényezője volt az Egyesült Államokban).

Ebből következik, hogy a fegyverkereskedelem *szabályozása* az USA-ban már akkor is „*lazának*” volt mondható.

A XIX. század rohamos fejlődésében ma már megállapítható, hogy a hadiipar a húzóágazat volt. (És így van ez ma is, a XXI. században). A hadiipari alapkutatások és alkalmazott kutatások eredményei pedig sok esetben a polgári életben is jelentkeztek.

Például: a francia, majd a német expedíciós hadseregek Afrikában *tartós, a hazai ízeket biztosító élelmiszerre volt szüksége*. Kitalálták, hogy önbevonatú dobozba tegyék a húst, stb. Így jött létre a „*konzerv*” és például a csepeli Weisz Manfréd művek, lőszer, és fegyver – majd később repülőgép – mellett, *konzervet gyártott; sőt konzervgyártó gépeket is*.

Az ipari fejlődés és a szakosodás a XIX. század végére azt eredményezte, hogy a világ fegyvergyáraiban emberek tízezrei dolgoztak. A termelési szakosodás és néhány kiváló fejlesztési eredmény azt hozta létre, hogy például Svájcban olyan termékeket gyártottak, mely precíziós, finommechanikai megmunkálást igényeltek; ugyanakkor Svédországban kiváló, további feldolgozásra alkalmas acéltömböket állítottak elő.

A XX. század elejére viszont megindult a harc a piacok újrafelosztásáért, tehát a világ felkészült az első világháborúra.

III. A fegyverkereskedelem elvei és gyakorlata

1. Az első világháborút megelőző években, a világban a fegyvergyártás a *következő országokban összpontosult:*

Németország, Anglia, Franciaország, Osztrák-Magyar Monarchia, Olaszország, Oroszország, Japán, USA.

Egy sor államban folyt még fegyver, vagy fegyver-alapanyag gyártása, de ez bármennyire is komolynak és fejlettnek tűnt, volumenében közel sem került a felsorolt államokhoz.

2. Az I. világháborút megelőzően már kialakultak a fegyverkereskedelem elvei:¹⁰

- Az egyes országok mindenekelőtt *saját* fegyveres erőiket és testületeiket szerelik fel hadianyaggal, a külkereskedelem szerepe ebben az ágazatban többnyire csak másodlagos;
- Mindennemű hadianyaggal való *belső* kereskedés *kizárólag állami kontrol* mellett folyhat, az egyéb magán tevékenység büntetőjogi felelősséget von maga után; (kivéve az USA-t!)
- A hadianyaggal (-technikával) való *külkereskedelem* az államok *politikai viszonyának a fokmérője*, engedélyezése vagy tilalma a két ország egymáshoz való kapcsolatát is meghatározza;
- A hadianyagok (és –technikák) külkereskedelmében a résztvevők *szabadságfoka relatív*; a szövetségi pozícióból származó, esetleg harmadik fél által diktált feltételek rendkívül befolyásos rendszere jött létre.

3. Mindezen elvek ellenére meg kell említeni az u.n. politika nélküli kereskedelem elvét, mely kimondja, hogy a hadianyag (-technika) ugyanolyan áru, mint bármi más, kereskedelmét semmilyen elvek nem korlátozzák, bárkinek lehet szállítani, csak fizessék meg.¹¹

4. A be nem avatkozás elve, mely szerint a hadianyag (-technika) szállításának teljes tilalma érvényes minden hadviselő fél, vagy válságövezet részére.¹² Ez az elv kimondja, hogy a fegyvergyártók nem foglalnak állást a háborús (vagy azt megelőző) időszakban a szembenálló felek között, sőt megpróbálják a konfliktushelyzetet a fegyverszállítás megtagadásával csökkenteni. Egy igazságos, honvédó háborúban ez az elv igen kellemetlen helyzetbe hozhatja a megtámadott felet.

¹⁰ Gyakorlatilag ezek az elvek szinte változatlan tartalommal, mind a mai napig érvényesek!

¹¹ Ezt az elvet követte el Svájc és Svédország a két világháború alatt!

¹² Ezt az elvet követte az USA az I. világháborúba való belépését megelőző idő részében.

5. Kialakultak a nemzetközi legális fegyverkereskedelem szabályai is.

A világon mindenütt a „*legális fegyverkereskedelem*” tehát azt jelenti, hogy mind a vevő és mind az eladó igazolja az ügylet valóságát, az igény és a vásárlás tényét. Ehhez megkövetelik az eladó részéről az eladó országában a kiviteli engedélyt, üzletkötés/szerződés létrehozásának az engedélyét, beviteli engedélyt és a végfelhasználói igazolást pedig a vevői oldalról.

Természetesen ezek egy legális ügylet okmányai, feltételezve minden okmány eredetiségét és hitelességét.

Sajnos mára annak is kiforrott módszertana lett, hogy hogyan lehet mindezt kijátszani.

Az I. világháború befejezése után a győztes hatalmak nem csak területileg szabták újra Európa (és a világ) térképét, hanem a hadiipari termelési, fejlesztési és kereskedelmi lehetőségeket is.¹³

Tény, hogy a II. világháborút megelőző időkben a Népszövetség tett némi erőfeszítést arra, hogy *korlátozza* a fegyverek felhalmozását, kereskedelmét, elősegítse a leszerelést, de gyakorlatilag ezek a kezdeményezések zsákutcába jutottak, több tényező miatt, de például azért is, mert Németország és a Szovjetunió kilépett a Népszövetségből.

A fegyverkereskedelem ekkor már élesen a *politikai és a katonai* befolyás egyik tényezője volt. Erre nagyon jó példa volt a *spanyol polgárháború* esete. A *Franco tábornok* vezette csapatok, *német és olasz fegyvereket* kaptak. A cél, a baloldali kormány megbuktatása volt, melyet viszont a **Komintern** és a **Szovjetunió** támogatott. A spanyol kormány keményen – aranyban – fizetett a szovjet fegyverekért, amely – hajón, Odesszába – meg is érkezett. Ugyanakkor – a korábban zárolt és *Jelcin* által 1990-ben felszabadított okmányok szerint – *a szovjet kormány a kifizetett fegyvernek csak a töredékét szállította le!*¹⁴

¹³ Jelen munkának nem feladata az I. világháború után a Wersailles-i békékben kikötött feltételek elemzése.

¹⁴ A spanyol parlamentben már több interpelláció elhangzott arról, hogy nem lenne-e célszerű erről tárgyalni az orosz kormánnyal. Egyelőre azonban a kérdéstről ma senki sem beszél, sem Spanyolországban sem pedig Oroszországban.

A Népszövetségi határozat a „*semlegességről*” pedig a többi potenciális fegyverszállító szállítási készségét is lenullázta (USA, Nagy-Britannia, stb.), míg Olaszország és Németország nem zavartatta magát!

A *második világháború* kitörésekor Európa gyakorlatilag kettészakadt. Németországra és szövetségeseire, valamint a megtámadott-(ak)ra.

A fegyverkereskedelemben ekkor állt elő – szinte a világon mindennütt –, hogy a hadianyag, haditechnika *nemzetközi kereskedelme*, a politika és a kereskedelem mezejéről belépett a *létfonosságú gazdasági és pénzügyi tényezők közé, sőt a szállítások engedélyezése, vagy letiltása a zsarolást sem nélkülözte*. Ugyanakkor egyes országok geopolitikai helyzetüket és „*egyéb*” potenciális fontosságukat kihasználva, mindenkinek szállítottak fegyvert, csak „*fizessék meg*”. Mára bebizonyosodott, hogy az USA cégei az amerikai hadbelépésig szállítottak hadianyagot és/vagy kettős felhasználású anyagokat az agresszor Németország számára is. A „*semleges Svájc*” fegyvert és lőszert¹⁵ szállított annak, aki fizetett, Svédország pedig acélt, mind a németeknek, angoloknak, de az oroszoknak is.

A szövetségesek között az *elszámolás eleinte „aranyban”* folyt, majd pedig különböző klíring elszámolásban.¹⁶

A központi hatalmak gyakorlatában a fegyverszállítások értékmérője a „*birodalmi márka*” volt, de gyakorlatilag államközi jegyzőkönyvekben meghatározott kvázi „*barter*” megállapodások történtek.

Persze itt is voltak furcsaságok

- A Molotov-Ribentrop paktum katonai záradéka német hadfelszerelés és hadianyag szállítását tartalmazta az orosz fél részére, gabona, olaj, nikkell ellenében. A Szovjetunió maradéktala-

¹⁵ A moszkvai „hadsereg múzeum”-ban látható svájci gyártású zsákmányolt Hispano-Suiza gépgyű, melyet a német csapatok használtak.

¹⁶ Először volt a „cash and carry” elv, majd pedig a „Lend-lease”. Az első azt jelentette, hogy a vevőnek mindent azonnal ki kellett fizetnie, míg a másik, egy megfelelő feltétellel létrejött hosszútávú meghitelezést jelentett. Mint a kettő érvényes volt a Szovjetunió vonatkozásában is. Az első rendszer szerinti aranyat szállító szovjet hajót, mely Angliába tartott és 1941-ben elsüllyedt, a mai napig keresik az Északi Tengeren.

nul leszállította a vállalt kötelezettségét, de az ellentételezés – állandó pontosítási szükségességre való hivatkozással – késett.

- A Magyar Királyság megfelelő szerveit megkereste a **Chang Kai Shek** vezette Kínai Köztársaság beszerző küldöttsége és ágyúkat óhajtottak venni. Miután a „**Győri Program**” alapján a Diósgyőri Gépgyár már lehetőségeinek birtokában volt, ezért a kívánt „**Bofors**” svéd licence alapján az ágyúkat a magyar fél le is tudta gyártani.
- Hiába tiltakozott a német szövetséges – hiszen a gyártás idején a Berlin-Róma-Tokió tengely már létezett – a magyar fél a **több láda arany** ellentételét legyártotta és el is juttatta rendeltetési helyére.
- Objektív elemzések szerint az **olasz-német** megállapodásokban a német fegyver-lőszer- és egyéb hadianyag szállítások szaldójában a német fél állandó mínuszban volt. Egyesek úgy vélik, ha Németország leállította volna a hadianyag-szállításokat, akkor Olaszország már 1942 közepén összeomlott volna.
- Amikor a **szovjet beszerzési kormánybizottság** megállapodott az **USA kormány szerveivel**, hogy mit szállítsanak az amerikaiak, a szovjet delegáció a legnagyobb részben **élelmiszert, ruházatot, cipőt, szállítóeszközt stb.**, tehát nem feltétlenül fegyvert kért. Szinte hihetetlennek tűnik mára, a történelmi „**elhallgatások**” miatt, de tény, hogy az angolszász szállítások **több mint 60 %-a nem fegyver volt!**

A második világháború szörnyű évei után sokan úgy gondolták, hogy végre béke és nyugalom lesz. Nem így történt.

A világ kettészakadt, létrejött a **kétpólusú világrendszer**. Amíg az Egyesült Államok a háborúban részt vett csapatai jelentős részét leszerelte, a hadigazdálkodásra átállított iparát a polgári termelésre vissza-**terelte**” addig „**keleten**” ez nem történt meg. Egyes elemzők szerint a koreai háború, szinte ugyanolyan helyzetben találta az USA-t mint, amilyenben a II. világháború előtt volt, azzal a különbséggel, hogy hatalmas elméletileg és gyakorlatilag kiképzett tartalékos tömeg, valamint rettentő szervezési és technológiai tapasztalat felett rendelkezhetett. A hadiipar felfuttatása az USA-ban is gyorsan megtörtént, majd a létrejött szövetségi rendszerek pedig – szinte minden szövetséges országban – újból megteremtették **az önálló hadiipart**.

Mind a NATO, mind a Varsói Szerződés tagállamai az ötvenes évek közepére már komoly hadiipari potenciált hoztak létre.

Mind a két oldalon újból létrejött *az államilag szabályozott, szigorúan ellenőrzött hadianyag termelés és kereskedelem.*

Mind a két oldalon létrejött a *kooperációs fejlesztések és termelések rendszere.* Ugyanakkor a világban meglévő válságok (helyi háborúk) lehetővé tették az új eszközök kipróbálását, hibáik feltárását, a fejlesztések új irányainak meghatározását.

A fegyverkereskedelem ebben az időben *abszolút bizalmas, nem nyilvános ügylet lett,* sőt nagyon sokszor az „*államtitok*” irányába tolódott el. **Ennek magyarázata a következő:**

- Az európai hadszíntéren az egyes országok beszerzései stratégiai fontossággal bírtak;
- A második világháború utáni négyhatalmi döntések megszabták, hogy egyes országok milyen eszközt gyárthatnak, illetve birtokolhatnak;¹⁷
- A beszerzéseknél az „*eszköz*” milyensége¹⁸ meghatározta, hogy az adott ország milyen fontosságú pozíciót tölt be a szövetségben belül;
- Az u.n. felszabadító mozgalmak támogatásában is egy sajátos, de rendkívül bizalmas megosztás jött létre, volt aki adta a pénzt, volt akitől megvették az eszközt, és volt egy harmadik, aki azt megtanította kezelni.

A kétpólusú világban *a fegyverkereskedelem a politikai befolyás növelésének az egyik legfontosabb eszköze* volt mind a két „*póluson*”. **Ennek megerősítésére néhány példa:**

- A Koreai háborúban szovjet fegyverrel harcoltak a kínaiak és a koreaiak Északon, amerikaival az „*ENSZ*” katonák Délén;

¹⁷ Például Németország nem gyárthatott rakétát.

¹⁸ A Szovjetunió mindig szelektált, hogy kinek volt hajlandó a modernebb eszközt eladni, vagy egyáltalán annak eladásáról tárgyalni.

- A vietnami háborúban ugyanez még egyszer megismétlődött, stb.;

Ugyanakkor a politikai befolyás *furcsa példáit* is láthatjuk, ott ahol a rendkívül kényes politikai játszmák miatt a **többszereplős részvétel is lehetséges:**

- A dél-amerikai „*baloldali*” gerillák részére Kuba szállított szovjet, cseh, kínai eredetű fegyvereket, a gyártók tudtával, belegegyezésével, finanszírozásával, míg az ellentételt, tehát a kereskedelmi mérleg „*bevétel*” rovatát nem volt célszerű forszírozni;
- Az izraeli tengerészet francia naszádot rendelt, de mivel a francia állam részben szerette volna az USA-t visszaszorítani az arab piacokon és javítani akart az arab országokhoz fűződő katonai viszonyán is, a kifizetett naszádok leszállítását megtiltotta;¹⁹
- A CIA a nicaraguai „kontrákkal” üzletelt, majd ebből a pénzből juttattak fegyvert Iránba, hogy az amerikai túszoikat kiengedjék;
- stb., stb., stb.

Ennek az időszaknak, mely a II. világháború végétől 1989÷90-ig tartott, talán a legjellemzőbb ismérve, hogy a fegyverkereskedelem az egyes országokban milyen jogilag meghatározható résztvevőkkel, hogyan és milyen engedélyezési rendszerrel valósult meg.

A kérdés elemzését több részre célszerű bontani:

A. A volt szocialista országok fegyverkereskedelme minden esetben pártszintű, állami döntéseken alapult.

Később már létrehoztak olyan állami vállalatokat, amelyeknél az „*állami kereskedelem*” játékszabályainak megfelelően, de már az *általános nemzetközi kereskedelmi* szabályok alapján folyt a tevékenység. Ilyen vállalatok voltak a magyar Technika KKV; Romtechnika-Romániában; Omnipol-Csehszlovákiában, stb. Minden esetben a szigorú állami

¹⁹ Végül is egy bravúros húzással a MOSZAD a naszádokat elvitte Izraelbe.

monopólumon²⁰ alapuló, rendkívül szabályozott és ellenőrzött kereskedés folyt.

A rendszerváltással az állami monopóliumok gyakorlatilag megszűntek, de az állami szabályozás és kontroll nem csökkent.

Mindegyik „új demokrácia” létrehozta a maga hatósági ellenőrző szervezetét, és az ezen szervezetek munkáját meghatározó törvényeket, illetve kormányrendeleteket.²¹

(Jelen munkának nem célja a vonatkozó rendeletek és szabályok ismertetése, illetve elemzése).

Mindegyik ország tevékenységében közös, hogy az állam:

- Szigorú kontroll alatt tartja a már sokszereplős fegyverkereskedelem hazai játékosait;
- Igyekszik betartatni az adott ország politikai-gazdasági és nem utolsósorban „szövetségi” érdekeit és kötelezettségét;
- Miután az Európai Unió a *fegyverkereskedelem szabályozását* (engedélyezését) „nemzeti hatáskörbe” helyezte, ezért lehetséges bizonyos esetekben, egyes harmadik fél pozíciójának megítélésében ellenmondás²², mely szerint egyugyanazon ország lehet „embargós” az egyik ország kereskedői számára és *sabad-forgalmú* a másik részére.

Egyes politikusok szeretnék, hogy a fegyverkereskedelemben bizonyos koordináltság legyen, de ezzel együtt konkurrenciaharc a nemzetközi fegyverpiacon nem csökkent, hanem nőtt.

²⁰ Ez a monopólium a Technika KKV esetében az új szereplők által kapott egyedi engedélyek folytán fokozatosan csökkent (Ferrunion, NIKEX, Elektromodul, stb.)

²¹ Általában ezekre a szabályozásokra 1991÷1995 között került sor. A magyar ellenőrző/engedélyező rendszert 1991-ben, a 48/1991. sz. Korm. rendelettel hozták létre.

²² Ez azt jelenti, hogy míg az egyik ország a „harmadik felet” embargóval sújtja, a másik szállít oda. A konkrét példák ismertetésétől eltekintek!

B. Néhány szó a Szovjetunió fegyverkereskedelméről:

Sehol a világon nem volt olyan fontos népgazdasági és politikai tényező a fegyvergyártás és a kereskedelem, mint a Szovjetunióban. A Varsói Szerződésben a Szovjetunió rendkívüli súlya és szerepe meghatározta a résztvevők egymás közötti kereskedelmét is.

A szovjet szállításokat a **GKESZ**²³-ben lévő két főosztály a **GIU-Glavnoe Inzsenyernoje Upravlenije-Mérnöki Főosztály** és a **GTU-Glavnoe Techniceszkoje Upravlenie- Műszaki Főosztály** intézte. Természetesen ebben az időszakban mindennemű engedélyezés, feltétel, stb. a párt és állami vezetés különböző legfelsőbb fórumain lett meghatározva. (Pártközpont, Tervhivatal, Honvédelmi Minisztérium, KGB, stb.).

A Szovjetunió felbomlásával, ez a struktúra is megváltozott. Mivel a fennálló gazdasági állapotot átalakítani egyik napról a másikra nem lehet, a hadiipar jelentősége nem csökkent. Habár a korábbi nagyhatalmú szervezetek megszűntek, az állami kontrol és szigor nem csökkent.

Az állam változatlanul szabályozza a fegyverexportot, sőt az engedélyező bizottság elnöke maga az Orosz Föderáció elnöke!²⁴ Az orosz valószínűleg nem tisztult le a jogok és a lehetőségek rendszere, de a mai helyzetben a fegyverkereskedelemmel alapvetően a „*Roszoboron-export*” cég foglalkozik. A másutt megtalálható többé-kevésbé liberalizált fegyverkereskedelem-Oroszországban szinte ismeretlen.

C. Nyugat-Európában a nagy (vagy kis és közepes) fegyvergyártó cégek többnyire maguk intézik kereskedelmi ügyleteiket (közvetítők ritkán vesznek részt az ügyletekben), de maximális állami kontrol mellett.

Amíg a múltban szinte minden téren és minden szakágban a konkurrenciaharc volt a jellemző, addig a XX. sz. második felére nagyon sok területen a kooperáció, a közös fejlesztés és modernizáció vált jellemzővé.²⁵

²³ Goszudennüj komitet Ekonomicseszkin Szvjazej-Gazdasági Kapcsolatok Állami Bizottsága

²⁴ Az orosz engedélyezési/ellenőrző rendszerről egy külön cikk/tanulmány készül.

²⁵ Például az „Eurofihter”, a TORNADO rep. gép; Leopard-2 hk modernizációja, stb.

Megnőtt a szerepe az Európai Unió és a NATO-n kívüli szállításoknak, de itt változatlanul megmaradt a fegyverkereskedelmen keresztül megvalósuló a regionális politikai befolyásért való harc.

D. A XX. sz. második felére viszont megjelentek a világ fegyverpiacán olyan rendkívül gyorsan fejlődő gyártók – Dél-Afrika, Brazília, Izrael, Szingapúr, stb. –, melyek egy-egy meghatározott területen már komoly vetélytársai lehetnek a hagyományos gyártók –(szállítók) – kereskedőknek.

E. Az Egyesült Államok fegyverkereskedelme – lehet, hogy furcsa a megfogalmazás,- államilag eldöntött / engedélyezett és meghatározott ügyletek gyakorlati végrehajtása magántulajdonú vállalatokon keresztül.

Az amerikai „*fegyverkereskedelem*” – legnagyobb részben – a saját hadsereg igényeinek a kielégítésére szolgáló állami megrendelések megvalósítása. A nagy fegyvergyártó cégek természetesen folytatnak önálló tevékenységet, melyet a nagyhatalmú **FATA –Federal Arms and Tobacco Agency – Szövetségi Fegyver és Dohány Hivatal** engedélyez, vagy tilt meg.

Ugyanakkor nagyon fontos megjegyezni, hogy az USA által a legkülönbözőbb országoknak nyújtott katonai segély rendkívül fontos helyet foglal el mind mennyiségében, mind értékében az ország statisztikailag meghatározható fegyverkereskedelmében.

(Az USA fegyverkereskedelmének elvei, gyakorlata, működése egy külön tanulmány témája lehet).

A világ fegyverkereskedelme pedig – dacára a „*fegyverkorlátozást*” célul kitűző nemzetközi megállapodásoknak²⁶ nem csökken. Talán csak egy számot célszerű megemlíteni mégpedig azt, hogy **2002-ben a föld országai a SIPRI szerint 900 milliárd dollárt költöttek fegyverbeszerzésre.**

²⁶ Ezen megállapodások ismertetése nem ennek a munkának a feladata.

Következtetések

Mottó: „Őrizd a békét és tartsd szárazon a puskaport !” Jan Zizka, huszita vezér.

A fegyver, az emberiség egyik legősibb eszköze. Egyben az egyik legfontosabb eszköze. Van, aki ma rakétát tud készíteni, de van olyan vidék, ahol nemrég még a kőbaltát használták. A mindennapos élelem megszerzéséhez sok helyen még ma is fegyver kell. De ugyanakkor a megszerzett élelem megvédéséhez is!

A haditechnika fejlesztése rendkívüli erőfeszítéseket igényel a tudományos élettől. Forrásokat von el, de a létrehozott termék mégiscsak **egy magas színvonalú „áru”**.

Ahol sok van belőle, és ha van aki fizet érte, akkor el is fogják adni. Tehát kereskedni fognak vele. A fegyvergyár saját kezdeményezésére a legkritikább esetben áll át polgári termelésre!

A fegyver lehet egy hatalom megszerzésének eszköze, de lehet egy hatalom megvédésének eszköze is. Ezért fegyverre szükség van.

A XXI. század elejére a fegyvergyártó országok rettenetes arzenált hoztak létre, mind hagyományos, mind tömegpusztító fegyverekből. Szerencsére az emberiség hajlott a józanabb megfontolások felé, és úgy tűnik, hogy a fegyverkereskedelemben a tömegpusztító fegyverek, mint **„áru”** nem szerepeltek. Egyelőre! A hagyományos fegyverek kereskedelme – kivéve Közép-Európát –²⁷ változatlanul folyik.

A XXI. század egyik legnagyobb kihívása, hogy az emberiség miképpen tudja megadni a választ a terrorizmusra, miképpen tudja a fegyverkereskedelmet korlátozott, szabályozott és legális mederben tartani úgy, hogy ebből a terrorizmus lehetőleg a legnagyobb mértékben kimaradjon.

A nemzetközi fegyverkereskedelem, pedig még hosszú ideig a világ árucseré-forgalmának igen komoly tényezője marad!

²⁷ A CFE egyezmény következményeképpen a hagyományos fegyverek mennyisége, illetve kereskedelme csökkent.

Felhasznált irodalom:

1. Révai Nagylexikon (Hasonmás Kiadás).
2. *P.A. Samuelson*: Közgazdaságtan.
3. *Dr. Turcsányi Károly*: A Haditechnikai Biztosítás alapjai, I. ZMNE jegyzet, 1995.
4. Haditechnika, fegyverek, lőszer, robbanóanyagok, pirotechnika;
<http://www.gkm.hu/site/ekh/veg-b2.htm>.
5. French Policy on export controls for conventional arms and dual use goods and technologies.
http://www.defense.gouv.fr/english/files/d_163/index.htm.
6. European arms industry cooperation – consequences for the Swedish export control.
<http://www.svenska-freds.se/vapenexport/ramartalet/summary.shtm/>.
7. The future of the United Nations Register of Conventional Arms; SIPRI Policy Paper N°-4. Simon T. Wezeman.
8. „Stop international trading in arms”; Peace on the Net.
<http://www.fred.dk/trade..htm>.
9. Meeting of states on small arms. And the programme of action; Project Ploughshares; institute of Peace and Conflict Studies, Conrad Grebel College, Waterloo; Ontario Canada.
http://www.ploughshares.ca/CONTENT/CONTRO/Biennia/Mtg_small_Arms_Juli_03.htm.
10. The Arms Trade is Big Business by Anup Shan;
http://www.globalissues.org/geopolitics/Arms_Trade/Big_Business.asp.

AZ MH REPÜLŐMŰSZAKI SZOLGÁLATFŐNÖKSÉG KIADÁSÁBAN MEGJELENŐ „TÁJÉKOZTATÓ” 2004. 4. SZÁMÁBAN KÖZÖLT FONTOSABB KÜLFÖLDI REPÜLŐ SZAKMAI CIKKEK ÉS INFORMÁCIÓK FORDÍTÁSAINAK RÖVID ISMERTETÉSE

Kaufmann János¹

Tájékoztató az irányított-energiájú repülő fedélzeti fegyverek fejlesztéséről

A pénzügyi lehetőségektől függően az U.S. 2-4 éven belül rendszerbe állíthat egy-egyszeri felhasználású, légiindítású, nagyenergiájú mikrohullámú repülő fedélzeti fegyvert, amely képes lesz katasztrófális károkat okozni olyan elektronikus berendezésekben, mint a számítógépek. Több mint egy évtized tesztelési időszak után a Pentagonban döntést hoztak egy sorozatgyártású, irányított-energiát alkalmazó harcifej kifejlesztésére. A nagyenergiájú mikrohullámú (HPM) harcifejek méreteit először úgy alakítják ki, hogy azok alkalmasak legyenek a JASSM és Tomahawk rakéták, valamint a Légierő CALCM cirkálórakétája számára. Perspektívában a pilótánélküli harci repülőeszközök és rendszerek is alkalmasak lesznek a rövid hatótávolságú elektronikus támadás végrehajtására és az irányított-energiájú fedélzeti fegyverek felhasználására. *A cikk részletesen ismerteti a HPM fegyverek alkalmazásával és további fejlesztésével kapcsolatos elképzeléseket, valamint a Védelmi Tudományos Tanács (DSB) erre vonatkozó ajánlásait.*

Tájékoztató a Gripen vadászrepülőgépek továbbfejlesztéséről

Svédország folyamatban lévő védelmi felülvizsgálatának eredményeként várhatóan a Gripen vadászrepülőgép-századok számát is csökkenteni fogják, s az eredetileg tervezett nyolc század helyett valószínűleg csak négy század JAS 39 Gripen kerül rendszerbeállításra. A csökkentés-

¹ Kaufmann János nyá. mk. ezredes, MH ÖLTP Tudományos Könyvtár főmunkatársa. (Részletes tájékoztató a HM 576-81 telefonszámon kapható).

től függetlenül azonban a Svéd Légierő parancsnoka szerint továbbra is napirenden van a JAS 39 modernizálási program végrehajtásának szükségessége.

A típus modernizálása várhatóan új fedélzeti fegyverek beintegrálásával, a fedélzeti lokátor-rendszer teljesítő képességének növelésével, valamint a NATO „*Link-16*” adatkapcsolati rendszerének beépítésével kapcsolatos.

Tájékoztató az X-45 és X-47 UCAV eszközök teszteléséről és fejlesztéséről

A Boeing cég a közelmúltban első alkalommal végrehajtotta két X-45A pilótánélküli harci repülőeszköz (UCAV) laza kötelékben történő tesztelését mintegy 40 perces repülés keretében. A cikk részletesen ismerteti a tesztelés programját és tapasztalatait. A Northrop Grumman cég is elvégezte az X-47A Pegasus prototípus UCAV kezdeti tesztelését. A továbbiakban a két cég a sokkal nagyobb méretű és a harc feladatok szempontjából reprezentatívabb X-45C, illetve X-47B változat fejlesztésére összpontosít és egymással versenyben vannak a Pentagon Közös Pilótánélküli Harci Repülőrendszer (JUCAS) elnevezésű projektjének végrehajtásában. Mindkét versenyző cég olyan UCAV eszközöket alakít ki, melyek képesek lesznek a belső fegyvertérben összesen 4500 lb súlyú hasznos terhet hordozni, s mintegy 40000 ft magasságon több mint 3500 nmi távolságra repülni. *A cikk ismerteti az X-45C és X-47B eszközök főbb műszaki jellemzőit, s a fejlesztés várható feladatait, s azok ütemezését.*

Tájékoztató a kisméretű UAV eszközök fejlesztéséről

A Pentagon jelentős erőfeszítéseket tesz, hogy előmozdítsa olyan kisméretű pilótánélküli repülőeszközök technológiájának kifejlesztését, melyek biztosítanak a század-nagyságú földi alegységek támogatását. Ezzel kapcsolatosan a DARPA ügynökség kezdeményezi egy u.n. Egységes Repülőeszköz (OAV) többéves fejlesztését. Az OAV lényegében egy könnyű, kisméretű, csőlégcsavaros pilótánélküli repülőeszköz, amely még rendezetlen zavart légtérben is képes tevékenykedni. *A cikk részletesen ismerteti az OAV eszköz szerkezetét, főbb műszaki paramétereit, s alkalmazásának sajátosságait, valamint az egyes amerikai cégek OAV fejlesztéssel kapcsolatos tevékenységét.* Bár közel-távon az OAV eszközök által végrehajtandó feladatok a felderítésre és megfigyelésre összpön-

tosulnak, a tervezők több aktív harcfeleladat végrehajtására való alkalmazhatóságukat is vizsgálják. Így például az eszközök valószínűleg kommunikációs reléállomások szerepét is betölthetnék, ami lehetővé tenné még városi terepviszonyok között is a földi csapatok, vagy a személyzet nélküli földi harcjárművek közötti kommunikáció biztosítását. Kiegészítőleg egy elektronikus zavaró szerepkör is előirányozható az eszközök számára.

Tájékoztató az elektronikus felderítéssel kapcsolatos új technológiákról

A Nevada sivatagban végrehajtott kísérletek során olyan pilótanélküli repülőeszközök kerültek felhasználásra, melyek biztosítják az ellenséges elektronikus kisugárzások pontos helyének a meghatározását. Az ilyen harcfeleladatok eddig az U-2, RC 135 Rivet Joint és személyzettel ellátott más típusú repülőgépekre szerelt titkos rendszerek kizárólagos hatáskörébe tartoztak. Bár a harcfeleladat átadása az UAV eszközöknek önmagában is egy technológiai ugrást jelent, ennél is fontosabb azonban az, hogy mindez megnyitja a kapukat az ellenséges légvédelmi rendszerekbe és az integrált kommunikációs kapcsolatokon keresztül az egyéb ellenséges rendszerekbe történő U.S. betörés számára. Miután az elektronikus kisugárzások helyei meghatározásra kerültek, az algoritmus csomagok elvégzik a kisugárzások elemzését és „*kitalálják*”, hogyan lehet az ellenséges rendszereket kiaknázni információk biztosítására, hogyan lehet őket félrevezetni, vagy hogyan lehet átvenni a működtetésük irányítását. A cikk részletesen ismerteti az elektronikus felderítés új technológiájának tesztelését biztosító - több hónapig tartó - JEFX 04 kísérlet végrehajtásának szervezését és tapasztalatait. *A cikk keretében az u.n. Suter program is ismertetésre kerül, amely különböző módokat ajánl az ellenséges kommunikációs és számítógépes rendszerekbe történő betörésre, a rendszerek elleni invázió végrehajtására.*

Tájékoztató az ABL és Thaad programok végrehajtásának helyzetéről

Az elkövetkező hónapokban a Pentagon két következő-generációs rakétavédelmi rendszerének (ABL és Thaad) fejlesztésével kapcsolatban több kulcsfontosságú esemény várható. A repülőfedélzeti lézer (ABL) rendszer eddigi fejlesztése során különböző problémák merültek fel, s az előrehaladás hiánya miatt az egész fejlesztési programot át kellett alakíta-

ni. A problémák miatt például a 2002-re előirányzott első ballisztikus rakétaelfogási kísérlet 2005-re lett áttéve, s jelenleg pedig határozatlan időpontra van halasztva. A program vezetői remélik, hogy még ebben az évben végrehajtásra kerülhetnek a sugárnyaláb- és tűzvezetés vezérlő fedélzeti berendezésekkel ellátott Boeing 747 tesztplatform repülései és ez év végén első alkalommal beindítható lesz földi tesztelő környezetben mind a hat lézermódul.

A Terminális Nagymagasságú Területvédelmi (Thaad) rendszer helyzete jobb, mint az ABL rendszeré. Jelenleg készülnek a rendszer fő teszteléseinek végrehajtására, s az első rakétaelfogás végrehajtása 2005. végére van tervezve. ***A cikk ismerteti a Thaad rendszer felépítésének, valamint a tesztelési program végrehajtásának sajátosságait és a rendszer szolgálatba lépésének várható ütemét.***

Tájékoztató a cirkálórakéta-védelmi rendszer fejlesztéséről

Hivatalos katonai képviselők szerint több program végrehajtásának elcsúszása miatt a vártnál hosszabb időt vesz igénybe az U.S. cirkálórakéta-védelmi rendszerének kifejlesztése. Közben azonban folytatódik a fenyegetés növekedése a cirkálórakéták részéről. A hajók ellen alkalmazható cirkálórakéták helyett a szárazföldi célpontokat támadó cirkálórakéták fejlesztése kerül előtérbe. A szakemberek szerint az U.S. 2010 körül rendszerben lévő cirkálórakéta-védelmi képessége várhatóan korlátozott lesz. A fejlesztők arra számítanak, hogy erre az időre már rendelkezésre fognak állni az adatkapcsolatok a különböző rendszerek közötti több információ átadására és kialakításra kerül egy integrált architektúra, amely össze fogja kötni egymással a haderőnemek különböző szenzor- és fegyverrendszereit. A cirkálórakéta-védelem kialakításának egyik kulcsfontosságú elemét a repülő-fedélzeti szenzorok képezik, melyek nagymértékben megnövelik a célok felderítésének távolságát. E szenzorrendszerek fejlesztésével kapcsolatos programok közé tartozik az U.S. Hadi-tengerészet E-2C- és az U.S. Hadsereg léggömb programja. Ezen a területen a radartechnológia beiktatási program alapján kialakított szenzorral felszerelve az U.S. Légierő E-10A repülőgépe is feltétlenül lényeges szerepet játszik. ***A cikk részletesen tartalmazza a cirkálórakéta-védelem kifejlesztésének főbb feladatait, időpontjait, s az ezzel kapcsolatos egyéb információkat, beleértve a fejlesztés alatt álló elfogórakéta szerkezeti felépítésének és alkalmazásának sajátosságait.***

A nagy gond

A foganatosított intézkedések ellenére továbbra is nagy gondot jelentenek különösen a szállítórepülőgépek számára az ember által hordozható légvédelmi rendszer (manpads) felszín-levegő rakétái. A legszélesebb mértékben tömegesen elterjedt SA-7 Grail NATO-elnevezésű, vagy Oroszországban Sztrela-2 néven ismert rendszer 1968-ban lépett szolgálatba. Azóta sok ország licenz, vagy másolás alapján gyártja a rendszereket, s így azok gyakorlatilag a világ minden részén megtalálhatók. A Pentagon dokumentuma szerint összesen több, mint 500000 manpads került eddig legyártásra. A fekete piaci egységarak alacsonyak és 15000 USD körül mozognak. Bár az SA-7 rendszerek viszonylag egyszerűen használhatók, még a legutolsó változatuk is ma már elavultnak tekinthető. A rakéta találati valószínűsége csupán 0,25, s különböző szerkezeti hiányosságok korlátozzák a harci alkalmazás lehetőségeit. Ezért a volt Szovjetunióban kifejlesztették a Sztrela-3 (SA-14 Gremlin) és az Igla (SA-16 Gimlet és SA-18 Grouse) rendszereket, melyek az SA-7 rendszerhez viszonyítva jelentősen megnövelt találati valószínűséggel és megsemmisítő képességgel rendelkeznek, s közülük sokat már exportáltak. A Grouse rendszer találati valószínűsége katonai célpontok ellen 0,4 és 0,6, s ez az érték egy védtelen kereskedelmi szállító-repülőgép ellen kétségtelenül nagyobb lehet. Az Igla legutolsó (Igla-Super elnevezésű) változatának tesztelése befejeződött. *Ez a változat az elődeihez viszonyítva lényegesen nagyobb megsemmisítő képességgel rendelkezik, s alkalmazási hatótávolságát is fokozatosan növelik.*

A következő lépés

Az U.S. kormányzat részéről folyamatban van a polgári utasszállító repülőgépek olyan önvédelmi rendszerekkel való felszerelésének elkészítése, melyek biztosítják a vállról indítható, hőkereső fejjel ellátott manpad rakétákkal szembeni ellenrendszabályok foganatosítását. Három ipari konzorcium már hónapok óta foglalkozik a különböző önvédelmi koncepciók kidolgozásával, s az általuk javasolt önvédelmi rendszerek szerkezeti kialakításával. A versenyző konzorciumokat a BAE Systems, a Northrop Grumman és a United Airlines vezeti. *A cikk részletesen ismerteti az egyes konzorciumokban résztvevő cégeket, azok feladatait, valamint a javasolt önvédelmi rendszerek működésének, szerkezeti felépítésének és üzemeltetésének sajátosságait.* A légiforgalmi társaságokat

aggasztja a rendszerek potenciálisan nagy beszerzési ára. A kormányzat követelménye szerint ez legfeljebb 1 millió USD lehet készletenként.

Tájékoztató a repülőszervezetek rakétatámadással szembeni ellenálló képességének növeléséről

A kormányzat és az ipar eddigi erőfeszítéseinek zöme az infra-vezérlésű manpad rakéták eltérítését biztosító ellentevékenységek kialakítására irányult. A szakértők azonban kezdik alaposan vizsgálni azt, hogy melyek a nagy szállító-repülőgépek sebezhetőségének fő területei, s hogyan lehetne ezeket szerkezetileg megváltoztatni a túlélési esélyek növelése céljából. A Légierő már rendelkezik egy gazdag adatkészlettel, amely a manpad rakétákkal vadászrepülőgépeken és helikoptereken okozott sérülések hatásait vizsgálja. Most ezen a téren a nagy katonai szállító-repülőgépekkel kapcsolatban indulnak be hasonló munkák és tesztek, melyek elsősorban a nagyméretű turbóventillátoros CF-6 típusú hajtóművek sebezhetőségének vizsgálatára fognak összpontosulni. A cikk ismerteti a tesztelési program fő kérdéseit, s végrehajtásának módszerét. A NASA is megkezdte a munkát olyan potenciális technológiák kifejlesztésére, melyek megkönnyítenék a repülőeszközök vezetését manpad rakétákkal okozott sérülésük esetén. Különös érdeklődésre tarthatnak számot az adaptív repülésvezérlő rendszerek, melyek lehetővé teszik a pilóták számára a sérült repülőeszköz vezérlését és leszállítását. *A cikk egy elemzést is tartalmaz a repülőeszközök rakétatalálat következtében keletkezett sérüléseinek jellegzetességeiről, s konkrét példákkal bemutatja az egyes fedélzeti rendszerek sebezhetőségét és túlélőképességét.*

Tájékoztató a Tiger harcihelikopter helyzetéről

Augusztus végén az UH Tiger változat megkapta a BWB német fegyverzeti ügynökség, s néhány nappal később az Occar Európai katonai beszerzési ügynökség részéről kiadott alkalmassági tanúsítványt. Az Eurocopter konzorcium ez év novemberében megkezdte a Tiger harci helikopterek leszállítását a Délkelet-Franciaországi Le Luc-ben települő francia-német kiképző központ számára.

Optimizált terv

Az F-35 Közös Csapásmérő Vadászrepülőgép menedzserei ismét korrekciókat eszközöltek a projekt-terveken, ezúttal abból a célból, hogy

felgyorsítsák a többfeladatú vadászrepülőgép gyártás-reprezentatív STOVL változatának tesztelését. A programban több mint egy évvel kezdődött a zavar, amikor a fejlesztők felfedezték, hogy a STOVL modell 3000 lb-nél nagyobb túlsúllyal rendelkezik. Az eltelt időszakban több mint 2700 lb-t sikerült lefaragni a repülőgép súlyából, a teljesítménykövetelményeket is csökkentették, s mindez lehetővé tette, hogy az első B1 jelzésű STOVL JSF „*optimizált*” konfigurációban kerüljön kialakításra. A szerkezeti átalakításokhoz szükséges idő miatt az „*optimizált*” B1 STOVL első repülését az eredeti tervhez képest mintegy három hónappal később 2007 végén fogják végrehajtani. A leglényegesebb szerkezeti átalakítást a belső fegyvertér hosszúságának csökkentése képezi, ami a JSF ezen változatának lehetőségét két 1000 lb súlyú bomba hordozására fogja korlátozni. (A többi modell 2000 lb súlyú bombák hordozására képes). A döntést az összes STOVL JSF vásárló ország (az U.S., az U.K. és Olaszország) jóváhagyta. ***A cikk részletesen ismerteti a szerkezeti átalakításokat, valamint a JSF fejlesztési program és gyártásfelfutás módosított tervét.***

Ausztrália NH-90 helikoptereket vásárol

Ausztrália kormánya az NH-90 helikoptert választotta a Black Hawk típus helyett az Air 9000 elnevezésű védelmi modernizációs program második fázisa részére. A döntés alapján 2007-2008-ban beszerzésre kerülő 12 db MRH-90 típusjelzésű szállítóhelikopter jelentősen meg fogja növelni az ország légiszállító és terrorizmus-elleni tevékenységét, s ugyanakkor megerősíti az európai NH Industrires konzorcium helyzetét a katonai exportpiacon. Az ausztrál védelmi miniszter a döntést elsősorban a helikopter tengerészeti teljesítőképességének és nagyobb szállítókapacitásának, valamint azon egyesített teljesítőképességnek tulajdonítja, amit az MRH-90 helikopterek harci alkalmazásának az Eurocopter Tiger harci-felderítő helikopter felhasználásával való kombinálása nyújt. A tervek szerint az MRH-90 helikoptert az Australian Aerospace cég Brisbane-ben települő üzemegységében fogják összeszerelni, ahol jelenleg a már 2001-ben beindított Tiger-program szerint a Tiger harci-felderítő helikopterek összeszerelését végzik. ***A cikk ismerteti a helikopter beszerzéssel összefüggő főbb műszaki, kereskedelmi és katonai szervezési kérdéseket.***

Helikopter-szövetség

A Northrop Grumman cég és az európai EADS konzorcium az általuk kifejlesztett NH-90 helikopterrel fognak közösen versenyezni az U.S. Légierő személyi mentőjármű (PRV) programjának elnyeréséért. A PRV a Légierő következő-generációs harci kutató-mentő helikoptere. Az USAF 104 HH-60G Pave Hawk helikoptert szándékozik leváltani 132 PRV-vel, s ezzel a jelenleg meglévő kutató-mentő kapacitáshiányt is meg akarja szüntetni. Az új helikopterek össz-mennyisége közel 200-ra növekedhet, mivel a haderőnem azt fontolgatja, hogy ugyanezzel az új típussal cserélné le az elavult UH-1 helikoptereket olyan feladatok végrehajtására, mint a személyszállítás és a nukleáris biztonsági erők szállítása. Az EADS és a Northrop Grumman az NH-90 megnövelt teljesítőképességű változatát fogja ajánlani a PRV versenyben, melyben a Lockheed Martin, a Sikorsky és a Bell Helicopter Textron cégek is részt fognak venni az US 101 és S-92 helikopterekkel, illetve a CV-22 konfigurációjú dönthető forgószárnyú repülőeszközzel. *A cikk ismerteti a Légierő követelményeit a harcászati-műszaki paraméterek vonatkozásában, valamint elképzelését a PRV maximális teljesítő képességének fokozatos elérésére.*

Tájékoztató a Mikoján cég terveiről

A Mikoján cég nem ért egyet a kormányzat konszolidációs terveivel és erélyesen egy független út követésére törekszik. Ezzel párhuzamosan a cég az ötödik generációs vadászrepülőgép program végrehajtását is erőteljesen szorgalmazza. A legutolsó ötödik-generációs MIG konstrukció egy két hajtóműves platformra van alapozva, amely alacsonyszintű észlelhetőséggel rendelkezik és képes szuperutazó üzemmódon repülni. Bár a MIG céget több százmillió USD adósság terheli, a vezetés optimista abban, hogy az évtized végéig a cég mintegy 400 db különböző típusú repülőgépet fog leszállítani. A MIG-29 változatai mellett ezek a MIG-AT sugárhajtású kiképző repülőgépeket is magukba foglalják. A közelmúltban MIG-29 és MIG-29UB repülőgépeket adtak el Szudánnak. A cég meggyorsítja Jemen és Eritrea számára a MIG-29 gyártását, hogy kielégítse a szállítási határidőkre vonatkozó követelményeket. Ezenkívül egy üzemeltetési és modernizálási program kialakításán is dolgozik, amely Szíria Fulcrum gépparkjával kapcsolatos. A MIG-29 SMT változat exportszállításai is megkezdődtek. Algériával azonban még nem jött létre az a régóta várt üzlet, amely mintegy 50 db MIG-29 vadászrepülőgép és esetleg MIG-AT kiképző repülőgépek beszerzésével kapcsolatos, s reali-

zálása esetén mintegy 1,8 milliárd USD összegű bevételt jelentene a cég számára. A cég a Fulcrum továbbfejlesztését is vizsgálja. ***Hivatalos MIG képviselők szerint a továbbfejlesztett változat sárkányszerkezetének és rendszereinek mintegy 40-50 %-a azonos lenne a jelenlegi MIG-29 típusal, azonban modernizált avionikai berendezésekkel, hajtóművekkel és fedélzeti fegyverekkel lenne felszerelve.***

Tájékoztató az UCAR repülőeszközök fejlesztéséről

A pilótánélküli forgószárnyas felfegyverzett harci repülőeszköz (UCAR) fejlesztői végrehajtották azon kritikus technológiák demonstrálását, melyek szükségesek egy autonóm, harctéri felderítő és támadó helikopterrel kapcsolatos elképzelésük megvalósításához. A DARPA ügynökség által vezetett kezdeményezés célja lényegében az, hogy kialakítsanak egy rendszert, amely képes önállóan megtalálni és támadni a célokat olyan földi irányítók segítségével, melyek csak a legalapvetőbb utasítások kiadását biztosítják. A pilótánélküli lopakodó helikopter egységára ugyanakkor legfeljebb 8 millió USD és fenntartási költségei csak a töredékét teszik ki egy összehasonlítható rendszer (pl. a pilóta által vezetett AH-64 Apache) fenntartási költségeinek. A DARPA meghatározta azt a négy területet, melyek a program sikere szempontjából kritikusnak tekinthetők. ***Ezek a következők:***

- a repülőeszközök önállósága és együttműködése,
- a kismagasságú önálló repülés,
- a túlélőképesség és
- a célfelismerés.

A program elnyeréséért versenyző két cég: a Lockheed Martin és a Northrop Grumman. ***A cikk részletesen ismerteti az UCAR eszközök szerkezetének legfontosabb elemeit, kiterjedt szenzorkészletét, valamint a két versenyző cég elképzeléseit az eszközök hadműveleti alkalmazási struktúrájának kialakítására.***

Kiegészítő információk az UCAR fejlesztésről

Az UCAR fejlesztésben résztvevő, egymással versenyző és a Lockheed Martin illetve a Northrop Grumman által vezetett két fejlesztőcsoport magába foglalja az U.S. összes helikoptergyártóit a Boeing kivételé-

vel. *A cégek csúcpszintű paraméterek elérését tűzték ki célul, amit jellemznek az alábbiak:*

- 180 kt-nál nagyobb maximális sebesség (Lockheed Martin koncepció);
- A saját üressúly 75 %-ának megfelelő súlyú külső függesztmény szállításának lehetősége (Northrop Grumman koncepció) ;
- 20000 ft körüli szolgálati magasság (mindkét cég koncepciója).

A cikk részletesen ismerteti a két versenyző cég által kifejlesztésre kerülő UCAR eszköz aerodinamikai konfigurációját, szerkezeti felépítését, főbb harcászati-műszaki adatait, valamint a fedélzeti fegyverrendszerek kialakításával kapcsolatos elképzeléseket.

A vegyes helikoptercsoportok támadó harceljárásaival kapcsolatos elképzelések

Az U.S.-ben végrehajtott szimulátoros demonstrátor-gyakorlaton az egy AH-64D Longbow Apache harci helikopterből és öt pilótanélküli UCAR harci repülőeszközből álló vegyes helikoptercsoport megsemmisítő- és túlélőképessége nagyobbak bizonyult, mint egy hasonló mennyiségű, kizárólag pilóta által vezetett harci helikopterekből álló csoporté. A demonstrátor-gyakorlat során egy AH-64D fülkeszimulátor és öt virtuális UCAR került alkalmazásra. A vegyes helikoptercsoport feladata az volt, hogy támogasson egy irakihoz hasonló lázadó környezetben tevékenykedő földi egységet. Az U.S. csapatok rakétagránátokkal, vállról indítható rakétákkal és egyéb fegyverekkel felszerelt ellenséggel kerültek szembe. *A cikk részletesen ismerteti a vegyes helikoptercsoport irányításával, s alkalmazott harceljárásaival kapcsolatos tapasztalatokat. A Hadsereg rangidős repülőszakemberei egyértelműen arra a következtetésre jutottak, hogy a helikopterek hatékonysága fokozódik, amikor a túlélőképes UCAR eszközökkel egy csoportban tevékenykednek.*

Az elektronikus háború újrafelfedezése

Az EF-11 és F-4G Wild Weasel repülőgépek szolgálatból való kivonása után gyakorlatilag az USAF elektronikus hadviseléssel foglalkozó kollektívája is eltűnt. A haderőnem jelenleg arra törekszik, hogy helyreállítsa ezen a területen a szaktudást és eldöntse, hogy hogyan legyen ez be-

helyezve egy olyan centralizált rendszerbe, amely képes reagálni a gyorsan változó harctéri körülményekre.

Az erőfeszítés részeként az USAF felsőszintű vezetői olyan követelményt is támasztottak az illetékes szervek felé, hogy gyorsan kifejlesztésre kerüljenek az u.n. nem-kinematikus (nem-robbanó) eszközök, melyek biztosítják az ellenség támadását járulékos károk és nem szándékolt veszteségek nélkül. A tervezők tevékenysége átfogja az integrációt, a vezetési és irányítási rendszereket és az olyan nem-halálos fegyvereket, mint például az elektronikus zavaró és irányított energiájú eszközök, melyek képesek a felhasználásra alkalmatlanná tenni a kritikus fontosságú harctéri elektronikus rendszereket. *A cikk részletesen ismerteti az illetékes katonai és ipari szakemberek véleményét ezekről a kérdésekről, valamint a jelenleg meglévő és fejlesztés alatt álló repülő eszközök és fedélzeti rendszerek harci alkalmazásának módjait az elektronikus felderítés, zavarás és támadás végrehajtására.*

Tájékoztató az F-35B vadászrepülőgép módosított változatával kapcsolatos USAF elképzelésről

Az U.S. Légierő bejelentette, hogy több száz olyan rövid felszállást alkalmazó módosított szerkezetű F-35B vadászrepülőgépet kíván beszerezni, melyek biztosítják a közvetlen légitámogatást a Hadsereg és a Tengerészgyalogság földi erői számára. *A lehetséges szerkezeti változtatások a következők:*

- Egy belső elhelyezésű 25 mm-es géppágyú beépítése (a Tengerészgyalogság részére készülő F-35B repülőgépen külső konténerben elhelyezkedő géppuskát alkalmaznak);
- Új szerkezeti kialakítású légiutántöltő cső alkalmazása;
- Nagyobb méretű szárny a tüzelőanyag befogadóképesség és felhajtóerő megnövelésére;
- Módosított propulziós rendszer, amely biztosítja a rövid fel- és leszállást, a függőleges leszállás lehetősége nélkül.

A cikk részletesen ismerteti a változtatások szükségességének indoklását.

TARTOLMJEGYÉK

BIZTONSÁGPOLITIKA

<i>Sándor András</i>	Oroszország első számú közellensége: a terrorizmus	3
----------------------	--	---

LOGISZTIKA A NEMZETKÖZI MISSZIÓBAN

<i>Hadtápfőnökség kollektívája</i>	Béketámogató műveletekben, misszókban résztvevő magyar katonai erők logisztikai támogatása	17
<i>Sramkó Mátyás</i>	A Magyar Honvédség szállítózászlóaljának (MH SZZ) az iraki misszóban való alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatok	33
<i>Nyitrai István Nagy Mihály</i>	Az MH könnyű gyalog század (KGYSZD) alkalmazási területre történő kitelepülésének közlekedési támogatási feladatai	47
<i>Svéd László Kopcsó István</i>	A Magyar katona-egészségügy a jelenkor világában	61
<i>Vekerdi Zoltán Cserenyecz Béla</i>	Magyar katona-egészségügy a nemzetközi biztonsági közreműködő erők keretében	93
<i>Lovász Zoltán</i>	Anyagi támogatás, ellátás II. RÉSZ.	127
<i>Berzsenyi Péter</i>	A MINCOM által kínált logisztikai megoldás	148
<i>Bényi Ferenc</i>	Automatizált kapcsolat létrehozása a légvédelem vezetési és végrehajtó alrendszerei között, az információ fogadó és feldolgozó alrendszer fejlesztésével	159
<i>Vasvári Tibor</i>	A nemzetközi tevékenység hatásai és tapasztalatai a légierő logisztikai főnökségénél	190
<i>Jároscsák Miklós</i>	A katonai logisztika és a Befogadó Nemzeti Támogatás helyzete Szlovéniában	198
<i>Horváth Tibor</i>	A Magyar Honvédség öltözeti rendje és hosszú távú fejlesztése	212

KIKÉPZÉS – FELKÉSZÍTÁS

Sári Gábor A kiképzéstechnikai-szakanyagellátás helyzete a légierőnél 230

SZAKTÖRTÉNET

Turcsányi Károly
Hegedűs Ernő Bevezető gondolatok a légideszant és légi szállítású csapatok alkalmazásának, szervezésének és haditechnikai eszközeinek vizsgálatához 234

Turcsányi Károly
Hegedűs Ernő A Szovjet légideszant fegyvernem alkalmazásának, szervezésének és haditechnikai eszközeinek fejlődése 1930-1945. I. RÉSZ. 249

TÁJÉKOZTATÓ – INFORMÁCIÓ

Ébert László A fegyverkereskedelem kialakulása, elvei és gyakorlata 273

Kaufmann János Az MH Repülőműszaki Szolgálatfőnökség kiadásában megjelenő „TÁJÉKOZTATÓ” 2004. 4. számában közölt fontosabb külföldi repülő szakmai cikkek és információk fordításainak rövid ismertetése 290

Szerkesztőség: HM-HVK II. Objektum II. épület

1185 Budapest Pf. 25.

Főszerkesztő tel.: HM 277-84

Felelős szerkesztő tel.: HM 252-95